Donated by 'ANAMIKA' Fame
B. VIJAYALAKSHMI
B. GOVINDA RAJULU

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

కా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౧౧, సంచిక ౪

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, మద్రాసు

౧౯౩౪

[illegible] by '[illegible]' Fame
B. VIJAYALAKSHMI
B. GOVINDA RAJULU

విషయసూచిక

భావకీర్తనము—బాలాంత్రపు వేంకటరావుగారు	ఆరంభమున
భావప్రశంస—నడకుదుటి వీరరాజుగారు	,,
పానశాల—దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు	౫౦౫—౫౦౭
కావ్యరచనాదర్శము—శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు ...	౫౦౮—౫౧౫
కవిత్వము ౨—పాటిబండ మాధవశర్మగారు	౫౧౭—౫౨౦
కురుక్షేత్రయుద్ధానంతరగాథలు—పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౫౨౧—౫౨౯
ఆధునిక, సనాతన కవితావిమర్శనము—భువనగిరి లక్ష్మీకాంతమ్మగారు	౫౩౧—౫౩౩
తురాయి—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	౫౩౩
డ్రెపర్-చెంబు—వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౫౩౪—౫౫౦
మహామహోపాధ్యాయ శ్రీతాతా సుబ్బరాయశాస్త్రులుగారు—బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు	౫౫౧—౫౫౫
గీతిక—మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారు	౫౫౬
చుక్కలజతలు-పాలసముద్రమథనము—గొబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావుగారు	౫౫౭—౫౬౮
అంచకూన—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	౫౬౮
"స్వాతంత్ర్యము, అంటేయేమిటి?"—కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారు ...	౫౬౯—౫౭౦
ఆపేక్ష—చావలి బంగారమ్మగారు	౫౭౦
లేపాక్షి గ్రామపునర్నిర్మాణకేంద్రము—వార్తకవి రామచంద్రరావుగారు	౫౭౧—౫౮౯
రథసప్తమి—కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులుగారు	౫౯౦—౫౯౨
వినోదశిల్పము: ఇండ్లుకట్టుట—కొ. నరసింహాచారిగారు ...	౫౯౩—౫౯౬
నక్షత్రమండలము (భావ చైత్ర, అధికవైశాఖములు)—గొబ్బూరి వేంకటానందరాఘవరావుగారు	౫౯౭—౬౦౦
సాళువతిమ్మరుసుమంత్రి—కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు ...	౬౦౬—౬౦౯
గ్రీష్మర్తువు—వెదురుమూడి వేంకటకృష్ణరావుగారు	౬౦౯

భారతీయనాగరికత-భగవద్గీత—కొ. శఠకోపాచార్యులుగారు ... ౬౧౦—౬౧౬

లతాప్రేతసల్లాపములు—కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావుగారు ... ౬౧౭—౬౧౮

"కథగాదు"—గూడూరు రాజేంద్రరావుగారు ... ... ౬౧౯—౬౨౬

రాజకీయాల్లో అచ్చట్లూ ముచ్చట్లూ—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ
మూర్తిగారు ... ... ౬౨౭—౬౩౨

ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక— ... ... ౬౩౩—౬౩౬

పునర్విమర్శనము: ఆంధ్రఋతుసంహారము—గుఱ్ఱము వేంకటసుబ్రహ్మ
ణ్యముగారు ... ... ౬౩౭—౬౩౯

విమర్శనము ... ... ౬౪౧—౬౫౨

కలగూరగంప: భూకంపము-హైందవవైజ్ఞానికులు; ప్రాకృతజన విద్యాలయములు;
గ్రామఫోనుగతి ... ౬౫౩—౬౫౮

మనవిమాటలు: వ్యాససంగ్రహము; కీర్తికాయులు కపిస్థలము కృష్ణమాచార్యులుగారు;
పాతపాటలూ, పిట్టకథలూ; చెన్నపురి చిత్రములు. ... ౬౫౯—౬౬౪

మాయ—కీ. శే. బసవరాజు అప్పారావు ౬౬౪

సాభిప్రాయ విశేషములు— ... ... ౬౬౫—౬౭౨

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు:—పెంపుడుతల్లి; మార్గశీర్షమాసము; పుష్యమాసము.

సాధారణ చిత్రములు:—చెన్నపురి చిత్రములు ౪; మధురలో కృతకద్వీపము; దాయాలాట; గడియారపు గోపురము; కొండకొమ్ముననున్న బండపయి దేవాలయము; బర్మాలో జలమధ్య దేవాలయము; ఉడిపి సుబ్రహ్మణ్యస్వామిరథము; చేపలుపట్టుటకు; కావేరి జలపాతము; ఐరావతినది, సాయంసమయమున; సాయంకాలము; దీపారాధన; ఆవరణమున; తిరుచునాపల్లి కొండ; బిచ్చగాడు; లాకులు; పాములవాడు; ఎండవేళ; రామనగరము రాజప్రాసాదచిత్రములు ౨; డార్కు-రూము; పొదరిల్లు; వ్యంగ్యచిత్రములు; ఇతర చిత్రములును.

భావ కీర్తనము

బాలాంత్రపు వేంకటరావు

జీ[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

భావప్రశంస

[illegible]

భా[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] పాలింపుము మాకు

[illegible]

[illegible] పరిఢవింపుము మాకు

[illegible]

[illegible]!

[illegible]

[illegible]

మా [illegible] గనుము.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]!

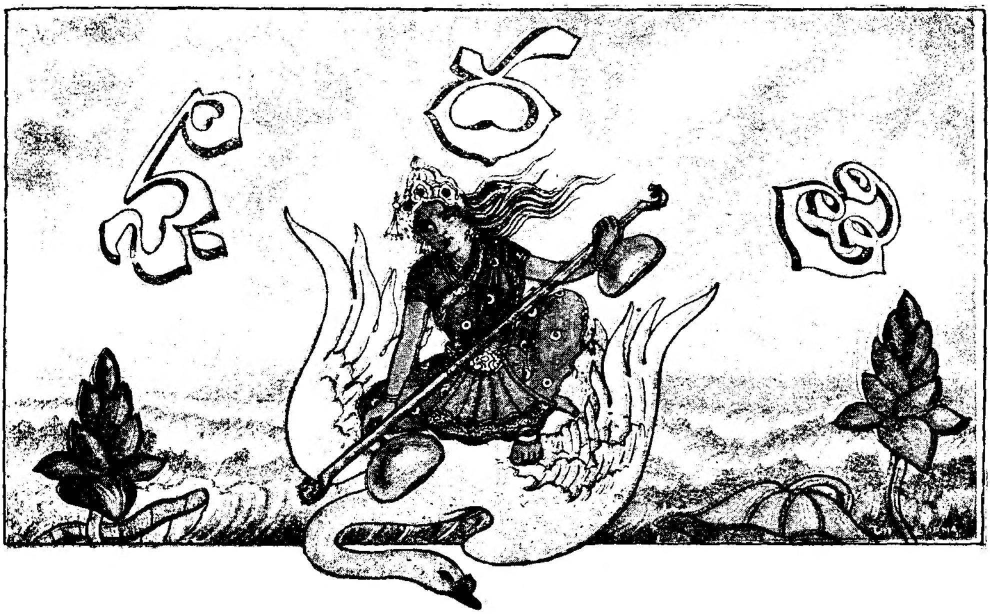

సంపు. ౧౧ భావసంవత్సరము, చైత్రమాసము (ఏప్రిల్ ౧౯౩౪) సంఖ్య ౪
1934

పానశాల

కవికోకిల, దువ్వూరి రామిరెడ్డి

[౧౯౨౮-౯ సంవత్సరమున జనవరి, ఫిబ్రవరి, మార్చి నెలల భారతిసంచికలందు ఉమర్ ఖయ్యాము "పానశాల"ను నేను ప్రకటించియుంటిని. తరువాత ఒకప్పుడు రుబాయాతు మఱలఁ జదువుచుండి మఱికొన్ని రుబాయీలఁ దర్జుమా చేసితిని. ఈ పద్యములను భావసామ్యముగలపద్యములక్రిందఁ జేర్చుకొనవచ్చును.—దు. రా.]

పారదమట్లు జీవితము పట్టిన నిల్వదు; శీఘ్రగామి; ద్రా
క్షారస మిమ్ము, తాపమునఁ గంధెను జిత్తము; జాగరూకసం
చారము నిద్ర దౌలతువశంబయి రూపఱు; యౌవనంపుటం
గారము నీటఁ జల్లవడుఁ; గన్నుల నెత్తుము, లెమ్ము నెచ్చెలీ.

కాలిడినంత గ్రుచ్చుకొనుకంటకముల్ ప్రియురాలిమోమునన్
వ్రేలిన ముద్దుముంగురులొ! బిత్తరికన్బొమ లౌనొ యేమొ! రా
జాలయ భగ్నగోళశిఖరావళిఁ గన్నులఁ గట్టు నిష్టకా
మాలలు పూర్వభూభుజుల మస్తములౌనొ! వజీరు వ్రేళులో!

పాఱెడువాఁగునీరమటు, పైఁబయి వీఁచు నెడారిగాలినా
జాఱె మఱొక్కరోజు వరుసన్ మనయిద్దఱిజీవితంబులన్;
ఊరుపు మేననుండువఱ కుమ్మలికం గొన, రూపహీనమై
యారయరాని 'రేపు'నకు, నంతమునొందిన 'నిన్న'కున్ సఖీ.

చానా, నీసరసాస్యబింబమునకున్ జంపీడుపాత్రంబు దీ
కానే? నీపదమార్గమందు మ్మృతిపూర్ణాయుష్యలాభంబుకం
టే నేఁబాగద! కోటిబాలరవులే నీపాదరాగంబునన్
స్నానంబాడ, మదీయజీవితము భాస్వద్ధామ మహా ట్రబమే!

చెలియరో, నీవియోగమునఁ జిత్తము చీకి కృశించె; నీవు నే
వలనికిఁ బోయినన్ విడువఁ బయ్యెదకొంగు; నిరంతరంబు ని
న్వలచినవార లెందఱో వనారిలి కూలిరి నీవుఁ బోవ; నేఁ
జెలిమి దొలంక వచ్చితివి; యెందఱు నీబలిపీఠిఁ జత్తురో!

పచ్చబయళ్లు, నేటిదరిపట్టులు, నొక్కక్షణంబు శ్రాంతియున్,
అచ్చరవంటి నెచ్చెలి, రసాంకితకావ్యముఁ గెంపుపానకం
బిచ్చగ నామనిన్ దొరకెనేని మసీదులు గుళ్ల దాస్యమున్
మెచ్చక ముక్తులై సుఖముమీఱఁ జరింతురు జాగరూకులున్.

మనమునఁ దెల్వియున్నపుడు మాటువడుం బ్రమదంబు; మే నెఱుం
గనియటు కైపుసేయఁ దుదిఁ గాంచువివేకము; వీనిరెంటిమ
ధ్యను జెలువౌ యవస్థయె సుఖాస్పదజీవిత; మట్టిజీవితం
బునకు గులామునై వెడలఁబుత్తు దినాలు ఖులాసగా సఖీ.

గురువ, సలాము, మిమ్ము ననఁగూడదుగాని, యథార్థమార్గసం
చరణముఁ దెల్పు; మజ్ఞతను జాటకయుండినఁ జాలు; మేము గ్రు
మ్మరునది సత్పథంబు గనుమా, నయనార్తుఁడవౌట దారి వ
క్కరముగఁదోఁచుఁ; గన్నులకుఁ గాటుక వెట్టుము, చూపు మేలగున్.

నే నొకతత్త్వవేత్తనని నిందయొనర్చిరి కానివారు; నా
మానసవృత్తి వార లణుమాత్ర మెఱింగిన నట్లు లందురే?

కాని, మఱేమి దేవుఁ డొసఁగండె మనంబు; వ్యథాకులాయమా
యూనిలయంబుఁ జేరితి; గ్రహింప నసాధ్యము జన్మమర్మముల్.

జ్ఞానపటాలయమ్ము నొడికమ్ముగఁ గుట్టుఖయాము నేఁడు దుః
ఖానలదగ్ధుఁ డయ్యె, యముఁడన్ బెనుకత్తెరజీవితంపుబి
ట్టానుగుడారుమోకుఁ దెగనొత్తెఁ; బ్రపంచపుసంతలోన దు
గ్గానికి నమ్మె నిన్నుఁ బలుగాకిదలాలి విధాయి, యయ్యయో!

కాలశరాసనోత్పతితకాండము తీక్ష్ణము; తచ్ఛిలీముఖ
జ్వాలల మాడకే మనుము; వాడనిపుంటను పోవుఁ జల్లు దు
ష్కాలము నీకు నోటఁ బలుకండము బాదముఁ బెట్టవచ్చినన్
నాలుకఁ జాఁపఁబోకు మొకనాఁ డయినన్, విపదిగ్ధ మద్దియున్.

ధనము నలక్ష్యభావమునఁ దత్త్వవిదుండు నుపేక్ష చేసినం
దినగతిలేని పేదలకు, దివ్యవనంబగు నిజ్జగంబు బం
ధనమగుఁ; బైఁడిసంచుల ముదంబున విప్పి గులాబి నవ్వగం,
బనవును నీలకాంతవని, బాలలు చాపుచు నుత్తచేతులన్.

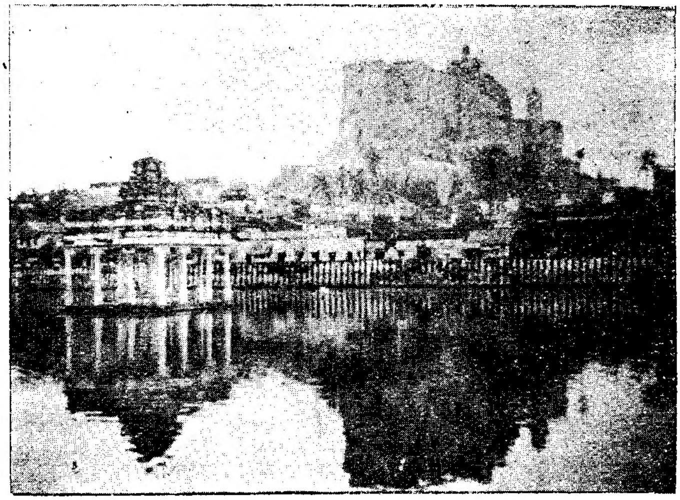

తిరుచినాపల్లి - కొండ ౨౭౦ అడుగుల ఎత్తు
దీనిపయి మాతృభూతేశ్వరాలయము, ఉచ్చిపిళ్లారి దేవాలయము నున్నది.

—యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యం.

1. 4- 1-౨ ౯౦౭

కావ్యరచనాదర్శము

శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి

ఏ మానవుడేనా ఒక కార్యము చేసేముందు మంచి గమ్యస్థానము నిర్ణయించుకోవాలి. సాధ్య ముదాత్త మైతేనే గాని సాధకు డభివృద్ధి చెందడానికి వీలుకాదు. కాబట్టి మనయత్నాలకన్నిటికీ పరమావధి, ఉత్తమా కాంక్షితము, సదాదర్శము ఏదోఒకటి ఉండితీరవలెను. కావ్యరచనానికికూడా ఒక మహదాదర్శ మున్నదనే నమ్మకముతో ఈ పరిశీలనము చేస్తున్నాను. కావ్యాలలో దొరికే కవుల వాఙ్మూలాలు ముందు జాగ్రత్తగా పరీక్షించి ఆమీద కావ్యరచనాదర్శ మేది ఉత్కృష్ట మైనదో నిర్ణయించాలనే నాఉద్దేశ్యము. సహృదయులు అర్హ్వా రీతిని తోడ్పడుతారని ఆశిస్తున్నాను.

"ధార యలవడ ప్రీతిమై దానిగొంటి" నని పోప్ (ఆంగ్లకవి) చెప్పుకున్నాడు. కవితాధార ఈయన్ని వరించిందట. (చిన్నబుచ్చుకుంటుంది పాప మని) గ్రహించి కావ్యరచన చేశాడట. "ధనముకోరీ, పేరు కోరీ, పద్యరచన చేసే చిల్లరకవులను" చాలా మందిని ఇతను నానా పేర్లూ పెట్టి తూలనాడేశు. ఆమాట లనుబట్టి ధనమూ, కీర్తీ ఇతని దృష్టిలో లేవని మన మనుకోవాలి. "ఏరసము చెప్పబూనిన నారస మాలించువారి కడరింపవలెఁ" అన్న సంకుసాల నృసింహకవి అభిప్రాయమే యీతనిదీన్నీ. ఇందువల్ల కవికి కలిగే లాభ మేమిటి ? తాను పొందిన ఆనందము ఇతరులకి కూడా కలిగించాననే సంతుష్టి.

"కవి అంధకారవాతావరణములో నాసీనుడై స్వీయానందముకోసము గానము చేసే శారిక." అని షెల్లీ వ్రాస్తున్నాడు. గుబురుగా నున్న చెట్లకొమ్మల చీకటిలో కూర్చుని కోయిల ఎవరికోసమని పాడుతోంది ? అది తన ఆనందమునే కూతరూపముగా వెలువరిస్తోంది. కాని మనముకూడా ఆకూత విని ఆనందిస్తున్నాము. ఆవిధముగానే కవి తన ఆనందము కోసము కావ్యరచన చేస్తే చదువరులు దాన్ని చూచి ఆనందము పొందుతున్నారని షెల్లీ అభిప్రాయము. కాని కవికీ కోయిలకీ మూలములోనే తేడా ఉంది. కోయిలకి తనపాట ఒకరు వినాలనే అభిలాష లేదు. కవికి మరిఒకరు వినవలెననే అభిలాష. కోయిలకి కూయడము స్వాభావికము. కవికి కాదు. అతడు స్వాభావికముగా మానవుడు. ఖిందితే కవి. కవి తన ఆనందము కోసమే కావ్యరచన చేసేమాటయితే — తానువ్రాసినది ఏకవీ తృణీకరించుకోడు కాబట్టి—కావ్యాలలో హెచ్చు తగ్గులుకవే నిర్ణయించవలసి ఉంటుంది. ఎవరికివారు ఇలాగు నిర్ణయించుకుంటారు. సమాజముభాతకే లేదు. షెల్లీ ఆదర్శము డబాయింపు. దాని ననుసరిస్తే రాయలపూర్వ దిగ్విజయావసరమున

"కొండవీడు మందేరా కొండపల్లి మందేరా
కాదని యెవ్వడు వాదుకువచ్చిన కటకందాకా
మందేరా"

అని పాటపాడిన చాకివాడూ కవే,సకలబ్రహ్మప్రసాదాసాదిత కవిత్వతత్త్వ నిరతిశయానంద భరితాంతఃకరణుడై భక్తకోటికి వరణీయుడౌటకై భారతసంహితను తెలుగువారి కిచ్చిన తిక్కనా కవే అయిపోతారు. భేద నిర్ణయము చేయ వీలులేదు. షెల్లీచెప్పిన కవికంటె స్వాభిమాన మొకపాలు హెచ్చుకలిగిన కవిని ఒకణ్ణి చింతాదీక్షితులు "కవి-కన్య"లో చూపిస్తున్నాడు.

కన్య
ఎవరికోసము ఎందుకొరకై
ఏమిఫలముల నందడానికి
కాలమైనా లెక్కచేయక
కావ్యమల్లెదవు ?

కవి
ఎవర్కికోసము వాయుదేవుడు
ఎల్లదిక్కుల పరువులెత్తును ?

ఎవరికోసము నదులు కొండల

యండ విహరించున్ ?

ఈయన స్వాభావికధర్మమట కవితారచన! ఇట్టి అభిప్రాయమే "కలరుతము"లో

"పైరుగాలి పయనమా ఎటనుండి ఎటకో

పాటయు నంతేసుమ్మా."

వీటికి కన్య ఏమిజవాబు చెప్పుతోందో చూతాము:

"పుట్టుకను గన్నప్పుడే అవి

అట్టిగుణములు కలిగియుంటవి

పుట్టుకనుగన్నప్పుడే నీ

విట్టికావ్యము చెప్పుదే ?"

దీనికి సరే ఆకవిగారు, మాట్లాడడు. పువ్వులు వంశాభివృద్ధికోరి పరిమళిస్తాయి. నదులు సాగరుణ్ణి చేరడానికి ప్రవహిస్తాయి. కవికూడా ఉద్దేశము లేకుండా రచించడు. రచించినట్లయితే ప్రచురించడు. ఒకరు చూడడముకొరకేగా ప్రచురణ? కారణము లేకుండా ప్రేమిస్తున్నాము, కావ్యరచన చేస్తున్నాము. అనుకోడము వట్టి వెకిలితనము. ఈదంభములు పాశ్చాత్యుల నుంచి దిగుమతిఅయినాయి. పర్యాలోచన చెయ్యకుండా గ్రహించేస్తున్నారు మనవారు.

పాశ్చాత్యులలోనే కొంచెము భూమిమీద తిరుగుతున్నామనే కవు లున్నారు. "ఆనందోద్దీపనే కావ్యరచనోద్దేశము" [Poetry is...and its aim is to produce pleasure] అని వర్డ్స్‌వర్తు. లేహంటు కూడా ఈ రకము కవులలోవాడే. మొత్తము మీద ఆంగ్ల కవుల, విమర్శకుల (చూ. విమర్శకపారిజాతము) అభిప్రాయాన్నే వర్డ్స్‌వర్తు పైరీతిగా వ్యక్తపరచినా డనవచ్చును. మన ప్రబంధకవులు చాలామంది ఈ అభిప్రాయములోనివారే. సింహావలోకనములో పెద్దనార్యుడు,

"..................కిన్నెర మెట్లబంతి సం

గాతప్రసన్న తంతిబయ

కారపు గన్నడగౌళపంతుకా

సాతతతానతానలప

సం దివుటాడెడు గోటిమీటు బల్

మ్రోతలునుంబలెన్ హరువు

మొల్లము గావలె"

నన్నాడు.

"చెప్పవలె కవిత రసములు

చిప్పిల నప్పప్ప బళిబళీయన"

నన్నాడు మాదయ్యగారి మల్లన. ఈ ఆనందవాదము మొత్తముమీద అడిదమువారి చేతులో పరిణతిపొందెనవచ్చును. చూడండి:

"అలతితోల పడ్డ చంద్రమండలమునుండి

జలజలనురాలు నమృతంపు జాలులీల

రసము తులకింపవలె..."

తెలుగుకవులలోనే యింకొకతెగవారు కనబడుతున్నారు. స్వీయ "భాగధేయ సారస్వత పారిజాత తరువునకు తగుసత్ఫలోదయముగాగ" కృతి రచించి కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుడు "హరి కర్పించి"నాడు. "జిహ్వ పరమపావనత వహింపగ" అత్తనూరి పాపకవి చెన్నబసవపురాణము రచించాడు. కృతి యిచ్చి మేదినిపై తండ్రికీర్తినిలిపి పింగళిసూరన్న 'పితృపూజ' (చూ. ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము) చేశాడు. అది నైవేద్యము. ఇది పూజ. శ్రీరంగమాహాత్మ్యము రచించి భైరవకవి "శివేతరచయంబుతలగ"ను. ఇది పితృపూజకి పైమెట్టు.

"పాపసంచయమెల్ల బాయవచ్చు

కోటిపుణ్యంబులు గూర్పవచ్చు

పరమకల్యాణంబు బడయవచ్చు

యీశు నాదిదేవు నెరుగవచ్చు"

నని బమ్మెరపోతన భాగవతపురాణము పలికేడు. ఆధునికులలో జనమంచివారు "అంత్యమున శివునికి తనకు నభేద్యతాదాత్మ్యమగుట చోద్యముగ నీకవి బ్రహ్మ చూడబోలును" అన్నారు. వీరందరు పారమార్థికాదర్శవాదులే.

మహాకవికాళిదాసు తనకావ్యాలలో కావ్య రచనాదర్శము ప్రకటించలేదు. కాని ఆదర్శజీవనులైన రాజన్యుల చరిత్రమును పూని రచించుటనుబట్టి సమకాలికరాజవంశములవారి లోకలక్ష్యము అన్యాపదేశముగా—కాంతాసమ్మితంగా నందాము—చూపించడానికి రచించాడనవచ్చును. భారతీయ ప్రభుసంప్రదాయము ఈరీతిగా నుండె అని ప్రపంచానికి చిరస్థాయిగా చెప్పే బోధకుడు కాళిదాసు. ధర్మవిజయమును లలితంగా చదువరులకి నచ్చచెప్పే వారి సదాదర్శకాంక్షకి దోహదము చేసే కవిపండిత వనపాలకుడు కాళిదాసు. ఆదర్శప్రపంచమును సృష్టించిన కవిబ్రహ్మ కాళిదాసు. ఆతడు ప్రత్యేకము తన కేది ధ్యేయ కావ్యరచన చేశాడో తెలియరాదు. విలక్షణమైన మేఘసందేశము, భారతీయులపట్లన్ని రసికప్రపంచానికి దత్తోపహారమైన శాకుంతలము, చిత్రకావ్యము ఋతుసంహారము—వీటినిబట్టి కీర్తికోసముకావ్యములు రచించాడని మమ్మటాచార్యుడు అభిప్రాయపడ్డాడు. అర్థిలోకహితనిష్ఠంబూని కృష్ణద్వైపాయనుడు భారతము రచించాడు. 'జగతామేకాభిరామాద్భుత'మై, 'కిఞ్చనధామ'మై, 'ఉపనిషదర్థ'మైన 'జ్యోతి'ని భక్తులకందరికి చూపడానికి లీలాశుకుని కృష్ణకర్ణామృతము రూపము దాల్చింది. సంస్కృతకవులలో ఐహికాదర్శమూ, పారమార్థికాదర్శమూ కూడా కనబడుతున్నాయి. ఆలంకారికులు కీర్తి (కాళిదాసు), ధనము (ధావకుడు), జ్ఞానము (పైన చెప్పిన రాజనీతివంటివి), కష్టనివృత్తి (మయూరుడు), కాంతాసమ్మితోపదేశము, పురుషార్థాలు కావ్యరచనాదర్శాలని వ్రాస్తున్నారు. సంస్కృతకవులే కాకుండా ప్రపంచములో ఎవరెక్కడ కావ్యరచనచేసినా వారి ఆదర్శము పైవాటిలోకి లెక్కకి వచ్చితీరుతుంది. సదాదర్శమేదో నిర్ణయించేటందు ఆదర్శ మవసరమా అనే సమస్య చర్చకు వస్తుంది. తక్కినకళలకి ఆదర్శమున్నట్లయితే దీనికి ఆదర్శమున్నదని నిర్ణయించగలము.

తనభావాలు పరులకికూడా పొందించగోరి మానవుడు చేసేరచన కళ. నాదరచన సంగీతమౌతుంది. పదరచన కవిత్వమౌతుంది. రామరాజభూషణుడు ప్రాచీనభారతీయ సంప్రదాయము ప్రకారము "సకలామోదక తాళవృత్తగతులఁ సంగీత సాహిత్యనామక విద్యాయుగళంబు పల్కుఁజెలికిం బాలింపఁజాలెడో" డైనవని వసుచరిత్రలో చెప్పినాడు. మనవారు సరస్వతీదేవినే సంగీతసాహిత్యాల కధిష్ఠానదేవతను చేసినారు. సంగీతసాహిత్యాలు చాలాచేరికగల కళలు. త్యాగరాజు, కబీరు మొదలగుభక్తులు పరమేశ్వరోపాసనకి సంగీత సాహిత్యాలు జోడించి రచనచేస్తే జనపదాలు పులకింపులతో విన్నాయి. రాణీమీరాబాయి భక్తిసుధాప్రవాహము బృందావనాన్ని రాజస్థానానికి జతిపించి సంగీతసాహిత్యాలకు ఆదర్శ మొకటే. భిన్నరుచి భిన్నప్రవృత్తి విశిష్టమైన మానవత్వాన్ని, జడప్రకృతి సుషుప్తమైన పశుత్వాన్ని, తన శీతలస్పర్శచేత పునీతులను చేసి ఏకోత్సాహావేశులనుగా చేస్తుంది సంగీతము. భిన్నత్వములోని ఏకత్వమే ప్రపంచానికి శివము. నీటిలోని రసము, శశిసూర్యుల ప్రభ, వేదాలలోని ప్రణవము భగవంతుడే అయినప్పుడు, కళలోని సౌందర్యముకూడా పరమేశ్వరుడే. తన స్పర్శచేత జంగమమానవప్రకృతి నేకముచేసి ఆనందము కూర్చే సంగీతము (పరమేశ్వరుని) సౌందర్యముయొక్క నాదరూపము. సంగీతజ్ఞానము సాధించినవారికి నాదస్వరూపుని తేజస్సులో ఒక కిరణము ప్రత్యక్షగోచరమైనదన్నమాట. నాదలేశములోనే నాదస్వరూపుని వినగలిగిన గాయకుడు గానవిద్యాదర్శాన్ని సాధించినట్లే. ప్రణవనాదము ఉదాత్తానుదాత్తముల చేరికవల్ల క్రమముగా సప్తస్వరములుగా విభాగమైంది. ఈ సప్తస్వరాల్లోనూ తలమాపే ప్రణవనాదము వినడము, వినిపించడమూ చేసినవారు నారదుడు, త్యాగరాజు, మీరాబాయి మొదలయినవారు. గానానికీ కవిత్వానికీ ఆదర్శ మొక్కటే అని చెప్పినాను. గాయకుడు భిన్నప్రవృత్తులు గల మానవులందరికీ భక్తి, ఉత్సాహము, కరుణ కలిగిస్తే కవిప్రకృతిలోని సౌందర్యము వడకట్టి భిన్నరుచులు గల మానవుల కందిస్తాడు. ప్రథమావస్థలో సామాన్య గాయకుడికి కల్యాణి, తోడి, కాఫీ—ఇత్యాది రాగములు నచ్చి ఆకర్షించడానికి పనికివచ్చేటట్లే, కవికికూడా

గగనచుంబిహిమశైలము, నీలాకాశము, నదీకూలము ఆకర్షకములై కావ్యసామగ్రి ఔతాయి. కాని కాలక్రమాన్ని గాయకుడికి రాగజ్ఞానవైశాల్యము హెచ్చినట్లు కవికి సౌందర్యవీక్షణశక్తి హెచ్చుతుంది. ఒకే రాగము రంజకంగా పాడగలిగినవాడు మహాగాయకుడు కానట్లే ఒకే ఘట్టమును రంజకముగా చేయగలిగేవాడూ మహాకవి కాడు. కాలక్రమాన్ని గాయకుడు భిన్న స్వరాల్లో, ప్రాసలలో దారములాగ వర్తించే ప్రణవనాదాన్ని వినగలిగినట్లే, కవి గడ్డిపోచనుంచి నక్షత్రము వరకూ సుందరసామగ్రే నని గ్రహిస్తాడు. కళాసిద్ధి పొందిన గాయకుడు పాడినదల్లా పాట అయితే కవితా కళాసిద్ధి పొందిన కవి వ్రాసినదల్లా రసవత్కవితాకృతి అవుతుంది.

రసవంతముగా ఒక్క ఖండకావ్యము వ్రాసినంతమాత్రాన్ని మహాకవి కాలేడు. కావ్యరచనాదర్శము ఆనందమే అనేవారికిది విపరీతముగా కనబడుతుంది. 'రుబాయత్' అనే ఒక్క ఖండకావ్యము తెచ్చింది ఓమర్ ఖయ్యాముకి పేరు. "అతను మహాకవి కాడా?" అని అడుగుతారు పాఠకులు. కాడు. "ఓమర్ ఖయ్యాము" కవికాడు; 'యోగి'. ఎంత పరమభక్తుడైనా "పానశాల" చదివినతరువాత కొంతవరకు నాస్తికుడు కాకతప్పదు. కాని శక్తివంతమైనంత మాత్రాన్న చింత కవిత్వ మవదు. ఓమర్ ఖయ్యాము వంటివాడే వేమన. ఒక్కొక్క పద్యము ఒక్కొక్క సందేశము ఇస్తుంది. కాని వేమన కవికాడు. వీరిద్దరూ తమపద్యాలలో ఇచ్చేపోలికలు సందర్భానికి సరిపోతాయిగాని కాళిదాసు పోలికలలాగ అందముగా లేకపోవచ్చు. తమ భావాల్ని కాదు వారు మనకందిచడము; వారి ఊహలు, బోధనలూన్ను. వారికి సర్వతోముఖపాండిత్యమున్నట్లూ ఆధారాలు లేవు. స్త్రీహృదయము వేమన్నకి తెలియదు. మాతృప్రేమ అంతకన్న. ప్రకృతిసౌందర్యము శుద్ధశూన్యము. జాతీ, మతమూమాత్రమే ఎంతసేపూ. కాళిదాసు చూడండి. ఒక భగవత్ప్రార్థనా, ఒక తల్లి వెళ్లడమూ, ఒక వనవర్ణనా, ఒక సంభాషణా, ఏదిపట్టితే అదే రసవంతము.

ఆధునికులలో పెక్కురు ఖండకావ్యాలు వ్రాస్తున్నారు. బాగున్నవీ, ఆనందతన్మయత నిచ్చేవీ ఉన్నాయి. కాని ఏప్రేయసో, ఏశరచ్చంద్రికో, ఏముగ్ధప్రేయసుల ప్రేమసంభాషణో, ఏజాతీయప్రబోధనో, ఏప్రార్థనో మాత్రమే వీరిసామగ్రి ఔతున్నాయి. యెంకిని నండూరి సుబ్బారావు, దుఃఖాన్ని, వేదుల, ప్రేయసిని, సూర్యప్రకాశరావు ప్రేమభిక్షను కృష్ణశాస్త్రి, పాదాల ఆశ్రమేదిత్తాన్ని వేంకట పార్వతీశ్వరులు, కృష్ణుణ్ణి వేంకటరామయ్యా విడవలేకుండా ఉన్నారు. ఎన్నడో బందరుపీఠుల్లో కవితాసామగ్రి అమ్మిన పింగళివారి గొంతు మరి వినబడలేదు. అబ్బూరివారు మైసూరూ కవిత్వమూ కూడా ఒక్కమారే వదిలేశారు. ఉస్మానియా విద్యాలయముచేరి రాయప్రోలువారు భోగులైపోయారు. కూసి కూసి దువ్వూరి కోకిలకి నెల్లూరి ప్రాంతాల్లో గొంతు నీరయినట్టుంది. వ్రాసివ్రాసి విశ్వనాథవారు వైయాకరణులైపోయారు శబ్దబ్రహ్మవాదముతోటి. శివశంకరులూ, జాషువామాత్రము కొంచెము చుట్టూ చూస్తున్నారు. చైతన్యము పైనచెప్పినవారి కందరికీ ఉన్నది. కాని ఖండకావ్యాలతోటే తమ కావ్యగోష్ఠి నణుపుదామనుకున్నట్టుగా కనబడుతున్నది. మొదట ఏకముఖముగా నడిచిన చైతన్యము క్రమంగా శరీరమంతా ఆవరించెయ్యాలి. ఒళ్లంతా సౌందర్యము చూడడానికి కళ్లయిపోవాలి. హృదయము ద్రవీభూతము కావాలి. అప్పుడు కృష్ణశాస్త్రి వెంకటరామయ్యల ఆవేశము, వేదులవారి వస్తుధ్వనీ, రాయప్రోలువారి పదజాలమూ, జాషువా కవితాధారతో కలిసి శివశంకరుల ప్రతిభా ప్రభావంవల్ల అమృతముగా తయారవుతుంది. తెలుగుదేశానికి ఒక మహాకవి ఆవిర్భవిస్తాడు. అతనివాణి చెవిసోకితే ప్రేమపట్టునకు బిచ్చగానిచేయి నెవరూ చాచనక్కరలేదు. కవితారీతులు సర్వతోముఖంగా విజృంభిస్తే చదువరుల హృదయాలు మెత్తబడతాయి. చదువరులుకూడా మూగకవులౌతారు. (చూ. కావ్యపఠనము. భారతి. సంపు. ౧౦. సంచి. ౪.) కవియొక్క హృదయముకూడా కావ్యరచనవల్ల విశాలమౌతుంది. కవి విశ్వాన్నంతా ప్రేమిస్తాడు. విరాట్పురుషుడట్టికవికి నగలుపెట్టుకొన్న బుట్టబొమ్మ

కాదు. జీవచైతన్యము కల సుందరమూర్తి. ఆమూర్తిని దర్శించిన కవి తిక్కనలాగ నిరతిశయానందభరితాంతఃకరణుడౌతాడు. అంతవరకూ ఆతని తన్మయానందము సెలయేరులాగ త్వరలో సాంతమౌతుంది కాని సముద్రములాగ నిత్యముకాదు. ప్రథమములో వ్రాసిన టుమ్రీ లిచ్చే ఆనందమునకూ, కళాసిద్ధి పొంది రచించినప్పటి ఆనందమునకు పోలికే లేదు. మొదటిది మదిరాపానమువల్ల జనించే సౌఖ్యములాంటిది. దానిఫనరు తగుల్తూన్నంతసేపే. రెండోది శరీరవ్యాయామ ఫలితమైన ఆరోగ్యజనిత సౌఖ్యములాంటిది. నిశ్చలముగా శుక్రునిలాగ ఇది వెలిగితే నక్షత్రములాగ అది మినుకు మినుకు మంటుంది. అది మెరుపు. ఇది సాంద్రచంద్రిక. అది ఇంద్రధనుస్సు. ఇది నక్షత్రఖచిత నీలాకాశము. చిరతరాభ్యాసము కవిహృదయాన్ని విశాలముచేస్తుంది. కేవలము చైతన్య మున్నంతమాత్రాన ఫలము లేదు. స్పందనము, దాని ననుసరించిన సంగీతమూ ఉండాలి. సాధనపూర్తిచేసిన, అంటే కవితాకళాసిద్ధి పొందిన మహాకవికావ్యమునందలి పద్యము లన్నిటికీ పరశువేది తగిలిస్తాడు. అతని లేఖిని స్పృశించితే "దుఃఖతాపముల కిల్లగు పాడు ప్రపంచము" నందనముకంటె మనోజ్ఞమైన మూగసోయగ మౌతుంది.

కావ్యరచనాదర్శము కవికి విశ్వసౌందర్యవీక్షణానికి కావలిసే తపనీయసులోచనమే అయితే మహాకవి కాళిదాసు కీసిద్ధి కలిగింది. అతని రఘువంశానికి మనవిన్న కథలకిలాగ ఒక్కవార్త లేదు. సందేశాలు అసంఖ్యాకము లైతే ఇతిహాసము పురాణమౌతుంది. కాళిదాసు సందేశ మిది అని చెప్పలేము. "క్వ సూర్యప్రభవో వంశః" అని అతడు చెప్పినట్లు, సూర్యవంశదీప్తి కలటి ఈచరిత్రను జగత్తుకి ప్రకటిద్దామని అతడీయత్నము చేసినాడు. ఇక కుమారసంభవము, పార్వతీపరమేశ్వరుల ప్రణయతపస్సులో, కల్యాణోత్సవముతో బహుసుందరమైన కథ. ఇక దానిలోని శృంగారమూ దుష్టసంహారము చేయడాని కవతరించే కుమారస్వామి పుట్టుకకి నిమిత్తమాత్రమే. కాబట్టి ఉపాదేయమే. అందుకని ఆకథ గ్రహించినాడు. ఇక శాకుంతలము దృశ్యకావ్యము. సానుకూలమైనాగానీ ఔచిత్యప్రశంసలేని వలపు ఆదర్శజీవనులకు మహారాజులకు సద్యఃఫలవంతము కాదనేవార్తను శాకుంతలము తెల్పుతూన్నది. ఇది పారమార్థికము కాదు. ఇంద్రియావేగమును నిరోధించడము వివేకమనీ, క్షేమకరమనీ తెల్పుతుంది. దుష్యంతుడు కేవలము కామానురాగమువల్లనే ప్రోద్బలించబడక పోయినా, గాంధర్వమర్యాదను మిషగాచేసుకుని కామపీడితఅయిన శకుంతలను స్వాధీనము చేసుకున్నాడు. తపమువల్లగాని వారిద్దరూ పునీతులు కారు. ప్రథమదర్శనమువలెనే, శాంతరమ్యమైన మారీచాశ్రమపదములో ఆపుణ్యదంపతులకు పునస్సమాగమము చేకూరింది. ఇప్పుడా "కాముకులకు" తమనడతను శాసించవలసిన పరిమితు లర్థమైనవి. విక్రమోర్వశీయముకూడా వలపుయొక్క స్వాతంత్ర్యము స్వేచ్ఛకాదనే బోధిస్తున్నది. దివిజులకానందోపదేశములకై నాటకమాడించే భరతముని యాదేశానికి విపరీతముగా ఊర్వశీపురూరవసుల యనురాగవీక్షణాలు తారసిల్లినవి. ఫలము దుర్వాసశాపము; నరలోకవాసము. కాళిదాసు ప్రయత్నపూర్వకముగా ప్రత్యేకహితమును బోధించినట్లు లేదు. ఆతనికావ్యములు చదివినవారి కాతని సందేశము ఎవ్వరికోగాని తెలియరాదు. వెన్నెలలాగు పట్టినదానికల్లా సుందరమైనపూత పూస్తాడు. ఆనందవాదుల లక్ష్యము కాళిదాసనవచ్చును. మోహనాంగి చెప్పినట్లు ఆతడు రచించినదంతా శారదాకృతే. అందుకే మహాకవి అన్నారతనిని.

భారతీయులదృష్టిలో కాళిదాసు కావ్యరచనాదర్శమును కడముట్టలేదు. అతడు సిద్ధుడు. సుందరేశ్వరుని విరాట్స్వరూపమును తాను చూచి వీలైనంతవరకు వర్ణించాడు. కాని తానే తరించడములో లేదు గొప్ప. పరులనికూడ తరింపజేయాలి. సనాతనధర్మాదర్శాలలో ఉత్కృష్ట మిది. సిద్ధుడౌట కాదు జీవితాదర్శము. పరమహంస కావాలి. కాళిదాసుకావ్యములను చదవడమువల్ల కలిగేఆనందము ఆకావ్యాలు బోధింపనెంచే ఆదర్శాన్ని గౌణము చేశేస్తుంది. అంటే ఆతడు సుమతి శతకములాగ బోధనచేసిఉండవలసిందని నా అభిప్రా

యము కాదు. కేవలము ఆనందోద్దీపనే మనసులో పెట్టు కుని రచించాడంటే నా అభిప్రాయము వ్యక్తమౌతుంది. నలుగురుకీర్తులు కలిశారనండి కాళిదాసు కావడానికి. అంతేగాని హితోపదేశము కాళిదాసు కావ్యాలలో కడతేరలేదు. వ్యాసవాల్మీకులు పరమహంసలు. భారత రచయిత కాళిదాసుకి ఒక మెట్టు పైవాడు. దాయాదుల కలహాన్ని సామగ్రిగా గ్రహించి పంచమవేదాన్ని సృష్టించాడు. ఒక్కొక్క పర్వము ఒక్కొక్క కావ్యము. ప్రతిపర్వములోనూ మనము నేర్చుకోవల సిన దేదో ఉంటూనే ఉంటుంది. పొలోనియసు హేమ్లెట్‌తో చెప్పిన నాటక రకాలు అన్నీ దొరుకుతాయి భారతములో. అబ్లయ్యను-అజునకు దండ్రి, సనకాదులకు పరతత్త్వము, ద్విజమునికోటు లకు దేవత, దినేశవంశభూభుజులకు మేటియైనా పరి పూర్ణుడగు దాశరథివలె-మొత్తముమీద మహాకావ్యము. ఐశ్వర్యలోభముచే కన్నుగానక చరించిన దుర్యోధనుడు నశించె ననే ఊహ మిగులుతుంది. సందేశము మహాపతి వ్రతయైన గాంధారిచేత ముందే చెప్పించాడు కవి. “జయోస్తు పాండుపుత్రాణాం యేషాం పక్షే జనార్దనః” భారతకారుడు అందమైనకథను చదువరులకి ధర్మపక్ష పాతము కలిగేటట్లు రచించేడు. వాల్మీకి ఇతనికి పైవాడు. ఒకకిరాతుని దుష్కృత్యానికి ఫలితంగా తనలో జన్మిం చిన సహజావేశాన్ని రామాయణరూపముగా వెలువరిం చాడట ఆమహర్షి. అతనికావ్యాన్ని నేడు పండితులు, పామరులు, పిల్లలు, పెద్దలు, స్త్రీలు, పురుషులు అనే వ్యత్యాసము లేకుండా ప్రతియింటా, ప్రతిఆలయము లోనూ పారాయణము చేస్తున్నారు. ఆడపిల్లపుట్టితే సీతమ్మ. మగపిల్లవాడు శ్రీరామమూర్తి. కేవలము శ్రీరాము డవతారమూర్తి అనేనమ్మకమే కాదు ఈఆకర్ష ణానికి మాత. రాముడికథను వాల్మీకి మనకిచ్చినరీతి అది. కాదంటారా? పురాణము లెన్ని లేవు? భగవంతునిగాథ లెన్ని లేవు? రామాయణమే యింతసర్వజనీనత యెం దుకు బడసింది? హిందూదేశమందే కాదు. జావా, లంక, బలి మొదలైనభారతనాగరికత ప్రబలిన దేశాలలో ఇప్పటికీ కొంచెము మార్పులతో నిలిచిఉంది రాముడి కథ. తీరా చెప్పాలంటే ఏమీలేదు. “జగతిలో రామయ్య జన్మించినాడు, యిల్లాలితోపాటు హింస పడ్డాడు.” ఆకావ్యములో అతిలోకకల్పన లున్నాయి. సముద్రతరణము, అస్త్రప్రయోగము, కామరూప ధారణ మొదలైనవి. కాని కథాసౌందర్యము కేవలము వీటిమీద ఆధారపడదు. పాదలేపము ఎలాగైతే కేవ లము ప్రవరుణ్ణి హిమాలయపర్వతముమీదికి తీసుకెళ్లి నిష్క్రమించిందో అలాగే ఈ అతిలోకఘటనలన్నీ స్వల్ప కార్యాలను సాధించడానికి వినియోగపడి తప్పుకుంటాయి. వీరేశలింగముగారు వాచకాల్లో వ్రాసినట్లు హనుమంతుడు లంకకు యీది చేరుకున్నా డనండి. రాము డొక నిశితమైన బాణముతో రావణా సురుణ్ణి చంపినాడనండి. అందువల్ల రామాయణానికి బరువు తగ్గదు. రామాయణము చదివినవారి మనస్సులో ఈస్వల్పాంశా లుండనేఉండవు. కైకవరము, శూర్ప ణఖ గర్వభంగము, సీతాపహరణము, జటాయు మరణం, సుగ్రీవ సంభాషణము, వాలినిగ్రహణము, సముద్రతరణం, లంకాపురీదహనం- ఇవి మారవు. కథ అంతా మానవమాత్రుడికి అతిలోకసందర్భాలవల్ల నాసన్నమైనట్లుంది. ఎంతమంది రచయితలు రామాయణము రచించారో లెక్క లేదు. భార తీయుల్లో రామాయణము నెరుగనివా డుండడు. దానిని చదవడమువల్ల కలిగేలాభం నేను చెప్పలేను. ఆదర్శ పురుషుడైన రాముడినామము భారతీయులకి తారక మంత్రమైపోయింది. వాల్మీకి తాను నిరతిశయానందము పొందడానికి కారణభూతమైన దివ్యనామాన్ని తిరిగి ప్రజల కిచ్చిన పరమదాత. కావ్యరచనాదర్శమైన ఆనందపూర్వక హితోపదేశము ప్రాచేతసముని చేతిలో పరిణతికి వచ్చింది.

కేవలము కళాకారిత్వానికి లక్ష్యపెట్టు మహాకవి గానీ రచన ప్రారంభించినట్లాయనా, ధర్మవిజయము, దాని ననుసరించిన ధర్మోపదేశమూ ఉండవు. మిల్టన్ కవి రచించిన ‘పారడైస్ లాస్ట్’ అనేకావ్య మీరకా నికే చేరుతుంది. మిల్టన్‌కవి ఈకావ్యము ధర్మోప దేశానికే రచించినా నని చెప్పుకున్నాడు. పరమేశ్వ

రుని ప్రభుత్వాన్ని అత్యంత స్వాభిమానముతో తిరస్కరించి, స్వర్గవాసుల్లో తిరుగుబాటు కల్పించి, సర్వశక్తుణ్ణి హింసించలేక, ఆతను సృష్టించిన మానవుణ్ణి చెడగొట్టి కడపట పరాభూతుడై బలిచక్రవర్తిలాగ పాతాళానికి త్రొక్కి వేయబడ్డ సైతాను చరిత్ర మితనికావ్య సామగ్రి. దీనికి భగవంతుణ్ణి నాయకుణ్ణి చేసి రచిస్తే కథ అంతా దండయాత్రలాగ కనపడుతుంది. కళ నిక్షిప్తము కావడానికి వీలుండదు. ఆంగ్లేయుల చరిత్ర మంతా హక్కులకోసము పోరాటమే. మిల్టను జీవిత కాలములోని ప్రజలు రాజు అధికారమును తృణీకరించి అంతఃకలహములలో అత్యుత్సాహముతో పనిచేశారు. సైతానుకూడా స్వాతంత్ర్యముకోసమే శక్తినంతా ధార పోశాడు. ఇతని పరాజయము, తంత్రాంగము, పునః ప్రయత్నము - ఇత్యాదులన్నీ ఫలప్రదములైన కావ్య సామగ్రి. అందువల్ల మిల్టన్ ఇతన్నే నాయకుణ్ణి చేశాడు. సైతానురూపము పర్వతప్రాయము, కంఠము మేఘగంభీరము, ఉపన్యాసము జీవామృతము, మేధా శక్తి నిరుపమానము. సముద్రుణ్ణి సాయముగా తీసుకుని అతను పంపిన జలాన్నే బలము జేసుకుని పర్వతాన్ని ఢీకొనే మేఘుడిలాగ సర్వశక్తుణ్ణి ఢీకొంటాడు. ఉరుము మెరుము ఇతని ఎదిరి పరాభూతుణ్ణి చేస్తాయి. పిడుగు ఇతన్ని పాతాళానికి బిగించేస్తుంది. ఇక్కడ మొదలు కథ. సైతాను నోటివెంట సర్వశక్తుని గుణాలు నిరంకుశప్రభువుగుణాల్లాగే కనబడతాయి. నాయకుడి మాట విని భక్త్యుత్సాహాలతో గుమిగూడే అసురులను చూస్తే మనకి సానుభూతే కలుగుతుంది. రాతికికూడా చలనము పుట్టించే సైతానుఉపన్యాస వాక్యాలే మనము తరుచు నెమరువేస్తాము. నేపథ్యము నుంచి ఉరుము మెఱుములనే వింతఆయుధాల సాయము వల్ల అధికారము నిలువబెట్టుకున్న భగవంతునియెడ అనురాగ ముత్పన్నముకాదు. పరాజయము పొంది పాతాళానికి పడిపోయే సైతాను, తనస్వాతంత్ర్యముకోసము నరులతో హోరాహోరిపోట్లాడి, దెబ్బలు తిని మరణాసన్నయై పడిపోయిన మదపుటేనుగులాగ కనబడతాడు. స్వాతంత్ర్యాభిలాష కాక స్వేచ్ఛాభిలాష మనలో రేకెత్తుతుంది

ఈకావ్యము చదవడమువల్ల. ఆంగ్లకవులలో అగ్రగణ్యుడైన కీట్సుకూడా 'హైపీరియను' అనే సైతాను సేనానాయకుణ్ణి నాయకుణ్ణిచేసి ఒక ఖండకావ్యము రచించాడు. కీట్సువ్రాస్తే అందాని కేమిలోటు. ఉదయ వాయువుకీ, సూర్యరశ్మికీ నోచుకోని లోయలో ముసలిసైతాను రాయిలాగ కూర్చున్నాడట. గళిత పదుడైన ఆతని విషాదచ్ఛాయలో ఒక సెలయేరు చప్పుడుచెయ్యకుండా ప్రవహిస్తోందట. ఇసుకలోని పెద్ద ఆడుగుజాడలు అతని కాళ్లదాకా వచ్చి ఆగిపోయినవట. కుడిచేయి అతని కుడిచేయి నరాలు నశించి, వచ్చి, రాజదండము లేక అలాగ పడిఉన్నదట. రాజ్యములేని అతని కన్నులు మూసుకుని ఉన్నాయట. కరుణరసము వ్యంగ్యము. మనసానుభూతి అతనిమీద. కాని కీట్సుసైతాను మిల్టనుసైతానంత ఆకర్షించదు. సముద్రుడి ఉపన్యాసము మన సానుభూతిని దానిమట్టుకు పోగొట్టి సైతాను నుదఖినాని గాని సర్వశక్తుడు కాడని తెలియజేస్తుంది. ఇది మిల్టనుకావ్యముకన్న హితోపదేశములో మిన్న. కాని యింత తంటాలుపడి కీట్సు సాధించినది రామలింగమిశ్ర చెప్పినట్లు గుప్త శిక్షణము. శిష్టరక్షణము లేనికే లోకసంగ్రహాపూర్వకమైన సృష్టి పూర్తికాదు. ఈరచనలు కేవల మానందోద్దీపనే చేసి తప్పుకుంటే, సంఘక్షేమము కోరేవారు, వీటి నాక్షేపించక పోవచ్చును. కాని వీటిని చదివిన వారు "స్వర్గములోని నౌకరీకంటె నరకములోని రాజ్య పదవి మే"లని విజృంభిస్తే సంఘహితైషులు వీటిని నేరస్థులనులాగ బహిష్కరించాలి. ప్రత్యేకము మిల్టను కావ్యాన్ని గురించి కాదు నేను చెప్పేది. ఆనందము పేరు పెట్టుకుని దుర్బోధ చేసే కావ్యాలగూర్చి.

కావ్య మానందోద్దీపనే చెయ్యాలందాము. ఎలాగు జరుగుతుంది ఈకార్యము? ఇదివరకు మహాకవులు రచించిన కావ్యాలలోని రీతులు పరిశీలించి ఈ రీతులనే మనము రచించబోయేకావ్యాలలో నిక్షిప్తముచేస్తే చదువరులు ఆనందిస్తారని చెప్పడానికి వీలులేదు. కాని ఈపద్ధతి సౌందర్యాన్ని కత్తిరించి గాజుగొట్టానికి లాంగతీసి, మృతదేహాలతాలూకు సుందరావయవాల

వల్ల సుందరీరూపము సృష్టించడానికి చేసేయత్నము లాంటివే. జీవము చివరకి కవి పొయ్యవలసినదే. ఇంతే కాదు. కావ్యరీతులు మారిపోతూంటాయి. భవభూతి రచనలు ఆనాడు కాకపోయినా నేడు ప్రశంసాపాత్రములుగా ఉన్నవి. రాజనరేంద్రుని కాలంలో "పెంపు నందుదిముట్టు" కావ్యాలు రాయలకాలానికి పుట్టగత్నలయిపోయినవి. ప్రబంధవీథులన్నీ ఆధునిక కవికుమారులకి "వాఙ్మయపురంధ్రికి కారాగారా" లయినవి. నాగరిక ప్రపంచమంతటా ప్రశంసపొందిన షేక్స్పియరు ఖేదాంతనాటకచతుష్టయము ఆధునికాంగ్ల విమర్శకుల దృష్టికి అతిలోకకల్పనలు (Melodramas) గా కనబడుతున్నాయి. కళారీతులు బంధాలకి కట్టుబడేవి కావు. కావ్యాలు ఈరీతిగా నుంటే బాగుంటాయి అని యెవరూ నిర్ణయించలేరు. ఈ ఆనందముకూడా శాశ్వతము కాదు. కాబట్టి కావ్యరచనాదర్శము హితబోధ అంటే, సుమతిశతకములాగ గ్రంథకర్త హితబోధ చేస్తే కవి అవడు. అన్యాపదేశముగా చేసినవాడే ఈ ఆదర్శము సాధించగలడు. అట్టి కావ్యములోని సుందరమైనవర్ణనలు వెన్నెలవలె చదువరిని తన్మయుణ్ణి చేస్తే అందులోని హితము మంచులాగ హృదయాన్ని చల్లబరుస్తుంది. కావ్యాలలోని కరుణరసము వారి హృదయాల్ని ద్రవీభూతము చేస్తే, హితము పాతపోస్తుంది. హితబోధ చేయదలచే కావ్యాలు కళారీతులు నిక్షిప్తము కాకున్నా తిరస్కరించబడి నశించవు. మంగిపూడి వేంకటశర్మగారి కవనము దీని కుదాహరణము. వందలకొలదీఉన్న మనశతకాలు ఇందు కుదాహరణము. దాశరథి, నారాయణశతకాలు కళకోసము రచించబడలేదు. కాని నిలిచిఉన్నాయి. కళకోసమే లక్ష్యపెట్టి ఆధునికులు వందలకొలదీ ఖండకావ్యాలు రచిస్తున్నారు.

"ఇది మనోజ్ఞదినోదయాంచిత
సదమలాతి పవిత్రసమయము."

"ఇది దినోదయ సమయము" అని ఊహ. తక్కినపదజాలమంతా మెత్తమెత్తగా ఉండడానికి పెట్టినదూది.

భారతీయకావ్యాదర్శము ఉభయత్రాశ్రేయము. పునీతుడైన ఋషి, సమాలోచనా ఫలితమైన హితమును కాంతాసమ్మితముగా బోధించడానికి కావ్యము రచిస్తే రసపిపాసియైన చదువరి దానిని చదివి ఆనందతన్మయుడౌతాడు. ఆసమయములో అతనిమనస్సు సంఘక్షేమానికనుకూలముగా మారుతుంది. దానివల్ల పుణ్యమూ పురుషార్థమూ కలిసివస్తాయి. హితమంటే బృహత్తరసంఘానికి క్షేమకరమైనదే. వ్యక్తికిమాత్రము క్షేమకరమై, సంఘాని కారోపించినప్పుడు దుష్ఫలాలిచ్చేది హితము కాదు. వర్తమాన బృహత్సంఘానికేకాని ఇప్పటీ ముందు రాబోయే మొత్తపుబృహత్తరసంఘానికి క్షేమకరముకానిదీ హితము కాదు. ఈ హితము ఏదోఅనుభవజ్ఞుడూ, కాకపోతే ప్రతిభావంతుడూ అయిన ఋషి నిర్ణయించగలడు. సర్వసంగపరిత్యాగియైన తపస్వికి వ్యక్తులు మనస్సులో ఉండరు. సమాజమే అతనిదృష్టిలో ఉంటుంది. కష్టసుఖముల పారమెరిగిన పరమపురుషుడు రచించినకావ్యము చదువరులహృదయాల్ని రంజిస్తూ, హితోపదేశము చేస్తుంది. దుఃఖితుడైనవాడికి లాగే ఆనందతన్మయుడైనవాడికీ హితోపదేశము చెవి కెక్కుతుంది. ఆనందమూ దుఃఖమూ అసలులో ఒకటేకదూ?

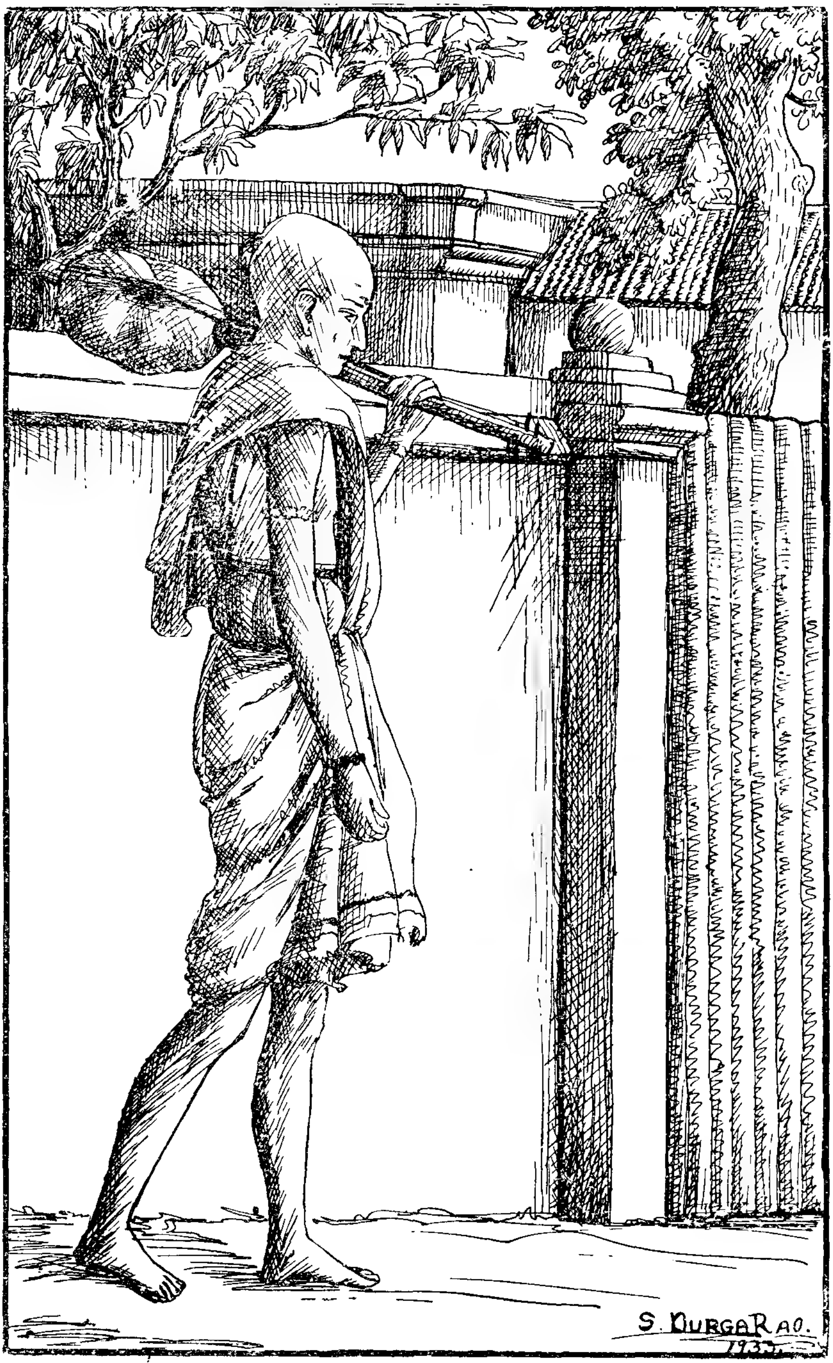

బిచ్చగాడు

దృష్ట్యంతరముచేఁ గావ్యసృష్టి మరల ద్వివిధము. ఒకటి కవిస్వతంత్రసృష్టి. రెండవది పఠిత అనుసృష్టి. పఠితయనఁగా విమర్శవంతుఁడు, సహృదయుఁడు నగు పఠిత. కవిస్వతంత్రసృష్టి కావ్యరూపమునను, పఠిత యనుసృష్టి వ్యాఖ్యానరూపమునను గోచరించుచున్నవి. ఈ సందర్భములో కవి భగవంతునిస్థానమును, పఠిత కవిస్థానమును ఆక్రమించుచున్నారు.

దృశ్యమానమగు జడప్రకృతిలో భగవంతుని సంకల్పము మరుగుపడిన దనియు, దానిని కావ్యములో ప్రకాశింపఁజేసినవాఁడు కవియనియు వెనుక చెప్పితిని. పరమార్థము వ్యక్తమగుటకు పదార్థము అత్యవసరము, అర్థము వ్యక్తమగుటకు శబ్దమువలె. పదార్థము నాశ్రయించనంతవఱకు భగవంతుఁడు నిర్గుణుఁడు. ఈనిర్గుణబ్రహ్మము మనదృష్టి కతీతము. అందుచేతనే భగవంతుని మనము చూడలేము. అంతేకాదు, చెప్పలేము; భావింపనులేము. కనుకనే బుద్ధిమంతులు భగవంతుఁడు అగోచరుఁడేకాక అవాఙ్మానసగోచరుఁడనియు చెప్పినారు.

ఇట్టి నిర్గుణతత్త్వము ప్రకృతినాశ్రయించి సగుణ మగుచున్నది. చూడఁగలవారు చూచుటకుఁగాని, చూడఁజాలనివారికి చూపుటకుఁగాని ఇదియే అవకాశము. ఈయవకాశమును సమగ్రముగ నుపయోగించుకొని లోకులను ప్రబోధించువాఁడు కవి. ఈ తత్త్వబోధలో కవిది హృదయంగమమగు పద్ధతి. పిల్లవానికి 'క్రోధము' అనుభావమును తెలుపవలయు నన్నచో అయ్యవారు వాగ్రూపమున నెంత వివరించియు హృదయమున కెక్కింపఁ జాలఁడు. క్రోధమును సూచించు చిత్రమును చూపుచో పిల్లవానికి అది హృదయమునకు హత్తి ఆజ్ఞానము వానికి స్థిరముగా నిలుచును. ఇది Objective teaching. సృష్టిరహస్యమును వ్యక్తము చేయుటలో కవిపద్ధతి ఇట్టిది. కవి యుపదేశించు ధర్మమే ఋషియు నుపదేశించును. కాని ఋషిపద్ధతి నీరసము; హృదయమును హత్తదు.

జగద్రహస్యమును వ్యక్తముచేయుటకు కవి యొక్క సూక్ష్మజగత్తును సృష్టించును. ప్రత్యక్షప్రపంచమునందు అసంబద్ధములుగాఁ దోఁచు విషయకలాపము కావ్యప్రపంచమునందు ఆనుషంగికములు, అవినాభావములు నైయుండును.

"Poetry is an arrangement of reality అని Moulton పండితుఁడు. లోకమునందు ప్రియులు గలరు; వెన్నెలలు గలవు. కాని కావ్యమునందు వీనికి అవినాభావసంబంధము గలదు.

"నాయెడ నీయెడం దవుల
　　నాకయి నీకయి యారటింప, నీ
లోయలలోపలఁ సెలల
　　లోపల, జొన్నపొలాలలోపలఁ,
హాయిగ హాయిగా కలిసి
　　యాడుద మీా తొలినాటి రాతిరిఁ,
గాయును చందురుండు మన
　　కై జగమెల్ల వెలంది వెన్నెలల్."
　　　　(నా "చారుణి" నుండి.)

వెన్నెలలు ప్రియులకొఱకే కాయుచున్నవని ప్రత్యక్షప్రపంచమున నిర్ణయములేదు. కావ్యప్రపంచమున నీ కార్యకలాపమున కంతకు సంబంధము నిర్ణయింపఁబడుచున్నది. ప్రత్యక్ష జగత్తులో పరస్పరాపేక్షములు గాని విషయములు కావ్యమునం దేకసూత్రమున సంఘటింపఁబడుచున్నవి.

"అలసలఘుప్రయాణముల
　　నల్లననల్లన కాలిబాట, న
చ్చెలువయు రాకుమారుఁడును
　　చేరిరి కొండొకసేపులోన న
ప్పొలమును; క్రొత్తదంపతుల
　　పోడుములఁ బొడసూపువారిపై
కలకల నవ్వె నాఁ గలువ
　　కన్నెలరాయఁడు గాచె వెన్నెలల్."
　　　　(నా "చారుణి" నుండి.)

లోకములోనిచంద్రికకు అర్థము కన్పట్టదు. కావ్యమునందు అర్థములేనిది జీవింపదు. చంద్రజ్యోత్స్నకు ప్రియుల సమావేశమునకు కావ్యమునందు కార్యకారణసంబంధము సమర్థింపఁబడినది. "In Art no detail liveth to itself" అని Moulton పండితుఁడు. ప్రకృతిలోని యీా యేకత్వము వాచావివరింపరానిది. కనుకనే సృష్టిలో నిరర్థకముగాఁ దోఁచు సర్వమును కవి కావ్యములో సార్థకము చేయుచున్నాఁడు. ఇది కవిసృష్టి.

ఇక పఠితసృష్టి. "To feel freshly and deeply is not only characteristic of the Artist, but also of the reader. The first finds delight in creation and the second in discovery" అని Dr. Hamilton Mabie. సృష్ట్యంతరితుఁడైన పరమాత్మను కవి యెట్లు గుర్తించుచున్నాఁడో కావ్యాంతరితుఁడైన కవిని పఠిత యట్లు గుర్తింపవలయును. జడజగత్తునకు ఆత్మ భగవంతుఁడు. కావ్యమున కాత్మ కవియే. కావ్యాంతరితుఁడైన కవిని గుర్తించి యవ్యయానందసిద్ధిని దొరికించుకొను రసికులు యోగులు.

మానవుఁడు లేనిచో సృష్టియే లేదు. అట్లే పఠిత లేనిచో కావ్యమే లేదు. మానవుఁడు తనయాత్మను విశ్వాత్మతో సమన్వయించి చూచుకొనినప్పుడే సృష్టికి సార్థకత. పఠిత తనయాత్మను కావ్యాత్మతో మేళగించి గ్రహించుకొనినప్పుడే కావ్యమునకు సార్థకత. "Music as well consists in the ear as in the player." శ్రోత లేనిచో గానమే లేదు.

"చివురు లేనీపాట సిరిరూప మెత్తెనో
చివురురూపమ్మెత్తి చెలగునో నీపాట
కొసరిగొంతెత్తి దిక్కులజాటు నీపాట
కుసుమాస్త్రసమరసంకుల శంఖరావమో
చైతన్యరససుధాసారమ్ము గురియు సం
గీతమ్ము లోన రాగిల్లు నీ విశ్వమ్ము
విధురనైరాశ్యనిర్విణ్ణమానసములకు
మధురించు కోకిలమ్మా! నీకుస్వాగతము!"

(నా "ప్రణయపథి" నుండి.)

అని కవి సమన్వయము చేయువఱకు కోకిల పాట కర్థమే లేదు. కనుక పఠిత కావ్యస్థితికి ఒక హేతువు. జీవాత్మ పరమాత్మలకు గల బంధమే ప్రకృతి. అనఁగా భగవంతుని మానవుని కూడదీయునది ప్రకృతి. కావ్యమును, కవికి పాఠకునకుఁ గల యొక సంబంధ విశేషము. ఇరువురిలో నెవరు లేకున్నను ఈ బంధమే లేదు. "There is nothing like a Poem absolute. Poetry is a function of sympathy between the author and h's aud'ence" అని Kellet పండితుఁడు.

సృష్టిరహస్యమును విప్పిచెప్పుటకు కవి సృష్టికర్తయంతవాఁడు గావలయును. కావ్య రహస్యమును గ్రహించుటకు పఠితయు కవి యంతవాఁడు కావలయును. "A critic is one, who has failed in original work." అని Kellett పండితుఁడు. అనఁగా కవియంత వాఁడు కాకున్నను కవితో సమానమైన భావనాబలము గలవాఁడు కావలయును. లేకున్న కవితోపాటు అతీతభావనాపథముల విహారింపఁజాలఁడు.

కవిసృష్టి పఠితకు శబ్దార్థరూపమున సాక్షాత్కరించుచున్నది. అనఁగా కావ్యప్రపంచము యొక్క వ్యక్తరూపము శబ్దార్థములు. కవి భావించినరూపము పఠితకు సాక్షాత్కరించునది ఈశబ్దార్థములమూలముననే కనుక, కవికి "కావ్యఘటనానుకూలశబ్దార్థోపస్థితి" యుండవలయును. అనఁగా నీశబ్దార్థములు నిసర్గములు గావలయునే కాని కృతకములు గారాదు. కృతకములు, బలాదాకృష్టములు నగుచో కావ్యమునకు క్లిష్టత వాటిల్లును. ప్రపంచమునం దిట్టికృత్రిమవస్తునిర్మాణము వృద్ధియగుచున్నది కనుకనే సృష్టిరహస్యమును దుర్గ్రాహ్యమగుచున్నది. మనోహరములు, యథోత్పన్నములు నగు ప్రకృతి చిత్రములు ఛేదింపఁబడి వానిస్థానమున చక్షుః పీడాకరములగు యంత్రాగారములు నిర్మింపఁబడుట సృష్టికర్తయభిమతమని యెవ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు? ఇదియంతయు మానవునిచే బలవంతముగఁ గల్పింపఁబడినది. ప్రశాంతమై మనోహరమైన ప్రకృతి యుత్సంగమున విశ్రమించి వేదఋక్కులు గానముచేసిన ఆర్య ఋషి నేఁటి ఈజగద్వైషమ్యము గాంచినచో నావేదములు పాడఁగలఁడా?

ఋష్యాశ్రమములందు మృగములు పరస్పరవైషమ్యములు లేక యుండునవఁట. అనఁగా సృష్టిరహస్యమునకు దాని వ్యక్త

స్వరూపమునకు వైషమ్యము లేదు. అప్పుడు వ్యాఖ్యాతకు శ్రమలేదు. ఇట్లు కవి మూలాశయములు అతనిసృష్టిలో సువ్యక్తములు గావలయును. శబ్దము లోకోత్తర మహాప్రరోహము చేయఁగలవు. కవి ఊహవిషయమును బాగుగాఁ బ్రకాశింపవలయును. అనఁగా సత్య వాక్కు కావలయును.

బాహ్యసృష్టిని తిలకించి కవి దానిరహస్యమును భావించును. పఠితయు నట్లే కావ్యరహస్యము గ్రహించును. శబ్దసామగ్రి యంత పుష్ట మగుచో కవిసృష్టికి పఠితయనుసృష్టికి సామరస్యము పొసగదు. ఆధునికకవిత్వములో నిది యొకగొప్పలోపము. నేఁటికవులకు భావనాబలము లేదనరాదు. ఆ భావమును వ్యక్తము చేయఁగలశక్తి లేదు. కనుకనే కవికిని పాఠకునకును పొత్తు కుదురుట లేదు. లక్షణమునకు పుష్టి, స్పష్టత యుండినంతనే ఆధునికకవిత్వము మహోత్కృష్టమగుననుటకు సుంతయు సందియము లేదు.

లాకులు

—కె. కృష్ణమూర్తి, తెనాలి.

కురుక్షేత్ర యుద్ధానంతరగాథలు

పెండ్యాల వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మన దేశచరిత్రము బాగుగా వ్రాయఁబడని లోపము కలదనుట సత్యదూరము కాదు. క్రీస్తుశకారంభమునుండి నేటివఱకుఁ గల్గు చరిత్రను మనగ్రంథములనుండియె కాక, 'శిలా, తామ్ర' శాసనాదులనుండి కైకొనఁబడిన యంశములచేఁ గూడ గ్రహింప వీలగుచున్నది. బౌద్ధకాలచరిత్రను బౌద్ధగ్రంథములనుండియు, గ్రీకు దేశస్థుల వ్రాఁతలనుండియు, అశోకాదుల శాసనములనుండియు గ్రహింప ననువగుచున్నది.

కొందఱు బుద్ధ, చంద్రగుప్త, అశోకులు సాధారణముగా మన మనుకొనురీతిని, క్రీ. పూ. ౬, ౪, 3 శతాబ్దములలోనివారు గాక ఇంకను వేయేండ్లకుఁ బూర్వపువారే యని తలంచుచున్నారు.

వారిచరిత్రములను కొన్ని స్వదేశవిదేశ చరిత్రకారుల గ్రంథములనుండియు, నితర గాథలనుండియు గ్రహింప ననువగును. కాని భారతాదులలోఁ జేర్పఁబడినపురాణపురుషుల చరిత్రము లతిశయోక్తులతోఁ గూడిన భారతాదులవలననే తెలిసికొనుచుంటిమి గాని నిజచరిత్రములఁ దెలిసికొనుటకుఁ గల గ్రంథాధారముల నరయుచుండుట లేదు. చూడుఁడు. మహాభారతము యొక్క ఆదిపర్వప్రారంభముననె 'సరమ' యను దేవశుని పుత్రుని జనమేజయుసోదరు లదఁచి రనియు, నాశుని పుత్రుఁడు సరమతో నాయంశముఁ జెప్పి యేడ్వ సరమ జనమేజయునకడకు వచ్చి యిది యన్యాయమని, యేమేమో చెప్పి సపుత్రికయై యదృశ్య యయ్యెననియు నొకకథ కలదు. ఆపర్వముననే కద్రూవినతలు గుఱ్ఱపుతోఁకవెండ్రుక నలుపా తెలుపా యని వివాదము నొందిన యంశముఁ గూర్చిన గాథతో గరుడోపాఖ్యానము, అమృతహరణము మొదలగు విశేషగాథలు కలవు. పైకథ లతిశయోక్తియుతములు, కాని వైదికవాఙ్మయమున మఱియొక విధముగాఁ బైగాథ లభిహితములై విశేషముగా సత్యదూరము కాక నాఁటి మతసాంఘికాద్యాచారములను సూచించు నంశములతోఁ గూడియున్నవి.

సరమ, తత్పుత్రుఁడు అని చెప్పఁబడునంశములు 'శ్వగ్రహము' అనఁబడు బాలురకుఁ గల్గు రోగములని 'మంత్రప్రశ్నము'ల (ఏకాగ్నికాండ) యందును, ఋగ్వేదమునను గలవు. 'కద్రూసౌపర్ణుల' వివాదము గుఱ్ఱపు వెండ్రుకకుఁ గాక సౌందర్యపరీక్ష కైనట్లు కృష్ణయజుర్వేదమునఁ గలదు. గరుడుని స్థానమున గాయత్రియు, అమృతస్థానమున సోమముగా నాకృష్ణయజుర్వేదముననే చెప్పఁబడియున్నది. గరుడుఁడు గాయత్ర్యాదిచ్ఛందోరూపుఁ డనియే వేదము చెప్పుచున్నది.

భారతాదులలోఁ గల యిట్టిగాథలకును వైదికవాఙ్మయమునఁ గల గాథలకును చాల సంబంధము కలదు. ఆగాథలను వైదికవాఙ్మయముతో సంప్రతించినచో నాఁటి యార్యుల మతసాంఘికాద్యాచారములను మనము తెలిసికొనఁగలము. ఇట్లే భగవద్గీతయొక్క ప్రథమాధ్యాయమున నర్జునుఁడు 'వర్ణసంకర మగుచున్నది. స్త్రీలు చెడుచున్నారు' మొదలగు నంశములఁ గూర్చి చెప్పినదానికి శ్రీకృష్ణుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయలేదని కొందఱు తలంచుచున్నారు. శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు 'అనార్యజుష్టమ్, అకీర్తికరమ్' అని చెప్పిన వాక్యములోఁ గల యర్థమును నాఁటిసాంఘికపరిస్థితులతో సరిపుచ్చుకొనిన బాగుగా శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు జవాబిచ్చిన యంశము విశదపడఁగలదు.

మఱియు మనము మహాభారతగాథను కురుక్షేత్రయుద్ధాంతమువఱకే బాగుగఁ బరిశీలింపుచున్నాము. దుర్యోధనునితోఁ గౌరవకుల మంతమొందెనా? శ్రీకృష్ణనిర్యాణానంతరము బోయ లపహరించిన కృష్ణు నంతఃపురకాంతలం దెచ్చుటకు పాండవు లేల ప్రయత్నింపలేదు? ధర్మరాజుఁడు తాను మహాప్రస్థానమున కేగుచు రాజ్యమును యుయుత్సునకు (దుర్యోధనుని సపత్నీ

సోదరుఁడు) నప్పగింపనేల? పరిక్షిత్తునకుఁ దానె యేల పట్టాభిషేకముఁ జేయలేదు? కురుపాండవుల నెట్లు ప్రజలు గౌరవించుచుండిరి? పరిక్షిత్తునకు శత్రుఁడగు 'తక్షకు' పురమేది? వాని ప్రాచీనస్థితి యెట్టిది? పరిక్షిత్తు విరక్తుఁడై ప్రాయోపవేశమునొంది మృతినొందెనా? లేక ప్రాణసంరక్షణమునకై జాగరూకతతో మెలఁగెనా మొదలగు నంశములనుగూర్చి యాలోచింపవలసి యున్నది.

ఇపు డీవ్యాసమున పరిక్షిత్తునుగూర్చియు నాఁటి పరిక్షిత్కాలవుల గౌరవములఁ గూర్చియుఁ గల కొన్ని యంశములను వ్రాయుచున్నాఁడను.

పరిక్షిత్తు

కురుక్షేత్రయుద్ధమునఁ బాండవపంచకము కృష్ణసాత్యకులు, కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు, సంజయుఁడు మాత్రమె జీవించిరి. పాండవులు వృద్ధులై తత్పత్నులు వృద్ధలై యుండుటచేతను, ద్రౌపదీసూనులవివాహితులై మృతినొందుటచేతను, పాండవవంశమునం దభిమన్యుఁడు మాత్రమె వివాహితుఁడయి యాతనిపత్నియగు నుత్తర గర్భవతిగాన నాయుత్తరాగర్భస్థుఁడె వంశవర్ధనుఁడు కావలసియుండెను. ఆయుత్తర ప్రసవింపఁగాఁ బుత్రుఁడె పుట్టెను. పుట్టినవెంటనె యాతఁడు మృతునివలె నిశ్చేష్టుఁడుగా నుండె నంతకుఁబూర్వము (సౌప్తికవధానంతరము) అశ్వత్థామను బాండవులు పరాభవించుటచేతను, అశ్వత్థామ కోపోద్దీపితుఁడై వెడలిపోవుటచేతను, ఆయశ్వత్థామ యేదేని మంత్రప్రయోగము (చిల్లంగి) చేసి యాశిశువును జంపియుండునని యంతఃపురములోని కుంతీ సుభద్రాదులు తలఁచి తత్కాలమున సన్నిధినున్న శ్రీకృష్ణుతో మొఱనిడియుండిరి. (పాండవాశ్వత్థామలు వివాదముపడునపుడు మీవంశము నిర్వంశము కాకుండునా యని స్వశిరోమణ్యపహారాదిజనిత క్రోధముచే నశ్వత్థామ పరుషముగాఁ బలికియుండెను. ఆమాటను దలంచియే యశ్వత్థామశిశువుం జంపెనని కుంత్యాదులు విలపించిరి. శిశువులకుఁ గలరోగములను దయ్యములను గాను, ప్రయోగములనుగాను బాలగ్రహములనుగాను దృష్టిదోషములనుగాను, ఆప్రయోగములను దమ్మఁజూచి యోర్వలేనివారె చేసినవిగాను భారతకాలమునుండి నేఁటివఱకు భారతీయులలోఁ బామరులుమొదలు పండితులవఱకుఁ దలంచుచుండుట యాచారమైయున్నది. అట్లు తలఁచువారలలో స్త్రీలె మొదటివారు. ఈతలంపె కుంత్యాదులకుఁ గలిగినది. బాలురకుఁ గల్గిన పైప్రయోగాదులను వివిధరోగములనుగా 'చరకసుశ్రుతా'దిగ్రంథములు చెప్పియున్నవి గమనింపఁదగును. పైబాలరోగములకు మంత్రతంత్రాదులును మనగ్రంథములలో లేకపోలేదు. అథర్వసంహితలోఁ బెక్కులు ప్రయోగోపసంహారాదులు చెప్పఁబడియున్నవి. పామరులు తమ బిడ్డలకును దమకును గల్గినరోగాదులకు మందులనుపయోగింపక మంత్రతంత్రములకే ప్రథమప్రయత్నము చేసి నష్టపడుటయుఁ గలదు. రానురా నామూఢత్వ మిపుడు తగ్గుచున్నందులకు సంతసింపవలసియున్నది. కొన్నివ్యక్తులయందుఁ గల్గు రోగాదులకు మందులకంటె మంత్రములేయెక్కువ పని చేయుటయుఁ గలదు. రోగ మొకప్పుడు మన స్సన్యథా మాటినను మాఱును. అది వ్యక్తి ననుసరించియు, రోగము ననుసరించియు నుండునని సుశ్రుతాది గ్రంథములును, గొన్నితంత్రగ్రంథములును అంగీకరించుచున్నవి.

పరిక్షిత్తు శ్రీకృష్ణుని మంత్రతంత్రాదులచే సచేతనుఁడగుటచే నాతనికిఁ 'బరిక్షిత్ప్రాణసంధాత' యని బిరుదము గల్గెను. భారతభాగవతములలో "పరిక్షిత్తు, పరీక్షిత్తు" అని రెండు విధములుగా నాతనినామము పేర్కొనఁబడెను. కులముపరిక్షీణమైనపుడుపుట్టినవాఁడుగాన పరిక్షిత్తయ్యెనని భారతమును, గర్భమున రక్షించిన కృష్ణుని దాను భూమిపైఁబడఁగానే పరీక్షించుటచేఁ బరీక్షిత్తయ్యెనని భాగవతమును జెప్పుచున్నవి. భాగవతములోఁ జెప్పినయంశము ప్రకృతివిరుద్ధముగా నున్నది.

ఐతరేయబ్రాహ్మణము "పరిక్షి" చ్ఛబ్దము నింకొకరీతిని సమర్థించుచున్నది. (౧) "పరిక్షిత్తవ నగ్ని.

౧ న్యాంఖః పారిక్షితీ శ్శంస త్యగ్ని ర్వై పరిక్షిద్ అగ్నిర్హీమాః ప్రజాః పరిక్షేయం త్యగ్నిం హీమాః ప్రజాః పరిక్షీయంతి... సంవత్సరోవై పరిక్షి త్సంవత్స రో హీమాః ప్రజాః పరిక్షేతి సంవత్సరం హీమాః ప్రజాః పరిక్షియంతి. [ఐతరేయబ్రాహ్మణ ౬-౬.]

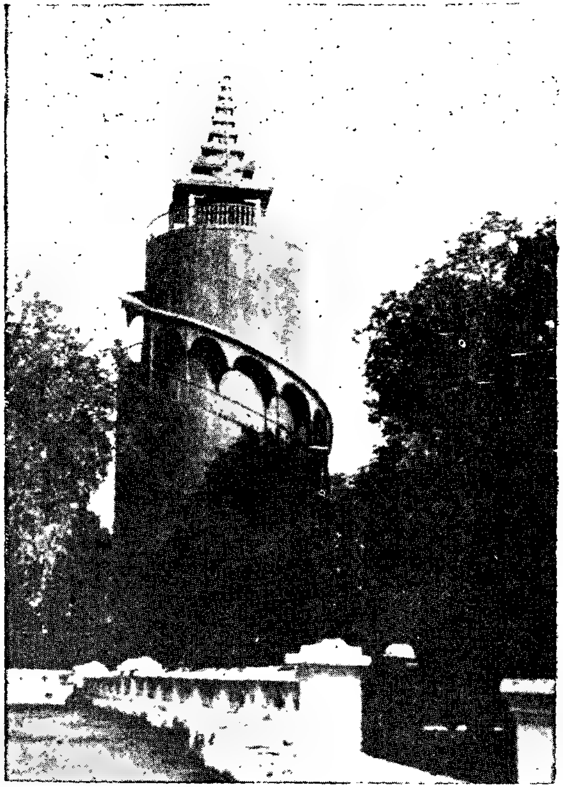

గడియారపు గోపురము
(మండలెకోట) ౯౦ అడుగుల ఎత్తు
దీనిని మిండనురాజు ఒకరోజున కట్టించెనట
G. S. A.

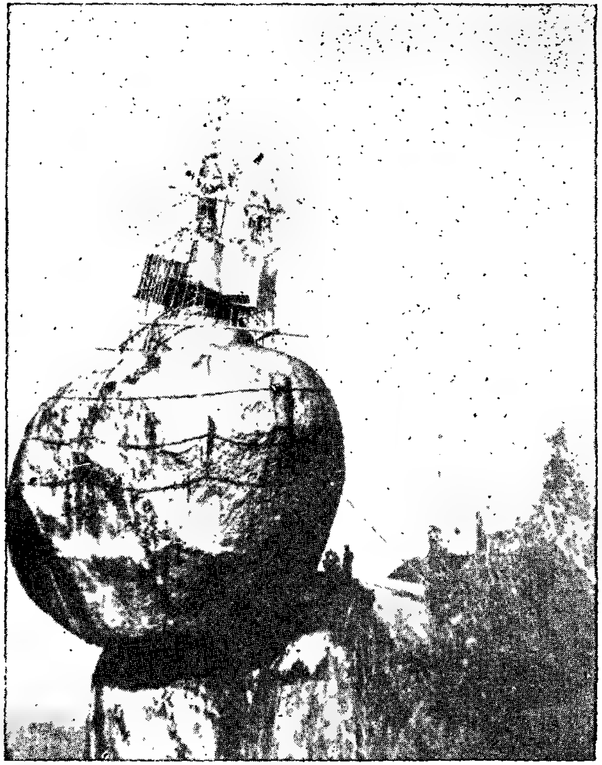

కొండకొమ్మునున్న బండపయి దేవాలయము,
ఇది బర్మాలో 'క్యైక్టో' అనుచోట గలదు
ఇది గౌతమబుద్ధుని కాలముననుండి కలదట.
వేలకొలదియాత్రికు లేటేట సకలదేశములనుండి
యుత్సవమునకు వత్తురట G. S. A.

కృత్రిమద్వీపము (మధురయందున్న పెనుకొలను నడుమగల విశాలవేదికయగు పుష్పఫలవనవాటిక) యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యము

దాయాలాట ప. ఆర్. కృష్ణారావు

అగ్ని ప్రజలను గట్టుకొనును లేక ప్రజ లగ్నింబట్టి కొందురు. (అట్లే పరిక్షిత్తగ్నివలెఁ బ్రజలం బట్టి యోగక్షేమములం దెలిసికొనుచుండును. లేక ప్రజలు పరిక్షిత్తును బట్టియుందురు). మఱియుఁ బరిక్షిత్తన సంవత్సరము సంవత్సరము ప్రజలండఱిపై వ్యాపించును; లేక ప్రజలు సంవత్సరమును బట్టుకొనియుందురు." (అట్లే పరిక్షిత్తు ప్రజలతో నవినాభావముగా మెలఁగుచుండును. లేక ప్రజలు పరిక్షిత్తుతో నవినాభావులై సంచరించుచుందురు.)

పరిక్షిచ్ఛబ్దమునకు నగ్ని యనునర్థము నిఘంటువులలోఁ గలదు. సంవత్సరమను నర్థము కానిపింపదు. ఇందుకై నిరుక్తమును శోధింపవలసియున్నది.

పరిక్షిత్తు దేశము మహాదుఃఖమగ్నమై యుండినపుడు జన్మించియున్నాఁడు. ఈతఁడు పుట్టినస్వల్పకాలములోనే ధర్మజుఁ డశ్వమేధయాగము చేసియున్నాఁడు. ఆమహాయాగముచే బ్రహ్మహత్యాదిదోషములు పోయినఁ బోవుఁ గాక. దిగ్విజయమునకై పోయిన యర్జునునిచేఁ బెక్కండ్రు సైనికులు మడియుటయు, నర్జునునకు లోఁబడిన రాజులు పార్థున కిచ్చుకప్పములకై ప్రజలఁ బీడించుటయు నను నుపద్రవములు ప్రత్యక్షాప్రత్యక్షములుగా జరిగియున్నవి.

పరిక్షిత్తు పదునైదు లేక పదునెనిమిదియేండ్లవాఁడైనపుడు దుర్యోధనాదులభార్యలు వ్యాసుని కపటోపాయముచేఁ బరిక్షిత్తు నెదుటనే గంగలోఁ బ్రవేశించి సంఘమరణము నొందిరి. పిమ్మట నచిరకాలముననే కుంతీ గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు దావాగ్నిలోఁబడి మడిసి రనుదారుణవార్త వినఁబడెను. మఱి కొంతకాలమునకు మహాబలవంతులగు యాదవు లన్యోన్యకలహములచే మృతి నొంది రనుదుఃఖవార్త ఏతెంచెను. ఆ వార్తతోఁగూడ దమకులమునకేడుగడయగు శ్రీకృష్ణుఁడు వైకుంఠమునకేగెనను నుపద్రవవార్తయేకాక పితామహుఁడగు విజయుఁడు బోయలచే నపజయము నొంది కృష్ణునంతఃపురస్త్రీలను, నపారధనరాసులను గోలుపోయె ననుమహాదుఃఖవార్తలు వినఁబడెను.

అప్పటికిఁ బరిక్షిత్తునకు ముప్పది మూఁడవయేఁడట! ధర్మజుఁడు శ్రీకృష్ణుని నిర్యాణముచే నిస్సహాయుఁడై "ప్రాగ్జ్యోతిషమాగధత్రిగర్త సింధుగాంధా" రాది దేశస్థులు కురుక్షేత్రసంగ్రామమునం దమవారికిఁ గల్గిన యన్యాయమరణముకై కాక 'గోరుచుట్టుపై రోఁకటిపోటన్న' ట్లశ్వమేధయాగము నెపమున దమ్ముఁ బీడించి యపారధనమును గప్పముగాఁ బుచ్చుకొనుటచేఁ గినిసి సమయమునకై వేచుచుండు రనుభయము ధర్మజునకుఁ గల్గియుండును. శ్రీకృష్ణునాలోచనాసాహాయ్యము కల్గుటచేతను, బలవంతులగు యాదవులు బంధువులుగా నుండుటచేతను పైనుడివినమాగధాదు లేమియుఁ జేయలేకుండిరనియు, స్వబంధువులగు మాత్స్యులు పాంచాలురు మూలముట్టుగ నశించుటచే నన్యసహాయ మభావమయ్యెననియు ధర్మజుఁడు తలఁచియుండెను. దీనికి నివర్తనముగా నంతకుఁబూర్వ మూరుపేరులేని కిరాతులే మహాబలవంతుఁడును, బ్రఖ్యాతిఁగన్నవాఁడును నగు విజయునిం జిదుకఁగొట్టి గోడించుటచేతను, *స్వరాజ్యమునఁ బ్రజలు రాజశాసనోల్లంఘనమునకుఁ గడంగునట్లుండుటచేతను దా మీదేశముననుండిన నేదైనదండయాత్రచేసి పైనుడివినమాగధాదులు తమ్ముఁ బదభ్రష్టులఁ జేతురనియే తమవంశాంకురమగు పరిక్షిత్తునకుఁ బట్టము గట్టుమని రాజ్యము యుయుత్సునిపరము చేసి కృపుని సంరక్షకునిగాఁ బరిక్షిత్తునకు నియమించి జంఘాబలముం జూపి త్రివిష్టపముం బాండవులుచేరిరి. దీనికిఁ జిలువలు పలువలు పిమ్మటఁ జేర్పఁబడియుండును.

స్వశత్రువు పలాయితుండైనఁ దద్వంశమునందును దద్దేశమునందును విరోధభావము భారతీయులకుండకపోవుట స్వభావము. మఱియు ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁడగు యుయుత్సుఁడు రాజప్రతినిధియగుటచేఁ

* హస్తిపురిలోఁ గొందఱుప్రజలు నివేశనములకై హద్దుమీఱి! సహదేవుఁడుచెప్పినతీర్పు నతిక్రమించినట్లు మహాప్రస్థానికపర్వమునఁ గలదు.

11 4- 3 ౫౨3

ప్రజలలోఁ దృష్టిపియుఁ గన్గెను. పరిక్షిత్తు యుయుత్సునివల్ల రాజనీతిని నేర్చి కృపునికడ శస్త్రాస్త్ర విద్యలు నేర్చి ప్రజారంజకముగాఁ బరిపాలించుటయే కాక యన్యులతో విరోధముఁ బెట్టుకొనకుండుటచే నితరులును బరిక్షిత్తును ద్వేషింపరైరి. దీనినిగూర్చి మహాభారతమునందే యిట్లు కలదు.

౧ శ్రీమంతుఁడు మహాబలవంతుఁడు, ధర్మము వలననే ధర్మముఁ దెలిసినవాఁడు నగు పరిక్షిత్తు ధర్మము మూర్తీభవించినట్లే భూదేవిని బాలించెను. అతనిని ద్వేషించువా రెవరును కారైరి. అతఁ డెవ్వరిని ద్వేషింపను లేదు. ఆతఁడు సర్వభూతములయందును ప్రజాధిపతివలె సముఁడయ్యెను. బ్రహ్మ క్షత్త్రియ వైశ్య శూద్రులు తమ తమ కర్మములయందు మంచి మనస్సుకలవారై మెలఁగిరి. ఆ మహారాజు వితంతువులను అనాథలను అంగవైకల్యముగలవారిని దీనులను భరించెను. సంతోషింపఁబడిన, పోషింపఁబడిన జనులు కల్గినట్టియు సత్యవాక్కులు కల్గినట్టియు దృఢపరాక్రముఁడైనట్టియు మహాకీర్తివంతుఁడైనట్టి యా మహారాజు సమస్తప్రజలకుఁ బ్రియుఁడయ్యెను. అట్లా పరిక్షిన్మహారాజు అఱువదేండ్లు పరిపాలనముఁ జేసెను.

ప్రజలను సర్వసమత్వముగాఁ బాలించుటయే కాక వితంతువులను (పాండులనాఁడు వారు గంగా ప్రవేశముచేయించినట్లుగాక) పోషించుటయు ననాథలను గాపాడుట యనువిశేషాంశములచే జనసామాన్యము యొక్క భక్తికిఁ బరిక్షిత్తు పాత్రుఁడయ్యెనని చెప్పవలసి యున్నది. సర్వప్రజారంజకుఁడగు ప్రభు వగుటచేతనే పరిక్షిత్తును బ్రజలు 'అగ్నిసోముల' తోను, దేవుని తోడను బోల్చి విశేషముగ వినుతించిరి. పరిక్షిత్తు గుఱించి మహాభారతమునందే కాక వైదికవాఙ్మయమున "అథర్వసంహితలోను, ఐతరేయబ్రాహ్మణములోను" గూడ నాతఁడు సత్ప్రభుఁడనియే చెప్పఁబడియున్నది. అథర్వసంహితలోనియంశము లెట్లుండెనో చూడుఁడు:

౩ ఓ గాయకుఁడా? పశువులను భాగ్యమును సమకూర్పఁగల బుద్ధుని బఠింపుము. విలుకాఁడు విశిఖమును గుఱిపెట్టునట్లు దేవతలకు బ్రార్థనము సిద్ధము చేయుము.

౪ పరిక్షిత్స్తవమును వినుఁడు. ఆతఁ డందఱు ప్రజలకుఁ బ్రేమాస్పదుఁడగు రాజు. మానవులను భగవంతుఁడగు నగ్నివలె నధికుఁడు.

౫ బీడులలోనుండి పండిన యవధాన్య మాకాశము నందలి వెలుఁగుకొఱకుఁ బైకిఁ బొడచూచుకొనివచ్చుచున్నది. పరిక్షిత్తు పాలించుచున్న రాజ్యమునఁ బ్రజలు సుఖముగా వృద్ధినొందుచున్నారు.

---

౧. శ్లో. ధర్మతో ధర్మవిద్రాజా ధర్మో విగ్రహవానివ;
రరక్ష పృథివీం దేవీం శ్రీమా నతులవిక్రమః.
ద్వేష్టార స్తస్య నైవాస న్స చ ద్వేష్టి నకంచన;
సమ స్సర్వేషు భూతేషు ప్రజాపతిరివాభవత్.
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవ స్వకర్మసు.
స్థితా స్సుమనసో రాజన్ తేన రాజ్ఞా స్వధిష్ఠితాః
విధవాఽనాథ వికలాఙ్గా న్కృపణాంశ్చ బభార సః;
సుదర్శ స్సర్వభూతానా మాసీత్సోమ ఇవాపరః
తుష్ట పుష్టజన శ్శ్రీమాన్ సత్యవాగ్దృఢవిక్రమః
లోకస్యచైవ సర్వస్య ప్రియ ఆసీ న్మహాయశాః,
ప్రజా ఇమా స్తవ పితా షష్టివర్షాణ్యపాలయత్.

౬ మహాభారతవ్యాఖ్యాత యగు నీలకంఠాచార్యుఁడు 'షష్టివర్షాణ్యపాలయత్' అనువాక్యమునకు వ్యాఖ్యంజేయుచుఁ బరిక్షిత్తరువదేండ్లువయస్సు వచ్చువఱకే (అనఁగా ముప్పదియాఱవయేఁడున రాజ్యమునకు వచ్చి యిరువదినాలుగేండ్లే) పాలించె నని వ్రాసియున్నాఁడు. ఈయంశము నింకను శోధింపవలయును.

౩. ప్రరేభరం భరస్వ గోవిందం వసువిదం దేవత్రేమాం వాచం కృణోషు నవీరో అస్తా.

౪. రాజ్ఞో విశ్వజనస్య యో దేవో మర్త్యా అతి వైశ్వానరస్య సుష్టుతిమాశృణో తో పరిక్షితః.

౫. అభీవస్వః ప్రజహీతే యవః పక్వః పథో బిలం జనః సభద్ర మేధతే రాష్ట్రే రాజ్ఞః పరిక్షితః.

౧సింహాసనమెక్కి మాకు క్షేమముం జేయుచున్నాఁడు (అని) గృహనిర్మాణముం జేసికొనుచు నొక కౌరవ్యుఁడు భార్యతో ననుచున్నాఁడు.

౨పరిక్షిన్మహారాజుయొక్క రాజ్యమునందు భార్య భర్తనుగూర్చి నీ కేమితెత్తును? పెరుగా! పాయసమా! మద్యమా! అనియడుగుచున్నది.

మహాభారతములోని పరిక్షిత్తుయొక్క యోగ్యమగు పరిపాలనవర్ణనమును 'అథర్వసంహితలోని' పరిక్షిత్ స్తవరూపకమగు వర్ణనము దృఢపఱచుచున్నది.

మఱియుఁ బరిక్షిత్తునుగూర్చి పై 'కుంతాపసూక్తము'నకు బ్రాహ్మణమైన ఐతరేయ బ్రాహ్మణవాక్యమునఁ గూడఁ బరిక్షిత్తు నన్నివలెను సంవత్సరమువలెను బోల్చి వర్ణించుటచేఁ బరిక్షిత్తు ప్రజారంజకముగా రాజ్యముఁ జేసినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంక నొకవిశేషము కలదు. పైకుంతాపసూక్తపుబుక్కులలో (౪) కౌరవ్యుఁ డొకఁడు గృహనిర్మాణముఁ జేసికొనుచు భార్యతోఁ బరిక్షిత్తు సింహాసనమెక్కి మాకు క్షేమముఁ జేయుచున్నాఁ డనుటచే ధర్మజునినాఁడు నానాకష్టముల ననుభవించి దేశభ్రష్టులైన కౌరవులను దిరిగి హస్తిపురికి రప్పించి వారు గృహములఁ గట్టుకొని నివసించునట్లు చేసెనని తోఁచుచున్నది. కాని కాలాంతరమున నాకౌరవులు రాజ్యమునఁ బరిక్షిత్తుతో సమానమగు గౌరవమునే పొంది యున్నారని యీక్రింది యైతరేయబ్రాహ్మణవాక్యము చెప్పుచున్నది.

౩"దేవత కే కల్యాణకర్మమును జేసిరో యది కౌరవ్యులచే (ప్రజలు) నొందుచున్నారు. యజమానులే కల్యాణకర్మమును జేసిరో యా కల్యాణకర్మమును యజమానులు కౌరవులచేఁ బొందుచున్నారు." అథర్వసంహితలోఁ గౌరవుఁ డొకఁడు గృహము గట్టుకొనుచున్నట్లు మాత్రమే అనఁగా నవీనముగా హస్తిపురిం జేరినట్లే జెప్పఁబడినది. ఐతరేయ బ్రాహ్మణములోఁ బై సూక్తమును బ్రాహ్మణించుటలోఁ గౌరవ్యులు దేవతలుచేసిన శుభకర్మములఁ జేయుచుండిరనియు, యజమానులు కౌరవ్యులచేఁ దాము చేయుకర్మములఁ జేయించుకొనుచుండిరనియుఁ జెప్పఁబడుటచే దుర్యోధనాదులసంతతివారు క్రమముగాఁ బరిక్షిద్రాజ్యమునఁ బ్రవేశించి ప్రధానోద్యోగపదముల నాక్రమించిరని తోఁచుచున్నది.

మఱియొకవిశేషము "పరిక్షిత్, కౌరవ" శబ్దములు "న్యూంఖ" గాఁ జెప్పఁబడయునని యైతరేయ బ్రాహ్మణము చెప్పుచున్నది. ౪న్యూంఖగాఁ జెప్పుటనాఁటికాలమునఁ బ్రభువులు వచ్చునపుడు యజ్ఞము

---

౧ పరిక్షిన్నః క్షేమ మకరు త్తన ఆసన మాచరన్ కులాయంకృణ్వన్ కౌరవ్యః పతి ర్వదతి జాయయా.

౨ కతర త్తవ ఆహరాణి దధి మన్థం పరిశ్రుతం జాయా పతిం విపృచ్ఛతి రాష్ట్రే రాజ్ఞః పరిక్షితః.

అథర్వసంహిత. కాం. ౨౦. సూ. ౧౨౭.

(కుంతాపసూక్తమ్)

3. న్యూంఖః కౌరవ్యాః శంసతి దేవా వై యత్కించ కల్యాణం కర్మా కుర్వం స్తత్కౌర వ్యాభిరవాప్నువం స్తథైవ తద్యజమానా యత్కించ కల్యాణం కర్మ కుర్వంతి తత్కౌరవ్యాభిరాప్నువంతి.

ఐతరేయబ్రాహ్మణ. అధ్యా, 3౦.౨౦౬

౪. 'న్యూంఖ' యనఁగా షోడశ-ఓకారోచ్చారణమైన పెమ్మటపదము నుచ్చరించుటయని "యజ్ఞకర్మణ్యజపన్యూంఖసామసు" అనుపాణిని (౧-౨-3౪) సూత్రమునకుఁ గాశికాభాష్య టీకాకారుఁడగు 'హరదత్తుఁడు' తన పదమంజరీటీకలో వ్రాసియున్నాఁడు. ఈయంశముఁగూర్చి నాచే రచింపఁబడిన 'పరిక్షిత్తు' అను పుస్తకమున వివరించితిని. ఈకుంతాపసూక్తములోని న్యూంఖోచ్చారణమును, ఆంధ్రదేశస్థశ్రౌతులు షడోంకార యుక్తముగా నుచ్చరింతురు. అమర వ్యాఖ్యాతయగు 'లింగాభట్టు' తనవ్యాఖ్యలో న్యూంఖయన షడోంకారపుంజమే యని చెప్పియున్నాఁడు. దీనింగూర్చి యింకను శోధింపవలెను.

లలో వారి పేరునకుముం దుచ్చరించు నొక గౌరవ స్వర ప్రయోగము. కొన్ని దేవతావాచకములకును ముందు న్యూంఖయుండును. ఆన్యూంఖోచ్చారణమును (కుంతాపసూక్తాంతర్గతమగు పారిక్షితి కౌరవ్యపదములను) 'బ్రాహ్మణాచ్ఛంసీ'యను ఋత్విక్కు చేయవలెనని యైతరేయబ్రాహ్మణము చెప్పుచున్నది. అనఁగాఁ బరిక్షిత్తుకాలమున నాతనితో సమానముగాఁ గౌరవులు యజ్ఞాదులఁ జూడనేగినపు డాయజ్ఞములలో గౌరవించుచుండిరని స్పష్టమగుచున్నది. న్యూంఖోచ్చారణమిపు డాంగ్ల ప్రభువులకుఁ జేయు 'హిప్ప్ హిప్ప్ హుర్రేస్' అను నుత్సాహవాక్య సమమగును.

పరిక్షిత్తుకాలమున దుర్యోధనునిపుత్రుఁ డొకఁ డుండినటులు కాన్పించును. కౌరవ్యుఁ డొకఁడు కలఁడని యథర్వసంహితలోఁ గలదు. ఆకౌరవ్యునకుఁ గల గౌరవము పరిక్షిత్తుతో సమానముగా నుండెనని యైతరేయబ్రాహ్మణము చెప్పుచున్నది. మఱియు 'భాస' మహాకవి నేఁటికి రెండువేలేండ్ల నాఁడు రచించిన "ఊరుభంగ"నాటకమున దుర్యోధనుఁడు తొడలు విరిగిపడి నపుడు బాలుఁడైన "దుర్జయుఁడు" అనుపుత్రుఁడు వచ్చి తండ్రితో సంభాషించినట్లు వ్రాసియున్నాఁడు. ఆ బాలుని సుయోధనమరణానంతరము తల్లి పుట్టినింటివారు కళింగదేశపువారు తమదేశమునకుఁ దీసికొనిపోయి పెంచి పెద్దవానిగఁ జేసిరేమో! ఆకౌరవ్యుఁడే యథర్వవేదమునఁ జెప్పఁబడినవాఁడై యుండును.

మఱియుఁ బాండవులు మహాప్రస్థానికమున కేగునపుడు ధర్మజుఁడు తనరాజ్యమునంతయు యుయుత్సుని పరము చేసి పరిక్షిత్తునకుఁ బట్టాభిషేకము చేయుటలోఁ గూడ విశేషము కలదు. ముప్పదియాఱేండ్ల వయస్సుకల పరిక్షిత్తునకే యేల రాజ్యాభిషేకముం జేయరాదు? ఇందును ధర్మజుని రాజనీతినైపుణ్యము కాన్పించుచున్నది. వైశ్యాపుత్రుఁడగు యుయుత్సునకు రాజ్యాభిషేకార్హత లేదు.౧ కాన యుయుత్సుఁడు రాజ్యమును రాజప్రతినిధిగా నుండి పాలించునేకాని రాజుగానుండక తన కప్పనచేసినరాజ్యమును బరిక్షిత్తున కిచ్చుననియే ధర్మజునితలంపు. యుయుత్సుండును రాజ్యాధికారమును స్వాధీనపఱచుకొని పరిక్షిత్తునకు రాజ్యాభిషేకముఁ జేసి దుర్యోధనపుత్రుని రప్పించి యాతనికిఁ బ్రాచీన కౌరవులకుఁ గలగౌరవముల

మఱియొకవిశేషము: అథర్వసంహితలోని 'కుంతాపసూక్తము' ఋక్సంహితనుండి గ్రహింపఁబడినదై యుండును. కావుననే ఋగ్వేదబ్రాహ్మణమగు నైతరేయమున దానికిఁ బ్రవేశము కలిగినది. ఇప్పటి ఋక్ (శాకల్య) సంహితలోఁ గుంతాపసూక్తము కానరాదు. ఈకుంతాపసూక్త మన్యమగు ఋక్శాఖలోనిదయి యుండును. నేఁడు కాన్పించు నథర్వసంహితయంతయు 'సాయనాచార్యుల' వారికి లభింపలేదు. అందువలననే (సభాష్యకముగా హరినారాయణఆప్టే పండితుఁడు) పూనాలో ముద్రించినప్రతిలోఁ గుంతాపసూక్తమునకు భాష్యము లేదు. సాయనాచార్యులు ఐతరేయబ్రాహ్మణభాగమున నీకుంతాపసూక్తము 'ఖిల' సూక్తములోనిదని చెప్పియున్నాఁడు. మఱియు నైతరేయబ్రాహ్మణమునఁ గౌరవ్యశబ్దము 'కారవ్య' చెప్పఁబడెను. ఈకారవ్యశబ్దమున కర్థము 'ఇంద్రుఁడు' (కారుశబ్దోపేతాః కారవ్యాః ఇంద్రః, అని విద్యారణ్యుఁ డర్థమును వ్రాసియున్నాఁడు. కాని నేఁడు "బర్లిన్, పూనా, లాహోరు"లలో ముద్రింపఁబడిన యథర్వసంహితలలోని కుంతాపసూక్తమునఁ గౌరవ్యశబ్దమే కలదు. ఐతరేయబ్రాహ్మణమునాఁడు కౌరవ్యశబ్దమును గారవ్య యని యుచ్చరించిరేమో! మఱియుఁ గుంతాపసూక్తమునఁ గౌరవ్యుఁడు గృహమును గట్టుకొనుచున్నట్లున్నది. కారవ్యుఁ డింద్రుఁడైననాతఁ డింటినిగట్టుకొనుచున్నాఁడనుట యయుక్తముకాదా! కాన అథర్వసంహితలోని కుంతాపసూక్తము సాయనునకు లభింపనందుననే యిట్లు కారవ్యశబ్దమున కింద్రుఁడను పెడర్థముఁ జెప్పియున్నాఁడని తలంపవలసియున్నది.

౧ శ్రుతిః "వైశ్యాపుత్రం నాభిషించేరన్" కృష్ణయజుర్వేదము.

నొసంగునట్లు పరిక్షిత్తుచేఁ జేయుంబడియుండును. అదియే యథర్వవేదోదిత కౌరవ్యుని వాక్యము. పరిక్షిత్తు యొక్క యోగ్యతనుగూర్చి 'శమీకముని' పరిక్షిత్తు ప్రపితామహుఁడగు పాండురాజువలె సుపరిపాలనముఁ జేయుచున్నాఁడని తనకుమారుఁడగు శృంగిమునితోఁ జెప్పియున్నాఁడు.

శమీకుఁడు పరిక్షిత్తుపాలనమును బితామహుఁడగు ధర్మజునిపాలనముతోఁ బోల్పక పాండునిపాలనముతోఁ బోల్చుటకు హేతువేమి? ధర్మజునిపాలనమున దేశము నానాకష్టములను బొందినదనుటయే కాదు. జ్ఞాతులనఁబడు కౌరవులకు బహుకష్టములఁ గలిగించెననియుఁ, బాండురాజు ధృతరాష్ట్రుఁ డంధుఁడై రాజ్యార్హుఁడు కాకుండినను దా నాధృతరాష్ట్రుని సింహాసన మెక్కించి యాతనికిఁ బెక్కుమర్యాదలఁ గలుగఁజేసియుండెననియుఁ బరిక్షిత్తుకూడ నట్లే రాజ్యచ్యుతి నొంది దేశభ్రష్టుఁడైన దుర్యోధనపుత్రుని దెచ్చి స్వసమానగౌరవముల నాతనికిఁ గలుగఁజేసియుండెననియు శమీకునివాక్యము స్పష్టపఱచుచున్నది.

౧పరిక్షిత్తును కౌరవ్యునిగూర్చి చెప్పినవేదవాక్యములకు 'నారాశంసి' యనుపేరు కలిగినట్లు 'ఐతరేయబ్రాహ్మణము' నఁ గలదు. నారాశంసియన నరులఁ గూర్చి చెప్పఁబడునవి యని నిఘంటువులలోను, విద్యారణ్యభాష్యమునను గలదు. కాన నాఁటి వైదికఋషులు పరిక్షిత్తును దదనుయాయుఁడగు కౌరవ్యుని విశేషముగా గౌరవించుచుండిరని స్పష్టమగుచున్నది.

మొత్తమునకుఁ బరిక్షిత్తు రాజ్యము సర్వజనసుఖకరముగా నిరువదినాలుగేండ్లు ప్రవర్తించెను. (అఱువదేండ్లనికొందఱు) పరిక్షిత్తు "భద్రవతి" (మద్రవతి, యని గ్రంథాంతరములలోఁ గలదు.) యను నామెను బెండ్లిచేసికొని యామెయందు "జనమేజయ, శ్రుతసేన, భీమసేన, ఉగ్రసేను" లను నల్వురం బడసి సుఖంబుగ నుండెను.

కురురాజ్యసంక్షోభము

మనభరతఖండమున నేరాజ్యమైనఁ జాలకాలము సిరస్థాయిగ నుండలేదు. అందు కురురాజ్యము (ఢిల్లీప్రాంతరాజ్యము) కొందఱలకు, రాజులమార్పునకుఁ బ్రసిద్ధికెక్కి యున్నది. భరతఖండచరిత్రముఁ జదివినచో హస్తిపురప్రాంతరాజ్యకల్లోలములె తద్రాజరాజ్యచ్యుతులే తత్కారణమున యావద్భరతఖండరాజ్యపరిణతులె కాన్పించును పాండవులకుఁ బ్రాచీనులగు సంవరణ, శంతనులకాలమున రాజ్యసంక్షోభపరిణతులు కలిగినవి. పాండవులనాఁటిబీభత్సము జగద్విదితము. పరిక్షిత్తునకుఁ బిమ్మటను "నిచక్షుని" నాఁడు ఉదయనుని నాఁడు కురురాజ్యమున నుపద్రవములు కలిగినవి. మహమ్మదీయులనాఁటి ఢిల్లీరాజ్యబీభత్సములు జగద్విదితములు.

---

౧. అథర్వవేదోదిత పరిక్షిత్తు, ఐతరేయబ్రాహ్మణోదిత జనమేజయుఁడు, పాండవులు పౌత్రప్రపౌత్రులని నేను వ్రాయఁగా శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు వేదము పౌరుషేయమా? కాన వేదోదితపరిక్షిజ్జనమేజయులు పాండవేయసంతతి కావనియు, జైమినియొక్క పూర్వమీమాంసలో వేదోదితపురుషులు యజ్ఞాదిక్రతువులం జేసినరాజశ్రేష్ఠులనియు వ్రాసిరి.

కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారివ్రాఁత అవ్యాప్తిదోషయుక్తముగా నున్నది. వేద మపౌరుషేయమైనచో నీపరిక్షిదాదులు పాండవులసంతతివారుకాకుండినను దత్పూర్వికులైన నగుదురుగదా! వారుమాత్ర మెట్లు అపౌరుషేయవేదములోఁ దూరిరి? అపౌరుషేయవేదమున నొకానొక మనుష్యుని పే రెట్లు ప్రవేశించును? కాన కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారివ్రాఁత యప్రాస్తమగుచున్నది. పరిక్షిన్నామములు పురాణములలో నల్వురు కలరు. (౧) అవీక్షితుని పుత్రుఁడు: (౨) అనశ్వునిపుత్రుఁడు; (3) సుశోభన యను మండూకకన్యకాభర్త. శల, దలాదులు పుత్రులు. పై ముగ్వురును నపాండవేయపరిక్షిత్తువలెఁ బ్రసిద్ధినొందినవారును యోగ్యులును గారు. కాన వైదికవాఙ్మయోదితపరిక్షిత్తు పార్థపౌత్రుఁడే యైయున్నాఁడు.

పరిక్షిత్తుకాలమున యావద్భరతఖండ మెట్లుం డెనో తెలియదుగాని, కురురాజ్యముమాత్రము సుపరి పాలితమై స్వారాజ్యమువోలె సుఖకరముగా నుండెను. పరిక్షిత్తు పాలనమునకు వచ్చునాఁటికి "సింధు కాశ్మీర గాంధార మద్రబాహ్లిక" దేశప్రభువులు "సైంధవ పౌత్ర, గోనంద (కాశ్మీరదేశప్రభువు. కురుసంగ్రామ మునాఁటి కితఁడు బాలుఁడని హరివంశమునం గలదు) శకునిపౌత్ర, శల్యపౌత్ర, బాహ్లికప్రపౌత్రులును బాలురు గానుండిరి. వీర్యవంతులగు సైనికులు కురుసంగ్రామ మున నశించిరి. ఆదేశములలో బాగుగ పాలించురాజులు లేకుండిరి. అందువలన నాదేశములు 'అల్లకల్లోలముగా' నుండినట్లు కాన్పించును. కర్ణపర్వములోని కర్ణశల్యుల సంవాదములో శల్యునిపాలనములోని మద్రబాహ్లికదేశ ములలోని సాంఘికదురాచారములు తత్రత్యస్త్రీపురుష నైచ్యకృత్యములువర్ణింపఁబడియున్నవి. అవి కురుసంగ్రా మానంతరమున నచట నుండినయకృత్యములే పిమ్మట నేసౌతిచేతనో మూలభారతగాథలోఁజేర్పఁబడియున్నవి.

కర్ణుఁడు పంచనదప్రాంతదేశములస్థితినే దూషించి యున్నాఁడు. ఆ పంచనదదేశము వేదములందు పవిత్ర ప్రదేశముగా నెన్నఁబడియున్నది. శల్యశకుని బాహ్లిక భూరిశ్రవసులవంటిబలవంతులు వేదోదితాచారపరులు,పా లించుకాలమున కర్ణుఁడు నుడివినరీతిని పైప్రభువులపరిపా లనమున నుండునా? శల్యాదు లట్టిదురాచారముల నణఁప లేరా? కాన కర్ణోదితవర్ణనములు కురుసంగ్రామానంతర పువే యైయున్నవి. కురుసంగ్రామానంతరము ముప్పది యారేండ్లకు పవిత్రపంచనదదేశమునుండి బయలు వెడలిన కిరాతులే యర్జును నోడించి కృష్ణుభార్యలం దోచుకొనిరి.

తక్షకుఁడు

పురాణములలో "కద్రూకశ్యపుల"కు శేషవాసుకి తక్షకాదిసహస్రనాగము లుద్భవించినటులు కలదు. వేదమునం దీక్రిందివారు సర్పముఖ్యు లనికలదు.

౧ "తక్షకుఁడు, వైశాలేయుఁడు (విశాలయొక్క సుతుఁడు) ధృతరాష్ట్రుఁడు, ఐరావతుఁడు"

అనువారు సర్పరాణ్ముఖ్యులి 'సర్పబలి'కర్మమునఁ జెప్పఁ బడియున్నారు. ఆవేదోదితుఁడు కద్రూపుత్రుఁడుకాఁడు, బరిక్షిద్విరోధియగు తక్షకుఁడు కాఁడు. ఈతఁడు పాం డవు లింద్రప్రస్థపురిని నిర్మించునాఁటికి అశ్వసేన, శ్రుత సేనులను నిరువురుపుత్రులతోడను, భార్యతోను ఖాండవ వనమున నివసింపుచు నప్పుడప్పుడు కురుక్షేత్రమునంగూడ నివసించుచుండ వాఁడు కృష్ణార్జునులు ఖాండవవనమును దహించునాఁ డీతక్షకుఁడు రెండవకుమారుఁడగు శ్రుత సేనునితోఁ గురుక్షేత్రముననుండుటచేఁ జావలేదు. తక్ష కునిభార్య నర్జునుఁడు చంపెను. ఆ స్త్రీహత్యాదోషము నర్జునునికి వీరు నారోపింపలేదు. అశ్వసేనుఁ డాపగ నెద నుంచుకొనియె కర్ణుంజేరి పిమ్మట నర్జునునిచేత చచ్చెను. తక్షకుఁ డెచటి కేగెనో శ్రుతసేనుఁ డేమయ్యెనో తెలి యదు. జనమేజయుని సహాధ్యాయుఁడగు 'ఉదంకుని' కుండలాపహరణగాథలోఁ దక్షకునిపట్టణము దుర్గమ మార్గములు కలదని వర్ణింపఁబడియున్నది. భూవివరము నుండి యాపట్టణమున కేగఁలసినదై నట్లు కలదు. ప్రాచీన దుర్గములు శత్రుల కభేద్యమగురీతిని వనపర్వతాది దుర్గ ముల నేర్పఱచికొనుచుండిరి.గడచిన పదునెనిమిదవశతాబ్ద మునను అట్టిదుర్గములు పెక్కు లుండెడివి. బొబ్బిలి కోట బొబ్బిలియుద్ధము జరుగునాఁడు వనదుర్గముగా నుండెనఁట! నేఁటికి ముప్పదియేండ్లకు ముందు బ్రిటిషు వారు "సోమలిలాండు" (ఆఫ్రికా) లో నిట్టిదుర్గముల పైకే దాడివెడలిరి. తక్షకుఁడును బాండవులకు జడిసి కురుక్షేత్ర యుద్ధానంతరము దుర్బల పరిపాలనములో నుండిన పంచనదీప్రాంతప్రదేశములోఁ గొంతదేశమును స్వాధీనపఱచికొని తక్షశిలను నిర్మించి పరిపాలించి యుండును. తక్షశిల యీతక్షకనిర్మితమె. ఇప్పుడు తక్ష శిలానగరశిథిలములను దొరతనమువారు, భూగర్భపరిశోధ

౧. తక్షకవైశాలేయ ధృతరాష్ట్రైరావత స్తేజీవాస్త్వయి న స్సత స్త్వయి సదోస్భళ వర్షాభోస్య నః పరి దేహి—ఏకాగ్నికాండ, మంత్రపన్నము.

కులు శోధింపుచున్నారు. ఆపట్టణము నేలమట్టమునకు లోపలనె యున్నదట! ఉదంకుగాథలోని వర్ణనమున కీవర్ణనము సరిపోవుచున్నది.

తక్షకుఁడు పాండవులుండినంతకాలము జడిసి తల నెత్తలేదు. పాండవులు గతించినపిమ్మటనుగూడ యుయుత్సాదు లుండినంతకాలము తక్షకుఁడు తలయెత్తినట్లుకాన్పింపదు. మఱియు రాజ్యములోనివారందఱును బరిక్షిత్తుపై భక్తితత్పరులుగా నుండుటచేఁగూడ తక్షకుఁడేమిసేయుటకును వీలు కలుగలేదు. ఇట్లుండ:

పరిక్షిత్తొకనాఁడు వేటకేగి యలసి దారిదప్పి దప్పికతో 'శమీకమహర్షి' వివిక్తముగా జపముసేయు చోటునకేగి నీరు నడుగ సమాధిలో నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడగు శమీకుఁడు డీయఁడయ్యె. అందులకుఁ బరిక్షిత్తు గినిసి రాజసముచే నచట నున్న మృతసర్పమును ధనుష్కోటి నెత్తి శమీకుమెడను వైచి వెడలిపోయెను. శమీకుఁడందులకేమియుఁ గోపింపక యూరకుండెనుగాని క్రోధియు యువకుఁడు నగుశమీకునిపుత్రుఁడు 'శృంగి' ముని యీవృత్తాంతమును విని పరిక్షిత్తుపై నలిగి పాండవజాతిపై స్వతస్సిద్ధముగాఁ గోపముకల్గుతక్షకుఁ బరిక్షిత్తుం జంపఁ బ్రోత్సాహపఱచెను. శృంగిశాపముచేఁ దక్షకుఁడు చంపెనని లోకశ్రుతికలదు గాని శృంగిచే బోధింపఁబడియే తక్షకుఁడు పరిక్షిత్తుం జంపెనని జనమెజయుఁడు తలఁచి యున్నాఁడు.౧

తక్షకుఁడు తన్నుఁజంపునని పరిక్షిత్తునకుఁ దెలిసి ప్రాయోపవేశమునొంది శ్రీశుకునివల్ల వేదాంతోపదేశము నందినట్లు భాగవతమునం గలదు కాని మహాభారతమునం దానికి విరుద్ధముగాఁ బరిక్షిత్తు ప్రాణసంరక్షణమునకై యతిజాగరూకతతో నుండినట్లు వర్ణింపఁబడియున్నది.

పరిక్షిత్తుఁ జంపుటకు శృంగి ప్రోత్సాహమునఁ దక్షకుఁడు వచ్చుచు విషవైద్యుఁడగు కశ్యపుని లంచమిచ్చి మరలించుట మొదలగుసంశయములు భారతపాఠకులకు విశదమే.

తక్షకుఁడు మాఱువేషముగల నాగకుమారులచే విషమిశ్రఫలాదులను బరిక్షిత్తున కంపవానినాతఁడుపయోగించి అందులోని విషక్రిమి కఱువ మృతినొందినట్లును, వెంటనె పరిక్షిత్తుండిన మేడయుఁగూడ దగ్ధమైనట్లులును భారతములో నొకస్థలమునను— పరిక్షిత్తుండిన మేడను పరిక్షిత్తునుగూడఁ దక్షకుఁడు విషాగ్నిచే దహించినట్లు మఱియొకచోటునను గలదు. ఆ రెండవయంశముఁ జూడుఁడు:

"ఆకాశ్యపుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు వెళ్లినపిమ్మట తక్షకుఁడు మోసముతో సమీపించి నీతండ్రియు, ధార్మికుఁడును, రాజశ్రేష్ఠుఁడును మేడపై నుండినవాఁడునగు నాపరీక్షిన్మహారాజును, ప్రాసాదమును విషాగ్నితో దగ్ధముచేసెను."

తక్షకుఁడు పండ్లను విషపూరితములు గావించి వానిచేఁ బరిక్షిత్తుం జంపించియుండుట సత్యాంశమై యుండును. చాణక్యుఁడు నవనందులతండ్రిని విషఫలములచేతనె చంపినట్లు ముద్రారాక్షసమునఁ గలదు. అది నాఁటివారిలోనే కాక రాజకీయపు విరోధములచే మహారాజులకును మహారాజపుత్రులకును విషప్రయోగములఁ జేయువారీనాఁడును గలరని వినుచుందుము.

---

౧ చూ. ఆదిపర్వ.

౨ శ్లో...తస్మిన్ ప్రతిగతే విప్రే ధన్మనో పేత్యతక్షకః, తం నృపం నృపతిశ్రేష్ఠం ధార్మికం పితరం తవ.
ప్రాసాదస్థం యత్తమపి దగ్ధవాన్ విషవహ్నినా. —ఆదిపర్వం, ౫౦ అధ్యా.

పాములవాడు — శ్రీ పాపి సుగ్గారావు.

ఆధునిక, సనాతన కవితావిమర్శనము

ఉభయభాషాప్రవీణ, భువనగిరి లక్ష్మీకాంతమ్మ

ఇతఃపూర్వము రాజమహేంద్రవరమున జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, ఆధునికకవి పండితమహాసభలలో తారతమ్యమును పరికింప, రెండవసభవారు సనాతనులను కథామిషలచే నధిక్షేపించుటయు, మొదటివారు "ఆధునికకవులమని పేరు పెట్టుకొన్న గ్రామ్యకవుల జుట్లు,కట్లు,బొట్లు, మట్లు వేరుగా నుండు"ననియు, "తరుచు వీరందరు నొక్కతీరుగా నుందు" రనియు ననుచుండుటయు కలదు. సనాతనమైనను, ఆధునికమైనను కవిత్వ మనునది యొకకళ. అది ప్రతివానికిని తెచ్చిపెట్టుకొన్న రాదు. వద్దన్న పోదు. "కవితయు వనితయు తనంత వలచివచ్చిన సరసంబగు, బలిమికోలుగావించిన విరసంబగు" నన్న అప్పకవిమాట అబద్ధముకాదు. "కవేః కర్మ కావ్యం." అది కవనమునందు రూఢమైనది, జలజశబ్దము తామరయందువలె. కావ్యములందు కొన్ని రసప్రధానమైనవియు, కొన్ని అలంకారప్రధానమైనవియు, కొన్ని వస్తుప్రధానమైనవియు కలవని ప్రతాపరుద్రీయమున నిట్లు చెప్పబడెను: "కావ్యానాం క్వచిత్ రసస్య ప్రాధాన్యం, క్వచి దలంకారస్య ప్రాధాన్యం, క్వచి ద్వస్తునః ప్రాధాన్యం." రసప్రాధాన్యము వీనిలో ముఖ్యము. సరసమైన కవితావనిత, సనాతనధర్మమైనను, నేటికాలపు అందకత్తెయైనను శోభించును. రసహీనమైన కవిత జొన్నచొప్పవంటిది. సరసకవితకు చావుండదు.

కొందరు ఆధునికకవిత్వమునకు భావకవిత్వ మనిరి. భావకవిత్వ మన నేమి? భావములేనిదే నోట మాటయైనను వెలువడదుగదా! కవనమున అభావ మెట్లు? వ్యక్తులలోగొప్పభావములు,కుశాగ్రబుద్ధియు నున్నచో వారువ్రాయు పుస్తకములు గ్రామ్యమైనను, గ్రాంథికమైనను రసయుక్తమై జనాకర్షణ కలిగియుండును. కాళిదాసుని

"చూతాంకురాస్వాదకషాయకంఠః
పుంస్కోకిలో య న్మధురం చుకూజ."

అను అమృతమొలుకు అల్లికలో లేని భావమేది? తెనుగున నన్నయ్యలో లేని భావములు, తిక్కనకవిత్వమున లేని జాతీయోక్తులు, శ్రీనాథునిలో లేని స్వాతంత్ర్యములు, కృష్ణరాయల కవిత్వమున లేని స్వభావోక్తులు, సూరనార్యుని కళాపూర్ణోదయమున లేని విచిత్రములు మరిదేనియందు గలవు?

భాషలో మార్పు తప్పక రావలె నను వారి ప్రయోగములలో దీర్ఘమై, కఠినమైన

సంస్కృతసమాసములును, చివర క్రియలు మాత్రము, 'చేశాను, ఉంటాయి, వెళ్లాడు' మొదలైనవియు, మువర్ణమున్నచోట పూర్ణబిందువును కనబడుచున్నవి. ఇక సనాతన కవు లన్ననో, ఆనందముగాను, స్వేచ్ఛగాను వచ్చి చేరు కవితాకన్యను విడచి, బలవంతముగ నన్నయనాటిక్రియలగు 'వలవదు', 'ఉన్నాఁడను' మొదలగునవియు, మువర్ణమునకు పూర్ణబిందుపూర్వకబువర్ణమును అను ముసలమ్మ నీవలకు లాగజూతురు. దేశకాలపరిస్థితులకు క్రమముగ మార్పువచ్చునట్లు భాషకును మార్పు రాకతప్పదు. కవిత ఏశతాబ్దమున మారలేదు? నన్నయకవిత్వముకంటె తిక్కనకవిత్వమున గల మార్పు, నన్నయకును, శ్రీనాథునకును గల తారతమ్యము, నన్నయభారతమును విజయవిలాసాదులగు ౧౭, ౧౮ శతాబ్దముల గ్రంథములును పరికించిన తెలియును. వీరేశలింగమహాయశుని శకము వేరుగదా!

కొందరు మహాయశులు తల్లియొడిలో పెరిగి తల్లిని హాస్యమాడినట్లు వ్యాకరణ సాహిత్యముల నేర్చి వానినే నిందింతురు. వ్యాకరణకర్తలు ఆధునికులను మాజోలికి రావద్దనునట్లు "ప్రయోగమూలం వ్యాకరణమ"ని మొట్టమొదటనే వ్రాసియుండిరి. ప్రయోగములు క్రొత్తవి పుట్టినకొలది వ్యాకరణములు పుట్టుచునేయున్నవి.

నన్నయవ్యాకరణ మనుచున్న చింతామణికి వానిభారతమే లొంగియుండలేదు. జీవభాష మహాసముద్రమువలె ప్రవహించుచుండ, దానికి వ్యాకరణపుగట్టుల నెవరు వేయగలరు? రసవంతమైన వాక్యములకు జోహారుచేయుచు వ్యాకరణము తనలో వానిని జేర్చుకొనుచుండును.

పద్యకవిత్వమున 'యతిప్రాసలు' అలంకారార్థమై చేర్చబడెను. గణనియమము లేనిదే పద్యములు రాగయుక్తముగా జదువుటకు వీ లుండదు. వచనము రాగయుక్తముగను, పద్యము వచనసరణిని చదువుట లోకవిరుద్ధము. వచనకవిత్వమున శ్లేషయమకాదులున్న నది చదువుటకు చమత్కారముగ నుండగా పద్యములలో యతిప్రాసలు మానుటలో అర్థమేమి? పద్యములు వ్రాయువారి భావములు యతిప్రాసలు వెతకుకొనుటలో పోవు నన్నచో అట్టివారు తమభావములు పోకుండ రసవంతమైన వచనములో ధారాళముగ వ్రాయవచ్చును. రసము, యతిప్రాసలు, గణనియమము, చక్కని అలంకారమే పద్యమునకు శోభ తెచ్చునవి.

భావకవిత్వమని యొప్పుకొన్న బొబ్బిలిపాట మొదలైనవానిలో యతిప్రాస లున్నవి. యతిప్రాసలుకూడ రసపుష్టికొరకును చిత్రముకొరకు కేర్పడినవే. ఇట్లు వ్రాయలేనివారు కవిత్వపుపిచ్చి పోగొట్టుకొని పూర్వుల గ్రంథములను, ఇప్పటిగ్రంథములను చక్కగ చదువుకొనుచుండుట భాషకు మహోపకారమే.

వ్యాకరణనియమములో నున్న అర్ధానుస్వారములు, శకటరేఫలు, రేఫశకటరేఫల యతిప్రాసల నియమము పాటించ నక్కర లేదు. దానివల్ల కవిత్వముయొక్క అర్థమునకును, అందమునకును, భావమునకును లోటు గల్గదు.

ర, లయో రభేదః; వ, బయో రభేదః; ల, ళయో రభేదః; ద, డయో రభేదః.

ఇట్లుండగా రేఫశకటరేఫలు చేసికొన్న మహాపరాధ మేమి? అర్థము భేదించు రేఫశకటరేఫల నియమము అవసరము.

తురాయి

జనమంచి కామేశ్వరరావు

రోడ్డునబోయే
యువకునిచూసాక
తురాయిచెట్టూ
పువ్వులకులికింది;

"గుత్తు" చేతులా
గమ్మనియెత్తి
రమ్మని పిలిచింది.

రేకు రేకునా
రక్తపతాకం
నాలుకచాచింది.

ధనాక్రోశం
దహింపచేసే
మంటలె తోచింది.

యువకుని రక్తం
సవ్వడిపొంది
నరములపొంగింది.

డీప్రెషన్ — చెంబు

వేలూరి శివరామశాస్త్రి-శతావధాని

రామారావు లిటరేచర్ ఆనర్సు ఫస్టుగా ప్యాసయి నాలుగయిదు నెలలు జుట్టు జాడించి తిరిగెను. పిదప RAMA ROY DWIVEDI. B. A, HONS. అను గిల్టుఅక్షరములుగల బారెఁడుబల్ల తయారుచేయించి, మంచిముహూర్తమున గోడకు తాపటము చేయించి, మేడమీఁద విశ్రమించెను.

అతని కెక్కడను తగు నుద్యోగము దొరకలేదు. దానికికారణము ఆడిగ్రీయే. పొమ్మనఁగనే లేచిపోఁగల నియమమునకు లోఁబడి పాతికరూపాయలకు బి.యిడీలు కోయనిన కోటిమంది దొరకుచుండఁగా ఈయెమ్మేకు విద్యాలయస్థాపకులు బెదరిపోయిరి. వారొకవేళ ఏయిరువదిరెంటికో, లేక యేయిరువదిమూటికో దయతో బేరమాడినను రామారావు మొగ్గఁడు. ఏల? తాను యెమ్మే. పైఁగా Distinction. పైపెచ్చు తాను డిప్టీకలక్టరుగారి అల్లుఁడు!

తన నాణెము చదువుల టంకసాలలోఁ దక్క మఱియొకచోట మోఁగదు. కాన నతఁడింకొక డిపార్టుమెంటునకు నీళ్లు వదలుకొనెను. కాని భార్యయొక్కయు, తల్లియొక్కయు కన్నీళ్లు తుడుచుటకు దరఖాస్తుమీఁద దరఖాస్తు పెట్టుచుండెను. దానికి పదియేనురూపాయలు కర్చు. ఆ రూపాయలకు తల్లి నగయో, పెండ్లాము నగయో తాకట్టు. ‘కరువు వచ్చింది, కలిసిరాలేదు’ అని తల్లి మహాలక్ష్మి దైవమునే దూఱెనుగాని తులసికి (రామారావు భార్య) ఈగుట్టు తెలియును. తాను చూచుచుండఁగా రామారావు పోస్టల్ డిపార్టుమెంటుకును పోలీసు డిపార్టుమెంటుకును అర్జీలు పెట్టుచుండును.

దివానుగిరికిని అసిస్టెంటు దివానుగిరికిని జమీందారులకు తనచేత అర్జీలు వ్రాయించుచుండును. తన మగని చదువునకును ఆయుద్యోగములకును గల సంబంధము బాదరాయణ సంబంధమే యని తులసి తెలిసియు ఆనాటకమును తిలకించుచుండెను.

రామారావుకు కొలువులేని లోటు లేదు. ఓరంతప్రొద్దు పెండ్లాముతో పేరంటము. తానేకాలేజికిని ప్రిన్సిపాల్ కాని ప్రియాదు లేదు. తానొకపదుగురు ప్రొఫెసరులపెట్టు; తులసి ఒక నూఱుగురు శిష్యుల పెట్టు. ముక్కోటినాఁడు ముక్తిద్వారములేని తెఱవఁబడియుండునుగాని రామారావుమేడ ‘బందు.’ మూర్తి-ది-కో-ఆపరేటర్, సుందరం-ది-లాయలిస్ట్, శర్మా-ది-నిహిలిస్ట్ లోనగు మిత్రు లెవరేని వచ్చి ‘రామారావూ రామారావూ’ అని రెట్టింప మొదలిడఁగనే మహాలక్ష్మి అసత్యభీతి లేక,

'అయ్యో, అతగాఁడు అత్తింటికి వెళ్లాఁ' డని వారిని పంపివయిచెడిది.

గ్రీకు - చిత్రకళలోని నగ్నసౌందర్యముతో పాటు అఱచాటగు ఆంధ్రకళయందముగూడ రామారాయనిగది యలంకరించుకొనెను. పాశ్చాత్యరసాయనములతోపాటు ప్రాచ్యుల వాజీకరణాదులు అతనిబల్ల నెక్కెను. కోహాళ వాత్స్యాయనుల మొదలు Mary Stopes తరువాతివారి వఱకును గల మన్మథసారస్వత మతని బీరువాలు ప్రదర్శించెను. కామతంత్రమునకు రామారా వొక Up-to-date encyclopedia.

తులసి గవాక్షముదెస చూపు త్రిప్పెనా అతనికి బెంగ. అత్తగారు కోడలిని పిలిచెనా వియోగము. పుట్టింటివారు తులసికి వ్రాయు చీటీ అతనిపాలిట విడాకు.

రామారావు తులసికి బలవంతముగా అనేక వేషములు వేసి మనసు తీర్చుకొనెను. దీనికి తులసినగ లొకటొకటియే ఆరతికప్పురము వలె హరించెను.

ఇటు లొక యేఁడాది గడచెను. ఈసంసార యాత్రకు మహాలక్ష్మినగలు చాలవఱకు మంగళమాయెను.

ఇంతలో నొకఖర్మము జరిగెను. రామారావు పెట్టిన దరఖాస్తులలో నొక దరఖాస్తుకు ఖాళీ ఉన్నదని ఉత్తరము వచ్చెను. అది ఆపట్నములోని ఆఁడ - హైస్కూలులో! ట్యూటర్ పని. అఱువది రూపాయల జీతము. అది అతనికి వారంటువలె కనఁబడెను.

'దాఁచుకొనుచున్నారే! ఏమిటీరహస్యము?' అని తులసి అడిగెను.

'ఏమున్నది? ముష్టియెత్తుకొనుటకు Pass.'

'ఏదీ?'

'చూపుటకుఁగూడ సిగ్గుచేటు'. అని రామారావు దానిని మడఁచి అచటను ఇచటను దాఁచుచున్నటు లభినయించి తులసి పట్టుకొనునేమో యని భయఁపడి వడివడిగా మేడ దిగెను. అతఁడు మేడ దిగఁగనే తులసి అచటి పుస్తకము లన్నియు తిరుగవేయఁదొడఁగెను గాని ఆకాకితము కనఁబడలేదు. 'నగలా కరఁగిపోయెను, సంసారమా గంపంత, కాలమా పచ్చికఅవు, ఈయనా ఉద్యోగము సద్యోగము చేయు చందము లేదు' అని అనుకొనుచు తులసి అవియు నివియు వెదకుచుండెను.

'ఏమి టా దొంగతనము?' అని వెనుక నుండి రామారా వనెను.

'నాదా మీదా?' అని తులసి యనెను.

రామారావు తనజేబునుండి ఆకాకితమును దీసి 'ఇదిగో దీనివెల ఒకముద్దు' అనెను.

'మనిషికి ఏమీ అక్కఱలేదు; ఆఁడుది ఉన్నచో సరి' అని లోపల అనుకొనుచు తులసి ఆవలికి నడచెను.

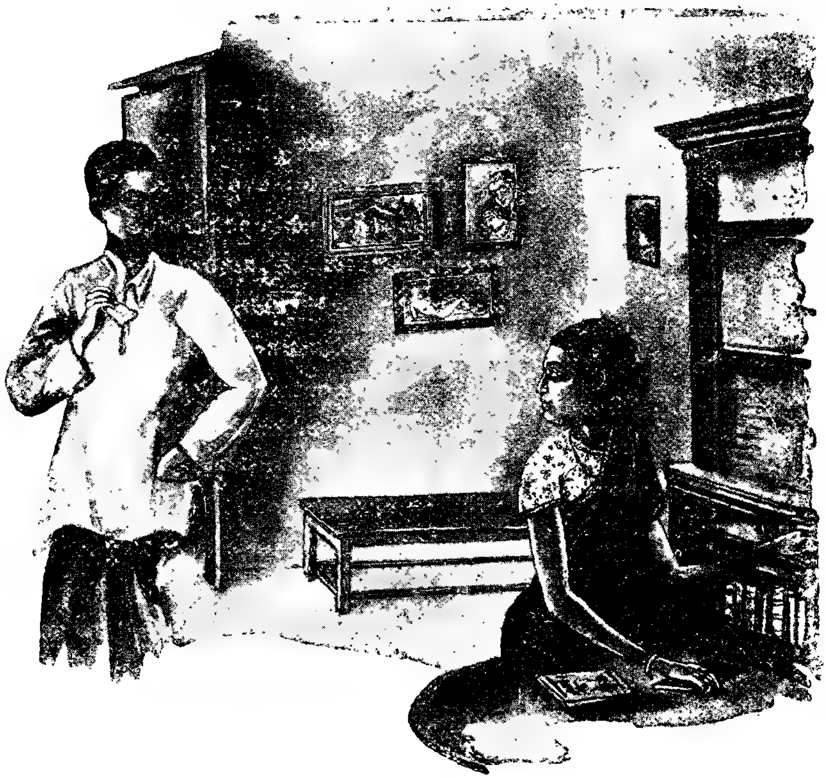

"రామారావు తనజేబునుండి......దీనివెల ఒకముద్దు అనెను."

ఆవచ్చినది తామలపాకుల అంగడివాఁడు. వానికున్న బాకీ తులసికి తెలియును. మగని మాటలు తొందరయు, నడకలోని వకరమును ఆమె చూచెను. ఆమె నవ్వలేదు కాని ఆమె అంతరాత్మ నవ్వుకొననేమో ఎవరు చెప్పఁగలరు?

తులసి కిన్నాళ్లకు మేడక్రింద తీరికగా కూరుచుండఁగల భాగ్యము లభించెను. అత్తగారు పిల్లలకు అన్నము పెట్టుచుండెను. కోడలు ప్రక్కగదిలోఁ గూరుచుండెను. ఆసంగతి ఆమెయెఱిఁగినచో తన సంసారపుగుట్టు తెలియకుండుటకు ఆకోడలిని ఏదో మిషమీఁద మేడమీఁద బంధించియుంచెడిదే.

'పోనీలే. ఇదిగో ఇత్తును. రా.' అని రామారావనెను.

తులసి మాటాడక మేడ దిగుచుండెను. రామారావు గబ గబ నడచి ఆకాకితమును వెనుకనుండి ముక్కుముందర పెట్టెను.

'రామారావుగారండీ!' అను పిలుపు వాకిటి నుండి వినవచ్చెను. రెండవ పిలుపు వినఁబడక ముందే రామారావాకాకితమును జేబులోఁ గ్రుక్కుకొని తులసిని తప్పించుకొని రెండు మెట్లు దుమికి వాకిటికిఁబోయి 'పద నేనే వస్తున్నాను' అని ముందు నడచెను.

'ఎప్పుడూ ఒక్క ఆవకాయే. లేకపోతే గోంగూరపచ్చడి, పొడుపచ్చడి, ఆంధ్రమాత. నేమైనా వెయ్యవు. ఇందాఁక కాఁకరకాయ వేయించిని వాసన కొట్టలేదేం?' అని ఓటికంచములోని మెతుకులను అటునిటు పద్మనాభుఁడు చిమ్మివేసెను.

‘నాయనా! నేయి వేసుకుంటే నాలుక జిడ్డెక్కి చదువు రాదు’ అని మహాలక్ష్మి యనెను.

‘అన్నాయి కెల్లా వచ్చింది?’

‘అన్నయ్యమాత్రం చదువుకోకముందు... పాపం, ఇప్పుడుమాత్రం నెయ్యి వేసుకుంటున్నాఁ డనుకొంటున్నావా?’

‘అన్నాయికోసం ఎన్ని అబద్ధాలన్నా ఆడుతుంది’ అని రమణ యనెను.

‘నెయ్యి వేసుకోలేట్ట—పప్పు లేట్ట—కూర లేట్ట—మనకే నయం—ఆకాయ వుంది—గోంగూర వుంది—అన్నయ్యగారు వట్టి అన్నం తిని ఊరుకునేవాట్ట! కాదే అమ్మా? నీవు చెప్పలా?’ అని ఆఖరువాఁడు పుండరీకాక్షుఁడు వట్టి యన్నమును నోరఁ గూరుకొనెను. కాని ఆపసికాయకు ఓకర వచ్చెను.

‘అమ్మా! నాకు నేయొద్దుగాని, అన్నాయికి పోస్తావే,—విస్తట్లో తెల్లగా చూచానే,—అది అదీ,—పెరుగే—అది కొంచెం పొయ్యవూ?’ అని పొడిమెతుకులు మింగుడుపడక పుండరీకాక్షుఁడు ఓకరించెను.

‘వెధవా! అన్నాయి నేయి వేసుకోనూ లేదు. డోక్కోనూ లేదు. నీవెందుకు డోక్కున్నావురా?’ అని పద్మనాభుఁడు గద్దించెను.

‘అత్తగారు పిల్లలకు అన్నము పెట్టుచుండెను.’

వెంటనే మహాలక్ష్మి యిటు లనెను: 'ఉండరా వాఁడికి కొల మారింది, చిన్నవాఁడా! పెరుగెక్క డుందిరా? అది పెరుక్కాదు. అన్నాయి లేచాక విస్తరికి చీమలు పట్టుకుంటవని ముగ్గోశాను. అదిగాక పెరుగోసుకుంటే పిలక పెరగదు.'

'అలా అయితే నేను పోసుకోను' అని సుందరి యనెను.

'మహాపోసినట్టు నీవుపోసుకోనట్టు!' అని రమణ యనెను.

'పోసీ అమ్మా! నాకు ఆముగ్గే పొయ్యే, ఏ, ఏ, ఏం' అని పుండరీకాక్షుఁ డనెను.

మహాలక్ష్మి నవ్వి 'ఎబ్బే కాదమ్మా, మనకు గేదె ఉందా చెప్పు! ఎవరేనా చెప్పండి?' అని అనెను.

'లేదు లేదు లే'దని పుండరీకాక్షుఁడును, సుందరియు, రమణయు నొకరితరువాత నొకరనిరి.

'ఏమిరా పద్మా?' అని మహాలక్ష్మి పద్మనాభుని గదమాయింపఁగా అతఁ డిటు లనెను — 'లేదు, పొలం లేదు, గడ్డిలేదు, గేదె లేదు, కాని పిల్లి రోజూ పాలు తాగుతుంది.'

ఈమాటతో పిల్ల లందఱకును ఆఁపరాని ఉత్సాహాము కలిగెను. మహాలక్ష్మి మొగము ముడుచుకొనెను.

'మమ్మన్నిఁ గదిలో పెట్టి తాళం వేసి అన్నాయికి వదినకూ — ఆఁ. అక్కాయి చెప్ప లేదేం, పద్దన్నాయికూడా—' అని సుందరి చెప్పఁబోవుచుండఁగా పద్మనాభుఁడు సుందరిని మిర్రిచూచెను. సుందరి మఱి మాటాడలేదు. ఈమాటలు మహాలక్ష్మికి మామూలేకాని ప్రక్కగదిలో నున్న కోడలికి సరిక్రొత్త. 'పిల్లలనోట గడ్డకొట్టుచున్నా' మని మనసులో ననుకొనుచు తులసి మెల్లగా మేడమెక్కఁదొడఁగెను. ఆమెకుఁ దెలియకుండ ఆమెవెనుకనే రామారావు.

3

తులసి వెనుదిరిగి చూచి ముందున్న పరదా తప్పించుకొని లోనికేఁగెను. వెనుక నున్న రామారావు—హస్తము లాలింగనమునకు ఆయత్తము లగుచుండెను. తులసి మరల వెనుదిరిగి — మీరు కాసేపు కిందికివెళ్లి సంసారమంతా గమనించుకోండి. నన్ను కాసేపు ఒంటరిగా ఒదిలిపెట్టండి' అనెను.

'ఇది వైరాగ్యరోగానికి సమయం కాదు తులసీ!'

'రోగమూ నిదానమూ మందూ నాకు బాగా తెలిసింది. ఇదే సరియైన సమయం. మీరు నన్ను ఒంటరిగా ఉండనియ్యండి.'

'ఇది పతివ్రతలకు లక్షణంకాదు. భర్తమాటకు ఎదురాడితే గుడ్లగూబ అయి పుటుతుందఁట. పుటుతుందఁటకాదు, పుటుతుంది.'

'ఈ ఆఁడంగిరేకులవాళ్లమాట చెప్పడానికి మగాళ్లకు సిగ్గులేదూ? మీబోఁటివాళ్ల చేత

పుస్తె కట్టించుకోవడం అవమానానికి. పెళ్లాడడమే అవమానం. తల్లిని, తమ్ములనీ పోషించలేనివాళ్లను మగళ్లగా చూచే వాళ్లు, ఇంకో జన్మలోకాదు—ఈ జన్మలోనే గుడ్లగూబలు.'

'తులసీ! కూచో! నిలుచుంటే కాళ్లు నొప్పెటతయ్! ఇదిగో మెత్తగా ఉంటుంది ఒళ్లో కూచో.'

'ఎవళ్లెట్లాపోతే యేం? ఆఁడది దగ్గఱఉంటే చాలు. తెలుఁగుదేశంలో ఉద్యోగసద్యోగాలు లేని పిన్నవాళ్ల సంగతంతా యింతే.'

'అందఱిసంగతీ నీకు తెలుసూ?'

ఈమాటకు తులసిమొగము జేగురించెను. పెదవులు కంపించెను. ఇటు లనెను—'మీరు మాటాడఁగలిగితే జాగ్రత్తగా మాటాడండి, లేకపోతే మీఁదఁబడి కొట్టండి. భార్యవంటి పరమనీచురాలు 'ఈ జగత్తులో మఱిలేదు.'

'కాదు తులసీ! యోగంవల్ల సర్వదేశజ్ఞానం కలుగుతుందిటగా! అట్టిదేమయినా నీకు కలిగి చెప్పావేమో నని అన్నాను.'

'తప్పకున్నా ముల్లు గుచ్చటం మగాళ్లకు బాగా తెలుసు. కిందికి దిగిపొండి ఈపాటికి. పొండి యీపాటికి కిందికి.'

'ఎవళ్లయినా వింటారు. నీపుణ్యమాయిరి! కొంచెం మెల్లగా మాటాడుదూ.'

'పిల్లి కళ్లుమూసుకుని పాలు తాగుతూ లోకులుగూడా మూసుకున్నా రనుకుంటుందిట! లోకులకు తెలియదూ తమరు ఆఁడంగి రేకుల అబ్బాయిగారని? మీగౌరవం నేనెన్నాళ్లనుంచీ కాపాడుతూ వచ్చానో మీకు తెలియదూ? నానగలు ఎన్ని అమ్మకున్నారో, అత్తగారి నగలు ఎన్ని ఆహుతిచేశారో మీకు తెలియదూ? కిల్లీదుకాణాదారుకి ఇపుడిచ్చింది నా ప్రధానపు ఉంగరం కాదూ? తాకట్టు పెట్టడానికి మేడ అయింది. ఇఁక ఏముంది? లోకం మూయడానికి మూకుడు ఉన్నదా? సరేగాని కొంచెం కిందికి వెళ్లండి. మీసంగతి మీకే తెలిసిపోతుంది.'

రామారావు తేరి పాఱఁజూచి యిటు లనెను: 'ఏమో అనుకున్నాను. కోపం వచ్చినపుడే ఆఁడది చాలా అందంగా ఉంటుంది. కావలసిన వన్నీ కనిపిస్తవి.'

తులసి సర్దుకొని యిటు లనెను—'సైతాన్. మీరు కిందికి వెళతారా వెళ్లరా?'

'వెళ్లకేం? నాతోకూడా గనుక వస్తే కిందికే కాదు షికారుగూడా వెళతాను. ఇదుగో పొద్దూకవస్తూంది. నీమనస్సు ఫిరాయించినటు లుంది. షికారు పోదాం రా.'

'అదొకటి తక్కువ. నేనే మీతో వస్తే మీరేమో పెద్ద ఉద్యోగస్థులని అంధజూ భ్రమపడతారు'.

'అంధజూడిప్టీకలక్టరులుఅవుతారాయేమిటి?'

'కాకపోయినా వాళ్లపొట్ట వాళ్లు పోసుకుంటారు. వాళ్లకాళ్లమీఁద వాళ్లు నిలఁబడతారు.'

‘ ఎంత దప్పిక అయినా చాతకం ఆకాశగంగ కెదురుచూస్తుంది కాని చెరువులకు ఎగఁబడదు.’

‘ ఏంతమాటా ? గుంటలమీఁదికే ఎగఁబడిందిప్పుడు.’

‘ ఏమి తులసీ ! నీనగలూ, మాఅమ్మనగలూ నావి కావూ ? ఇవి గుంటలా ? ‘ నస్త్రీ స్వాతంత్ర్య మర్హతి ’ అనే హిందూ లా ఎవళ్లకీ తెలియదు. అందులో ఆఁడాళ్ల కసలే తెలియదు.’

‘ డొక్కలకఱవు వస్తే మగాళ్లు ముందర తల్లులనీ, తరువాత పెళ్లాలనీ విఱుచుకు తినేస్తారు. హిందూదేశంలో పెళ్లి అనే ఆచారం ఎప్పు డంతరిస్తుందోకదా ! ’

‘ నీవు విడాకు లిచ్చేట్టున్నావే ? ’

‘ విడాకు లివ్వడమే వస్తే తెలుఁగుదేశంలో తులసే మొదటిది.’

‘ ఇంకా బిల్లు—’

‘ తొందరపడకండి. కొద్దిరోజులలో వస్తుంది. అప్పుడు మీమగవాళ్లపాటులు తెలుస్తయ్.’

‘ అయితే బిల్లు రాకముందే ఒకసారి కావలించుకోనీ ’ అనుచు రామారావు తులసి సమీపమునకు జరిగెను. తులసి వెనువెనుకకు నడచి గదిలోనికి వెళ్లి తలుపులు మూయఁదొడఁగెను. రామారావు వడివడిగా నడచి దగ్గఱకు వచ్చిన రెండుతలుపులసందునా చేయిపెట్టెను.

౪

టపాకచేరినుండి వచ్చిన జాబులలో నొకజాబు రామారావు - గౌరవమునకు హానిని కలిగించెను. దానిని జూడఁగనే అతనిముఖము తుమ్మలలో ప్రొద్దు గ్రుంకినటు లాయెను. దానిమీఁద బి.యే.(ఆనర్స్) అనికాని, యెమ్మే అనికాని, తుదకు ‘ రామారావ్ ద్వివేది ’ అనికాని లేదు. దానిమీఁద నున్న చిరునామా ఇది : ‘ శ్రీరస్తు. చిరంజీవ. ద్వివేదుల రామయ్యా.’

పేరుచేతనే గౌరవమును పుడికి పుచ్చుకొనవలసినవారికి మొండిపేరు బండుబూతు కాదా ? మగనిమొగమున మూడుబంతులా వ్రాసిపెట్టినట్లుండిన యీబండతిట్టును తులసి సులభముగా చదివి ఆకవటు విప్పి చూచి ‘ పాపము, మీమేనమామగారికి ప్రాణము మీఁదికి వచ్చినదఁట ! ’ అనెను.

రామారావుముఖము మాఱెను. ‘ ఏదీ ? ’ అని చీటి దీసికొని చూచి ‘ వెంటనే వెళ్లి అమ్మకు చెప్పు ’ మనెను. తులసి వెళ్లెను. రామారావుముఖమున చింతకుబదులు సంతసము నెలకొనెను. దానికారణము కనుఁగొనుటకు దుర్బిణిలో దూఱ నక్కఱలేదు.

తులసి క్రిందినుండి మీఁదికి రాఁగానే పొంచియున్న రామారావామెను కౌఁగిటిలో నలిపివేసెను.

‘ అబ్బ ! ఏమిటీ మోటపని ? లంఘనములలో మనుగుడుపు.’

'అమ్మ రైలుకు వెళ్లునా ?'

'మీరు వెళ్లరా ?'

ఈ ప్రశ్నాయుథముచే తులసి తన నెదిరింపఁ దలఁచె నని రామారావు కొంచె మాలోచించి యిటు లనెను: 'నేను వెళ్లను, పిల్లలతో అమ్మను వెంటనే వెళ్లమను.'

'ఆ ఆలుగోలులో ఈబాలుగో లెందులకు ? బాగుండదు. మీరు మీ యమ్మగారితో వెళ్లుఁడు.'

'అమ్మో, నీయెడఁబాటు నాకు Anarchy. అమ్మయు పిల్లలును వెళ్లుచో స్వరాజ్.'

'కాదు. Diarchy.'

'పోనీ, అదైనా సమ్మతమే.'

'మీమాట మీయిష్టము. పిల్లలను నేను పంపను.'

'పోనీ అల్లాగే. అమ్మను వెంటనే రైలుకు పంపు.'

'నేను పంపుటేమిటి? రైలుదనుకైనను పంపిరండు.'

'ఊఁ.' యనుకొనుచు రామారావు మేడ దిగెను. అతని వెనుక తులసియు దిగెను.

'అమ్మా, నేనును బయలుదేరవలసిన దే కాని ఉద్యోగ మొకటి కాళీయున్న దని తెలిసినది' అని రామారా వనెను.

'నాయనా, ఉద్యోగం చూడు. మామయ్య కెప్పుడూ ఇల్లాగే వొస్తుంది. మరేమీ తొందర ఉండఁగూడదు.' అని తల్లి యనెను. రామారావుముఖము వికసించెను. వెంటనే అతఁడు బండిని బిలువఁబోయెను.

'ఈపిల్లలను ఎప్పటల్లే మీ కప్పగిస్తాను. వీళ్లను ఇక్కడ దిగవిడిచి ఈ గౌరవం నాకు దక్కించండి. మీ రొక్కరే పోయిరండి' అని తులసి అత్తగారితో మనవి చేసికొనెను.

'వద్దు వద్దు. వీళ్లు దయ్యపు పిల్లలు. నీమాట వినరు.'

బండివానికి చేయి యూఁపి ఇంతలో రామారావు వచ్చెను. తల్లి యనిన మాటలకు సంతసించెను. 'పిల్లలనుకూడా తీసికొనివెళ్లుమనినచో బాగుండ' దనుకొని 'దానిమొహం అదేమి చూస్తుంది కాని నేను చూస్తానులే' అనెను. తులసి బిగ్గఱగా నవ్వెను.

'నాయనా వీళ్లు పిల్లలు కారు; నెత్తిమీఁద బండలు. మీరెవరునూ మోయలేరు' అని మహాలక్ష్మి యనెను.

'వీళ్లు నెత్తిబండలు కారండీ, నెత్తికి కిరీటాలు' అని తులసి యనెను. పిమ్మట వాదోపవాదము లాయెను. వానికి ఫలితముగా పుండరీకాక్షునితో మహాలక్ష్మిపయనము నిర్ధారిత మాయెను. రామారావు మేడ యెక్కెను.

బండి యెక్కి అత్త యిటులనెను—'ఎన్నఁడూ ఎఱుఁగనిదానవు ఈయింటిమొహం, సూది, పొట్టమాత్రం పాముపొట్ట. దీనిని నీబుజాలకు ఎత్తి వెళుతున్నాను.'

'రోగీ పాలే కోరాఁడు; వైద్యుఁడూ పాలే చెప్పాఁడు.'

లక్ష్మి ఒకపొట్లము తీసి తులసి కిచ్చి— 'దీనిలో వంటయింటి సామానంతా ఉన్నది.' అని చెప్పుచుండఁగా ఆమె రెప్పలు క్రమక్రమముగా తడిసికొనుచు వచ్చెను. కంఠము స్తంభించెను.

౫

అత్తగారి నటు పంపి తులసి యిటు వంట యింటిలోనికిఁ జని పొట్లము విప్పెను. మట్టె యలు! మంగళసూత్రము!

తన సంసారయాత్ర కివి దారిబత్తెము. అత్త గారి కేల కన్నీ రురిలెనో తులసి కిపుడు తెలిసి వచ్చెను. మంగళసూత్రముచుట్టును గుడికట్టిన మగలులేనివారి మనోరహస్య మంతయు ఆమెమానసమున మెఱపువలె మెఱసెను.

'పెద్దకొడుకు కీఁక సంసారము నంతయు నుద్ధరించును, తమ్ములను తనతోపాటు చేయును, చెల్లెండ్రకు పెద్దపెద్దసంబంధములు తెచ్చును' అని గంపెడాసతో ఆతల్లి ఉన్నదంతయు కొడుకుకోడండ్రకుఁ బెట్టి మిగిలినవారిని మాడ్చుటకు జంకలేదు. ఇది తులసి కిపుడు గోచరించెను.

'తా నీయింటికి వచ్చిననాఁడీ పిల్లలకు దుస్తులే కావు నగలును గలవు. వా రపుడు హృష్టపుష్టు లయి ఉత్సవవిగ్రహములవలె నుండిరి. ఇపుడు లజ్జాదేవి వారిమీఁద కాఁపురము. కడుపున కార్చిచ్చు. పుండువంటి పుష్యమాసమునఁగూడ వారికి కప్పు దుప్పటి లేదు. పద్మనాభుఁడు గోఁచితో సంతసించెను. మూఁడవవాఁడు మొలనూలితో మురిసిపోయెను. పెద్దయాఁడుపిల్లకు మాసి కలపరికిణీ కలదు. చిన్నదానికి చినుగులది కలదు. రాత్రి వార లందఱకును ఒకరిచర్మ మింకొకరికి దుప్పటి. వారితల్లి తనకొఁగును కొంతయు, తనను గొంతయు వారికిఁ గప్పి పిల్లలకోడివలె నడుమ నిదిరించును. అట్టి యత్తగారి దీ యాఖరు మంగళసూత్రము!' ఈసంగతు లన్నియును తులసి మనఃపటమున ఇపుడు అంకిత ములగుచుండెను.

తల్లిచూపు ఆపిల్లలకు సుగ్రీవాజ్ఞ. వారి భూగోళమంతయు నొక చీఁకటిగది. కాని వాకిటికేసి చూచుటకు వారిమోములు మూరెఁడు బారెఁడు సాగును. తమతల్లి తమయన్నకుఁ జేయు వంట్లకముల తావియే వారికి విందు. అన్నయు వదినెయుఁ గలిసిన యొకయర్ధనారీశ్వరమూర్తియే వారి కధిదైవము. దాని లోని నారీమూర్తి యిపుడు తమకు ప్రత్యక్షదేవతయై వంటింట సాక్షాత్కరించెను.

రమణ మెలమెల్లగా వంటింటికి దారితీసెను. వెనుక పద్మనాభుఁడు. ఆవెనుక సుందరి.

తులసి వారినందఱను తనచుట్టు కూరుచుండఁ బెట్టుకొని యిటు లనెను—'పొద్దున చలిది వణ్ణంలో యేంవేసుకో తిన్నారు?'

వీరి కాఱునెలలనుండియు చలిదియన్నము లేదు. కావున ఈప్రశ్న వారికి ఆశ్చర్యమును,

కోపమును కలిగించెను. ఈదేవి తమను రక్షింపనేవచ్చెనో భక్షింపనేవచ్చెనో తమకు తెలియదు. కావున నందఱును మాటాడక చూచుచుఁ గూరుచుండిరి.

'మఱచిపోయారా యేమిటి ?' అని తులసి యనెను.

'చలిదివణ్ణమే మఱచి ఆఱునెల్లయింది' అని పద్మనాభుఁ డనెను.

'ఏమిటి ?' అని తులసి అనెను.

'అన్నయ్యకు ఉద్యోగం అయాక పొద్దున్నే వేడివణ్ణమే పెట్తానని అమ్మ అన్నది' అని సుందరి అనెను.

'చలిదివణ్ణము జబ్బుచెయ్యదూ?' అని రమణ యనెను.

తులసి నిట్టూర్చి కొంచె మాలోచించుచుఁ గూరుచుండెను. 'ఊరక కూరుచుండుట వలనఁగాని విచారమువలనఁగాని ప్రకృత ముపయోగములేదు. ప్రాయి రాఁజవల యును' అని తులసి ప్రాయి రగిల్చి బియ్యపుడబ్బాకడ కేఁగెను. అందు పావు సేరు నూక లుండెను. ఉట్టి తట్టెను. నేతి పిడత ఖాళీ. పప్పుకొఱకు వెతకెను. శూన్యము. కూరలుశోధించెను. సర్వమంగళము.

విసుకును విచారమును గలిసి తులసిని కదలించెను. 'మేడమీఁది దేవుఁ డేమి చేయుచున్నాఁడు? ఆయనకు ఈసంసారము ఇంత మరుభూమియని యేమేని తెలియునా? పిల్లల నోట గడ్డ కొట్టి తాను అమృత మారగించుచున్నటు లా దేవుఁ డెఱుఁగునా?' అని అనుకొని తులసి ఆబియ్యము ప్రాయి కెక్కించి యిటు లనెను—'నిన్న రాత్రి ఏమి వేసుకొని తిన్నారు?'

'ఎఱ్ఱమందు' అని పద్మనాభుఁ డనెను.

'అనఁగా?'

'ఎఱ్ఱమందనఁగా ఆవకాయ' అని రమణ అనెను.

'ఇంకా?'

'ఆకాశము' అని పద్మనాభుఁ డనెను.

'మజ్జిగ?'

'మీకు కావఖ్ఖల్లా?' అని సుందరి యనెను. బంగాళాదుంపల కూరయు వడియములును వంకాయబజ్జియుపప్పుచారును సెనగబజ్జీలును తమకుమాత్రమే నైవేద్యమాయె ననుకొని తులసి మరల నిటు లనెను—'సెనగబజ్జీలు?'

పిల్లలొకరిమొగ మొకరు చూచుకొనిరి. రాత్రి తమ కావాసన తగిలినపుడు కారపుపూసయని సుందరియు, జంతిక లని రమణయు వివాదపడిరి. వారి యిరువురి ముద్దీమీఁదను రెండంటించి పద్మనాభుఁడు పకోడీలని తీరుమానము చేసెను. ఇపు డవి సెనగబజ్జీలని తెలిసెను. తెలియఁగనే సుందరి యిటు లనెను.—'చూచావా అమ్మ రాత్తిరి నేను కారప్పూసంటే కాదు పకోడీలని పిద్దన్నాయి కొట్టాఁడు' అనెను.

'సరేకాని అమ్మ మీాకెందుకు పెట్టదు?' పదునొకండేండ్ల రమణ యీా ప్రశ్నకు మొగము చిట్లించుకొనెను. తొమ్మిదేండ్ల పద్మనాభుఁడు నవ్వెను. ఏడేండ్ల సుందరమ్మాత్ర మిటు లనెను.—'మీారు చదువుకున్నారు కాదూ. అందుకని మీాకు పెటుతుంది'

'అన్నాయి పెద్ద ఉద్యోగం చేస్తాఁడుటగా! చేసింతరువాత మాగ్గూడా పెటుతుంది' అని రమణ యనెను.

'మీారు మాక్కూడా చదువు చెప్పిస్తారుటగా!' అని పద్మనాభుఁ డనెను.

ఈ సమాధానములచే తులసి విస్తుపోయెను.

౬

ఈ ప్రశ్నోత్తరములలో ఈ విరతివిచారములలో రామారావు మూఁడుమాఁలు క్రిందికి దిగి పొంచిచూచి మూఁడుమాఁలు మేడ మీాఁదికి పోయెను. కాని తులసి వచ్చుజాడ కానఁబడలేదు. కొండ తనకడకు రానిచో మహమ్మదే కొండకడ కేగునుగదా!

వసంతకాలమునందలి తుమ్మెదలవలె పిల్లలిల్లంతయు రొదచేయుచు తిరుగుచుండిరి. రెండేండ్ల కానాఁడు వారికి పండుగు. వారి కపుడే కనులుతెఱచినటు లుండెను. అట్టి సమయమున రామారావు తమ కట్టెదుట కానిపింపఁగనే వారు కొయ్యలవలె బిగిసికొనిపోయిరి.

రామారావు సూటిగా పోయి వంటింటి తలుపు తట్టెను. లోపల గడియ.

'తులసీ!' అని రామారావు పిలిచెను. ప్రతివచనము రాలేదు. అతఁడు చెవియొగ్గి వినెను. స్నానశాలలో చెంబు చప్పుడగుచుండెను. మఱుఁగుదారిని బోయి యతఁడు గవాక్షముక్రింద నిలువఁబడెను. అతనికనులు నివాతదీపములవలె నిశ్చలము లాయెను.

'మీాకు సిగ్గు లేదా? పొం డావలికిఁ బొండు' అని తులసి యనెను.

'నయనసుఖం కో సివారయతి?'* అని వినలేదా?' అని రామారా వనెను.

'విన్నాను విన్నాను—ఇంట నున్న యెమ్మెలు ఇల్లాండ్రను పేరుపెట్టి పిలుచుట విన్నాను, స్నానము చేయునపుడు తొంగిచూచుట కన్నాను. లేకిపనులు. చేయి నలిగిపోవును, లేచిపొండు'

రామారావు కదలలేదు. తులసి—'రమణా! ఓరమణా! ఓహోయి రమణా!' అని అఱచెను. ఈపిలుపు వినఁబడఁగనే పిల్లలదండు వచ్చిపడెను.

'ఓహో నామీాఁద దండయాత్రకు బలే సైన్యమును తరిఫీదు చేసితివి' అని రామారా వనెను.

* ప్రయోజనం లేకపోయినా సముద్రాలమీాద పో, మన్మథుఁడు వేంచేసివున్న ఆఁడంగులను చూడు; కంటిసుఖం ఎవఁడు పోఁగొట్టుకుంటాఁడు?

'వదినె స్నానం చేస్తూన్నట్టుంది, మీరే లోపలికి పొండప్రా! నే నింట్లోకి పోతాను' అని పద్మనాభుఁడు వెనుదిరిగిపోయెను.

'ఆ కుఱ్ఱవాని కున్న వివేకము మీకు లేక పోయె.' అని స్నానశాలనుండి వినఁబడెను. రామారావు పద్మనాభునిదెసఁ జూచుచు దాన నొదవిన పరధ్యానముచే గూఁటిలోని చేతిని గొంచెము లాగుకొనెను. వెంటనే గూఁటితలుపు గుభాలునపడెను. రామారావు వాకిటిలోని కరిగి పచారు చేయుచుండెను.

తులసి వంటయింటిలోనికిఁ జని తలుపులు దగ్గఱగా వేసికొనెను.

'తలుపు తీయవే భామా!' అని పాడుచున్న రామారావువాడికన్నులు రెండు చుక్కలవలె తులసికిఁ గానవచ్చెను.

'మగవారికి ఘానమర్యాదలు లేవు. రాఁ గూడదు, రాఁగూడదు' అని తులసి పట్టు చీరను అడ్డముగా పట్టుకొనెను.

'ఈకాలములో పరదా-సిస్టమ్ లేదు' అని రామారావనెను.

తులసి చేయునది లేక 'ఏమయ్యా పద్మా' అని అఱచెను. పద్మనాభుఁడు రాకముందే రామారావు తలుపులసందునుండి మొగమును లాగుకొని స్నానశాలలోని కేఁగి సబ్బుతో మొగమును రుద్దుకొనఁదొడఁగెను. తులసి పట్టురైకకొఱకు గదిలోని కేఁగెను.

'ఈతూరి నేను లోనికి రావచ్చు నను కొందును. ముఖ్యముగా మూఁడవసారి' అని రామారావనెను.

'పిచ్చి. మద-పిచ్చి. లోని కేల? వీథి లోనికి పోవలెను. రెండేండ్లనుండి మీకు తల్లివిందు. నేఁడు ఆలిమందు. మీయమ్మ నగలు మీకడుపులోనికి. నానగలు మీ ఒడలిమీఁదికి. వెనుక మీరు. ప్యాస యునది యెమ్మె కాదు; దానిఫలితము నేఁడు! మీరు తిని ఈపిల్లలను తినిపింపఁగలరా, లేక ఆభారము నామీఁద నిడుదురా?' అని తులసి యనెను.

'ఓశ్ ఇంతేకద?' అని రామారావు తలుపు తోసి లోనికి పోఁబోవుచుండఁగా తులసి వెనుదిరిగి 'చన విచ్చుకొలఁది నెత్తికెక్కుట మీ కలవాటు. మీ కెబ్బటికము లేదు. ఆఁడుదానికడ కెపుడు రాఁదగునో, యెపుడు రాఁగూడదో మీకు తెలియదు. మీకే కాదు, ఈకాలపు తెలుఁగుదేశపు యువకులకు——'

'ఆఁగాఁగు! ఆపాళముగా వారి యందఱ మీఁదఁ బడకు.'

'ఛీ, ఇటు లనుటకు మీకు సిగ్గులేదోటు! దవ్వుగా పొండు'

'నేఁడు అస్పృశ్యత లేదు.'

'మీవంటివారియెడ అస్పృశ్యతయు, అదృశ్యతయు, అసంభావ్యతయుఁ గలవు.'

రామారావు కోపసౌందర్యమును, కేవల సౌందర్యమును ఎఱుఁగునుగాని ఆకోపము ప్రణయకోపము. ఆకైవల్యమునకుఁ గూడ సంకోచముచే అసాకల్యము కద్దు. ఈ సత్య భామను, ఈనాగకన్యను ఆతఁ డెన్నఁడును చూచియుండలేదు. ఇపుడు చూచి ఆఁగఁ జాలక రెం డడుగులు ముందరికి వేసెను.

'ఏమి టీ రావణవ్యాపారము? ఆఁడవాళ్లను ఎత్తుకొనిపోవుదురా యేమి?' అని తులసి యనెను.

'నేను నాభార్యకడ కరుగుట నారీహరణమా? రావణవ్యాపారమా?'అని రామారా వనెను.

'భార్య యనఁగా ?'

'డుభృఞ్ భరణపోషణయోః = భరింపఁ బడునది, పోషింపఁబడునది భార్య.'

'అబ్బో పాండిత్యము! ఈడుడూ ఏమిటి? భరింపఁబడునదియే భార్యయగుచో నేను మీయమ్మగారికి భార్యను.'

'కాదు తులసీ' అని రామారావు తులసిని ఎత్తుకొని 'ఇదిగో నేనే భరించితిని' అని తులసిని ముద్దు పెట్టుకొనెను. పంజరబద్ధమగు క్రొత్తచిలుకవలె తులసి విదిలించుకొని గుంజు కొని తప్పించుకొనెను. ఆమె కాటుకకన్నుల నుండి ఒకానొక కృష్ణ ప్రవహించుటకుఁ గాను కట్టలను తప్పించుకొనుచుండెను.

మరల రామారా వాలింగనమున కాయత్తుఁ డాయెను. మాటలు మాని తులసి అతని చెంప చెళ్లునఁ గొట్టెను. చెంపకాయ తిని రామారా విటులనెను ___

'ఏక్! సత్యభామ కాలితో తలఁదన్నెను! నీవు చేతితో చెంపమీఁద వేసితివి. నీ వసత్య భామవు.'

తులసి మరల చేయెత్తెను. రామారావు రెండవ చెంప యొగ్గెను. తులసి ఘెల్లు మని పించెను. రామారావు తులసిరెండు చెక్కులమీఁదను రెండు చుంబనముద్రలు వేసెను.

'ఇది సిలువ' అని తులసి యనెను.

'రామరామ! ఎవరేని ఒకచెంపమీఁద వేయుచో రెండవచెంపగూడ వేయించుకొను మని క్రీస్తు చెప్పెను. నే నటులు చేయుటయే గాక నీవు చేసినపనికి నీ రెండుచెక్కులుగూడ ముద్దాడితిని' అని రామారా వనెను.

'క్రీస్తు నుదాహరించువారు ఇంటిల్లిపాది పస్తు లో నుంచరు' అని తులసి యనెను.

'ఇంతే కద! ఏదీ ఇందాఁక అమ్మ యిచ్చిన పొట్లము?' అని రామారా వనెను. ఆ పొట్లము విప్పిచూపినచో బాధ కలుగునో కలుగదో చూత మనుకొని తులసి లోనికిఁ జని పొట్లము తెచ్చి విప్పిచూపెను. రామా రావు చూచి నిశ్శంకముగా నిటు లనెను.___

'ఇటు తే. అమ్మ వచ్చువఱకును ఆటంకము లేదు. నీకు బైబిల్ రానటులున్నది; 'రేపటి సంగతి నీ కెందుకు? రేపటిసంగతి రేపే చూచుకొనఁగలము' అని ఏసు అనెను.'

[illegible] G. S. A.

సాయంకాలము

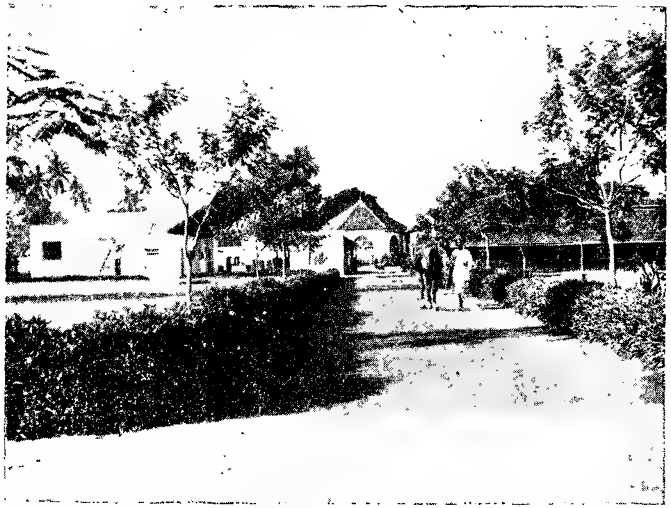

ఆవరణమున

'మీ మనసు ఇనుమో, యేదో నాకు తెలియకున్నది. నేను చచ్చినను ఈ మంగళ సూత్రముగాని, మట్టెలుగాని యీయను. కాని నా తాళి తీసియిత్తును' అని తులసి తన పుస్తె పుటుక్కున తెంచి రామారావు మీఁద పడవయిచెను.

'ముదిరిన' దని అనుకొని రామారావు బజారునఁ బడెను.

౭

రామారావు సూటిగా సుందరం-ది-లాయలిస్టు-ఇంటికి వెళ్లెను. ఇతఁడు రామారావుకు బాల్యమిత్రుఁడు. ఈమిత్రునికడ పదిరూకలు దొరకకపోవని రామారా వనుకొనెను.

సుందరము మోఁకాలు దిగని కొల్లాయగుడ్డ కట్టుకొని కూరుచుండెను. ఎదుట నొక వెదురుబుట్ట పెట్టుకొని దానిలోని వేఁచు సెనగకాయలను ఒలుచుకొని తినుచుండెను. రామారావును చూచీ చూడకముందే సుందరము 'ఈయిల్లటపు టల్లుఁడు ఆ హిమాలయమునుండి ఆ ఓషధిప్రస్థమునుండి యెపుడు దిగెను?' అని యనెను. రామారా వీమాటలకు మాఱుపలుకక 'ఈఫలాహార మేమిటి? ఈకద్దరుకొల్లాయ యేమిటి? సుందరం - ది - లాయలిస్ట్ గాంధి యెపుడాయెను?' అని యనెను.

'ఈకొల్లాయ కద్దరు కాదురా, దొంగకద్దరు. ఫస్టు మాంచెస్టరు. కుక్కపిల్ల యింకను కనులు తెఱవనటు లున్నది. నాయనా! డిప్రెషన్ డిప్రెషన్, అంతయు డిప్రెషన్.'

'ఉద్యోగ మెచటనూ దొరకలేదా?'

'దొరకకేమి, దొరకినది. గంగాదేవిని నమ్ముకొంటిని. 'బీ. యే. నీళ్లు బీ. యే. నీళ్లు' అని నీళ్లకావడి వేసి బిందె అర్ధణాకు అమ్ముచుంటిని. వెల తగ్గె నని వేఁచుసెనగలు తినుచుంటిని.'

'జయించితివి. నీ కింక ఈ లాయలిస్టు-తోఁకతో నేమి పని? ఇంక నీపేరు సుందరం - ది - బ్యాంకర్.'

'పాప మేదో ఆశపడి వచ్చినటు లున్నావు. మోఁతవలన సంపాదన మూడణాలు. వేఁచుసెనగలకు ఖర్చు మూడణాలు. బ్యాంకులో బ్యాలెన్సు నిల్.'

అడుగఁబోయి అడిగించుకొనకున్నచో చాలు ననుకొని సెలవు వేఁడుకొని యతఁడు సెలవీయకముందే రామారావు బయటఁబడెను. పిమ్మట రోడ్డుమీఁద నడచుచు ఆలోచించి యాలోచించి అతఁడు మూర్తియింటికిఁ జనెను.

మూర్తియు బి. యే. ఆన్సే. విన్నఁబోయిన మొగముతో నతఁడు వసారాలో కూరుచుండి యుండెను. ఇంటి తలుపులు వేసి యుండెను. ఎదుటికి వచ్చుచున్న రామారావును గమనింపఁ జాలనంత ఆలోచనలో నతఁడు మునిఁగితేలుచుండెను; రామా

రావే కలుగఁజేసికొని 'హాలో మూర్తీ - దీ - కో-ఆపరేటర్' అని సంబోధించెను.

మూర్తి మొగమెత్తి 'సుమధ్యాహ్నమూ మిస్టర్ ద్వివేదీ—గీ—ఇంటల్లుఁడూ' అని సమ్మానించెను.

'ఇంటల్లుఁడు కాక వాకిటల్లుఁ డొకఁడా?'

'య్యెస్! ఉండును రా. 'ఉండును' ఏమి? ఉన్నాఁడురా. ఉదాహరణము తీసికొందము. నేనేరా. తెలియునా? అందఱును నీవంటివా రుందురా? డిప్రెషన్! ఇపుడు సింహాసనము మీఁద చక్రవర్తిని తీసివేసి డిప్రెషన్ కూర్చు న్నది. బస్తా రెండురూపాయల కమ్మించుచు న్నది. తెలిసెనా? ఈ డిప్రెషనులో అన్నియు నుండును. ఇంటల్లుఁడు, ఊరల్లుఁడు, విడాకు లల్లుఁడు, వాకిటల్లుఁడు. ఉద్యోగము దొరక నంతవఱకు నేను వాకిటల్లుఁడను. తెలిసెనా?

'నాపనియే యింతవఱకు బాగుగా నున్నటు లున్నది' అని తలఁచి రామారావు తనవంటి యీ వాకిలల్లునకు సానుభూతి చూపి రాజ వీథిలోని కడుగిడెను.

అపరాహ్ణసూర్యుఁడు అతనితలను, క్షుత్సూ ర్యుఁ డతనియుదరమును మలమల మాడ్చెను. అపుడు తులసి అతని తలఁపులోనికి వచ్చెను. ఇంటికిఁ బరుగిడ మొదలిడెను.

తులసి పిల్లలకు అన్నముపెట్టి వారితో మాటలాడుచు గిన్నెలు తోమి ప్రొయియలికి కొంగుపఱచి తమయన్నమునకు గింజ లెపుడు వచ్చునా యని నిరీక్షించుచుండెను.

తులసిమీఁద బుద్ధి పాఱి యింటికి సగము దూరమున నున్న రామారావు హఠాత్తుగా ఆఁగి—'పైసా లేనిచో పరస్త్రీవిముఖుఁ డను మాట జూటా, పైసా లేనిచో స్వపర స్త్రీ విముఖుఁడు' అని యనుకొని వెనుదిరిగెను.

అతని మిత్రులలో మిగిలినవాఁ డొకశర్మ. అతఁడు యెమ్మె. బి. యెల్. రామారావు శర్మయింటి సందుమొగకు వెళ్లి చూచెను. అచట ఒకపిట్టయేని కానరాలేదు. 'ప్లీడర్ల యిండ్లు కల్లంగళ్లుకదా! ఈసం దింత యర ణ్యముగా నున్న దేమి?' అని యతఁ డను కొని కొంచె మాలోచించెను. అతనికి సమా ధానము స్ఫురించెను:

'ఓహో ఇది కోర్టువేళ' అని అతఁడు ఇంటికిఁబోవ నిశ్చయించుకొనుచుండఁగా శర్మ వాకిటిలోనికి వచ్చి బెదిరి బెదిరి చూచెను. శర్మకు చత్వారమే కాక రెండుమూన్నాళ్ల నుండి అతనికిఁ దెలియకుండ హ్రస్వదృష్టి యుఁ బ్రవేశించెను. అతనికంటిజోడు ఆకారణ మున మొన్ననే పగిలిపోయెను. దానితో నతఁడు జోడు - అలవాటు మానివేయఁ దలఁచెను. జోటిపని మనస్సుచేతనే చేయిం చి సమాధానపడుచుండెను.

శర్మ తనసందు రెండుచివరలును పరికించి, 'భేష్ ఎవరును లేరు' అని మనస్సును శాంతపఱచికొనెను. పిమ్మట వడిగాఁ జని గోడకుఁ గట్టియున్న 'యెమ్మె బియెల్' బల్లకుఁ జూచెను. అది తిన్నగా కానరాలేదు. 'ఇది

యొక సౌభాగ్యము కాఁబోలు, పార్‌టట్ సైట్ కూడ సంతరించినటులున్నది' అని యనుకొని దేవులాడి దేవులాడి బల్లను పట్టుకొని బలవంతముగా లాగి యింటిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి భద్రముగా దాఁచి ఒక టావు కాకితము తీసికొని వ్రాసికొనుచుఁ గూరుచుండెను.

దారిద్ర్యదేవతయొక్క వికటహాస్తమును విస్పష్టముగాఁ జూచి రామారావు సానుభూతి చూపుటకు శర్మయింటిలోనికిఁ జని—'శర్మా ది నిహిలిస్ట్ దేవుఁడు ఉన్నాఁడని వ్రాయుచుండెనా?' అని యనెను.

'ఓహో! అకాలపుటెండ! ఇంటియల్లుండ! నీకెందుకీకాండ? దేవుఁడెచటనున్నాఁడురా? ఉన్న దొక్క డిప్రెషన్! యూ—పీ—లో కలెక్టరుధోరవారు గ్రాజుయేట్లకు పదియెకరాలవంతున భూదానము చేయుచున్నారని విని అప్లికేషను వ్రాసికొనుచున్నాను. దీని రిజస్టరుకుఁగాను నీ వొక పావులా దానము చేసికొనవచ్చును' అని శర్మ యనెను.

'అదియే యున్నచో నా కీపూఁట నిర్విచారముగాఁ గడచిపోయెడిదే!' అని లోపల ననుకొని రామారావు—'ఆ భూదానము ఆంధ్రులకుఁగాదు, యు—పీ—లోఁగూడ ఒకజిల్లా వారికే. కావున నాదానము అప్రశస్త దానము' అని మఱి యచట నుండక ఆ డిప్రెషన్ బజారునుండి అసలుబజారునఁబడి అంబుజమ్మగారి యింటికిఁ జనెను.

'ఇఁక ఈనాఁడు మాకెవరికిని అన్నప్రాప్తి లేదు' అని యింటికడ తులసి యనుకొనెను. వెంటనే మూఁడు గంటలు మ్రోఁగెను. 'నిక్కము, నిక్కము' అని తులసి యనుకొని బోషాణము తలుపులు తెఱచి లోపలికి దిగి వెతకివెతకి పెద్దరాగిచెంబొకటి తీసెను. దానికి చింతపండుపులుసు పట్టించి తోముచుఁ గూరుచుండెను.

అచట రామారావు అంబుజమ్మగారి దర్శనమాచరించి 'నేను ద్వివేదుల రామారావును' అని మనవి చేసికొనియెను.

'ఆఁహాఁ. మీరు మనిషేమియు తల్లక్రిందుగా లేరే? అప్లికేషనులోని 'రామారాయ్ ద్వివేది బి. యే. (ఆనర్స్) మీరేనా?' అని అంబుజమ్మ యనెను. రామారావు పెదవి కఱచుకొని 'చిత్తము' అనెను.

'మీ రింత యాలస్యము చేసితిరేమి? ఆ పోస్టుకు రెండువందల అప్లికేషను లున్నవి. నూటయేఁబదిమంది బి. యేలు నలుఁబది రూపాయలకు వత్తుమని తమ యుదారతను వెల్లడించిరి. మెమ్మేల యుదారతగూడ చూడఁదలఁచి ఆపోస్టును ఇంతవఱకును ఎవరికిని ఈయకుండ తొక్కిపట్టియుంచితిని. తమ రేమాత్రము Sacrifice చేయఁగలరో చూతము' అని అంబుజమ్మ యనెను.

రామారావు డిల్లపోయెను. వెంటనే సహజస్థితిని సంగ్రహించుకొని 'ఆఁడవారిని కన్సల్ట్ చేసి మనవి చేయుదును' అని

యనెను. 'మంచిది. అమ్మగారితో' అని తారుతో వ్రాసిన రాగిచెంబు పట్టు
కాదు, భార్యాగారితో' నని యనుకొం కొని తుంటసి వారియెదుట నిటారుగా నిలిచి
దును. వారికి మగలకన్న ఉదారత మెండు' యుండెను.

అని అంబుజమ్మ యనెను. ఈ మాటలకు రామారావు జెంగ పడెను. అతని దురవస్థ అంబుజమ్మ గ్రహించి 'మిస్టర్ ద్వివేదీ, తొందర లేదు. మీరు మీ భార్యతో ఆలోచించి మరల రండు' అని యనెను. రామారావు మాటచే పద్మవ్యూహము నుండి తప్పించుకొనినటులు సంతసించి సెలవు తీసికొని లేచునంతలో వాకిటిలోనుండి —'భవతి భిక్షాం దేహి' అని ఖంగున వినబడెను.

తొందరతొందరగా రామారావును, అతనికన్న తొందరగా అంబుజమ్మయు వాకిటిలోనికి వచ్చిరి.

"డిప్రెషన్ - చెంబు
మి.స్. రామారాయ్, ద్వివేది.
బి. యే. ఆనర్స్"

"రాగిచెంబు పట్టుకొని......నిటారుగా నిలచియుండెను."

మహామహోపాధ్యాయ శ్రీ తాతా సుబ్బరాయ శాస్త్రులుగారు

ఉభయభాషా-సాహిత్య విద్యా-ప్రవీణ, బులుసు వేంకట రమణయ్య

ఆంధ్రదేశ మన్నివిషయములయందును చాల వెనుకఁబడియున్నది. తెలుఁగుసమాగాణము ప్రాచీనపు ఔన్నత్యమును సంస్మరించిన ఎంతవానికిని గుండె లవియకమానవు. అట్టిసమయమున తనపుత్రుల చిత్తముల నూరడించుటకోయన ఇప్పటి తెనుఁగుతల్లి తనతక్కిన యక్కసెల్లం ప్రవరాఁగొంపఁటు పుత్రరత్నములఁ గని యున్నది. వారును తమతల్లిగౌరవమును కాపాడి తమ కీర్తిచంద్రికలను నెల్లిదిరియించుచున్నారు. అట్టివారిలో మహామహోపాధ్యాయులు, బ్రహ్మశ్రీ తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రులుగారొక్కరు. శ్రీశాస్త్రులుగారు పండితలోకమునఁ బరమప్రసిద్ధులు. ఆంధ్రదేశమున కమూల్యమగు రత్నాలంకారము, భారతదేశమున కొకబంగారుతొడవు. విద్యార్థులపాలిటి కల్పతరువు. చదువులకు చతుర్ముఖుఁడు. ఆయన కన్నింటను ఆయనయే సాటి.

వీరు శుభదినమగు అక్షయ సం.ర పుష్య బహుళ చతుర్థినాఁడు [క్రీ. శ. ౧౮౬౭ సం. జనవరి నెల ౨౪-వ తేదీని] శుభలగ్నమున విశాఖపట్టణము జిల్లాలోని విజయనగరము చేరువనున్న "ఒంటితాడి అగ్రహారమున జననమొందిరి. వీరిది సుప్రసిద్ధవైదిక ద్రావిడకుటుంబము.

		కే	
	రాశి		గు ర బు
కు			
రా చం	ల	శు శ	

మహర్షిసములును, యజుర్వేదాధ్యయనసంపన్నులును అగు శ్రీసూర్యనారాయణావధానులుగారు వీరి తాతపాదులు. తల్లి పరమసాధ్వీమతల్లియగు సోమదేవి. ఈపుత్రరత్నముఁ గని యాపితరులు పొందినయానంద మింతింతయన వీలులేదు.

శ్రీశాస్త్రులుగారు చాలపసితనముననే, తమ తండ్రిగారివద్దనే వేదాధ్యయనమును ప్రారంభించిరి. దానితోఁబాటు సంస్కృతమునుగూడ నాయూరనే వేఱొకరియొద్ద నేర్వఁ గోరిరి. కాని యట్టిగ్రామ్య విద్యాభ్యాసము వారికిఁ దృప్తిఁ గలిగింపలేదు. వారు దినదినము కాలినడకను విజయనగరమునకేఁగుచు, అచ్చటి సంస్కృతపాఠశాలలోఁ జేరి బ్ర. శ్రీ. బులుసు సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారివద్ద పంచకావ్యములను పఠించిరి. తదుపరి వీరు తమ ౧౧-వ యేట, ఆనగరముననే బ్ర. శ్రీ. రుద్రాభట్ల బుచ్చిలచ్చన్నశాస్త్రులుగారివద్దను, బ్ర. శ్రీ. రామశాస్త్రులుగారివద్దను వ్యాకరణాలంకార శాస్త్రములను అభ్యసింప దొరకొని యిరువదేండ్ల ప్రాయమునకే ముగించిరి.

రెండుశాస్త్రములందుఁ దముఁ బరిపూర్ణమగు పాండిత్యము కలిగినను శ్రీశాస్త్రులుగారు తమవిద్యాకృషిని విడువలేదు. వీరు తముప్పదిరెండేండ్ల వయసు వఱకును విద్యాకృషిని సల్పుచు ధర్మశాస్త్రమునందును, న్యాయశాస్త్రమునందును అపారమగు వైదుష్యమును గడించిరి. విద్యాభోజు లనఁదగు విజయనగర ప్రభువులు శ్రీ ఆనందగజపతి మహారాజులుంగారి యాస్థానవిద్వాంసులగు కీ. శే. కొల్లూరు కామశాస్త్రులుగారివద్ద సూత్రభాష్యమును అభ్యసించి వేదాంతమునందును గొప్ప పాండిత్యమును గడించిరి.

శ్రీ శాస్త్రులుగారు వ్యాకరణమున నాగేశభట్టునకు నకలు; అలంకారశాస్త్రమున అభినవగుప్తుని కపరావతారము; న్యాయమున గౌతమునికి గాదెలిచుట్టము; మీమాంసాశాస్త్రమున గురువునకు గురువు; వేదాంతమున వేదవ్యాసునికి వేఱురూపు; ధర్మశాస్త్రమునఁ బరాశరునికిఁ బ్రతిరూపము; వేదార్థప్రవచనమున సాయణమాధవులకు సహపాఠి.

వీరికి సంస్కృతమునందేకాక యాంధ్రమునఁ గూడ మంచిపాండిత్యము కలదు. ప్రాచీనాంధ్రవ్యాకరణములు కావ్యభాషాసంస్కరణమాత్ర ఫలకములనియు, "విశ్వశ్రేయః కావ్యం తదదోషౌ పరిష్కృతౌ చ వాగర్థౌ" అను వ్యాకరణగ్రంథారంభ సూత్రములు, "వళి రాద్య మనంతరాక్షరం ప్రాసః" అను రీతిగల విషయములు, పైయభిప్రాయమున కుపష్టంభకములనియు, కావ్యభిన్నమగు వాఙ్మయము (శాస్త్రగ్రంథములు మొదలగునవి) వ్యవహారాంధ్రమున నుండవచ్చుననియు వీరియాశయము. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్సభకు, తక్కిన సారస్వత సభలకును అధ్యక్షులుగ నుండి వీరొసఁగిన యుపన్యాసములలో, ఆంధ్రపండితులు గమనింపఁదగిన అమూల్యములగు విషయము లెన్నియేని చూపఁబడియున్నవి.

సామాన్యముగఁ బండితులకు లౌకికవిషయములం దనుభవము తక్కువ. కాని శ్రీ శాస్త్రులుగా రావిషయమునందును ఆరితేరినవారు. వారనేకపర్యాయము లొసఁగిన - ఒసఁగుచున్న - సాంఘిక, మతోపన్యాసము లిందుకుఁ దార్కాణ. పైవిషయములంబట్టి శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులుగారు సర్వజ్ఞులని చెప్పవలసియున్నది.

అన్నింటిని చదివి వానియందుఁ బాండిత్యము సంపాదించినవారు లెక్కకు మిక్కిలిగఁగలరు. అభ్యసింపనివిద్యలయెడఁగూడ స్వయంకృషిసల్పి స్వప్రతిభావిశేషమున నఖండమగు పాండిత్యమును సంపాదించువారు మాత్రము మిక్కిలితక్కువగ నున్నారు. వీఁది విద్యల నన్నిటిని శ్రీ శాస్త్రులుగారు గురుముఖమున నేర్చియుండలేదు. కొన్ని వారు స్వయంకృషిచేఁ బరిశ్రమించి సంపాదించుకొనినవి. ప్రతిభావిశేషమునఁ బైకివచ్చినవారిలో వీరగ్రగణ్యులు. వీరు తాము విద్యార్థిగ నున్నపుడే తమ చదివినపాఠములను తోడివిద్యార్థులకుఁ జక్కఁగ బోధించెడివారు. ఎంత కఠినమగు విషయమునైనను మందమతులైన అనాయాసముగ గ్రహించునట్లు బోధింపఁగల సామర్థ్యమును, ఎట్టి తప్పుల తడక పుస్తకమునైనను దిద్ది తీర్పఁగల బుద్ధిసూక్ష్మతయును వీరికి వెన్నతోఁ బెట్టినవి. శ్రీ శాస్త్రులుగారి యుపన్యాసధోరణి యత్యద్భుతము. పండితపామరజనరంజకము. అందలి ప్రత్యక్షరమును అర్థవంతమైనది. కావున వీరెన్ని గంటలకాల ముపన్యసించినను శ్రోతలకు విసువు కలుగదు. ఒక్క శాస్త్రవిషయముననే కాదు. మత, సాంఘిక, సారస్వతము లన్నింటియందును అదేపద్ధతి.

మత, సాంఘికోపన్యాసము లిచ్చునపుడు శ్రీ శాస్త్రులుగారు దేశ, కాల, పాత్రముల నాలోచించి విషయనిర్ధారణమునకుఁ గడంగుదురు. ఒకొక్కప్పుడు కొన్ని సందర్భములలో శ్రీ శాస్త్రులుగారి మతము నెఱుఁగలేక కొందఱు వైదికులు ప్రతిఘటించియుండవచ్చును. కాని వారట్లొనర్చుట, ప్రస్తుతకాలమున

శాస్త్రవిరుద్ధముగఁ బ్రబలిన యాచారములందలి విశ్వాసముచేఁ గలిగిన యహంభావముననేకాని, యథార్థము నెఱిఁగికాదు. శాస్త్రవిరుద్ధమగు నాచారము దురాచారమనియు, అది ప్రమాణము కానేరదనియు వీరి దృఢ విశ్వాసము. శాస్త్రవిధిని మథించి నలుగురికిని సిద్ధాంతామృతమును బంచిపెట్టుటలో వీరిది సిద్ధహస్తము.

వీరియందలి యసూల్యవిశేషములే వీరి కాంధ్రదేశముననేకాక హిందూదేశమంతటను గౌరవాదరములను సంపాదించిపెట్టినవి. పండితలోకమున శ్రీ శాస్త్రులుగారిపే రెఱుఁగనివారు లేరు. ఒక చిన్న యుదాహరణము—నేను కాశిలోఁ జదువుకొనుచున్నపుడు ప్రపంచకజ్ఞానము కొలఁదిగఁగల కొందఱు విద్యార్థులు "ఆంధ్రదేశమని యొకదేశము కలదా? ఎచ్చటఁ గలదు? అచట పండితు లున్నారా?" అని ప్రశ్నించెడివారు. ఆంధ్రదేశమునుగుఱించి చెప్పుచు "నేను శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులుగారి శిష్యుఁడ"నని చెప్పితిని. ఆపైని వారు "ఏమి? శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులుగా రాంధ్రులా? సుప్రసిద్ధవిద్వాంసులగు వారి నామధేయమును మేము బాగుగ నెఱుఁగుదుము. వా రాంధ్రులనిమాత్ర మెఱుఁగము" అని పలికిరి. దీనింబట్టి శ్రీ శాస్త్రులుగారి యశశ్చంద్రిక లెట్లువ్యాపించి దేశమును ప్రకాశింపఁజేసినవో తెలియఁగలదు.

పలచనై పొడుగయిన విగ్రహము, పచ్చనిమేనిచాయ, విశాలమై సరస్వతి తాండవించు నుదురు, వాడిగలముక్కు, ప్రసన్నమై నిశితమై తేజోవంతమగు దృష్టి శ్రీ శాస్త్రులుగారి ప్రతిభాపాండిత్యములకు ప్రబలనిదర్శనములు. వీరు సర్వసములు; భూతదయాపరాయణులు; బంధుసముద్రులు; పరోపకారమనిన నడుముకట్టి పనిచేయువారు; విశేషించి విద్యార్థిపక్షపాతులు; విద్యార్థుల సౌకర్యముకొఱకు కళాశాలాధ్యక్షులతోడను, విద్యాలయమువారితోడను పోరి చాల సారులు విద్యార్థులను కష్టములనుండి కాపాడిరి; కాపాడుచున్నారు. అట్టి సాహసముకలవారే తక్కువ. సాహసమున్నను సాధింపఁగలవా రంతకంటెను తక్కువ.

తమవిద్యార్థులకేకాని యితరులకు విద్య గఱపరాదని పట్టుపట్టికూరుచుండుట సామాన్యముగ పండితస్వభావము. శ్రీ శాస్త్రులుగారి కట్టిది గిట్టదు. స్వీయ పరకీయభేదము గాని, ఆంధ్రఅనాంధ్రభేదముగాని, బ్రాహ్మణఅబ్రాహ్మణభేదముగాని శ్రీ శాస్త్రులుగారియెడ మృగ్యములు. ఎప్పుడు, ఎవరు, ఏవిద్యను బోధింపఁగోరినను వీరు సంసిద్ధులు. సుప్రసిద్ధులగు విద్వాంసులుకూడ నెట్లో యవకాశమును గల్పించుకొని దూరదేశములనుండి వచ్చి వీరివలన జ్ఞానోపదేశము పొంది కృతార్థులై పరమానందము నొందుదురు.

విద్యార్థి యెట్టిమందమతియైనను మృదుమధురముగ మందలించుటయేకాని కొంచెమైనను కఠినముగ మాటాడుట వీరెఱుఁగరు. దోష మెంతగొప్పదైనను విడిచి గుణలేశమునే గ్రహించి యితరుల నానందింపఁజేసి తామానందించుట వీరి కుగ్గుపాలతోఁబెట్టిన యున్నతాశయము.

వీరు విద్యాభ్యాసమును పూర్తిచేసి సుప్రతిష్ఠులైనపిదప విద్యాదానమే ప్రధానాశయముగ శ్రీ విజయనగరమహారాజులుంగారి మహిళాపాఠశాలలోఁ బండితపదము నధిష్ఠించిరి. అప్పటికి శ్రీ విజయనగరప్రభువుల విద్యాసంస్థలపై అధికారపదవిని స్వీకరించియున్న దివాన్‌బహదూరు, కే. శే. కిడాంబిరామానుజాచార్యులుగారు [యం.ఏ., బి.యల్., డి. లిట్.] ఒకపుడు పాఠశాలను పరీక్షింపవచ్చి వీరిపాండిత్యమును మిగుల ప్రశంసించి వీరిని గౌరవించిరి. తన్మూలముననే వీరికి శ్రీ మహారాజులుంగారి సంస్కృతకళాశాలయం దున్నతస్థానము లభించినది. వీరు సంస్కృతపాఠశాలయం దడుగిడినదిమొదలు తదభివృద్ధిసూచనలు పొడకట్టినవి. వీరి ప్రబలప్రోత్సాహము, శ్రీరామానుజాచార్యులుగారి ప్రయత్నము గలిసి పాడుకొంపలలోనుండిన సంస్కృతపాఠశాల నొకకళాశాలగ మార్చి, సుందరమగు భవనమును, అమూల్యమగు గ్రంథభాండాగారమును సంపాదించిపెట్టినవి. విజయనగర సంస్కృత కళాశాల దక్షిణహిందూదేశమునందలి ప్రాచ్య విద్యాలయములలో

ప్రధానస్థానము నలంకరించుటకూడ ఇట్టివా రందు ఆచార్యపదము నలంకరించుటంబట్టియే. పాఠశాల మంచి స్థితికి వచ్చినదిమొదలు నేఁటివఱకు శ్రీ శాస్త్రిలుగారే యందు ప్రధానపండితులై విద్యార్థులను పుత్రులట్లు చూచి విద్యాదాన మొనర్చుచు వారిని విఖ్యాతపండితులుగ నొనర్చుచున్నారు.

శ్రీ శాస్త్రిలుగారివంటి మహాపండితులకు బిరుదములకును, గౌరవములకును లోటుండదు. ముఖ్యములగు కొన్నిటినిమాత్రము పేర్కొనుట ప్రస్తుతము. శ్రీశాస్త్రిలుగారి పాండిత్యమును మెచ్చుకొని ప్రభుత్వమువారు వీరికి ౧౯౧౦-వ సంవత్సరమున పండితజనసామాన్య దుర్లభమగు "మహామహోపాధ్యాయ" బిరుదము నొసంగిరి. ఈ యిరువదవ శతాబ్దమున తెలుఁగు మాగాణమున నీబిరుదము లభించినది (సంస్కృతవిభాగమున) వీరికొక్కరికే.

"కనిష్ఠికాధిష్ఠిత కాళిదాసా."

౧౯౧౫-వ సంవత్సరమున, చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునఁ బ్రాచ్యవిద్వద్బిరుదపరీక్ష లేర్పఱుపఁబడినపుడు శ్రీ శాస్త్రిలుగారు పరీక్షకులలోనొకరుగ నిర్ణయింపఁబడిరి. ఆ విశ్వవిద్యాలయమునకే ౧౯౧౭-వ సంవత్సరమున వీరు పరీక్షాపాఠ్య గ్రంథనిర్ణయసభలోనొకసభ్యులుగ నియోగింపఁబడి చాలకాలము వారికి సేవ నొనర్చిరి.

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ఏర్పడినది మొదలు నేఁటివఱకును వీరు పాఠ్య గ్రంథనిర్ణాయక సభలో సభ్యులుగ నున్నారు. పై పరిషత్తునందు చాలసారులు వీరు పరీక్షకులుగ నుండిరి. కాశీహిందూవిశ్వవిద్యాలయ పరీక్షలకును, కాశీసంస్కృతవిశ్వవిద్యాలయపరీక్షలకును గూడ వీరు పరీక్షకులుగ నుండిరి.

శ్రీశాస్త్రిలుగారు ౧౮౯౦-వ సం.మున ఉర్లాం (గంజాంజిల్లా) విద్వత్పరీక్షలలో, వ్యాకరణమున కభ్యర్థులుగ నిలిచి యుత్తమశ్రేణిలోఁ గృతార్థులగుటయే కాక అప్పటినుండియే, యచటి పరీక్షాధికారులలో నొకరుగ నిర్ణయింపఁబడిరి. ఆపరీక్ష లున్నంతకాలము వీరు ఆపదము నలంకరించియుండిరి.

ఒకపుడు శ్రీ విజయనగరసంస్థానాధీశులపై వారి దాయాదులు కొందఱు "వారసత్వపుహక్కు తమ" దని దావా తెచ్చిరి. ఆసమయమున వీరు ధర్మశాస్త్రముల నద్భుతరీతిఁ బరిశోధించి "గోత్రము-ప్రవర" లవిషయమై చేసినసిద్ధాంతములు సంస్థానాధీశ్వరుల కెంతయు నుపకరించినవి. శ్రీశాస్త్రిలుగారి సిద్ధాంతములు "హైకోర్టు" లోని న్యాయమూర్తులను, న్యాయవాదులను, ఆశ్చర్యమగ్నుల నొనర్చినవి. శ్రీ విజయనగరప్రభువులును వీరినుచితరీతిని గౌరవించి కృతజ్ఞతను వెల్లడించిరి.

౧౯౨౨-వ సంవత్సరమున వేల్సుయువరాజు మదరాసునకు వచ్చినపుడు, ఒకబంగారుతోడాయును, రెండు కాశ్మీరపుసేలువలును శ్రీశాస్త్రిగారికి బహూకరింపఁబడినవి. ఆవత్సరమునందే కాశీహిందూవిశ్వవిద్యాలయమునందలి ప్రాచ్యవిద్యాలయాధ్యక్షులు, కే. శే. చంద్రధరగులేరి(బి. ఏ.)గారు, వీరురచించిన "గురుప్రసాదము" నందలి కొన్నిఘట్టములను విని వీరి పాండిత్యమున కచ్చెరువొంది గొప్పగ గౌరవించిరి.

వీరు దర్భంగ-పుదుకోట - పిఠాపురము-బొబ్బిలి మొదలగు ప్రసిద్ధసంస్థానములందును తదధిపతులచే నొందినమన్ననల నిప్పుడును పొందుచున్నారు.

౧౯౨౭-వ సంవత్సరమున కాశిలో జరిగిన "అఖిలభారత వర్ణాశ్రమధర్మమహాసభ" లో వీరొసఁగిన యుపన్యాసమునకును, సిద్ధాంతములకును పండితమండలి యంతయుఁ బ్రముదితమైనది.

వీ రధ్యక్షతవహించి గౌరవించిన శాస్త్ర, సారస్వత, మత, సాంఘిక మహాసభలు సంఖ్యాతీతములు.

శ్రీ శాస్త్రులుగా రొకసారి [౧౯౨౬-వ సం.] విజయనగరపురపాలకసంఘసభ్యులుగ నెన్నుకొనఁబడిరి.

వీరెల్లపుడును, శాస్త్రాధ్యాపనమునందే కాలమును వినియోగింతురు. కాన, వీరు రెండుగ్రంథములను మాత్రమే రచింప వీలుకలిగినది. అవి సంఖ్యకుఁ దక్కువయేకాని, విషయమున నొక్కొక్కటి వేయిగ్రంథములపట్టు. అవి రెండును ముద్రితము లయినవి. ముద్రింపఁబడినతోడనే అవి యన్నిదేశములందును వ్యాపించి,

తమకును, శ్రీ శాస్త్రులుగారికినిఁగూడ విశేషముగఁ గీర్తిప్రతిష్ఠల నొనఁగూర్పఁగలిగినవి.

అందు మొదటిది "గురుప్రసాదము." వ్యాకరణశాస్త్రగ్రంథము. నాగేశభట్టు రచించిన లఘుశబ్దేందుశేఖరమున కిది విపులమగు వ్యాఖ్య; హల్సంజ్ఞాంతము కలదు. అద్భుతవిమర్శనలతోఁ గూడినది. ఇందు నాగేశునిమతము నెదిరించువారిసిద్ధాంతము ఖండింపఁబడి మూలమతము సయుక్తికముగ స్థిరీకరింపఁబడినది. వ్యాకరణమునందపూర్వపరిశోధన మొనర్చువారల కిది అవశ్యపఠనీయగ్రంథము. దీనిని శ్రీ శాస్త్రులుగారే ప్రకటించిరి.

రెండవది "చిత్రప్రభాలఘుటీక." ఇదియు వ్యాకరణగ్రంథమే. ఇందును నాగేశుని మతమే సమర్థింపఁబడినది. భట్టోజిదీక్షితుని "ప్రౌఢమనోరమ" పై "శబ్దరత్న" మనుపేరిట, నాగేశుఁ డొక వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నాఁడు. అందు దీక్షితుని మతము సరికాదని స్వమతము నిరూపింపఁబడినది. నాగేశుని మతమును ప్రతిఘటించుచు "శబ్దరత్నము" పై "చిత్రప్రభ" యను వ్యాఖ్యాన మొండు బయలువెడలినది. శ్రీ విజయనగర సంస్థానాస్థాన విద్వాంసులును, సుప్రసిద్ధ కాశీపండితులును అగు, కీ. శే. భాగవతులహరిశాస్త్రులుగారు దానికిఁగర్త. నాగేశభట్టుమతము నవలంబించిన శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులుగారు పై "చిత్రప్రభ" యందలి "అస్వరస" లను తమ లఘుటీకయందు సువ్యక్తముచేసిరి. ఇది మూలముతోఁబాటు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఇదియు వ్యాకరణమును పరిశోధించి సమగ్రమగు పాండిత్యమును సంపాదింపఁదలఁచువారి కవశ్య పఠనీయము.

శ్రీ శాస్త్రులుగారు వ్యాకరణమురీతిని, తక్కిన శాస్త్రములనుగూడ గౌరవించి గ్రంథరచన మొనర్చి నచో సంస్కృతవాఙ్మయప్రపంచమునకు, ప్రపంచమునకును పరమోపకార మొనర్చినవా రగుదురు.

ఇట్టిమహాపండితులను కనిన ఆంధ్రావనియు, వీరు తమవారని చెప్పుకొను నాంధ్రులును ధన్యులు.

పరమేశ్వరుఁడు శ్రీ శాస్త్రులగారికి ఎల్లప్పుడును, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములను వృద్ధి పొందించుచుండుఁ గాక !

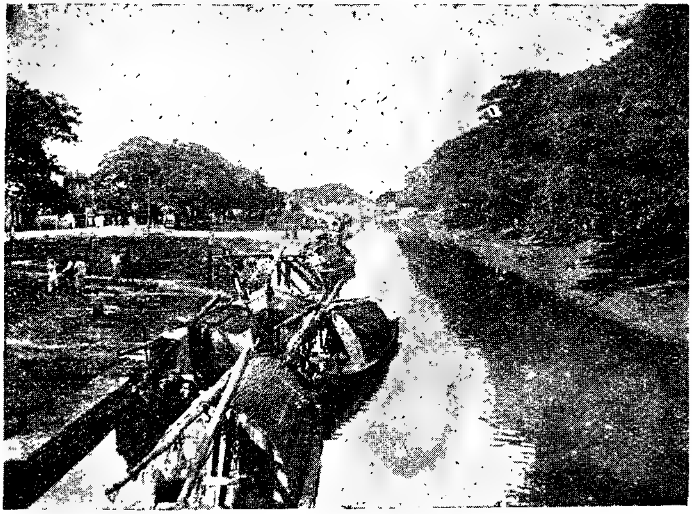

పడవల రేవు —యస్. టి. జి. వి. యన్. చారి, బొబ్బిలి.

గీతిక

మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మ

ఇది యేకతార కా, దింపులు నింపు
సప్తతంత్రుల నొప్పు సరసంపు వీణె.

ఈ వీణ వాయింప నిచ్చు జనింప
చెలువార జేసితి స్నిగ్ధభావమున.

ఈ దీనజన్మపై నెంత ప్రేముడియొ
నీ ముద్దువీణపై నెమ్మి తళ్కొత్త
తంత్రులు దిద్ది స్వతంత్రగీతముల
వివిధమోహనరస విసరముల్ తొలుక
పాడంగ ముదల యేర్పడ నిచ్చినావు.

కాని నీయానకు పూనిక యెట్లో
తలచినంతనె గుండె తలకును స్వామి!

వీణెపై చేతులు వేసినంతటనె
మెఱుపు సోకినయట్లు మేనెల్ల వడకు;
తీగెలు సవరింప దివురు నంతటనె
వ్రేళ్లు కొంకరవోయి వీడును బిగువు.

మంజుల సుకుమార మహిత మీవీణ
ఒయ్యారముగ నెట్టు లొగి బట్టవలెనొ,
తీగెల నొక్కటి తెగిపోవకుండ
తీరుగా నెట్టులు సారించవలెనొ,
ఒండొండు పోలిక యొక్కింత లేని
యీ స్వరావళి యెట్టు లెడబడకుండ
ఏకశ్రుతికి చక్క నెలయించవలెనొ,
తానమానముల సంతనమీఱ నెఱపి
పురికొని పాటకు దొరకొను టెట్లొ
ఇంచుక యెఱుగని హీనుండ, జడుడ,
ని న్నెట్లు పాటలో నే దనియింతు?
ని న్నెట్లు పాటలో నేను మెప్పింతు?
ఓ రసికాగ్రణీ, ఓ గానముగ్ధ!
చాలుచాలును, ఇంక చాలు నాపాట.

నలుగురిలో ఇంక నగుబాటు వలదు.

అన్నియు నెఱిగిన యఖిలేశ్వరుడవు,
సకలగానరహస్యసార సంవేది,
వతిదయామతి, వీవె యలరుచు వేగ
ఈజంత్రమును గొని యింపులు పుట్ట
పాడంగరాదె విశ్వవిమోహనముగ
బ్రహ్మాండ భాండమ్ము ప్రబ్బి మెందుకొని
యుగయుగాంతరముల నొక్కట మ్రోగు
సకలజగద్భద్ర సంధావిభూతి
అశ్రుతపూర్వమా ఆనందగీతి.

చుక్కలజతలు-పాలసముద్రమథనము

హాలాహలభక్షణము

గొబ్బూరు వేంకటానంద రాఘవరావు, బి. ఏ. (కవితాసమితి)

ఈ భారతిపత్రికలో నేను వ్రాయుచున్న నక్షత్ర వ్యాసములలో పాలసముద్రమథనకథను ఖగోళరీత్యా అన్వయించుటనుగూర్చి ప్రత్యేకముగా నొకవ్యాసము వ్రాసెదనని చెప్పియుంటిని. ఇపుడావిషయమై యీప్రత్యేకవ్యాసము వ్రాసి యీభారతీపత్రికాముఖమున నాంధ్ర మహాజనులకు సమర్పించుకొనుచున్నాను.

ఈసందర్భమున వివరములు వ్రాయకపూర్వమే మనము Double Stars అనబడు చుక్కలజతలను గూర్చి సంగ్రహముగానైనను కొంత తెలిసికొనుట మిక్కిలి అవసరము కావున ముందుగా వీటినిగూర్చి కొంత తెలిసికొందము.

చుక్కలజతలు (Double Stars)

రాత్రులందు ఆకాశమును తిలకించినపుడు మన నేత్రములకు ఒకొక్కటేయని తోచు చుక్కలు లెక్కకు మీరియున్నవి. టెలెస్కోపు (Telescope) యంత్ర సాయముతో నట్టిచుక్కలను పరిశీలించిచూడగా అవి యొకొక్కటికావనియు, నిజముగా రెండేసిచుక్కల జతలనియు స్పష్టమగును. బహుదూరమునం దుండుటచేత అవి మనస్థూలదృష్టికి ఒకొక్కచుక్కలాగుననే కనబడుచుండును. దూరమునుండి చూచునపుడు రైలు బండ్లు అగ్గిపెట్టెలలాగున కనబడును. 'దూరపుకొండ నునుపు' అను సామ్యము మనమెరిగినదేకదా! ఎన్నో మైళ్లదూరముగల కొండలు ఆవల బహుదూరమునుండి చూచునపుడు, ఒకదానిపై నొకటి ఎగయుచు ఒక్కటే పర్వతమువలె కనబడును. దూరము అధికము అగు కొలది స్థూలదృష్టికి ఈభ్రాంతి విశేషముగా కలుగుచుండును. క్షణమునకు లక్షయెనుబదియారువేల మైళ్ల చొప్పున నఖండత్వరతో బోవు ప్రకాశము (Light) ఆయాచుక్కలనుండి మనలను చేరుసరికి పదులు, వందలు, వేలు సంవత్సరములు పట్టుచున్నది. ఊహింపతరముగానన్ని కోట్లు-కోటానకోట్లు మైళ్లదూరమందున్న యీచుక్కలజతలు మనస్థూలదృష్టికి ఒకొక్కచుక్కలాగున కనబడుటలో ఆశ్చర్యము లేదు.

రంగుభేదమునుబట్టి జతలను నిర్ణయించుట

కొన్నిచుక్కలలో నగపడు రంగులభేదములను బట్టి అవి చుక్కలజతలని నిర్ణయించుట సులభమగుచున్నది. వృశ్చికరాశిలో జ్యేష్ఠనక్షత్రమును చూడవచ్చును. ఇది పగడమువలె ఎఱ్ఱగా మెఱయు నక్షత్రరాజము. దీనితో జతగలిపి భ్రమించుచుక్క సముద్రపు రంగువంటి, అనగా నీలిమతోకూడిన ఆకుపచ్చరంగు గలదైయున్నది. ఈరంగుభేదమునుబట్టి అది యొంటిచుక్క కాదని సులభముగా తెలిసికోగలము. ఇట్లే విష్ణుమండలములో (Hercules) నున్న చుక్కయొకటి ఎఱ్ఱనిదికలదు. దానితో జతకలిపి తిరుగుచుక్క గాఢమైన ఆకుపచ్చరంగు (Emerald green) కలది. ఈవిధమున రంగుభేదములు గమనించి చుక్కలజతలున్నట్లు నిర్ణయింపబడినచుక్కలు అప్సరస (Cassiopea) మండలమునందును, భూతేశ (Bootes) మండలమునందును, ఊర్వశి (Cephens) మండలమునందును, రాజహంస (Cygnus) మండలమునందును పెక్కులు గలవు.

రంగుభేదము లేకున్నను తేజోభేదములనుబట్టి జతలను నిర్ణయించుట

మరికొన్నిచుక్కల జతలలోని రెండుచుక్కల యందును ఒకమారే తేజోవృద్ధిగాని, క్షయముగాని

కలుగుచుండును. లేదా, ఒకటి తేజోవృద్ధిగనినపుడు రెండవదాని తేజము క్షీణించుచుండును. మొదట మందమైన కాంతిగలచుక్క పిదప తేజోవృద్ధి బడయుచుండును. కొన్ని జతలలో ఒకదాని తేజ మెప్పుడును ఒక్కలాగుననే యుండగా, రెండవదాని తేజము వృద్ధి క్షయముల బొందుచుండును. లేదా యీరెండవది తేజోహీనమైన నల్లనిగోళము కావచ్చును. కాంతివంతమైన యొకచుక్కచుట్టును కాంతిహీనమై, నల్లనైన గోళమొకటి తిరుగుచున్నప్పుడు, గ్రహణచ్ఛాయచే మన సూర్య, చంద్ర బింబములు మలినమైతోచునట్లు అసలు చుక్క తేజము గోల్పోయినట్లు తాత్కాలికముగా కనబడును. ఇట్టి నల్లని గోళపరిభ్రమణముచేతనే (Perseus) భృగుపరశుమండలమందువ పులోముడను రక్కసుడు గ్రుడ్లు మిటకరించుకొనుచు కనబడునని పెక్కుసారులు వర్ణించినాను. వానినే పాశ్చాత్యులు Algol the Blinking demon అందురు.

చుక్కలజతల విచిత్రసంబంధము

చుక్కలజతలలోని చుక్కలపరిభ్రమణక్రమము ఎట్టిదో మనము తెలిసికొనవలెను. అంగారకుడు, భూమి, శుక్రుడు, గురుడు, శని లోనగుగ్రహములు మధ్యనున్న సూర్యునిచుట్టు తిరుగుచున్నట్లు, ఈ జతలలోనొకటి మధ్య నుండి రెండవది దానిచుట్టును గానుగఎద్దువలె తిరుగుచుండదు. ఒకదానిచుట్టు నొకటిగా రెండును పరిభ్రమించుచునే యుండును. మన సూర్యకుటుంబములో గ్రహములు సూర్యునిచుట్టు పరిభ్రమించునేకాని సూర్యుడు గ్రహములచుట్టు పరిభ్రమింపడు. జంటతారలలోని చుక్కలు రెండును మహనీయ తేజఃపరిమాణములుగల బ్రహ్మాండసూర్యులే; పరస్పరాశ్రయముగలిగి ఒండొంటిని చుట్టివచ్చుచుందురు. శాశ్వతమైన యీ లంకెలతో రెండును ఒకదానిచుట్టు నొకటి అన్యోన్యము తిరుగుచు వచ్చుచుండుట టెలెస్కోపులో చూచి, వాటి గమనవైఖరులను గమనించు కొలది పరిశీలకులకు ఆనందాశ్చర్యములు వృద్ధియగుచుండును. ఆకాశమున గానవచ్చు నసంఖ్యనక్షత్రములలో ఐదింట నొకటి ఇట్టి జంటతారలేయైనట్లు తేలుచున్నది. మంచి శక్తివంతములైన దూరదర్శియంత్రములలో నీజంటతారలను పరికించుచున్న కొలది వీటి యన్యోన్యత నిజమేయనియు, వీటిలో వియోగమెరుగని దాంపత్యమువంటి పరస్పరాశ్రయసంబంధము లున్నవనియు స్పష్టము కాగలదు.

ఖగోళపరిశోధకులు నిర్మింపగలిగిన ఎంతటిశక్తివంతమైన దూరదర్శియంత్రములైనను ఇంకు కొన్నింటి విభిన్నతను సూచింపజాలకున్నవి. అట్టి చుక్కలలో గూడ జతలున్నవని నిర్ధారణచేయుటకు స్పెక్ట్రోస్కోపు (Spectroscope) అనబడు కాంతివిభాజకయంత్రము తోడ్పడినది. ఇంకను చాల జతలను ఫోటోగ్రఫీ (Photography) తేజఃప్రతిబింబములను తీయుటచేత నిర్ధారణచేయుట కవకాశము లేర్పడుచున్నవి. జతల మధ్యదూరము రెండు సెకెండ్లకు* తక్కువయైనపుడుతప్ప ఈప్రతిబింబములు చాల ఉపయుక్తములు. జతలో నొకచుక్క తేజ మధికమై రెండవదాని దల్పమైనపుడును ఈసాధనము పనికిరాదు. అపుడు మందతేజము గలచుక్క ప్రతిబింబముపడదు. ఇట్టి తారలజతలు వేయింటికిపైగా నున్నను, ముఖ్యమైన జత లేడింటినిగూర్చిమాత్ర మిచట సంగ్రహముగా ప్రశంసింతము.

౧. అరుంధతి - వసిష్ఠుడు

వసిష్ఠుడు ఋగ్వేదమునందలి సప్తమమండలమునకు ఋషి. ఇక్ష్వాకువంశజుల కులగురువు. శ్రీరామునకు కూడ గురువే. ఋషులలో నితడు పరమపూజ్యుడు, అగ్రగణ్యుడు. ఇతనిభార్య అరుంధతి పతివ్రతాతిలకము. సద్ద్విజులలో వీరిదాంపత్యము ఆదర్శప్రాయము. ఈ పుణ్యమూర్తులు ఆకాశమున నక్షత్రరూపమున తేజరిల్లుచున్నారు. నేటికిని వివాహకాలమున సప్తపది కాగానే నూతనవధూవరులు వీరలకు మ్రొక్కు

* ఒకసంపూర్ణవలయము (Circle) లో 3౬౦ డిగ్రీలున్నవి. ఒకడిగ్రీకి ౬౦ మినిట్లు; ఒకమినిటునకు ౬౦ సెకెండ్లు.

చున్నారు. యంత్రసాయములేక మన నేత్రములతో మాత్రము చూచునపుడు వసిష్ఠుడును, అరుంధతియు

వసిష్ఠుడు, అరుంధతి

[వ. వసిష్ఠుడు.

అ. స్థూలదృష్టికి కనబడు "అరుంధతి" (Alcor)

ఆ. టెలెస్కోపులో చూడగా వసిష్ఠుని ప్రక్క కనబడుచుక్క. ఈచుక్కయే నిజముగా అరుంధతి గావలయును.]

కనబడువిధానము పై పటములో చూడదగును. వసిష్ఠుని ప్రక్క చిన్న ఆవగింజవలె మిణుకుమిణుకు మనుచు అరుంధతి కనబడును. దృష్టియందు లోపము గల మానవులకు ఈ చిన్నచుక్క కనబడనేకనబడదు. అందుచేతనే ఒకానొక పెండ్లికొడుకు "అరుంధతి కనబడలేదు కాని నాకు ఆరువందలు అప్పు కనబడు చున్నది" అని చెప్పెనని మనదేశములో నొకసామ్య మున్నది. మహామునిపత్ని యగు నరుంధతిదర్శనము ఐదువతనమును, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములు నను వర ములకొఱకేకాక, నేత్రదృష్టి పరిశీలించుటకుగూడ మనపెద్దలు ఏర్పరచినట్లు తోచుచున్నది. దూరదర్శినిలో మాపెనంతవరకు మననేత్రములకు స్థూలదృష్టికి కనబడు పైపటమునందలి రూపమే ఇంతవరకు తెలిసిన దనుకొనుచున్నాము. కాని టెలెస్కోపులో పరి శీలించినపిమ్మట మరియొకచిత్రము బయల్పడినది. స్థూల దృష్టికి కానరాని క్రొత్తచుక్కలు ౬-౭ వరకు టెలెస్కోపులో చూచినపుడు వసిష్ఠ - అరుంధతులకు మధ్య కనబడును. వసిష్ఠుని ప్రక్కనే ఆ గుఱుతు అక్షరముతో సూచించిన క్రొత్తనక్షత్రమును ముఖ్య ముగా గమనించవలయును. పటములో అ- గుర్తుగల చుక్క వసిష్ఠునిచుట్టు తిరుగునని శాస్త్రజ్ఞు లూహించు చున్నారు. కాని అది నిశ్చయమని ధ్రువపడినట్లు పరి శీలనము పూర్తికాలేదు. ఆ గుర్తుగల చుక్కయు వసిష్ఠుడును, పరస్పరపరిభ్రమణము పూర్తిచేయుసరికి పదివేల సంవత్సరములు పట్టునని శాస్త్రవేత్తల యభి ప్రాయము.

౨. తారల జత (Castor)

మిథునరాశిలో పునర్వసునక్షత్రమునందు తేజో వంతములైన రెండు చుక్కలున్నవి. వీటికి పాశ్చా త్యులు Castor and Pollux అని పేర్లుపెట్టి యున్నారు. గ్రీకుగాథలలో వీరలిద్దరును అన్నదమ్ము లనియును, గాఢసోదరభావముగలవారనియును వర్ణింప బడినది. ఒక యుద్ధములో కేస్టరు హతుడయ్యెను. సోదరవియోగము భరింపనేరక, పోలక్సు "దేవా, నాసోదరుని బ్రతికింపుము ; లేదా, నన్నుకూడ చంపి వేయుము. నేనొక్కడను బ్రతుకజాల"నని మొఱ్ఱ పెట్టుకొని దేవుని ప్రార్థించెను. వాని భ్రాతృప్రేమకు మెచ్చి భగవంతుడు ఉభయులను నక్షత్రమండలము చేర్చెను. ఈసోదరులు నావికులకు చాలమిత్రులనియు, కష్టసమయములో బహుసంఖ్యాకులను నావికులు వీరిచే ఉద్ధరింపబడిరనియును హోమరు హొరేసు (Homer Horace) మొదలగు ప్రాచీనకవులును, మెకాలే (Macaulay)లోనగు నవీనకవులును వర్ణించియున్నారు. [చూ. ఆంగీరస మాఘమాస భారతి. పుట ౩౦౩]

యజుర్వేదములో నీచుక్కలు అన్న, చెల్లెలుగా భావింపబడినట్లు కనబడుచున్నది. [చూ. కృష్ణయజు ర్వేదము I ౮-౬. ఏష తే రుద్రభాగ స్సహస్వస్రాం బికయా తం జుషస్వ.] ఇటీవలి పురాణములలో నీమిథు నము భార్యాభర్తలుగా వర్ణింపబడినారు. ఈశ్వరుడు తనశరీరములో నర్ధభాగ మామె కిచ్చి అర్ధనారీశ్వరు డైనాడు. వృషభము (రాశి) పై విహరించు నీమిథు నమె పురాణదంపతులు. ఈ చుక్కలురెండును, యంత్ర సహాయ మక్కరలేకయే, వేర్వేరుగా సమీపమునందే కనబడుచున్నవి.

కాని టెలెస్కోపుయంత్రములో ఒక్క Castor చుక్కనే పరిశీలింపగా గొప్పవిశేష మొకటి బయల్పడెను. Castor నిజముగా నొక్క చుక్కగాదు. అది రెండుచుక్కలజత. ఒకొక్కటి కొంచెము ఆకుపచ్చరంగుకలిసిన ధవళతేజముతో ప్రకాశించుచున్నవి. తేజోవిషయమున నొకటి రెండవ తరగతికిని, రెండవది మూడవ తరగతికిని చేరును. (One is of the 2nd magnitude, and the other is a 3rd magnitude Star.) పరస్పరాశ్రయముకలిగి పరిభ్రమించు నీజత ఒకభ్రమణము పూర్తియగుటకు సుమారు వేయిసంవత్సరములు పట్టును. ఈ పరిభ్రమణములో ఇవి యొకప్పుడు అతి సమీపముననూ, మరియొకప్పుడు కొంతదూరముననూ ఉండుటతటస్థించును. అతిసమీపమున నున్నప్పటికంటె అతిదూరముననున్నప్పుడు ఈ చుక్కలమధ్య ఎడము రెండింత లుండును. పరిభ్రమణ పూర్తికి ౯౫౦-౧౦౦౦ సంవత్సరములగును. కడచిన రెండువందల సంవత్సరములలో నీజతలోని చుక్కలు పొందుచున్నమార్పులు, అనగా పరస్పరస్థానములలో పొందుచున్నమార్పులు (Changes in the respective positions of each other). ఈపటములో చూపబడినవి.

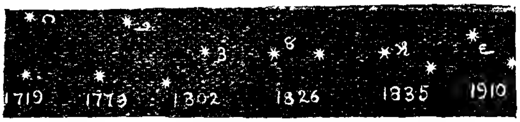

Castor లోని జత

[మిథునరాశిలోని పునర్వసు చుక్కలలో నొకటియగు కేస్టర్ (Castor)లోని చుక్కలజత: పరిభ్రమణ-పూర్తికి వేయిసంవత్సరములు పట్టును. కడచిన ౨౦౦ సంవత్సరములలో వీటిస్థానములందు కనబడిన మార్పులు ఈ పటమునగానవగును. ఈమిథునమేసాంబమూర్తిగానోపు!]

౧. క్రీ. శ. ౧౭౧౯ సం. లో స్థానములు.
౨. ,, ౧౭౭౯ ,, ,,
౩. ,, ౧౮౦౨ ,, ,,
౪. ,, ౧౮౨౬ ,, ,,
౫. ,, ౧౮౩౫ ,, ,,
౬. ,, ౧౯౧౦ ,, ,,

ఇప్పటికి రెండువందల సంవత్సరములు పైగానైనను, వీటి పూర్తిభ్రమణములో చతుర్థాంశమైనను ఇంకను కాలేదు.

3. రాజహంస మండలము (Cygnus) లోని జత

రాజహంస మండలములో నొక చుక్కల జత గలదు. వీటిమధ్య నుండుదూరము, మన సూర్యునికిని భూమికిని మధ్యగలదూరమునకంటె అరువదియైదురెట్లధికమని శాస్త్రజ్ఞులు గణించి తేల్చినారు. అండవృత్తమార్గముల నివి యొకమారు పరస్పరభ్రమణము ముగించుసరికి సుమారు ఎనిమిదివందల సంవత్సరములు పట్టునని తేలుచున్నది. ఇవి అంత తేజోవంతములు కావు. రెండును గలిసి మన సూర్యునిలో సగమైనను కాజాలవు. [The Combined mass of the pair is less than half that of our sun]

4. కన్యారాశిలోని "నల" రిక్క (Gamma Virginis)

కన్యారాశిలో, పాశ్చాత్యులచే గామ్మా వర్జినీస్ (Gamma Virginis) అని చెప్పబడుచున్న చుక్క గలదు. దానిని కేతక్కరుపండితులు "నల" రిక్క అని వ్యవహరించిరి. స్థూలదృష్టికి ఇది యొక చుక్కవలె కనబడినను, యంత్రసహాయముతో చూచినపుడిందు చుక్కలు రెండుగలవని స్పష్టమైనది. ఇవి పరస్పరాశ్రయములు. ఒండొంటిం జుట్టివచ్చుటకు వీటికి నూటయేనుబది సంవత్సరములు పట్టునని లెక్కింపబడినది. ౧౭౮౦-వ సంవత్సరము మొదలు ౧౯౧౦-వ సంవత్సరమువరకు ఆయామధ్యసంవత్సరములలో నివి పొందినట్లుగపడినస్థానములు ప్రక్కపటములో చూపబడినవి. ౧౮౩౬-వ సంవత్సరములో నీజత నుండి వెలువడు తేజస్తరంగము లేకమై ఒక్కరిక్క

వలెతోచుట గమనింపదగినవిషయము. ఈచుక్కలు తేజోవిషయమున మూడవతరగతికి చేరునవి. మొదట నొకటి, తరువాత నొకటిచొప్పున క్రమముగా నవి తేజమున నరతరగతి మేరకు (half-a-magnitude) క్షీణించి వృద్ధినొందుచుండును.

['Gamma Virginis' అనబడు 'నలరిక్క' లోని చుక్కలజత. పరస్పర పూర్తి భ్రమణకాలము ౧౭౦ సంవత్సరములు. ౧౭౮౦ మొదలు ఆయాసంవత్సరములలో దూరదర్శినిలో చూచినపుడివి యిందు చూపబడినట్లు కనబడును.]

5. సారథిమండలము (Capella Auriga)లోని బ్రహ్మహృదయ నక్షత్రము

కాలుచున్న మెగ్నీసియమ్‌తీగవలె మిక్కిలి తెల్లనికాంతితో తేజరిల్లు నీనక్షత్రమునుండి వెలుగు మనలను చేరుసరికి ౪౦ సంవత్సరములు పట్టును. స్థూలదృష్టికి ఇదియొక్కచుక్కలాగున కనబడినను, యంత్రసహాయముతో పరిశీలించినపుడిందు రెండుచుక్కలగపడును. వీటిమధ్య సకటుదూరము, మనభూమి సూర్యులమధ్య దూరమునకంటె రెండింతలకు తక్కువగా నుండును. తేజోవిషయమున నిందొకటి రెండవదానికంటె మూడురెట్లధికమైనను, పదార్థసంచయము (mass) విషయములో రెండును సరిసమానముగానే ఉన్నవి.

6. అశ్వతరమండలములోని ప్రథమనక్షత్రము 'ఆల్ఫా'గుర్తుగల నక్షత్రము (Alpha Centaurus)

మనభూమికి అత్యంతసమీపముననున్న ముఖ్యనక్షత్ర మిదియే. ఇందునుండి వెలుగు మనకు చేరుసరికి నాలుగుసంవత్సరముల నాలుగుమాసములు పట్టును. సూర్యునికిని భూమికిని మధ్యదూరమునకంటె, ఈనక్షత్రమునకును భూమికిని మధ్యదూరము రెండులక్షలఎనుబదివేలరెట్లుండునని గణితముచేతేలినది. ఇదికూడ స్థూలదృష్టికి ఒకటిగా తోచినను యంత్రములో చూచినపుడు ఇందును రెండుచుక్కలు వేర్వేరుగా కనబడును. వీటి మధ్యదూరము, "భూ-సూ." దూరమునకంటె పదునొకండు రెట్లెక్కువ. ఇందును, ఒకటి రెండవదానికంటె తేజోధికమైనది. కాని పదార్థసంచయవిషయములో రెండును సరిసమానమే. ఇవి యొకభ్రమణము పూర్తి చేయుసరికి సుమారు ఎనుబదియొనిమిది సంవత్సరములగును.

7. (Sirius) మృగవ్యాధ రుద్రుడు

ఇక మన మిపుడు ప్రసంగించవలసిన ముఖ్యనక్షత్రము మృగవ్యాధుడు. మన కాకాశమునందు కనబడు నక్షత్రములలోనెల్ల నిది మిక్కిలి కాంతివంతమైనది. దీనిని గూర్చిన వేదగాథలు కొన్ని ఆంగీరస, మార్గశిర మాసపు భారతి ౫౮౫-౫౮౬ పుటలలో వ్రాసినాము. ఇటీవలి ౧౯-వ శతాబ్దములో నీనక్షత్రమునుగూర్చిన కథ కొంత వ్రాయవలసి యున్నది.

బెసెల్ (Bessel) అను పరిశోధకు డొకడు ఈనక్షత్రపు పోకడలను గమనించి, గుణించి నిర్ణయించిన తావున ననుకొనిన వేళకు ఉండకుండుటచేత ఇది, ఒక్కచుక్కయై యుండదనియు, ఇందు చుక్కల జత యుండియుండు ననియు, ౧౮౪౪-వ సంవత్సరమున నూహించెను. కాని టెలెస్కోపులో దీనిని పరిశీలింపకయే అతడు కాలము చేసెను.

మరి పదునెనిమిది సంవత్సరములకు ౧౮౬౨-వ సంవత్సరములో నొక చిత్రకథ జరిగెను. ఆల్వాన్ క్లార్కు అండు సన్సు(Alvan Clark and Sons)అను నొక కంపెనీవారు టెలెస్కోపులను తయారుచేసి అమ్ముచుండిరి. నూతనముగా తయారైన ఒక టెలెస్కోపులోని వెలుపలి లెన్సు(Lens)ను పరిశీలింపగోరి, కంపెనీ యజమాని, ఈనక్షత్రమును యంత్రముతో చూచెను. చూడగా, ఈ నక్షత్రముకడ నల్లగా నేదో నలక ఉన్నట్లు కనబడెను. గాజు పోతపోయునపుడు అందులో

నల్లనినలక చిక్కుపడియున్నదనుకొని, ఆతడు ఆ నల కను తీసివేయుటకు ఆకురాయితో పనిచేయుచుండెను. ఇంతలో నాతని కుమారుడు అచ్చటికి వచ్చి యంత్రముతో నీచుక్కనే చూచి (Father, Sirius has a companion-a dark companion!) నాయనా! సిరియస్‌చుక్కతో కూడ నల్లనిచుక్కయొకటి తోడుగా నున్నది సుమా!" అనెను.

తండ్రి:— ఆనల్లటిది తోడుచుక్క కాదురా! అది గాజుటెన్సులో చిక్కుకొనియున్న నలక. అది తీసివేయుటకే ఆకురాతిపని కావలసి వచ్చినది.

కుమారుడు:— కాదు నాయనా, అది నలక కాదు. టెన్సులో లోపములేదు. ఆకురాతిపని అవసరము లేదు. ఆ నల్లటిది సిరియస్ తోటిచుక్క. టెన్సులో నలకయేఅయినపక్షమున, ఈటెలెస్కోపుతో ఏచుక్క చూచినను, ఆనలక అట్లేఉండవలెను. ఇంకే చుక్కనైన చూడు. వాటిలోగూడ వదలక ఈనలుక కనబడినయెడల, దీనిని టెన్సులోనలక అనుకొందము. లేని పక్షమున అది సిరియస్‌తోనున్న నల్లచుక్క అనుకొందము.

అని వారిరువురును మరికొన్నిచుక్కలను పరిశీలించిరి. కాని ఆనల్లనిస్వరూపము వాటిలో నెక్కడను కనబడలేదు. ఎన్నిమారులు చూచినను వదలక సిరియస్ (మృగవ్యాధునిలో) నానల్లచుక్క కనబడుచునేయుండెను. కుమారుని యూహ సరియైనదని తండ్రి యంగీకరించెను.

వెంటనే తంతివార్తలమూలముగా సిరియస్ చుక్కతో నల్లనిచుక్కయొకటి కలదని ప్రపంచము నాలుగుమూలలకు ప్రకటింపబడెను. గణకులనేకు లత్యుత్సాహముతో, మృగవ్యాధునితోనున్న నీలగోళమును పరిశీలించిరి. అది పరిభ్రమించు కక్ష్య (orbit) నిర్ణయించిరి. అందుగల పదార్థసంచయము (mass), దాని చుట్టుకొలత లోనగు వివరములను నిర్ధారణచేసిరి.

నల్లని యాగోళము మన భూగోళమంత పెద్దది. అనగా చుట్టుకొలత సుమారు (౨౫౦౦౦) ఇరువదియైదు వేలమైళ్లు ఉండును. నల్లగోళమైనను అయ్యది దారుణమైన వేడికి స్థానమైనది. అట్లయ్యును అతిసాంద్రమైనది. ఇరువదియైదులక్షలమైళ్లు చుట్టుకొలతగల మన సూర్యగోళమునందున్నంత పదార్థసంచయము అందులో నిమిడియున్నది. అందొక ఘనఅంగుళము- అనగా అంగుళము పొడుగు, అంగుళము వెడల్పు, అంగుళము ఎత్తుగలముక్క ఒకటన్ను బరువుతూగును. అంతదారుణమైనగరిమ కల దానీలగోళమునకు. నీటికంటె అరువదివేల రెట్లు సాంద్రమైనపదార్థ మందు గలదు. అభేద్యమును, అతిసాంద్రమును, అత్యుష్ణప్రపూరితమును నైన యీ నీలగోళము మృగవ్యాధరుద్రుని వశవర్తియై, యాతనిక్కను వీడక తిరుగుచున్నది. ఆ యాబసంవత్సరములలో మృగవ్యాధ, నీలగోళముల పరస్పరస్థానములను సూచించుపటము మీ క్రింద కలదు. పాఠకు లా యండవృత్తమును గమనింతురుగాక.

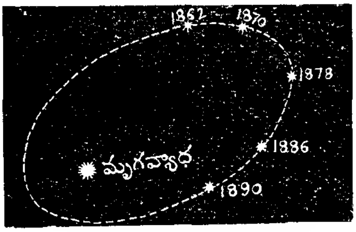

[మృగవ్యాధనక్షత్రముతో కూడనున్న నీలగోళము యొక్క కక్ష్యమార్గము (Orbit) భూమిపైనుండి చూచునపుడు కనబడువిధానము. ఆ యాసంవత్సరములం దది పొందుస్థానము లీపటమునందు చూపెనవును. ఈ నీలగోళమే మన పురాణములందు ఈశ్వరుడు నేరముపండువలె మ్రింగినాడని వర్ణించిన "హాలాహలాగ్ని"]

ఈచుక్కలజతనుగూర్చి శాస్త్రవేత్తలు ఈక్రింది యంశములు నిర్ధారణ చేసిరి:

౧. వీటి పరస్పరభ్రమణము పూర్తి యగుటకు ౫౦-౪ సంవత్సరములు పట్టును.

౨. మన సూర్యునికంటె మృగవ్యాధునికక్కలో పదార్థసంచయము రెండింత లెక్కువగలదు; నీలగోళ

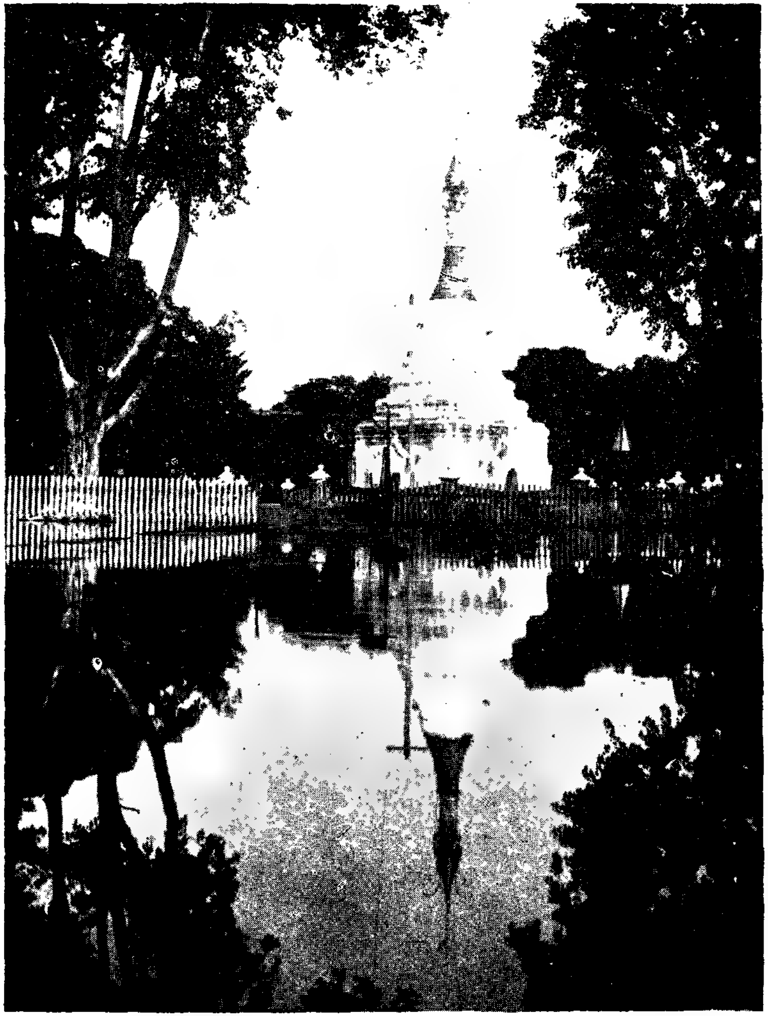

జలమధ్య దేవాలయము, బర్మాలో ఇట్టి దేవాలయములు
కొలనులలో, చెరువులలో కట్టిన వనేకములు కలవు G. S. A.

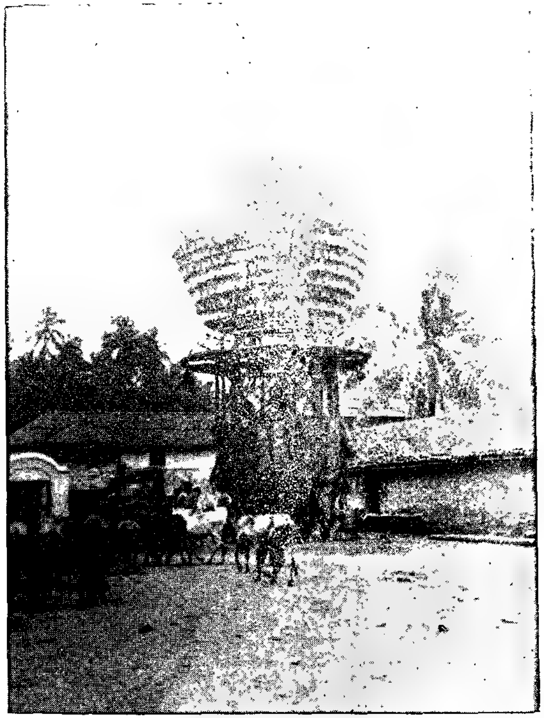

సుబ్రహ్మణ్యస్వామి రథము, ఉడిపి
విచిత్రనిర్మాణము, యస్. శంకరసుబ్రహ్మణ్యం

కావేరిజలపాతము

ఆకుండి వెంకటశాస్త్రి

చేపలు పట్టుటకు

యం. బి. కమలనాథ నాయుడు

ములో మనసూర్యునియం దున్నంతపదార్థ సంచయము గలదు.

౩. మృగవ్యాధరిక్క మన సూర్యునికంటె ౬౩ రెట్లు తేజోధికమైన మహాగోళము; నీలగోళమునకు మన సూర్యునికాంతిలో ౧/౧౬౦ వ పాలైన కాంతి లేదు.

౪. మనభూమి, సూర్యుల మధ్యదూరమునకంటె ఈజతచుక్కల మధ్యదూరము సుమారున ౨.౨ రెట్లు అధికముగా నుండును.

౫. మనభూమికిని మృగవ్యాధ రిక్కకును మధ్య ఇప్పటిదూరము ఏబదిలక్షల కోట్ల మైళ్లు. దీని వెలుగు మనకు చేరుసరికి ఎనిమిది సంవత్సరములకు పైగా పట్టు చున్నది.

౬. మన భూమితోసహా, సూర్య కుటుంబము క్షణమునకు పండ్రెండుమైళ్ల చొప్పున, విష్ణుమండలము నకు ఉత్తరమునగల వీణామండలము (Lyra) లోని బ్రహ్మ నక్షత్రము (Vega) వంకకు పోవుచున్నది.

౭. మృగవ్యాధ రిక్కకూడ మన సూర్యకుటుం బమును వెదకిగిలి యీమార్గముననే వచ్చుచున్నది.

౮. సుమారు ఐదులక్షల సంవత్సరములనాటికి మృగవ్యాధుడును, నీలగోళమును మన సూర్యకుటుంబ మును, భూమిని కూడ ముట్టగలవు.

౯. మనభూమి యీరుద్రుని బారినుండి తప్పించు కోనేరదు. సుడిమార్గమునబడి ప్రవాహవేగముచే కొట్టు కొనిపోవుచుయే కాని ఆగి మరలుటకు శక్తిలేని చెండు వలెను, సూదంటురాతికొండచే నాకర్షింపబడు నౌక వలెను వడివడిగ నీనీలగోళమువాతబడును. అదియే ప్రళయము.

౧౦. సంఘర్షణ జరిగిన ఎనిమిది మినిట్లకు ప్రళయజ్వాల లీ భూగోళమును ఘనపదార్థముగాను, ద్రవపదార్థముగాను ఉండనీయవు. వాయువు, పొగ, మబ్బు తప్ప మరేమియు మిగులదు. కొండలు, గోడలు, మేడలు, చెట్లు, చేమలు అన్నింటితో భూమి నామ జాడ మగును

ఏమ్మాట ?

A Nebula-no-doubt; and after untold ages, the formation from it, possibly of a new system, rising phoenix-like from the vast cremator um, and filling the place of the old one. A new central sun, perhaps, with its attendant retin e of planets and satillites and teeming life, perchance, appearing once more in fulness of time.

The world's great age begins anew,
The Golden years return,
The Earth doth, like a snake anew,
Her winter weeds out worn,
Heaven smiles and faiths and Empires gleam. ...

[C. M Dolmage. Astronomy of To day Page 34-. Etc.]

మన పూర్వుల గ్రంథములలో వర్ణింపబడిన ప్రళయరుద్రుడు, ప్రళయము, పునఃసృష్టి క్రమ మిదియే కదా! కలియుగాంతమున పునః కృతయుగారంభ మీ తీరుననే పురాణములు వర్ణించుచున్నవి.

పాలసముద్రము

నీలమై, నానారూప, వర్ణ, తేజో విశేషముల చేత నవరత్నములలాగున ప్రకాశించుచుండు నక్షత్రము లచే భూషితమై, అపారమై, నలుదిక్కులను వ్యాపించి యున్న ఆకాశగోళమునకు మధ్య ఒడ్డాణమువలె తోచుచు, ధవళధవళమై ప్రకాశించుచు, చూపరులకు అద్భుతాశ్చర్యముల గలిగించుచుండు క్షీరవాహినిని (Milky way) గూర్చి మనము ఈవరకు అప్పుడప్పుడు కొంత ప్రసంగించియుంటిమి. శ్రీముఖసంవత్సర జ్యేష్ఠ మాసపుభారతి ౯౬౭-౬౮ పుటలలో, క్షీరవాహిని యొక్క రెండుశాఖలను చూపుపటమును గూడ చేర్చి నాము. ఇపు డావిషయమును గూర్చి మరికొన్నియంశ ములు తెలిసికొన యత్నింతము.

పాలపుంతను గూర్చిచెప్పు పాశ్చాత్య గాథలు

బహుప్రాచీనకాలమునుండి యీకాంతిపుంజము ఈశేజపుపట్టి, సమస్త దేశములలోను మనీషావంతుల

దృష్టి నాకర్షించి యున్నది. పలువురు బుద్ధిమంతులు దీనిని పలువిధముల భావించి యున్నారు. ఎనెగ్జాగొరస్ (Anaxagoras) అను గ్రీకుపండితుడు ఇది ఆకాశమున ప్రతిఫలించు భూచ్ఛాయయని భావించెను. ఎరిస్టాటిల్ (Aristotle) అను తత్త్వవేత్త ఈభూమి నుండి వెడలు కొన్ని వాయువిశేషములు (Certain vapours from Earth) పైకి వెడలి ఆకాశమున నిట్టి ధళధళతేజముతో మెఱయుచు కనబడుచున్నవని యూహ చేసెను. గ్రీకులదేవతలకు గమ్యస్థానమైన ఒలింపస్ పర్వతశిఖరమునకు రాజమార్గ మీతెల్లపుంతయేయని గ్రీకు లనుకొనుచుండెడివారు. "మనసూర్యునిరథము ఈ మార్గమునసే బహుకాలము నడచెడిది. పిమ్మట ఈమార్గమును వదలి అతడు వేరొకమార్గమున పోవుచున్నాడు. సూర్యుని తొలిబాట ఇపు డీరూపమున మన కాకాశమున గోచరించుచున్న దని యొకగాథకలదు.

పాలవలె నీతేజోమార్గము తెల్లగానుండుటచేత రోమనులు దీనిని పాలదారి (Via Lactea) యనిరి. రోమనుల ముఖ్యదైవమైన జ్యూపిటర్ (Jupiter) దేవునకును, అతనిరాణియైన జూనోదేవికిని (Juno)పుత్రుడైన హెర్క్యులీస్ (Hercules) యోధునకు తల్లి స్తన్యమిచ్చుచుండగా, ఎందుచేతనో ఆమె కోపించి బాలకుని త్రోసివేసెను. ఆమెకుచాగ్రమునుండి యపుడు వెడలిన చనుబాలు ధారగట్టి యాకాశ మంతయు వ్యాపించి యీ క్షీరమార్గమై నిలిచిపోయె నని రోమను గాథ లున్నవి.

మెక్సికోగాథలు(Mexican legends)

ఉత్తరదక్షిణఅమెరికాఖండములమధ్య మెక్సికో అనుదేశము గలదు. ఖగోళమును ఆదేశస్థులు ప్రాచీనకాలములో చక్కగా పరిశీలించిపనిచేసినారు. సృష్టిక్రమమునుగూర్చి వారియూహ లిట్లు సంగ్రహముగా తెలుపబడినవి. "నీలవర్ణుడైన ఆకాశపురుషుడే సృష్టికర్త. అతడే దేవదేవుడు. అతనిభార్య తేజోరూపిణియైన యీతెల్లపట్టిక. ఆమె మూర్తిద్వయప్రకాశిని (Dual mistress) [ఇట్లనుటకు కారణము, రాజహంసమండలము నుండి దిగువ త్రిశంకునివఱకును ఈ కాంతిపుంజము రెండుపాయలుగా వ్యాపించియుండుట]. నీలవర్ణుడు తన తేజస్సును (వీర్యమును) తనభార్యయందు నిలిపి నక్షత్రములను, గ్రహములను సృష్టించెను. అందును సూర్యచంద్రశుక్రగ్రహములు ముఖ్యములైనవి. గ్రహనక్షత్రాదులె దేవతలు అనుకొని, వాటి కనురూపమైన రూపవేషములు గల ప్రతిమలను వేనవేలు తయారుచేసి మెక్సికోప్రజలు పూజచేయుచుండిరి. అట్టి శిలావిగ్రహములు, మట్టిబొమ్మలు, దారుచిత్రములు పెక్కువేలున్నవి.

ఇటీవల యూరపుఖండవాసులలో సామాన్యజనుల భావములు

దేవదర్శనార్థమై వచ్చెడు యాత్రికులకీ తెల్లపుంత రాచబాట యనుభావము పడమట పెక్కుదేశములలో ప్రబలియున్నది. ఇది కాశీరామేశ్వరముల మధ్యపుంతయని చెప్పెడువారు మన దేశములో చాలమంది గలరు. ఇట్లే జర్మనీదేశములో నిది జేమ్సుముని(St. James) నడచిన మార్గమని ప్రతీతిగలదు. ఇంగ్లండులోని నార్ఫక్ (Norfolk) దేవాలయముతో సంబంధించిన వాల్సింగ్హామ్ (Walsinkham) మార్గమిదే యని ఇంగ్లండుదేశములో పాటకపుజనులు అనేకులు నమ్ముచున్నారు. అమాయకులైన యాత్రికు లిట్లు భావించుటలో అసందర్భము, నైచ్యము గలవని యాక్షేపించుట తగదు. యాత్రికుల శిరస్సులపై నభోవీథిని అచింత్యమును, అజ్ఞేయము నై ధవళధవళమైనకాంతితో మెఱయు నీపుంతను చూచినపుడు, శిశువులవలె నమాయకులగుచు, అంతటను భగవంతుని దర్శనమే కోరుచు, ఆపరమేశ్వరునిగూర్చి వ్యయప్రయాసముల పరిగణింపక బహుదూరముపోవు యాత్రికులకు అట్టిభావములు పొడచూపుట సహజము.

మనపల్లెటూళ్లలోగొల్లలులోనను శ్రీకృష్ణభక్తులు ఆబాలగోపాలుడు మేపునకై గోగణమును తోలుకొని పోవు పుంత ఇదేయని నేటికిని చూపుచున్నారు.

ఇట్టి యూహలకు అంతము లేదు. ఈ తెల్లపుంతను గూర్చి అనాదికాలమునుండి పలువురు పలువిధముల చింతించినారు; భావించినారు; వ్రాసినారు; ఇప్పటికిని పరిశీలించుచునే యున్నారు. శాస్త్రరీత్యా జరుపబడిన పరిశీలనల (Scientific investigations) వలన తేలినఫలితములందలి ముఖ్యాంశములను సంగ్రహముగా నీక్రింద వ్రాయుచున్నాను.

క్షీరవాహిని గురించిన పరిశోధనల ముఖ్యఫలితములు

౧. మనకు ఆకాశమున కనబడు నక్షత్రములనే దివ్యసౌధమునకు పునాది యీ తెల్లపుంతయేను అనగా, ఆకాశమున తేజరిల్లు నక్షత్రకోటులకు ఇదే మూలము; ఇదే ఆధారము; ఇదే సంఘీవస్థానము.

౨. ఈనక్షత్రకోటులు ఆకాశమున వ్యాపించియున్న విధానమును ఓపికతో పరిశీలించగా దీని సమను (Plane)ను రించియే ఆ మూలచోట్ల ఆ మూనక్షత్రములు ఏర్చి, కూర్చి, నిలుపబడినట్లు తోచగలదు. చుట్టును ఈ తెల్లపుంతదరికి ఆయా నక్షత్రములు విశేషముగా తేబడినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

3. అప్పుడప్పుడు క్రొత్తక్రొత్తగా తోచి యఖండ తేజముతో వెలుగుచు నదృశ్యమగుచుండు విచిత్రనక్షత్రములు ఈ క్షీరవాహినిపరిసరమునందే విశేషముగా గానవచ్చుచున్నవి.

౪. భావికాలమునందు నక్షత్రములుగా పరిణమింపగల నేటి Nebula రిక్కమబ్బులన్నియును ఈ క్షీరవాహినిసమీపమునందే విశేషముగా కానవచ్చుచున్నవి.

౫. చుక్కలగుత్తులు (Star-clusters) లోనగు నక్షత్రవిశేషములును, సుడి చుట్టును (Spiral Nebulae) శంఖాకృతులును గలిగినట్లు తోచు మబ్బురిక్కల విశేషములును, ఇంకను ఇట్టి విచిత్రవిశేషములన్నియు ఈ క్షీరవాహిని సమీపమునందే కనబడుచున్నవి. కాబట్టి ఈ క్షీరవాహినికిని, మననక్షత్రమండలమంతకును, జన్య జనక సంబంధమనదగు చాల సన్నిహితమైన సంబంధము కలదని ఇంతవరకు జరిగిన శాస్త్రపరిశోధనల (Scientific researches) వలన నిశ్చయింపబడినది. ఈ విశ్వముయొక్క రచన సంబంధమైన మర్మము క్షీరవాహినిలోనే కలదని చాలమంది శాస్త్రవేత్తలు నమ్ముచున్నారు. పైనివివరించిన మెక్సికో గారలందలి అభిప్రాయమును నేటి శాస్త్రపరిశోధనలు ధ్రువపరచుచున్నవి.

ఇట్టి భావములనే మనస్సున నుంచుకొని మన ప్రాచీనఋషిసత్తములు మనపురాణాదులు రచించిరని చెప్పుటకు గల ఉపపత్తులను సంగ్రహముగా నిట చర్చింతము.

ఎదురెదురుగా పోవు నక్షత్రగణములు దేవతలు - దానవులు

ఆకాశమునందు కనబడు నక్షత్రములన్నియు, వాటివాటి స్వకీయగమన (Proper motions) విశేషములనుబట్టి రెండుగణములు (Two groups) గా విభజింపబడినవి. ఈగణములు ఒకదానికొకటి ఎదురుగా పోవుచున్నవి. ప్రకాశమును, గమనమును శీలములుగాగలిగి ఒండొంటి కెదురునడుచు ఈగణములే మనపురాణకర్తల దేవదానవగణములు. 'దివ' మనగా ఆకాశము. 'దేవ' అనగా ప్రకాశించునది. దివ్యమనగా మేలైనది, ఉత్తమమైనది, తేజోవంతమైనది అను నర్థములు గలవు. ఇవన్నియు ఖగోళచారులగు నక్షత్రాదుల కన్వయించును. ఒకవంకపోవు చుక్కలు దేవతలుగాను, వాటికి వ్యతిరేకముగా, అనగా ఎదురుగా వచ్చు చుక్కలు రాక్షసులుగాను విభజింపబడినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పరస్పర వ్యతిరేకగమనశీలములుగల యిట్టిగణములు రెండు గలవని ప్రత్యేకఖగోళపరిశీలనలచేత నిర్ధారణచేసిన కాప్టేన్ పరిశోధకుని వాక్యములు గమనింపదగియున్నవి.

Says Professor J. C. Kapteyn. [Dutch Astronomer of Gottingen University]:—

'A great part of the visible universe is occupied by two vast streams of stars

travelling in opposite directions. In both these great streams the individual bodies are found besides, to be alike in design, alike in chemical combination, and alike in the stage of their development". Quoted by Cecil M. Dolmage in his book "Astronomy of today. Page 285 onwards Another important quotation by Svante Arrhenius in his book "The Destinies of stars, page 60:—

'Stars rushing forth in the sky belong to two groups — <u>one coming from the Orion Constellation</u>; <u>and the other</u> at nearly a right angle - 100° <u>from scorpio.</u>" This is one of the most remarkable astronomical discoveries of these days by Prof. Kapteyn.

ఈ ముఖ్యాంశమునకు మరియొక ప్రమాణము ఇచ్చుట అవసరమని యెంచి వ్రాయుచున్నాను.

Harmsworth. Popular Science. The Universe, Vol I. Page 261:-

"Just within recent years, the twentieth Century has succeeded in obtaining evidence of action in the sky...so-called fixed stars are all in motion. Their motion is orderly. It varies in direction in each case, but on the whole, its motion, so far as the stars we can observe are concerned is mainly in two opposite directions. J. C. Kapteyn of Gottingen, and A. S. Eddington of Greenwich have demonstrated the existence of these two streams. They are not two universes, but two halves or parts of the Universe."

బాబిలోనియా దేశస్థులు ప్రాచీనకాలములో నక్షత్రములను గూర్చి చాలా పరిశోధనలు చేసినారు. క్రీస్తుపూర్వము రెండువందల సంవత్సరముల క్రితము వాడైన కిదిన్ను (Kidinnu) అను బాబిలోనియన్ సిద్ధాంతి ఆనాటి నక్షత్రములయొక్క స్థానములను సరిగా చూపుటకు పట్టికలు తయారుచేసినాడు. నక్షత్రములను గూర్చి అతనిభావన యేమనగా:—ఈ నక్షత్రములనునవే దేవతలు. భూమిరచనమునకంటె వానిరచనము బహుపరిశుద్ధమై మంచిపనితనముగలిగి యొప్పుచుండును." ఇట్లు బహుయుగములలో బహుదేశములందలి బుద్ధిమంతులను నక్షత్రములనుగూర్చి గలిగినయభిప్రాయములను గమనించితిమి. వేద, శాస్త్ర, పురాణకర్తలైన మన ఋషిసత్తముల భావములు నవీనపరిశోధనలచే నెట్లు స్థిరపడినవో చూతము.

దేవతలును, రాక్షసులును, కశ్యపుడు పులస్త్యుడు మొదలగు ఋషుల సంతతులలోనివారే. ఐనను వారు పరస్పరభిన్నములును, వ్యతిరేకములును నైన మార్గముల ననుసరించు విద్వేషులు. Kapteyn పండితుని పరిశోధనలవలన తేలినముఖ్యాంశము లేమనగా

(Scorpio) అనగా వృశ్చికరాశి జ్యేష్ఠ వృశ్చికరాశిలోనిది. జ్యేష్ఠనక్షత్రమునకు అధిదేవత (Presiding deity) ఇంద్రుడు. "జ్యేష్ఠానక్షత్రమింద్రో దేవత" అని శ్రుతి. ఇంద్రుని ప్రాంతములనుండి వెడలు చుక్కల గుంపు ఒకటి. ఇంద్రునిప్రక్కను మీదుగా ఉత్తరమున విష్ణువున్నాడు. వృత్రుని సంహరించుటకు ఉద్యుక్తుడైన ఇంద్రుడు, వేవేగ పెద్ద అడుగులు వేయుచు తనతోకూడ రమ్మని విష్ణుని పిల్చు ఋక్కులు కొన్ని చూడనగును.

...అథాబ్రవీద్వృత్రమింద్రో హనిష్యన్
సఖే విష్ణో వితరం విక్రమస్వ.—IV.౧౮. ౧౧

ఇట్లే VI. ౬౯. ౮; VII. ౯౯. ౫, ౬. I. ౧౫౫-౨ లోనగు ఋక్కులలో విష్ణువు ఇంద్రునకు తోడై వృత్రుని చంపించినట్లు కలదు. ఇంద్ర, విష్ణువుల స్థానము వృశ్చికరాశిసమీపమున నుండుట గమనించదగియున్నది. వీరు దేవతలలో ముఖ్యులు. ఈప్రాంతములనుండి వీరితో కదలి వీరితో ముందునకు సాగిపోవు చుక్కల గుంపు ఒకటి. వీరిమార్గమునే అనుసరించి పోవు నక్షత్రములు దేవవర్గములోని వగును. J. C. Kapteyn పండితుడు Scorpio అనగా వృశ్చికరాశి సమీపమునుండి వెడలు చుక్కలగుంపు అని చెప్పిన దీదేవతల చుక్కలే అని తామనవి.

Kapteyn పండితుడు చెప్పిన రెండవచుక్కల సంపు Orion నుండి మొదటిసంపునకు ఎదురుగా పోవుచున్నది. Orion అనగా వృత్రుడను రాక్షసుడనియు, మహామృగము, మృగశిరస్సుకలవాడు అని వేదమున వర్ణింపబడినవాడనియు లోకమాన్యబాలగంగాధర తిలకుగారు చెప్పినది సరియైనదే. ఇంద్రాదిదేవవిద్వేషులలో వృత్రుడు అగ్రగణ్యుడు. వీనివెంట కావలసినంత రాక్షసబలము గలదు. ఈదేవదానవుల పోరు ఆ నక్షత్రముల సనస్పగము అవలంబించుచు అనుసరించుచు పోవు స్వకీయ గమనమార్గములచేతగూడ రూపమును చున్నది. J. C. Kapteyn, Eddington పండితుల పరిశోధనలచే నిర్ధారింపబడిన రెండుచుక్కల సంపుల స్వకీయగమనమార్గవిశేషముల మూలముగా, పురాణ కథాన్వితమైన దేవదానవవిద్వేషసరణి భౌతికశాస్త్ర (Physical Science) దృష్టిలో యథార్థమని నిరూపితమగుచున్నది. ఇంద్రవృత్రులు, ఉదయాస్తమయ సంబంధములలో Diametrically Opposite సరిగా

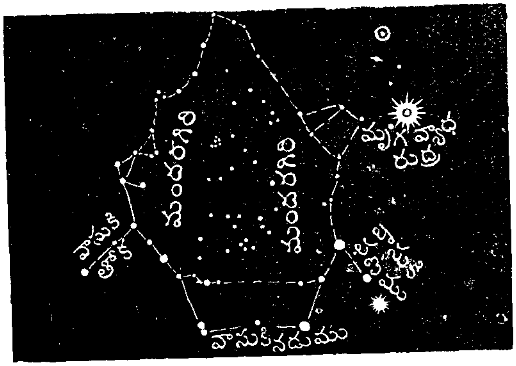

పాలసముద్రము

నడుచుచుండుటయే కాక, వారి వారి స్వకీయగమనముల (Proper motion of these stars)లో గూడ ఒకరి కొకరు ఎదురుగా పోవుట గమనింపదగిన విశేషము.

దేవదానవులు పాలసముద్రమును మథించుట

మృగవ్యాధరుద్రుడు ఉదయమగుచోట ఆకాశమును, అందు ధవళమైతోచు క్షీరవాహినిని గమనించువారికి, అచట నొకవిశేషము గోచరింపగలదు. అదేమనగా, అచటి క్షీరవాహినికి ఒక ప్రక్క వృత్రుడు (Orion) ను, రెండవప్రక్క పుష్యమినక్షత్రమును కనబడగలవు. ఆమధ్య, క్షీరవాహినిలోనే, ఈ ప్రక్కపక్కములలో చూపబడిన చుక్కలగపడును. కొంచెము తేటతెల్లముగ చుక్కలలో, తెల్లనిపాలసముద్రముపై మందరగిరి తేలియాడుచున్నట్లును, కవ్వమువంటి ఆకారముగను చుట్టుకొని పాముున్నట్లును స్ఫురింపగలదు. వాసుకి యనుసర్పము యొక్క పడగ అనిచెప్పదగిన చుక్కలును, మధ్యచుక్కలును మంచికాంతిగలివై కనబడును. తోకభాగమునందలి చుక్కలు అంతకాంతివంతములు కావు. కాని అవికూడ స్పష్టముగా కనబడుచునేయుండును. శిరము వృత్రుని వంకను, తోక పుష్యమివంకను పెట్టుకొని వాసుకి మందరమును చుట్టియుండుట గమనింపవలయును. వాసుకి శిరమును రాక్షసులును, తోక దేవతలును పట్టుకొని మథించిరని పురాణములు తెల్పుచున్నవి. ఆకాశమున కూడ ఆవిధముననే కనబడుచున్నది.

పుష్యమినక్షత్రమునకు అధిదేవత బృహస్పతి యని శ్రుతిప్రమాణము. బృహస్పతి దేవగురుడు. ఆచార్యునివెనుక సర్పాధిదేవతతో ఆశ్లేషయు, పితరు లధిదేవతలుగా మఘానక్షత్రమును, ఆర్యభగులు లధిదేవతలుగా ఫల్గునీ నక్షత్రములును, సవిత్రు డధిదేవతగా హస్తయు, త్వష్ట్ర, వాయు, ఇంద్రాగ్నులు, మిత్రుడు, ఇంద్రుడు లోనగు దేవత లధిదేవతలుగానున్న చిత్ర, స్వాతి, విశాఖ, అనూరాధ, జ్యేష్ఠాదినక్షత్రములును వరుసగా గలవు. ఇదంతయు దేవతల బలగము. వృత్రుని తోపాటు ఘోరశింశుమారము (Cetus) తో చేరిన రాక్షసబలగమున్నది. ఈదేవదానవులుకలిసి పాలసముద్రమును మందరగిరిచుట్టు వాసుకినికట్టి మథించగా మథింపగా తొలుతపుట్టినదే హాలాహలాగ్ని.

విశ్వభీకరమైన ఆహాలాహలాగ్నిని వశపర్చుకొని అదిమిపట్టుకొని శేరేడుపండువలె మ్రింగి కంఠమున నిలుపుకొన్న రుద్రుడు (మృగవ్యాధుడు) డాప్రక్కనే కలడు. అతడే Sirius నక్షత్రము. ఆనక్షత్రమును

విడిపోనేరక వశవర్తియై అతనియందున్నంటి తిరుగు నీలగోళమే ఈహాలాహలము. దాని దారుణస్వభావ మెట్టిదో ఆచుక్కలజతనుగూర్చి పైని వ్రాసినఅంశములవలనకొంత తెలియుచున్నది. అది మిక్కిలివేడియైన గోళము. అట్లయ్యును అందొకఘనఅంగుళముఒకటన్ను బరువు తూగునని శాస్త్రజ్ఞులు గుణించి తేల్చినారు. టన్ను అనగా ౯-3 మణుగుల రెండువీశెల రెండుపౌనులబరువు. మనభూమిమీదకంటె అచట గరిమ రెండువేలరెట్లు అధికము. ఇట్టి యతిదారుణస్వభావముగల యీ ఘోరపుటగ్నిని ఈశ్వరుడు నేరేడుపండువలె దిగమ్రింగి కంఠమున నిలిపియుంచుకొని నీలకంఠుడయ్యెనని మనపురాణకర్తలు వర్ణించిన అంశములు శాస్త్రీయసత్యములు (Scientific truths) గాని వెఱ్ఱికవుల పిచ్చికూతలుకావని Bessel గణకుని ఊహలవలనను, Alvan Clark and Sons వారు టెలెస్కోపులో ప్రత్యక్షముగా చూచి కనుగొనుట వలనను, ఆపిమ్మట శాస్త్రజిజ్ఞాసువుల పరిశోధనలవలనను ఋజువై నిర్ధారణ కాబడినది. సామాన్యస్థూల దృష్టికి సాధ్యముకాని యీ ఖగోళరహస్యములను మన పూర్వఋషులు ఏవిధమున గ్రహింపగలిగిరో మనకు తెలియరాకున్నది. ఎట్లయిననేమి, వారలిట్టిమర్మములు గ్రహించిరి. గ్రహించుటయేకాదు, జనసామాన్యమునకు సులభముగా బోధపడునట్లు, ఆప్రకృతిసత్యములనే ఆధారముగా చేసుకొని రమ్యకథాజాలమును కల్పించి ఆమహనీయులు పురాణాదులు రచించిరనుట కీ పాలసముద్రమథనము, హాలాహలాగ్ని యుత్పత్తి, ఈశ్వరుడు దానిని భక్షించి నీలకంఠుడగుటయు ననుకథలు ప్రబల తార్కాణములు. రుద్రుడు లయకారకుడని యార్యులు చెప్పినదికూడ సత్యమే. మనసూర్యకుటుంబమును, భూమిని వెంటనంటి యీరుద్రుడు వచ్చుచుండుట సత్యము (Physical truth). కొన్నిలక్షలసంవత్సరములనాటికి, అతనివశమున నదిమిపట్టబడిన యీనీలగోళము మనభూమిని ఢీకొనిదానికి విలయముతెచ్చుటయు, అదే ప్రళయమగుటయును గమనించుకోవలెను. రుద్రుడు ప్రళయకారుడని మనవారుచెప్పిన తత్త్వవిషయమునకు భౌతికార్థ (Physical Sense) మిదియే. పాలసముద్రమథనపుకథలోని కొన్నిసంగతులు వేరొకప్పుడు చర్చింతము.

అంచకూన

బొడ్డు బాపిరాజు

నిన్న నీ వెఱుంగకున్నావు నిక్కమ్ము
చిన్నియంచకూన! చెలువమొలుకు
నీపదమ్ము లంటి నృత్యోదిర విలాస
ధన్య యయ్యె! రసికమాన్య యయ్యె!!

చదల నల్లనల్ల సాగెడి తెలిమబ్బు
పోలె, కొలకునీట దేలియాడు
తెల్లదమ్మిపోలె, నుల్లమ్ము గదలించి
కదలు నీదునడక కన్నువిడక.

మాకొలమ్మువారు మాకు కవీంద్రుల
కెల్లయెడల వినుతికెక్కువారు
తల్లివాణి మనము గొల్లగొన్న చెలిమి
వార లదియుగాక వారువములు.

జగముమాపు గొన్నసొగసులముద్ద! ని
న్ననుగమింపలేను ఘను డతండు
సరసులందు బ్రదుకు జారి పల్చన యగు
గాక; నీకు కొదువ గదియ దెపుడు!

సరసవచనరచన జాలువారగ రాయ
బార మొందు నడిపి పరమకరుణ
నలు నొకింటివాని. నలిపెరి మీవారు
పరహితార్థపరులు మఱపురారు!

"స్వాతంత్ర్యము, అంటే యేమిటి?"

కర్లపాలెం కృష్ణరావుగారు

ఉప్పుమాట అంటే యెవరికైనా ఉలుకు. ఇది సర్వజనసామాన్యము. అలాఅని మనవిషయాలు మనము చెప్పుకోకుండావుంటామా? తప్పైనా, ఒప్పైనా, మనలో మనము తర్కించుకొని, అవసరమైనమార్పులు చేసుకొంటూవుండాలి. అందలి కష్టనష్టాలకు మనమే బాధ్యులము.

ఇది తిరుగుబాటుయుగము. ఎక్కడ జూచినా ధిక్కారము తాండవమాడుతూవుంది. దాస్యశృంఖలలు త్రెంచి, స్వేచ్ఛాగానము చేయడానికి, అందరుముందంజ వేస్తున్నారు. స్వరాజ్యసంపాదనకు త్యాగమూర్తులెందరో, నడుములు గట్టి ప్రయత్నము చేస్తున్నారు. ఇందుకు మనం గర్వపడవలసిందే, ఈశుభోదయసమయాన్ని తిలకించి, ఆనందించాలిసిందే; కాని, స్వరాజ్యమంటే యేమిటో మన మెంతవరకు స్వేచ్ఛగా విహరించవచ్చునో తెలుసుకోకుండా మనలో చాలామంది ప్రవర్తిస్తున్నారు. ఈవిధంగా తప్పుదారి తొక్కుతున్నవాళ్లు ముఖ్యంగా, నేటికాలపు విద్యార్థులలోను, లోకానుభవములేని యువకులలోను పలువురున్నారని నానమ్మకము, స్వేచ్ఛ అంటే తిరస్కరించడ మనే వీరిభావమేమో? చిన్నా పెద్ద అనే యోచన, మంచీ చెడ్డ అనే వివేకము అంతరించినవి. ఏవరికివారు నాకంటె గొప్పవారు లేరనుకొంటున్నారు. తండ్రి కొడుకును "నాయనా! ఆపని చేయవద్దురా" అంటే "నాయిష్టం పో"మ్మంటాడు. గురువును శిష్యుడు "నీవెంత అంటే, నీవెంత అం"టున్నాడు. ఎవరైనా మిత్రులు, గురువు నలా అనవొచ్చా అంటే "నీమొహం నీ కేందెలుసు పో" అంటాడు. పూజ్యుడును, గౌరవనీయుడును అయిన యేపెద్ద మనుష్యుడైనా కూర్చొనివుంటే పడుచుదనపు తిమ్మిరితో, యువకుడు రొమ్ము విరుచుకొంటూ నోట్లో సిగరెట్టు పెట్టుకొని వచ్చి, ఆయనప్రక్కన జేరి పొగ మీదికి బొయ్యేటట్లు వదులుతాడు. ఏమిటలా సంచరిస్తావు అని అంటే, Dam it! why should I care for him? అంటాడు. చాకలివాణ్ణి "గుడ్డలు యెన్నాళ్లు వుంచుకొంటావురా?" అంటే "తెస్తాము లేవయ్యా, మహాదబాయిస్తావు" అని అంటాడు. ఇలా అయిపోయింది ప్రస్తుతపుస్థితి. భర్తను భార్య, తండ్రిని కొడుకు, పెద్దను పిన్న, యజమానుని నౌకరు ధిక్కరించడమే స్వేచ్ఛ అనుకొంటే మనసంఘ మెప్పుడో పడిపోయివుండేది. మనమత మెప్పుడో నశించివుండేది. వినయవిధేయతలు, భక్తిశ్రద్ధలు మనవాళ్లలో ప్రస్తుతం చాలాభాగం లేవనేచెప్పవచ్చు. ఎవరికివారు తమంతవారు లే రనుకొంటూ వుండుటవల్ల, ఒండొరులకు అసూయ యేర్పడి ద్వేషయుతమైన విరోధాలు, పార్టీలు యేర్పడుతున్నయి. ఒకరిమాట ఒకరికి గిట్టకపోయినందున సంఘబలము పోతున్నది.

ప్రతివిషయంలోను మితముగా వుండాలి. మనవాండ్లకు యేదిపడితే అదే వేలంవెర్రి. ఆరంభంలో వుండే ఉత్సాహము, చురుకుదనము అంత్యంవరకు వుండదు. అందుకనే "ఆంధ్రులు ఆరంభశూరులు" అన్నాడు ఒకాయన. ఏవిషయములో మనం స్వేచ్ఛగా సంచరించాలనో, యెంతవరకు స్వతంత్రులముగా వుండాలనో గ్రహించలేకపోతే మనకు మనమే అపకారము చేసుకొన్నవారమవుతాము. స్వేచ్ఛ, గర్వము, ఈరెండు ప్రతిమానవుడికి అవసరమేకాని, అవి మితముగా నుండాలి. ఇతరులకు అపకారము చేయకుండునట్టివిగా నుండాలి. ఐకమత్యము, సంఘబలము లేకపోతే మన మేపనీ చేయలేము. స్వరాజ్యమొచ్చినా, సంఘముకట్టుబాట్లు, ఆచారవ్యవహారాలు వుండి తీరవలసిందే. రాజుకు సేవకుడికి, పిన్నకూ పెద్దకు తారతమ్యము యెప్పుడూ వుంటుంది. మనవాళ్లకు ఈతిరస్కారమనే స్వాతంత్ర్యం పట్టుబడుటమూలాన, క్రమ

క్రమంగా, మానవసహజమగు ప్రేమ, మానవత్వము ఈ రెంటికి ప్రథమసోపానమైన జాలి మనలోనుంచి జారిపోతున్నది. ఈరెంటివలననే మనహింసామతమున కింత ప్రఖ్యాతి వచ్చింది. ఇవి లేకపోతే మనమతమే లేదు. ఇన్నీ, పోగొట్టుకొన్నతర్వాత మనకు ఏవిధమైన స్వాతంత్ర్యము కావాలో బోధపడుట లేదు. సర్వనాశనమైనవెనుక స్వరాజ్యమెందుకు? క్రొత్తహక్కులను సంపాదించుటకు ప్రయత్నిస్తూ, ఆసంతోషములో పూర్వము ఉన్నట్టివాటినే పోగొట్టుకొంటున్నాము. మనము సంపాదింపబోవువాటిలో యెన్ని మంచిచెడ్డలున్నవో తెలుసుకోకుండా, ముందంజవేసి "రెంటికి చెడిన రేవడల" మగుచున్నాము. "చూచిరమ్మంటే కాల్చివచ్చినట్లు" మన నాయకులు ఒకటి చెబితే మనము రెండు చేసి, అతిగా ప్రవర్తించడంవల్ల త్వరలో విరక్తి పుట్టి, వెంటనే వెనుకకు మరలుతున్నాము. ఇలాంటి లోపాలు మనలో అనేకమున్నవి. రాజకీయంగాగాని, సారస్వతంలోగాని, సాంఘికంగాగాని, అన్నివిషయాలలోను ఇంతే. ఇవన్నీ నిత్యము చూస్తున్నాముగాని, జాగ్రత్తగా గమనించడం లేదు. ఈ అతివల్లనే మన మింతటి అధోగతికి వచ్చాము. నేటి నిరుద్యోగసమస్యకుకూడా ఇదేకారణం. ధిక్కారము, ద్వేషము, అసూయ, వదలిపెట్టి, మధురంగాను, మనోహరంగాను వుండి, మహదానంద మిచ్చే ప్రేమలో మిళితమైయున్న స్వేచ్ఛను, స్వాతంత్ర్యాన్ని సంపాదించడానికి ప్రయత్నించాలి. ప్రేమతత్త్వము చక్కగా అర్థంజేసుకొంటే, అన్నిచిక్కులూ తీరిపోతవి. ప్రేమ అంటే రాగము గాదు. రాగంలో స్వార్థపరత్వం వున్నది. పవిత్రమైన ప్రేమలో రాగం నశించిపోతుంది. ప్రేమలో దాస్యం లేదు. కృతజ్ఞత, గౌరవము, వినయము, విశ్వాసము, వీటినన్నిటిని మించిన ఒక విశాలమైనభావం వుంది. దాస్యమంటే, అధముడికి ఊడిగం చేయడము. పరులు మనమీద పెత్తనము చేయకుండా, మనమీద సవారీ చేయకుండా, వుండేస్వాతంత్ర్యము, యితరులకు మన తనువులు అమ్ముకోకుండా వుండే స్వేచ్ఛాయుతమగు జీవితము, మనకు కావలసింది. ఈ సూత్రము గ్రహిస్తే మనలోపాలన్నీ సర్దుబాటవుతయి.

మనలో గలిగిన యీవిచిత్రమైన మార్పులోగల కష్టసుఖాలు ఆలోచించుకొని యెవరికివారు వీలైనంతమటుకు క్రమక్రమంగా మంచిపద్ధతికి వస్తే శ్రేయస్కరము.

ఆపేక్ష

చావలి బంగారమ్మ

ఆపేకుగలఅన్న అర్ధచంద్రుండైతే
అది వదినెకిత్తునా అణచి ముక్కున బెడుదు
అమ్మరో విన్నావటే
ఈమాట
అన్నతో అన్నావటే?

పులకరించినమేన పలకరించనితాను
పట్టి లాగుచు బాధపెట్టునేమో నన్ను
అమ్మరో విన్నావటే
ఈమాట
అన్నతో అన్నావటే?

నాసిగలో పువ్వల్లె నలినాక్షి పెదవదినె
నలిగిపోయి నన్ను తొలగిచూచునోయేమొ
అమ్మరో విన్నావటే
ఈమాట
అన్నతో అన్నావటే?

చుక్కంటిమావదినె చక్కన్ని చూపులో
చిక్కబట్టెందంటె టక్కరైపోతాడె
అమ్మరో విన్నావటే
ఈమాట
అన్నతో అన్నావటే?

లేపాక్షి గ్రామపునర్నిర్మాణ కేంద్రము

వార్తకవి రామచంద్రరావు

[౧౯౩౭-వ సంవత్సరమున ఆరంభింపబడిన కేంద్రములం దిది యొక్కటి. కడచిన నాలుగేండ్లలో జరిగిన కార్యక్రమము ఇందు సూచింపబడియున్నది. అనుబంధమున కొన్ని వివరములు తెల్పబడినవి.]

౧

ప్రాంతవైలక్షణ్యము

లేపాక్షి హిందూపురమునకు తూర్పున ఎనిమిది మయిళ్లదూరమున నున్న గ్రామము. కేంద్రమునకు చేరిన తక్కిన ఆరుగ్రామములు లేపాక్షికి పశ్చిమోత్తరదక్షిణముల నాలుగయిదుమయిళ్ల దూరముననున్నవి. లేపాక్షియే కేంద్రమునకు తూర్పుహద్దు.

౧. లేపాక్షి పంచాయతి బోరింగు

ఆర్థికస్థితి

వ్యవసాయమే ప్రధానజీవనోపాధి. అందందు కొంత కంబడినూలుల నేతపని జరుగుచున్నదిగాని, అవి వ్యవసాయమునకు సహాయముగ అవలంబింపబడు చున్న వృత్తులు.

వ్యవసాయము వర్షముపయి నాధారపడినది. వర్షపాతముగూడ గడుచంచలము. నాయనుభవమున, ఈ నాలుగయిదేడులలో చెరువులు నిండలేదు. ఒక ఏడాదిమాత్రము సగము, ముప్పాతికవరకు నీళ్లు వచ్చినవి. కుష్కిపంటలు సమృద్ధిగ ఫలించినది. కడచిన ఏడాది ఒక్కసారిమాత్రమే. ఆప్రాంతప్రజనుల వాడుకనుబట్టి, సుమారు ౧౪, ౧౫ సంవత్సరములుగా చెరువులు నిండనేలేదు.

౨. లేపాక్షి నేతబడి

భూమి, ఊరిహద్దులనుండి పొలిమేరవరకు అంతయు పట్టాల కియ్యబడిన జమీనే. సర్కారు బంజర్లు తక్కువ. కుష్కిభూమిరేటు రూ. ౦-౨-౦ నుండి ఒకరూపాయివరకుగలదు. రెండవరకము స్వల్పము. కొన్నిగ్రామములందు బావులు జలాభావములయి ఎండిపోయినవి. వరి, రాగి ధాన్యపు పంటలు. బెల్లము, వేరుసెనగ దుడ్డుకు సంబంధించిన పంటలు. పయిసందర్భములందు అప్పు పెచ్చుపెరుగుట తప్పనివిధి. అప్పు పెరుగుటవలన భూములు సాహుకార్ల స్వాధీనమయినవి. కోరుదార్ల సంఖ్య హెచ్చినది. ఊర్లు విడచి పట్టణ

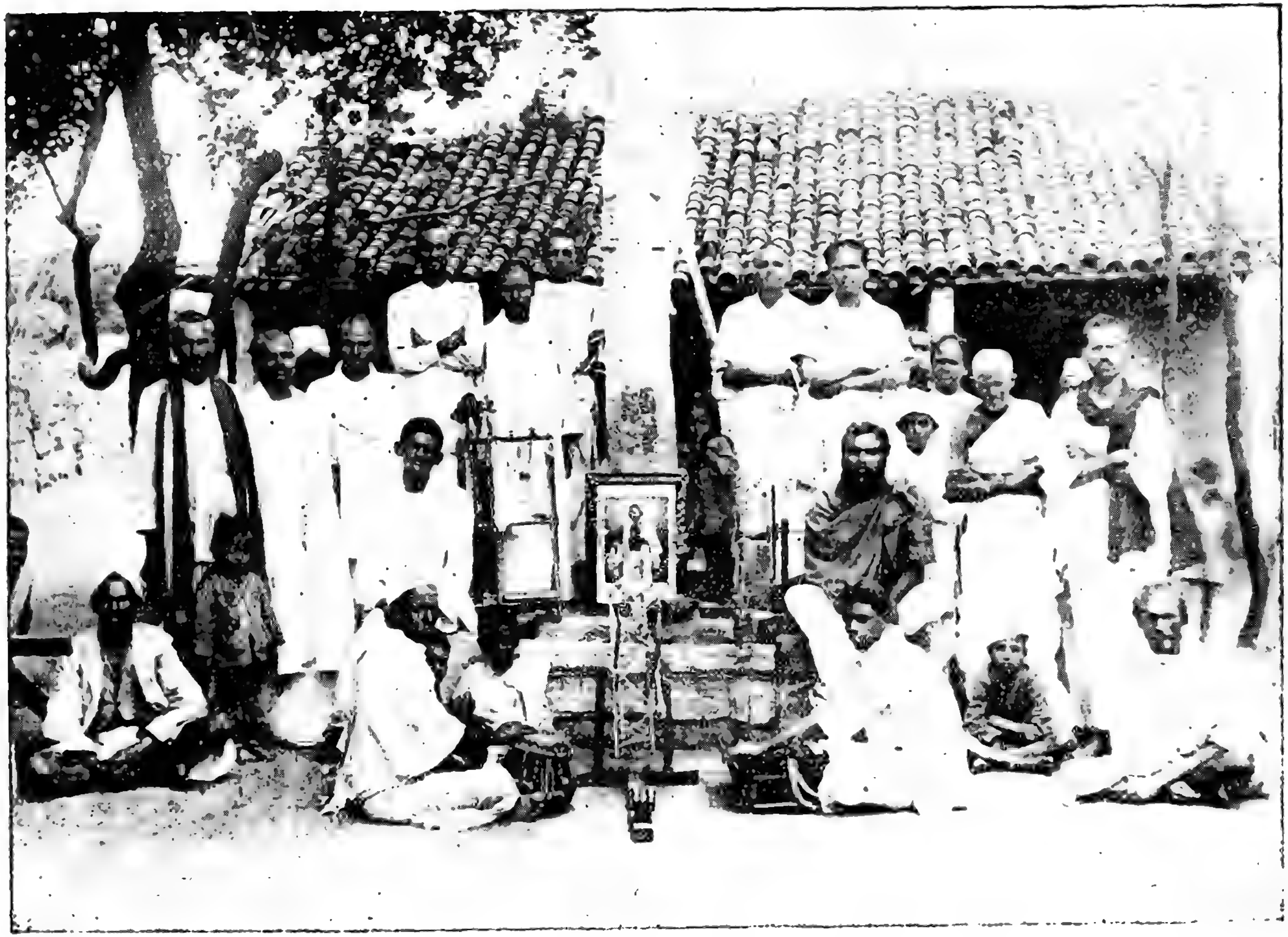

3. ఉపాధ్యాయ బోధకమండలి, కల్లూరు క్యాంపు

ములకు పొట్టబోసికొన వచ్చుట సంభవించినది. పంటలు ఏ టేం ఫలించునని నమ్మకము లేదు.

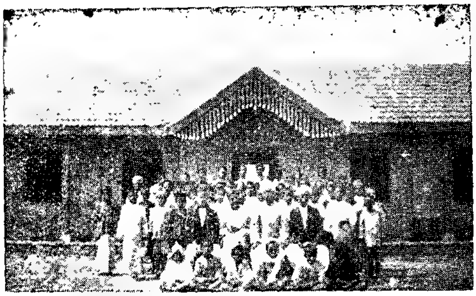

౫. లేపాక్షి సెంట్రలు స్కూలు

ప్రధాన లక్షణములు

నేసరికము, అప్పుబరువు ఇవియే [illegible]. పంటలు స్వల్పము. నీటి వసతి తక్కువ. కనుక ఉత్సాహము, ఆసక్తి అదృశ్యము లయినవి. నేసరికము వలనను, అప్పు బరువువల్లను, నిరాశ, నీరసము నెలకొన్నవి. [illegible] నేటి సం[illegible] తక్కువపరచ ఉన్నఆశను అను [illegible]. అంతియకాక ఆ గ్రామసం[illegible]ములబట్టి కార్యకలాప సాఫల్యము భిన్నభిన్నముగ నుండు ననుటే గమనింపవలసిన విషయము.

౨

కార్యనిర్ణయము-సాధన-పరిణామము

మదరాసు ప్రావిన్షియల్ కోఆపరేటివ్ యూనియన్‌వర్గము గ్రామపునర్నిర్మాణకేంద్రము లవలంబింప వలసిన కార్యకలాపప్రణాళికను నిర్ణయించి, ప్రాంత సందర్భములబట్టి సముచితములయిన మార్పులతో అనుసరింపవలెనని సూచించినారు. సాధ్యమయినంతవరకు ఆసూచనల ననుసరించియే కార్యకలాపము నిర్ణయింపబడినది. ప్రణాళిక ఏదిఅయిననేమి, అన్నిటి సాఫల్యమునకును ఆర్థికజీవనసౌష్ఠవము మూలము. అయ్యది దుస్సాధ్యమయినచో తక్కిన కార్యకలాపము ఆత్మ

౬. ఆయుర్వేదవైద్యాలయము, లేపాక్షి

లేని శరీరమువలె నిరర్థకము. ఒక నిదర్శనము: శుచి—ఇండ్లు వాకిండ్లు వీథులు శుచిగ నుంచుకొనుట ఆవశ్యకమని ఎన్ని మ్యాజిక్ లాంతరు ఉపన్యాసము లిచ్చినా, ఆపూట బత్తెములేక ఆకలిమంట కల్లాను నిరుపేద చేయగల దెయ్యది? గ్రామవీథుల నిర్మాణము, వీథిదీపములు, విద్యాభ్యాసము మున్నగునవెల్ల జీవనసౌభాగ్యముపయి నాధారపడినవే. కనుక ఆర్థికజీవనసౌఖ్యము ప్రథమ - కర్తవ్యముగ పరిగణింపబడినది.

౭. లేపాక్షి హరిజనపాఠశాల

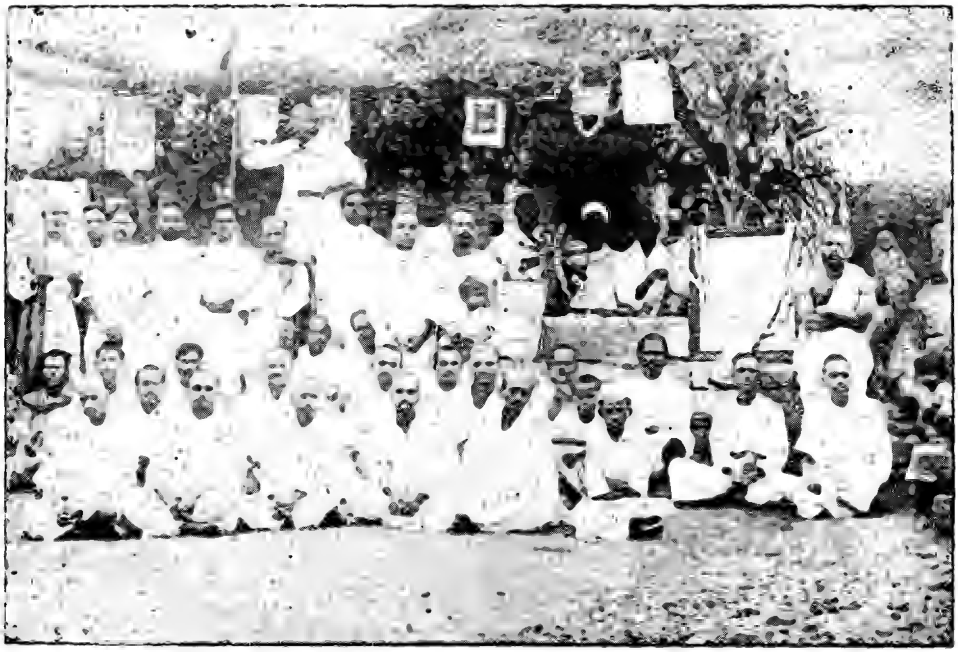

౪. వసంతఋతు విద్యాలయము, కల్లూరు క్యాంపు

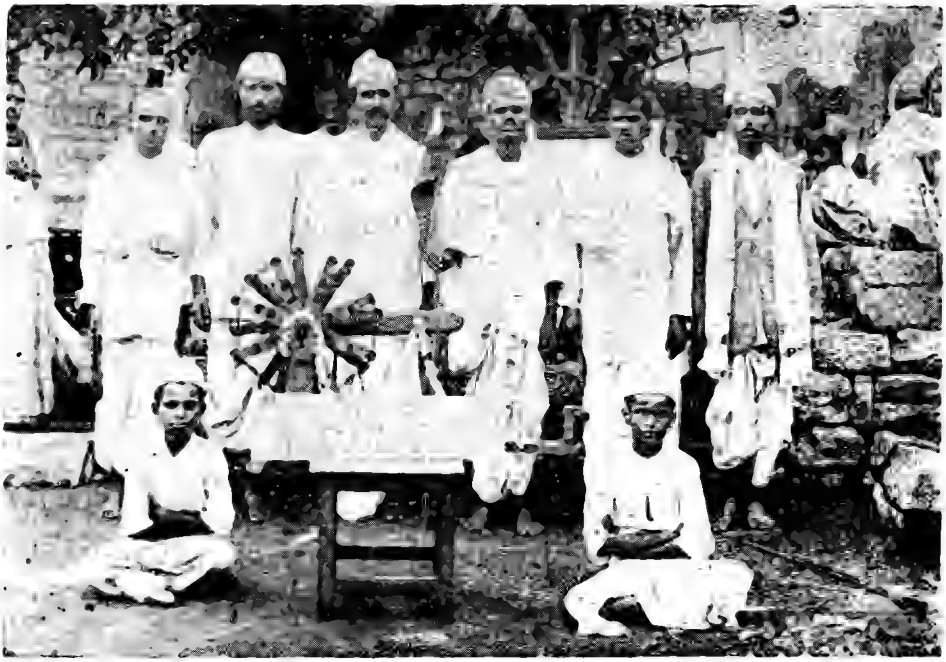

౫. కల్లూరు ఐచ్ఛికసేవాదళము

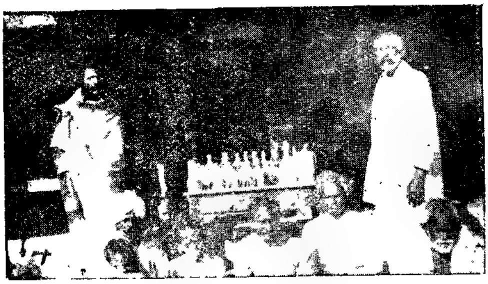

౯. నోడవరము పంచాయతీ వైద్యనిలయము

అర్థోత్పత్తి సాధనములలోను ప్రధానమయినది వ్యవసాయము

అర్థోత్పత్తికి పొలము, నీటివసతి, వ్యవసాయ కళానైపుణ్యము ప్రధానములు. అన్నిటికన్న ముఖ్యమయినది అర్థోత్పత్తియందు ఆసక్తి, ఉత్సాహము. ఆసక్తి జనించుటకు ఉత్పత్తిచేసిన అర్థము అన్యులపాలుగాకుండ తనకే చెందగలదను విశ్వాసము గలుగుట అవశ్యము. లేకున్న "ఎంతకష్టపడినను ఏమిగలదు? ఇతరులకొరకేల వృథాకష్టము లనుభవించుట" అనెడి మనస్తత్వము జనించుట సత్యము. 'ఇప్పుడు' ఆవిశ్వాసము అపృశ్యముగనున్నది:-కాదు-అపృశ్యమయినది. కారణము: అప్పులబరువు. పండిన పంటనంతయు అప్పులకిచ్చుచుండుటచే ప్రాంతగ్రామముల కర్షకులకు అర్థోత్పత్తియం దుత్సాహము కలుగుట అస్వాభావికము. అంతియకాక అంతో యింతో సొంతముపొలముగల రయితులు ఉన్న సొంతపొలమును అప్పులకిచ్చి కోరుదారులుగ పరిణమించుచు వ్యవసాయకులకు వేరుపడరు. రాకున్న ఏనాటికి తనచేయి జారిపోక నిలువగల వస్తువని నమ్మకములేని కోరుదారుని కెంత శ్రద్ధ యుండగలదు? పట్టణములందు ఉద్యోగముల బహు వ్యాపారములచేత భూస్వాముల సంఖ్య హెచ్చుట వ్యవసాయమునకు కారణము. అనిష్ట వారి మనసున మొలలు మొలిపించునది ఎక్కువ కోరు సుత్తిలే. కనుక ఎక్కువనిచ్చుటకు ఒప్పుకొన్న కోరుదారునిదే పొలము. సొంతపొలముగల రయితుల సంఖ్య సన్నగిల్లుటవలన, కోరుదారు లెక్కువయి, పోటీ హెచ్చు పెరిగినది. పోటీవలన ఎక్కువకోరు లియ్యక తప్పదు. ఏవిధముగ లెక్కించినను గిట్టుబడియైనంత హెచ్చుకోరిచ్చి, పొలము సాగు కియ్యకొనకపోయిన్న అతనికి బ్రతుకుతెరువు లేదు. కనుక "వచ్చినంతరానీ లేకున్న అదియు లేదే." "పట్టెడుకూడు గడించుటకు తెరువు వేరెయ్యది" అని ఎంతటికయినను తెగబడి ఎదో తెగని నష్టానికి గురియగుట తప్పనిసరి.

౧౦. పాలు పెరుగుల అమ్మకము, చోళసముద్రము

అప్పుబరువు; భూస్వామ్య విధాన వైపరీత్యము

ఇవి రెండు ఉత్సాహమును అణగంటజేయుచున్న అరిష్టములు. అరిష్టములను తగ్గించి, అర్థోత్పత్తియం దాసక్తిగలిగించుట మొదటిపని. అందులకు అర్థోత్పత్తిని హెచ్చించుట ఒక సాధనము. ఋణముల పరిష్కారము ఒకసాధనము. భూస్వామ్య విధాన సంస్కరణము ఒకసాధనము.

౧౧. బిసలుమానేపల్లి భజననిధి, ధాన్యనిధి

అభివృద్ధి హేమ్మదం

వ్యవసాయమునకు నీటివసతి ప్రధానము. కనుక దాని అభివృద్ధి ప్రధమకర్తవ్యము.

౧౨. ఓసలుమానేపల్లి పంచాయతీస్కూలు

౧. నీటి వసతి

(౨)

౧. చెరువులకు వచ్చు వంకలు, వాగులు మున్నగు ఆధారముల పరిశీలించి, నదుల కాల్వలు నిర్మింపవలసి యున్నచోట వానివిషయము ప్రభుత్వమువారికి తెలిపి సక్రమాందోళన సాగించుట అవశ్యము. అట్లు ఆందోళన ఆరంభింపబడిన కాల్వ, మానేపల్లి, శిరివరము గోకసముద్రం గ్రామముల చెరువులకు మున్నెన్నడో నిర్మింపబడి, నేడు స్వరూపలోకమును దాటి పడియున్న ప్రతాప బుక్కరాయమండల కాల్వ.

౧౯౩౦ లో త్రవ్వబడిన పెన్న కాలువయొక్క హద్దులు పరిశోధించి, ప్లాను సిద్ధము చేసి, మదరాసు గవర్నరుగారితో సంప్రదించడమయినది. పయికాలువ విషయమున ప్రభుత్వమువారితో సక్రమమయిన ఆందోళన సల్పబడుచున్నది.

౨. మైసూరువారు, హిందూపురం తాలూకా చెర్వులకు వచ్చు నీటిని అరికట్టు విషయము ఆందోళన సాగించి, మదరాసు గవర్నమెంటు ఇంజనీయరుగారిని పంపి ఆప్రాంతములందు తాలూకా రయితుప్రముఖులతో పాటు సందర్శించి, మైసూరువారి చర్యను నిరోధింప గవర్నరుగారితో కూడా సంప్రదించడమయినది. మదరాసు మైసూరు ప్రభుత్వములవారు స్పష్టంబగు నెలకొల్పిన తదాందోళన ఫలముగా సమావేశమయి ఒప్పందము కుదిరినదని తెలిసినది. మరియు జనవరి నుండి అమలుపరుపబడిన ఆన కట్టపద్ధతి మైసూరువారు నిలుపుచేసినట్లు మదరాసు గవర్నమెంటువారి ప్రకటనవలన సమాచారము తెలిసినది.

౩. పెన్నారు - కుముద్వతీ ప్రాజెక్టుల విషయమయి కూడా ఆందోళన సాగింపబడుచున్నది. తాలూకా రయితుల సభల జరిపి, తాలూకాచెరువుల జలాధారముల అభివృద్ధికయి కృషి సల్పబడినది. ౧౯౩౯ లో ఆప్రాజెక్టు ఆరంభింపబడును అని తెలిసినది.

౩౦ ఏండ్లనుండి ఆందోళన సాగింపబడుచున్న తుంగభద్రా ప్రాజెక్టు కార్యరూపమున ఫలింపనిచో, మూడేండ్లనుండి ఈ ఆందోళనఅంతయు కార్యరూపమును దాల్చుట ఒక ఆశ్చర్యముగాదు.

౧౩. కల్లూరు ధాన్యనిధి

(బి)

(బి) చెరువులకు తరువాతివి బావులు. కల్లూరుతప్ప తక్కిన గ్రామములయందు బావులు జలశూన్యములయినవి. కనుక బోరింగువల్ల కొంత ప్రయోజనముండ వచ్చునని లేపాక్షియందు ప్రయత్నించితిమి. తొలుదొల్త మంచినీటిబావి పంచాయితీవారు ఆరంభించిరి. ౧౦౦ అడుగులలోతు త్రవ్వబడినది. ౬౩ అడుగుల నుండి గట్టిరాయి అడ్డుతగిలినది. మరియు ఆ బావివిషయమున డిపార్టుమెంటువారినుండి జరిగిన ఆలస్యము బోరింగువందుగల స్వల్ప విశ్వాసమును రయితుల మనసు నుండి వెడలనడచినందున, వ్యవసాయమునిమిత్తము ముద్దేశింపబడిన బావులలో బోరింగు వేయించుటకు సమ్మతించిన రయితులు ఇద్దరు మనసుమార్చుకొనుట సంభవించినది. కాని యింటివాడుకకు ఒక బోరింగుబావిని పంచాయితీబోరింగుబావికి తోడుగా త్రవ్వబడినది.

౧౪. కల్లూరు ఆరోగ్యవారోత్సవము

(సి) చెరువులకు వచ్చు నీరు వృథాగాకుండ వినియోగించుట

నీరులేని ప్రాంతములందున్న రవంతనీటిని జాగ్రత్తగా వాడుకొనుట ఒకకర్తవ్యము. అందులకు ఆయాకిజనులు నీటిపారుదలహక్కు కలిగియుండుట ఒక అనుకూలము. ఆవిషయము 3 గ్రామపంచాయతులు (లేపాక్షి, మానేపల్లి, కల్లూరు) కృషిచేసి, చెరువుల నీటిపారుదలహక్కును సర్కారునుండి బడసినవి. కల్లూరు వరకు పంచాయితీ బడయనున్నది. ఆ పంచాయతులు కాలువకు ఒక నీరుగంటిని ఏర్పాటుచేసి, నీరు పారుదలను క్రమపరచు ఉపసంఘములను కాలువకు ఒకదానిని నియమించినవి. ఆనీరుగంట్లు నీటిపారుదల విషయమేకాక, పొలముకావలిపని జేయుట విధి. ఎక్కడనో, ఎవరికో జవాబు చెప్పవలసిన బాధ్యతగల సర్కారునౌకర్లకన్న పంచాయతీ నీరుగంట్లవలన, పని చక్కగ నిర్వహింపబడుట అనుభవవిదితమయి, ప్రజలశ్రద్ధాభక్తుల ప్రేరేచినది. తొలుదొల్త గ్రామోద్యోగుల ప్రతిఘటనము కొంత గల్గినదిగాని, ఇప్పుడది మామూలయినది.

తమ్మోర్లలమున కాలువలు చక్కనిస్థితిలోనుంచుట ఆచారమయి, నీరు దుర్వ్యయముకాక నిల్చుటయు ఒక ఫలము. నీటికి దగిన విస్తీర్ణమును సాగుచేయు అలవాటు ఏర్పడుచున్నది. ఉన్ననీరు కొంచెమయినను పొలమంతయు సాగి, ఏపంటకుచాలని స్థితిలో అందఱు నష్టపడుటకు బదులు పంచాయతీ సమావేశములందు ప్రజల సమ్మతితో, విస్తీర్ణమును హద్దుపరచుటవలన అంతో యింతో పండించికొనవీలగుచున్నది.

అనుభవమున గలిగిన కొన్ని ఇక్కట్టుల తొలగించుటకు పంచాయతీలు ఉపవిధులను సర్కారువారికి పంపి, వారి అంగీకారమును బడయ ప్రయత్నించినవి.

౨. వ్యవసాయము

నీటివసతికి తరువాత వ్యవసాయము. వ్యవసాయవిధానమున మార్పు గలిగించుట సుకరముగాదు. అందులకు సర్కారువ్యవసాయశాఖవారి కృషియే సాక్షి. విద్యావంతులు వ్యవసాయమునకు దొరకొనరు. రయితులు మొదటిపట్టు మానరు. కాని పెక్కు ప్రదర్శనములు సల్పి, వ్యవసాయవిజ్ఞానము సనిదర్శనముగ బోధింపబడినది.

(a) సాధనములు

౧. ఇనుపమడక: కేంద్రములోని ఏడు గ్రామము లందును ఇనుపమడక - దున్నకము ప్రదర్శింపబడినది.

రయితులు గ్రహించిన మేళ్లు (౧) ఇనుపమడక వలన మాగాలు చెక్కమడకకన్న త్వరలో దున్నవచ్చు నును. చెక్కమడకతో ౬ సార్లు దున్నుటకన్న ఇనుపమడకతో 3 సార్లు దున్నిన చాలును. (౨) కలుపు లేక గడ్డి వేర్లతోగూడ నశించును (3) భూమియందు తేమ ఎక్కువగ నిల్చుటవలన వాన రవంత వెనుకబడినను పైరు నశింపదు.

౧౬. కోడిపల్లెలో క్రొత్తరకపు చెరుకుగానుగ, ఇల్లు, పొయ్యి

3. ఇక్కడ ప్రదర్శనములు: (a) కలుపు తీయుటకు విల్లోస్కీ ఇనుపచక్రము (పొలం దోలుటకు) (b) చేతితో గడ్డను కత్తిరించు మిషను. (c) కలుపుదీయు గుంటకలు. (d) గొర్రు మున్నగునవి.

౪. విల్లోస్కీ చెరుకు గానుగలు: శొలుకొల్లు షిరాగ్రు మొంటునారు తెచ్చిన పెద్ద గానుగ ప్రదర్శింపబడినది. దాని మేలు దెలిసి, లేపాక్షియందు నాలుగు, చివరమున రెండు వెంటనే తెప్పింపబడినవి. ఇదిగడచిన ఏడాది నుండి గావింపబడిన ప్రదర్శనము. ఇదియు రయితులమనసు నాకర్షించిన సాధనము.

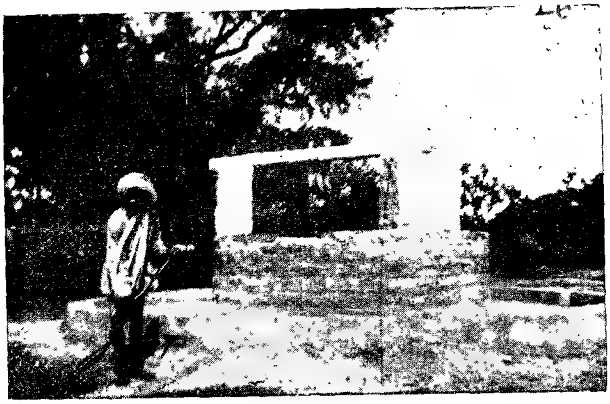

౧౫. కల్లూరులో హరిజనులకు బావి

నాసేపల్లియందు ఇనుపమడకల సేద్యముచేయు వారు ౯ మంది గలరు. ముందు ఒకరుగూడ లేరు. చోళసముద్రమున కొందరు ఇనుపమడక సేద్య మారంభించినారు. లేపాక్షిలో ఒకరిద్దరే యాపద్ధతి నవలంబించినవారు. సహకారసంఘములు (కేంద్రములో గలయవి) ప్రూన్పుకయుండిన, ఇనుపమడకల సంఖ్య కేంద్రమునందు విరివిగ పెరిగియుండెడిది. లకాని బాకీలవాలలమున ఇవి సేకరింపబడుటే శరణ్యమయినందున, వ్యాప్తి కొంతవరకు నిరోధింపబడినది.

౨. H. M. (హెచ్. యం.) ఇనుపగుంటక: వేరుశెనగపంటను పెల్లగించి పోసుచేయుటకు ఎక్కువ యుపకారి. ఇది నాలుగ్రామములందు ప్రదర్శింపబడినది. రయితులమనసు నాకర్షించిన సాధనములందిది యొకటి. ఇనుపమడకల వ్యాప్తికి గల అడ్డంకియే ఇయ్యెడను గూడ.

౫. చెరుకుపాలు గాచు పొయ్యి: "సిండ్వాహి ఫర్నేస్" (Sindwahi Furnace) అను క్రొత్తరకము పొయ్యి లేపాక్షియందుతెప్ప పక్కనగ్రామములందు ప్రదర్శింపబడినది. గానుగఇంటిలో పొగ, బూడిద

౧౭. క్రొత్తగానుగ, కోడిపల్లె

యుండదు. పొగగొట్టము నెలుపలయుండుటవలన బెల్లమునందు కశ్మలము పడక, నిర్మలముగ నుండును. వంటచెరకు నెచ్చము తక్కువ. ఇవి ఎక్కువ వాడుకలోనికి వచ్చుచున్నవి.

౧౮. మానేపల్లి క్రొత్తబావి, వంతెన

విత్తనములు-పంటలు

ప్రదర్శనములు:—(ఏ) వరి (౧) జి. ఇ. బి. ౨౪ నెంబరు. మామూలువరికన్న ఎక్కువ దినాలు నీరుకావలసియుండుట యొకటే రయితుల ఆక్షేపణ. కాని యిది వ్యాప్తిజెందుచున్న విత్తనము. కల్లూరు, లేపాక్షి, చోళసముద్రము, మానేపల్లి గ్రామములందు ప్రదర్శింపబడెను.

(బి) రాగి. ఇ. (౮) ఇది కేంద్రప్రాంతములందు అంత జయప్రదముగా లేదు. బెంగుళూరు హెబ్బాల్ రాగి రకము రయితుల మనసు నాకర్షించినది. చోళసముద్ర మానేపల్లి గ్రామములందు ప్రదర్శింపబడెను.

(సి) జొన్న. (డిపార్టుమెంటువారిది) లేపాక్షి, కోడిపల్లి, మానేపల్లియందు ప్రదర్శింపబడినది. మరియు లేపాక్షినుండి జొన్నవిత్తనము తాలూకాలో కొన్ని గ్రామములకు పంపబడినది.

(డి) చెరకునాటుటయందు ట్రెంచ్ కేన్ పద్ధతి మానేపల్లియందు జయప్రదముగ ప్రదర్శింపబడెను. బెల్లము తయారు చేయక, విత్తనమే అమ్మినందున, బెల్లముయొక్క ఉత్పత్తి నిర్ణయింప లేకపోయినను విత్తనము, ఉత్పత్తి మామూలుపద్ధతి నవలంబించిన తోటలలోనికన్న నూటికి ౨౦ పాళ్లు ఎక్కువయినది.

(ఇ) కాంబోడియా ప్రత్తివిత్తనములు కల్లూరు, కోడిపల్లి, మానేపల్లియందు అక్కడక్కడ వేయబడి, రేగడభూములందు ఉత్పత్తి చేయురయితులు ప్రోత్సహింపబడుచున్నారు.

పంటధరలు తక్కువగుటవలన నూత్నవిధానములందాసక్తి సన్నగిల్లుట తటస్థించినది.

(f) పండ్లతోటలు బెంచుట ప్రోత్సహింపబడుచున్నది క్రొత్తగ పండ్లచెట్ల తోటలు కల్లూరు, మానేపల్లి గ్రామములందు పెంపుగాంచుచున్నవి.

౧౯. మానేపల్లి వీధిస్వీపర్లు

ఇవియేకాక కూరగాయలతోటలవిషయముగూడ ప్రచారము గావింపబడినది. మామూలు మిరపతోటల

యందు బెంచు కూరగాయతోటలవలెగాక, ఏడాది పొడుగునా పెంపొందింపబడి, సంసారభారమునుతగ్గించు వృత్తిగ ఏర్పడునట్లుగనయి కృషి సల్పబడినది.

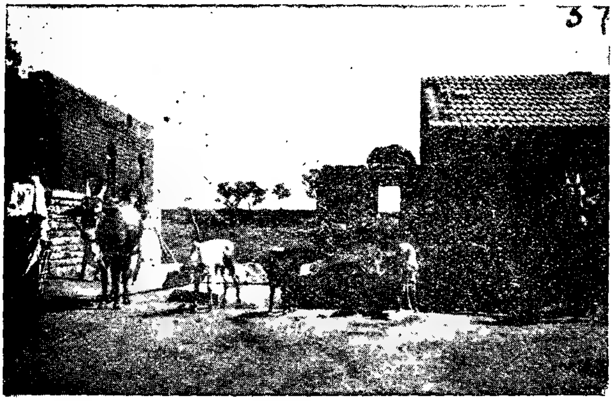

౨౦. గూళి కుర్రగడెల్లు, మానేపల్లి

ఎరువు

(౧) గుంతలు దీసి, ఎరువు నిలువచేయుపద్ధతి కోడిపల్లి కల్లూరు మానేపల్లెలయందు ప్రవర్తింపబడి యున్నది. దీనికన్న, ఎరువుకు మన్ను వేసి కప్పు పద్ధతి సులువుగ నుండుటచే, రెండవపద్ధతి వ్యాప్తిజెందుచున్నది. మానేపల్లి, గోళసముద్రము, కోడిపల్లి, శిరివరము మున్నగు గ్రామములందు మామూలు అలవాటుగ మార్పు జెందుట శుభసూచకము.

౨౧. బాలుర నాటకప్రదర్శనము, మానేపల్లి

(౨) ఆకెరువు పెంపుట. ఇది ఆప్రాంతములకు క్రొత్త. కడచినఏడాది గోళసముద్రము మానేపల్లి గ్రామములయందు జనుము ప్రవర్తింపబడెను. ఈ ఏడాది మానేపల్లి రయితులు ౧౬ ఎకరములు జనుము ఎరువుకయి పెంచినారు. చెరువుకు నీరువచ్చు ఆశ యీయేడు తగ్గినందున ఎరువు పైరుకూడ తగ్గినదికాని, అందలి యుపయోగము రయితు లెరుంగగల్గినారు.

(౩) సీమ ఎరువులు. కరి వేరుశనగపైరుకు బలమునిచ్చు ఎరువు లివి. ఇయ్యవి పోలి ఏడాది ప్రవర్తింపబడినవి గాని పంటలు తగ్గుటవలన ఎరువులు వ్యాపక[illegible] లయినవి.

పశుగణాభివృద్ధి

౧. పశువుల అభివృద్ధి వ్యవసాయక సౌష్ఠవమునకు ప్రధానము. అందులకయి మానేపల్లి పంచాయతీ "హాలికర్" జాతిగూటికుర్రను పశువులజాతి అభివృద్ధికయి పెంచినారు. సర్కారు డిపార్టుమెంటువారు పరీక్షించి యీ గోవాని మేత ఖర్చుకు 100 రూపాయలు ప్రేమియం ఇచ్చినారు.

జిల్లాలోని పంచాయతీలలో గూటికుర్రను బెంచిన పంచాయతీ మానేపల్లి ఒక్కటే.

౨. వ్యవసాయశాఖవారి సలహాల ప్రకారము ప్రజలయందు సుకోప్పనముగలిగించుటకు ఆరోగ్యప్రాయమయిన పశువులకొట్టము పెంకులతో పంచాయతీ నిర్మించినది.

3. గొఱ్ఱెలజాతి. కోలారు జిల్లానుండి మెరీనారకము పొట్టేలుకు దిగిన శ్రేష్ఠమయిన పొట్టేళ్లు మానేపల్లి గ్రామమునకు అచటిగొఱ్ఱెల జాతిని అభివృద్ధిపరచునిమిత్తము తెప్పింపబడినవి. ఈక్రొత్తగొఱ్ఱెలఉన్ని కడుమృదువుగా నుండును. నయమయిన కంబళ్లకు, కంబడి కోటుగుడ్డలకును ఉపయోగింపనగును. మామూలుఉన్నికన్న ఈ గొఱ్ఱెలఉన్ని నెలఒకటికి ఒకటిన్నరనుండి రెండింతలవరకు ఎక్కువ.

౪. వస్తుప్రదర్శనములు. వ్యవసాయ, సాగునాదికముల వస్తుప్రదర్శనములు కేంద్ర గ్రామములందును తాలూకారయితుసభలందును

ప్రవర్తింపబడి తత్కాలిక జ్ఞానశాస్త్రికి డిపార్టుమెంటు వారి తోడ్పాటుచే చాలినంతకృషి సల్పబడినది.

౪౨. లేపాక్షి గ్రామవీధి

౪౩. మానేపల్లిలో పంచాయతీపన్నును శరీరకష్టరూపముగ చెల్లించుట

౫. సహాయపరిశ్రమలు

౧. ఖాదీపరిశ్రమ రెండేండ్లు సాగినది. కాని నష్టదాయికగ పరిణమించినది.

౪౩. మానేపల్లి ప్రథమచికిత్సాలయము

౨. కంబళిపరిశ్రమవిషయమున ఉన్నిరకము యొక్క అభివృద్ధి చేయుటే కర్తవ్యమయినది. కంబళ్లవిక్రయమున కొన్ని అనుకూలములు ప్రయత్నించినను గలుగలేదు.

౩. పాలుపెరుగు అమ్మకము. ఇది పల్లెలలో పరువుతక్కువగ తలంపబడుచుండినది. ఇప్పుడు చోళసముద్రమున పెక్కండ్రు హిందూపురమునకు పాలు పెరుగు గొంపోయి విక్రయించుచున్నారు. సుమారు ౨౦, ౨౫ కుటుంబములు గలవు.

౪౪. పండ్లు, పూలతోట, మానేపల్లి

౨౬. గ్రామస్థులకు వార్తాపత్రిక చదివి వినిపించుట
(మానేపల్లి)

౨౭. శిరివరపు యువజనసంఘము

ఋణపరిష్కారము

పరస్పరము సంప్రదింపులవలన పరిష్కరింపబడిన బాకీలమొత్తము జాబితాయందు సూచింపబడినది. ఒకఋణదాత బాకీదార్లపయి దయయుంచి పెరిగియున్న వడ్డీని మాఫుచేసి వడ్డీలేక వరుసగ ౮, ౧౧ ఏడాదివంతులుగ అసలు తీసికొనుట కిష్టపడి రయితుల నుద్ధరించినారు. కొందరు వడ్డీ నూటికి ౧౨ లేక ౧౫ రూపాయలు ఉండినచోటును ౬¼% లేక 3%కు తగ్గించి రయితుల కృతార్థుల జేసినారు. ఒకపెద్దరయితు బాకీమొత్తమును అసలులో మూడింట ఒకభాగమునే తీసికొన సమ్మతించిన సాహుకార్లు ప్రశంసనీయులు వచ్చినకష్టము సహకారసంఘముల బాకీవిషయముననే. అన్నిటికి అన్ని చట్టాలున్నవి. కనుక అవి ప్రమోదు పరుట తటస్థించినది. ఇది వేరొక గొడవ.

వ్యవహారపరిష్కరణము

కోర్టువ్యవహారముల నచ్చుమనకు గురికాకుండ ఉభయవాదుల సమ్మతింపజేసి తగవుల పరిష్కరించుటకు ఊరిపెద్దలు ప్రోత్సహించినారు. గ్రామసౌమనస్యము చెడకయుండుటే కాక నష్టమునుండి రయితుల దప్పించు ఘట్టములివి. రెండుమూడుగ్రామములందు వ్యవహారపరిష్కరణసంఘములు ఏర్పడి చక్కగ బని చేయుచున్నవి.

రయితులకు నష్టకారియయి, గ్రామభాగ్యమును గ్రాహమునుండి నశలనకను గ్రహములు:—

౧. అప్పులపయి వడ్డీ (౧. రొక్కము) (౨. ధాన్యము)

౨. కోర్టువ్యవహారములు.

3. కల్లుసారాయి త్రాగుడు.

౪. దుబారా ఖర్చువచ్చాలు.

౨౮. శిరివరము ఆది ఆంధ్రనిధి

రొక్కపు అప్పులవిషయమయి జరిగిన కార్యకలాపము పయిన సూచింపబడినది. (అప్పుల బరువు తగ్గించుట.) ఇయ్యెడ వేరొక్కవిషయము సూచించుట విధి. అది గ్రామ, లేక సంఘనిధుల నిర్మాణము.

నిధియను పేరునకు ఇప్పుడవి చాలవు. కాని ముందునకు పెంపొందగలవని నమ్మిక. మానేపల్లి, శిరివరము, బిసలమానేపల్లి, లేపాక్షిమజరా గలిపిపల్లి అను గ్రామములందివి గలవు. ఇవి ఆ గ్రామవాసులచే, లేక ఆయా సంఘములవారిచే పరస్పరసహాయార్థముగ నేర్పరచికొన్న ధనములు. అయిదులు, పదులతో ఆరంభమయిన యీ సంఘములు నేడు ఏబదులాదిగా నూర్లవరకు పెరిగినవి. ఇవి స్థాపించుటకు కారణము, ఆయూరిలోనే సంపాదింపబడిన ధనమును నిలువబెట్టి, కాలోచితముగ అప్పుల నిచ్చి, వడ్డీని పొరుగూరికి ఎగుమతికానీయక, ఆయూరివారికే దక్కగలందులకు.

౨౯. మానేపల్లి పంచాయతీ గ్రంథాలయము

ఒక నిదర్శనము: బిసలమానేపల్లియందు భజననిధికి తొలుత, ఒకనెలకు ఒకొక్క సభ్యుడు రూ. ०-౧-० మేరకు పేరుధనము చెల్లింపవలెనని కట్టడి చేయబడినది. ఆవిధమున ప్రోగయిన ధనము సుమారు ౬౦ రూప్యములు. ఆయూరిలో చిల్లర తమలపాకు బేరగాండ్రు ఎక్కుడు. వారికి కావలసినది మూడు నాల్గు రూపాయలే పెట్టుబడిసొమ్ము. ఆ స్వల్పపు సొమ్మును పొరుగూర్లనుండి సొమ్ము కడువవేసి తెచ్చెడివారు. భజననిధిలో ఆ బేరగాండ్రు సభ్యులయిరి. భజననిధినుండి అప్పులియ్యబడుటవలన నిధికి వడ్డీవచ్చినది. ఆ వడ్డీని లాభముక్రింద పంచిపెట్టక, అసలుకు చేర్పబడుటవలననే పెద్ద మొత్తమునకు పెరిగినది. ఆయూరి తమలపాకుల బేరగాండ్రకు ఆ నిధి పెన్నిధి యయినది. ఒకవేళ ఎక్కువ వడ్డీ నిచ్చినను, ఆ వడ్డీ తమకే మరలి రాగలదని గ్రహించి, నిధి యభివృద్ధిని లక్ష్యమునందుంచుకొన్నారు. మూడేండ్లనుండి ఒక బకాయి యయినను లేక, వాయిదా తప్పక వసూలగుట చిత్రము. ఆనిధిలో స్త్రీలుగూడ తమ నిలువసొమ్మును, అయిదు, పదులను డిపాజిట్లుగా నుంచుట ఒక ఆచారము. లాభమునందు ఒకకొంత గ్రామోపయోగమునకు వ్యయపరచుట యొకవిధి.

ఇదేతీరున పెంపందినది శిరివరము మహమ్మదీయనిధి. ఉన్ననిధులన్నిటికన్న ఇది పెద్దది. మొత్తము ౬౨౦ రూపాయలకు పయిబడినది. ఇందు ౧౦౦ రూపాయలు స్వల్పకాల ఋణములక్రింద నెల వాయిదాతో ఒకొక్కరికి ౫౦ రూపాయలకు మించక అప్పులియ్యబడి, తక్కిన ౫౨౦ రూపాయలు ఒకసంవత్సరము వాయిదాతో, ౨౦ నుండి ౫౦ వరకు అప్పు లియ్యబడుచున్నవి. వడ్డీని పంచుకొనక, అసలుకు చేర్చుటే తమ అభివృద్ధికి కారణము. మరియు మహమ్మదీయులందరు కలసి కట్టిన మసీదుకట్టడమునకు వచ్చు బాకీ నెలకు ౩౫ రూపాయ లీనిధికి చెందుచుండుట మరియొక కారణము. ఆ సమాజియందు అగ ఆంగ్రసులనిధి ఏర్పడుట శుభసూచకము.

ఇది సహకారభావ శూన్యమయిన డిపార్టుమెంటు సంఘాలుగాక, ప్రజల మనసున పుట్టి స్వస్థాంపముగ పెంపందిన సంఘములు.

ధాన్యపుసంఘములు

రొక్కపునిధులవలె ధాన్యముగూడ షేర్లవిధానమున సేకరింపబడి, రయితులకు చవుకవడ్డీ రేటుతో ధాన్యము అప్పునిచ్చుటకు రయితులే ఏర్పరచికొన్న

సంఘము లివి. ఇందు ధాన్యపువడ్డీరేటు మామూలు రేటుకన్న తక్కువ. ఎక్కువయినను, ఆవడ్డీ మరల తమకే, లాభముక్రింద వచ్చుచున్నది గనుక రయితు అదియొకబరువుగ గణింపడు. ఇవి రయితులకు ఎక్కువ సహాయకారి. మఱియు గ్రామాని కంటగట్టబడిన సహకారసంఘములుగాక, నిక్కముగ రయితుల మనసునుండి వెలువడి కార్యరూపమును గన్న సహకార నిర్మాణబీజములు. ఏండ్లు గడచిన ధాన్యనిధులు యిందు గలవు. ఒక బాకీయయిన తకరారుపడి కోర్టుకు ఎక్కలేదు. మాపాకీమనిషి నిర్బంధము లేక, తమంత తాము వచ్చి ధాన్యముబాకీ చెల్లించుట ఆచారమయినది. ఇందును ధాన్యపు డిపాజిట్లపద్ధతి గలదు. ఇందు కల్లూరుధాన్యపుసంఘము పెద్దది.

3౧. మానేపల్లి ఆకరువుపంట

కోర్టువ్యవహారముల విషయము మున్నే వివరింపబడినది.

3౨. ఇనుపమడకల దున్నకము

కల్లుసారాయి త్రాగుడు

ఇది నిరుపేదలను మరింత బీదలగ జేసి, గ్రామభాగ్యమును కొల్లగొట్టునది. పికెటింగు సక్రమముగ నుండినపుడు, పికెటింగు చేయుటేగాక మ్యాజిక్ లాంతరు ప్రదర్శనముచేతను, భజనపాటలవల్లను, హరికథలు, నాటకములు మూలముననుు, వ్యక్తుల ప్రార్థించుటవలనను కేంద్రమునందు త్రాగుడు కొంతతగ్గినది. మీదుమిక్కిలి వయోవృద్ధులను త్రాగుడునుండి త్రిప్పుట అసాధ్యమయినది. యువకులు పెక్కండ్రు త్రాగుడును మానగల్గినారు. బాలురయందుగూడ విముఖత చాలవరకు గల్గింపబడినది. త్రాగుడు కలవాటుపడినవారు హరిజను లెక్కుడు. స్కూళ్లయందు విద్య నభ్యసించుటవలన త్రాగుడు కొంత సన్నగిల్లుచున్నది. మరియు కల్లంగళ్లనుగూడ, ఊరికి దూరముగ మార్పించియును, లైసెన్సుషరతుల అతిక్రమణవిషయమున సర్కారున కెరుకపరచుటయు త్రాగుడు తగ్గించుటకు తోడ్పడినవి. మరియు త్రాగుడు మానినవారికి బహుమతులిచ్చి ప్రోత్సహింపబడుచుండుటయు ఒకపద్ధతి.

దుబారాఖర్చు వెచ్చాలు

పెండ్లినోములవిషయమున వేర్వేరుగ ఒకటొకటి జరుగుటవలనను అమితవ్యయమును తగ్గించుటకయి 3, ౪ ఒకటిగ జేర్చి, వారిబంధువు లాదిగాగల వారల నిందుకు బురికొల్పి ఖర్చువెచ్చాల తగ్గింపునకు కృషిసల్పబడినది. పరువుప్రతిష్ఠల పేదరికముపయి విముఖతకల్గింప బడినది. మానేపల్లియందును, కల్లూరునందును రెండుమూడు పెండ్లిండ్లు సన్నిహిత బంధువులకార్యములు ఒకసారిగ నిర్వహింపబడినవి. ఈ మితవ్యయమునకు కాలస్థితిగూడ తోడ్పడినది.

3౨. అశ్వత్థముకట్ట, మానేపల్లి

ఆర్థికకార్యకలాపసంగ్రహ మిది. కాని సహకార సంఘములమాట ఒకటి మిగిలినది. ప్రతిగ్రామమునందును సహకారసంఘము లున్నవిగాని సహకారధర్మము తల ఎత్తకుండుట విచారకరము. ఈ వైపరీత్యము కేంద్ర గ్రామములందేకాక, సహకారోద్యమ సామాన్యలక్షణ మయినదనుటయు సత్యమే. ఈ వైపరీత్యమును విమర్శించుట గ్రంథవిస్తరకారణము. తొల్లిటినుండి జరిగిన అశ్రద్ధకుతోడు, ఆర్థికస్థితి తలక్రిందగుట నిరాశకు కారణమయినది. సహకారోద్యమువిషయమయి, తద్ధర్మములనుగురించి ప్రచారము సల్పబడినది. ప్రచారము ఫలితముగ, సంఘమునందున్న లోపములు బయల్పడుచుండె సహకారసంఘాల పెద్దలతో కొంత వైరుధ్యము ప్రాప్తించినది. అయ్యది తదితర కార్యక్రమసాధనకు కొంతభంగము గల్గించుట సామాన్య పరిణామము. సాధ్య మున్నచోట హామీలేని బాకీలకు హామీ తీసుకోబడినది. వసూలుపనివిషయమున శ్రద్ధయు, పూనికయు హెచ్చింపబడి, చర్చలేక మూలబడియుండిన పాతబాకీలవిషయము, పెద్దచిన్నలను ఇన్నాళ్ల నాటి విభేదము గమనింపక, దావాలుచేయబడి, డిక్రీలు అమలు జారీచేయబడుచున్నవి. బినామా బాకీలపట్టున ఇరువురను సమాధానపరచి ప్రతిఫలము నిక్కముగ పొందినవారే ఆ అప్పు భరింప సమ్మతిగైకొనబడి వసూళ్లుగూడ చేయబడినవి. ఇంతకన్న ఇప్పటి ఆర్థికవైపరీత్యము నందు చేయగలిగినది గాన్పింపదు. సముచితమయిన కార్యకలాపమును గ్రామస్థితిగతులబట్టి సంతరించి సంస్కరించుటకు చట్టముల పట్టు ఓసవు ఎక్కువ. తొలిదినాలనాటి అశ్రద్ధవలన సహకారసంఘసంస్కరణము వృథా విరుద్ధకారణముగ పరిణమించుచున్నదేకాని, యీ ఆర్థిక దుస్థితిలో ఫలము గానరాదు. ఇంతకన్న ఇయ్యది ఎక్కువగ ఈవిషయము ప్రస్తావించుట నిష్ప్రయోజనము.

విద్యావికాసము

వ్యాసరచనలు, ఉపన్యాసములు, హరికథలు, నాటకములు, ప్రముఖుల ఉపన్యాసములు, ప్రదర్శనములు, రైతుసభలు, ఉపాధ్యాయసభలు, వసంతఋతు విద్యాలయములు, నైటుస్కూళ్లు, భజనలు, జయంతులు, పురాణములు, గ్రంథాలయములు మున్నగు వివిధవిధానముల శక్తివంచనలేక కృషిసల్పబడినది. జాతిమోహ్యమునందాసక్తి, హరిజనోద్ధరణమున ఉత్సాహము, విద్యయందు అభిలాష, గ్రామమునందభిమానముగలిగించుటకివి చాల యుపయోగించినవి.

కల్లూరు మానేపల్లి గ్రామములందు విద్యాయుతులయిన యువకులు గ్రామసేవకులయి, గ్రామపరిశుభ్రత

33. పంచాయతీపశులకొట్టము, మానేపల్లి

కును, త్రాగుడు మాన్పుటకును, వైద్యసహాయము నేకూర్చుటకును, అస్పృశ్యతా నివారణకును పెక్కు విధముల తోడ్పడినారు. ఐచ్ఛికసేనాదళ యువకులు రెండు గ్రామములందు బావుల స్వయముగ త్రవ్వినారు. బజారులు మరామత్తుచేసినారు. కొన్నాళ్లు పికెటింగు చేసిరి. హరిజనభజనల నడిపించిరి. వార్తాపత్రికలను జనులకు పురాణముతోపాటు చదివి వినిపించిరి. నైటుస్కూళ్లను నడిపిరి. ఇందుకు సంబంధించిన లెక్కలు కొన్ని, జాబితాయందు గలవు. ఉపాధ్యాయ ప్రబోధకమండలిలోని ఉపాధ్యాయులుగూడ ఐచ్ఛిక సేవకులయి, కొన్ని గ్రామములు సంచరించి, గ్రామసేవ సల్పినారు. జిల్లాప్రముఖులచే పెక్కు ఉపన్యాసము లిప్పింపబడి, సభలు జరుపబడినవి.

౩౮. మేరీనా రకం గొర్రె

గ్రామపంచాయతులు గ్రామారోగ్యము, నీటి వసతి, వైద్యసహాయము మున్నగువివరములు అనుబంధమున గలవు. లెక్కలజాబితాయందు చూపనసాధ్యము లయిన యంశములు ఒకటిరెండు గలవు. గ్రామములందు ప్రస్తుతం అనేక కల్లి నామమాత్రావశిష్ట మయినది. కొకిలినియాల్ పురుగును ఈప్రాంతములందు తొలు దొల్త దెప్పించినది లేపాక్షి. అంతకుమున్న సుమారు ౫౦ రూప్యము లిందుకు పంచాయతులు వెచ్చించినవి. లేపాక్షి, మానేపల్లెలలో కాపురపుటిండ్ల చెంతనుండి దిబ్బలు తీసివేయింపబడినవి. మానేపల్లిలో దిబ్బలకు ప్రత్యేకస్థలము ఏర్పాటు కాబడినది. తక్కినచోట్ల దిబ్బలకు మున్నగూయుపస్థితి అలవడుచున్నది. ఆరోగ్యవారము లాదిగా గల ప్రజోపయోగవిషయములందు పంచాయతులు శ్రద్ధవహించి, హరిజనులకు, తక్కుంగల బీదలకు బహుమతులనిచ్చి, ప్రజావికాసమునకు ఏమేటి కృషి సల్పుచున్నవి. ఈయేడాది ఆరోగ్యవారమున లేపాక్షియందు ప్రదర్శనముగూడ నిర్వహింపబడినది. గ్రామపరిశుభ్రత నెలకొల్పుటకయి అశ్వత్థముల గ్రామ పరిసరములందువేసి పెంచుట ప్రోత్సహింపబడుచున్నది. అంతియకాక విహారవనము (Park) వేసి పెంచుచున్నది మానేపల్లి!

ఒక్కమాట

కేంద్రములోని గ్రామపంచాయతులకు వచ్చెడు శెస్సు ఏడాదికి ౩౫ నుండి ౭౦ రూపాయలుమాత్రమే యనిన పంచాయతుల ఆర్థికదుస్థితి స్పష్టము కాగలదు. అయ్యును అవి ప్రజల తోడ్పాటుచే ఇంత మాత్రమయిన జేయగల్గుట ప్రశంసనీయమే గదా! గ్రామపంచాయతులకు గల ఆదాయము కడు స్వల్పము. గ్రామములు నిరుపేదపల్లెలు. క్రొత్తపన్నులు విరుద్ధకారణము. ఇంతటి ఇక్కట్టులకు లోనయినను, పంచాయతులు స్వధర్మము నిర్వహింప శక్తివంచన లేక కృషిసల్పిన వనుట స్పష్టము.

పయిన సూచింపబడిన కార్యకలాపనిర్వహణమునకు పెక్కు విధముల దోడ్పడిన మహనీయులకును, సంస్థలకును, మిక్కిలి ప్రాథమిక పాఠశాలోపాధ్యాయులకును, సహకారులకును, వ్యవసాయశాఖ ఉద్యోగులకును, అందరికన్న ఎక్కుడుగ గ్రామప్రజకును వందనములు.

అనుబంధము

గ్రామపునర్నిర్మాణ కేంద్రము, లేపాక్షి

౧౯౩౨ – ౧౯౩౩

ప్రయాణసౌకర్యములు రూ. ౭౩౬౦/-
నీటివసతి ,, ౧౧౬౦/-

(N. B.—ఈ ఏడాది జరుగుచున్న రోడ్లు, భావుల వ్యయము గలసి)

	౧౯౩౨	౧౯౩౩	
I గ్రామపంచాయతుల స్థాపన	౪	౮	
పనిచేయుచున్న పంచాయతులు	౨	౮	
II గ్రామవీథులు	౦	౪౮౦౦	(అడుగులు)
		రూ. ౨౩౧౦/-	(ఎస్టిమేటు)
రోడ్లు (ఫర్లాంగులలో)	౦	౩౬	
		రూ. ౫౦౫౦/-	
III నీటివసతి			క్రొత్తని
తాలూకాబోర్డు బావులు	౧౦	౧౧	౧
పంచాయతీ బావులు	౧	౧౦	౯
లేబరుశాఖ బావులు (హరిజనులకు)	౨	౭	౬
ఐచ్ఛిక సేవాదళము బావులు	౦	౨	౨
(లేపాక్షి పంచాయతీ బోరింగు బావి-	పయి ౧౦ బావులలో చేరినది)		
	౧౩	౩౦	

IV పరిశుభ్రత

		౧౯౩౨	౧౯౩౩	
(1) (a)	చపాతికళ్లి నిర్మూలనము	—	రూ. ౧౦౦	(పంచాయతులు)
	ఐచ్ఛిక సేవాదళము		,, ౫౦	(పనిమూలమున)
(b)	స్వీపర్లుగల గ్రామాలు	౧	౪	
(2)	వైద్యసహాయము			
	తాలూకాబోర్డు, పంచాయతీ వైద్యాలయము	౦	౧	
	పంచాయతీమాత్రము	౧	౨	(మానేపల్లి ప్రథమ చికిత్సాలయముతోపాటు)
	లోకలుబోర్డునుండి పంచాయతీ వైద్యాలయమునకు వచ్చిన సహాయము	౦	రూ. ౨౦౦/-	
		౧	౩	
	ధనము రూ.	౦	రూ. ౨౦౦/-	

V	విద్యాభివృద్ధి (బాలుర)		
	తాలూకాబోర్డు స్కూళ్లు	౧౧	౧౩
	లేబరుశాఖ ,,	౩	౨
	పంచాయతీ ,,	౧	౨
	ఎయిడెడ్ ,,	౧ (౧౯౩౧ లో —నిలిచిపోయినది)—	౩ (క్రొత్తవి)
		౧౬	౨౦
V (a)	వయోజనవిద్య :		
	స్కూళ్లు	౦	౧ (తాత్కాలికముగ ౧౯౨౯ నుండి ౩౩ వరకు పని చేసిన నైటు స్కూళ్లు ౬ గాక)
	గ్రంథాలయములు	౨	౫
	వసంతఋతు విద్యాలయములు	౦	౨
	రయితు మహాసభలు	౦	౩ (తా. ర. సభలు ౨ కేంద్రగ్రామ ర. స. ౧)
	ఉపాధ్యాయ మహాసభలు	౦	౩
	వస్తుప్రదర్శనములు	౦	౪
	పారిశ్రామికవిద్య (నేత)	౦	౧
	భజనసంఘములు (క్రమమయినవి)	౨	౬
	కరపత్రములు (R. R. C. ప్రచురించినవి)	౦	౫

				ప్రేక్షకులు
	మ్యాజిక్ లాందరు లెక్చర్లు	—	౮౨	౧౦౭౦౦ జనులు
	హరికథలు	౦	౩౧	౬౨౦౦ ,,
	నాటకములు	౦	౧౨	౪౨౦౦ ,,
	పురాణగ్రంథపఠనము	౮౧౨ దినములు		౨౧౦౦౦ ,,
	జిల్లాప్రముఖులు, తదితరమహనీయులు	౫౨ ఉపన్యాసములు		

VI	భవనములు :			
	స్కూలుకట్టడములు (తా. బోర్డు లేబరు)	—	౩	క్రొత్తకట్టడముల మదింపు రూ. ౭౩౦౦/- (౩)
	పంచాయతీగ్రంథనిలయ భవనములు	౧	౨	,, ౬౩౦/- (౧)
	ఆదర్శకపశువులకొట్టము	౦	౧	,, ౩౦౦/- (౧)
	భజనమందిరములు	౧	౨	,, ౬౦౦/- (౧)
	పార్కు (పంచాయతి)	౦	౧	

ఆర్థికము

I వ్యవహారపరిష్కారము — వ్యవహారములసంఖ్య (౬౦) — (ఊరిపెద్దలు, సూప్రవైజరు కలసి పరిష్కరించినవి ౨౮)

(a) ఆర్బిట్రేషన్ సంఘములు — ౦ — ౨

II ఋణపరిష్కరణము — అప్పు మొత్తము — ఫైసలాతి మొత్తము

(a) — రూ. ౬౭౪౨౦/- — రూ. ౩౧౮౬౦/-

(b) ఫైసలాతి అప్పువడ్డీరేటు — 3% నుండి ౪౫%

(c) (వడ్డీలేకనే ఫైసలయిన అప్పుమొత్తము రూ. ౬౫౦౦)

(d) వడ్డీరేటుమాత్రము తగ్గింపబడిన అప్పుమొత్తము ౨౦౦౦౦/-
వడ్డీరేటు ౧౨% నుండి ౪౫% నుండి ౬%

ఘంటాగోపురమునకును కోటకొండకును నడుమ వీథి-తిరుచినాపల్లి

యస్. శంకర సుబ్రహ్మణ్యము.

రథసప్తమి

కపిస్థలం కృష్ణమాచార్యులు

అతివైదికు లగుటవలన, మనపూర్వు లనాదిగ తమ మతగ్రంథములయం దనేకజ్యోతిషవిశేషములను గడు జాగరూకతతో వ్రాయుచుండిరి. మఱియు అట్టి విశేషములు సంభవించిన దినములయందు వారు తమ పితృదేవతలను బ్రసన్నులజేయుచుండిరి. ఇప్పటికిని మనలో ననేకులు శాస్త్రోక్తములగు వైదికకర్మలను విశేషములైన తిథులలో చేయుచున్నారు. సూర్యచంద్రగ్రహణములును, వసంత-శరదారంభములును, ఉత్తర-దక్షిణాయనములును నిట్టివే. ఈసందర్భములయందు జేయు వైదికకర్మముల ప్రయోజనము లెట్టివైనను, తా మాధారపడియుండు జ్యోతిష విశేషముల విషయమై మనకు గొంతజ్ఞానమును గలిగించుట కవి యుపయోగపడుట నిశ్చయము. ఈకర్మలే లేకుండినయెడల, వీని కాధారములగు జ్యోతిషవిశేషాంశముల విషయమై యాలోచించుట దుస్సాధమై యుండెడిదే. కావున, విలువగల యిట్టి వైదికకర్మలను తమసంతతివారమగు మనకు బరంపరగా వచ్చుచుండునట్లు చేసిన మనపూర్వులకు మన మెంతయు గృతజ్ఞులమై యుండవలయును.

ఇంతకాలము గడచిన తరువాత, భూతమును విమర్శించుసందర్భమున మన మప్పుడప్పు డుల్లేఖించి చెప్పుట సుసాధమే. మన విమర్శనము న్యాయముగ నుండవలయునేని, వేలకొలది యేండ్లకు ముందుండిన యా మార్గదర్శకుల స్థితియందు మనల నుంచికొని, వారిసాధనలకొలది వారిని మనము గౌరవింపవలయును.

ప్రాక్తనమగు సర్వము నెడగల దురభిమానముచే, మనలో కొందఱిప్పటికిని, మనపూర్వులు గర్వపడదగినట్టి యొక యుత్తమభూతమును గలిగియుండిరనుటను, విశ్వసింపజాలకుండుట చింతావహము. అయినను, మన పూర్వులుకూడ యోజించుచువచ్చిన కొన్ని విషయములను విమర్శింపబూనునప్పుడు మనల నిది యాటంకపరుపబనిలేదు. అట్టి దొకటి రథసప్తమి. రథసప్తమి యననేమో, అది యొక వైదికోత్సవ మెట్లయ్యెనో యీవ్యాసమున జూతము.

నాయుద్దేశ్యము తూచాతప్పని గణితస్వారస్యము గాదనియు, కాబట్టి సహస్రాబ్దముల విషయమున గొన్నిశతాబ్దముల పొరపాటుచేయుట సాధ్యమేయనియు మొట్టమొదటనే చదువరులను హెచ్చరించుచున్నాను. మఱియు, ఈవిషయమున నేను స్వయముగ గనిపెట్టినదేదియు లేదు. హిందూజ్యోతిశ్శాస్త్రమున పరిశోధనలు చేసిన తిలక్ మొదలగువారి యమూల్యగ్రంథముల లోని విషయములకు సంగ్రహముగ నీవ్యాసము వ్రాయబడినది.

ఋగ్వేదమునాటి యార్యుల సంవత్సరాది వసంతారంభము. దేవతలు భూమి కుత్తరముననను, పితృదేవతల స్వామియగు యముడు భూమికి దక్షిణముననను నివసించియుండిరని వారి నమ్మకము. కాబట్టి, వారు తమ సంవత్సరమును దేవయానము, పితృయానము నని రెండుగ విభజించిరి. కావున, సూర్యుడు వసంతారంభమున నున్నయప్పుడు, అనగా సూర్యుడు దేవతల నివాసమగు నుత్తరమును బ్రవేశింపబోవునప్పుడు, వారి సంవత్సరము నూతనోత్సాహములతో నారంభమగుట సహజమే. అయినను, ఆకాలమునకు దర్వాతివారు తమ సంవత్సరము నుత్తరాయణమునుండి, అనగా, సూర్యుడు దక్షిణమునుండి యుత్తరమునకు మఱలునప్పటినుండి, ఆరంభముచేసి యుత్తరాయణము, దక్షిణాయనము నని సంవత్సరమును రెండుగ విభజించిరి. ఈరెండు-వసంతశరదారంభములు, ఉత్తరదక్షిణాయనములు - పద్ధతులకును సమానముగ మన పూర్వు లీవివిధారంభములకు వివిధవ్యవహారములను గల్పింపవలసివచ్చెను. ఆకాలమున కృత్తికానక్షత్రముసమీపమున నుండిన వసంతశరదారంభములను వైదికకర్మలకును, శ్రవిష్ఠసమీపమున నుండిన

యుత్తరదక్షిణాయనములను లౌకికకర్మలకును వారు నియోగించిరి. కాని, రానురాను జను లాభేదములను మఱచిరి. మన ప్రసిద్ధజ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తల కాలమునకు చాలముందే యాక్రమముతలక్రిందయ్యెను. ఫలమేమనగా: మన మిప్పు డుత్తరాయణమున వైదికకర్మలను, వసంతారంభమున లౌకిక కర్మలను చేయుచున్నాము. ఇచ్చటను మనము యథార్థపరిస్థితులకెంతో వెనుకబడి యున్నాము. ఏలననగా వసంతశరదారంభములును, ఉత్తరదక్షిణాయనములును వరాహమిహిరునికి గనబడిన స్థానములనుండి చాలవెనుకకు బోయియున్నను, ౧౫౦౦ సంవత్సరముల ప్రాంతమున వాని స్థానముల మార్పుల నతడు వ్రాసినదానినిమాత్రమే మన మిచ్చట ననుసరించుచున్నాము.

మనపూర్వులు వసంతశరదారంభముల మార్పులను దగినట్లు తమ సంవత్సరముల నప్పుడప్పుడు సవరించుచుండిరని వారి పుస్తకములవలన దెలియుచున్నది. వరాహమిహిరుడు, తనకాలమున దక్షిణాయనము పునర్వసునక్షత్రమునొద్ద నున్నదని నిర్ణయించుచు, అది యాశ్లేషమధ్య సంభవించిన కాలమును గుఱించి ప్రసంగించుచున్నాడు. ఆశ్లేషనుండి వెనుకకు లెక్కవేసి చూడగా, ఆకాలమున నుత్తరాయణము శ్రవిష్ఠచెంతల సంభవించియుండవలయును; కాని అతని కాలమున నది సుమారు మకర మాసారంభమున, అనగా సుమారు ఉత్తరాషాఢానక్షత్రము రెండవ భాగమున సంభవించెను. వరాహమిహిరుడు చెప్పిన యా పురాతనకాలము కురుక్షేత్రయుద్ధపు కాలమని తోచుచున్నది. రణరంగమున భీష్ముడంపశయ్యపై బరుండి, ప్రాణములు విడుచుటకై యుత్తరాయణమును నిరీక్షించుచుండెను. మఱియు ఆకాలమున సూర్యుడు మాఘశుక్లదశమినా డుత్తరమునకు మఱలెనని మహాభారతమున నున్నది. ఆనెల పూర్ణిమనాడు చంద్రుడు మఘానక్షత్రమున నుండె ననుకొన్నయెడల, సూర్యుడప్పుడు శ్రవిష్ఠానక్షత్రమున నుండియుండును; మఱియు ఆనక్షత్రమువఱకు పూర్ణిమనాడును, భీష్మనిర్యాణము నాడును నక్షత్రమండలమున సూర్యుని స్థితిలో నంతగా భేద ముండదు. కాబట్టి, మహాభారతకాలప్రాంతమున నుత్తరాయణము శ్రవిష్ఠయొద్ద సంభవించినదని మనము నిర్భయముగ నూహింపవచ్చును.

మఱియొక స్వతంత్రనిదర్శనము గర్గుడు వ్రాసినదానిలో నగపడుచున్నది. అతనికాలమున నుత్తరాయణము మాఘశుక్లపాడ్యమినాడు సంభవించెను. అప్పుడు శ్రవిష్ఠకు రెండుప్రక్కల సూర్యచంద్రు లుదయించిరి. ఇట్లొకప్పుడు మాఘశుద్ధదశమినాడో, ఏకాదశినాడో, మఱియొకప్పుడు మాఘశుక్లపాడ్యమినాడును నుత్తరాయణము, సూర్యు డీసందర్భములలో శ్రవిష్ఠయొద్ద నుండగా సంభవించెనని తేలుచున్నది. సూర్యుడు శ్రవిష్ఠయొద్దనే యుండగా మఱియొకప్పు డుత్తరాయణము మాఘశుక్లసప్తమినాడు సంభవించి యుండవలయును. హిందువులకు 'సప్త' యనిన నొక వింతసంతోషము. చూడుడు. సప్తలోకములు, సప్తపర్వతములు, సప్తద్వీపములు, సప్తసాగరములు, సప్తాశ్వములు మొదలగునవి. సప్తమియు నుత్తరాయణమును వింతగా సరిపడుట మన పూర్వులకు గడు నచ్చియుండవలయును. అప్పటినుండియే రథసప్తమి సంవత్సరమున నొక విశేషదినమయియుండవలయును సందర్భపడిన విశేషదినములయం దెల్ల దేవతలను మెప్పించి విసుగని మన పూర్వులకు సూర్యుడు వింతగ సప్తమినాడు యమనివాసమగు దక్షిణమునుండి మఱలి, దేవతల నివాసమగు నుత్తరమునకు బోవుట ఒక మంచివిశేషమే యైయుండును. రథసప్తమియంతటి పురాతనకాలమున నుత్పత్తినొందినట్లు తోచుచున్నది.

కాని, ఇప్పు డుత్తరాయణము శ్రవిష్ఠవెనుక ననేకడిగ్రీలు వెనుకబడిపోయినది. అది యిప్పుడు మూలానక్షత్రము మూడవభాగమున సంభవించును. ఇట్లది మొదటి రథసప్తమినా డుండిన నక్షత్రమునుండి మూడు నక్షత్రములను దాటి నాలుగవ నక్షత్రమునకు వచ్చినది. ఒక్కొక్కనక్షత్రమునకును సరాసరి సుమారు ౧౩ డిగ్రీలచొప్పున నైనయెడల, అది యిప్పటికి సుమారు ౮౫ డిగ్రీల ధనూరేఖను దాటియుండవలయును. ౭౨ సంవత్సరములకు ౧ డిగ్రీ చొప్పున నుత్తరదక్షిణాయన వసంతశరదారంభముల స్థానములు మారుచుండును.

కాబట్టి, మొట్టమొదటి రథసప్తమి ౩౨౫౦ సంవత్సరముల కాలమున దేశీయవైదికోత్సవమై యుండవలయును. మన కిప్పటికిని రథసప్తమి యుత్సవమే కాని దాని పవిత్రతకు కారణము నుత్తరాయణమునకును దానికిని నెట్టి సంబంధమును లేదు. ఇది యొరలో నొకప్పు డుంచిన తళతళలాడు వా లెచ్చట నున్నదో తెలియక, వట్టి యొరను గడుజాగరూకతతో కాపాడుచుండునట్లున్నది. శ్రవిష్ఠను విడిచినతర్వాత ఉత్తరాయణము మొదల ఉత్తరాషాఢ రెండవభాగమున, అనగా సుమారు మకర మాసపు మొదటిదినములలో మారిబడినది. ఇది జరిగినది వరాహమిహిరుని కాలమున. ఉత్తరదక్షిణాయన వసంతశరదారంభముల స్థానములు మారియుండుటను జూచి యతడు మన లౌకికగణనము (Civil Calender) ను సవరించెను; కాబట్టియే మన వసంతర్తువును చైత్రమును, మన నక్షత్రముల నశ్వినియు ప్రారంభించుచున్నవి. వరాహమిహిరుని యనంతర మెవ్వరును సవరింపకుండుటవలన, మన మిప్పటికిని వాడుకలో లేని లౌకికగణనము ననుసరించుచు మార్పావశ్యకమనికూడ దలపకున్నాము. అయినను మంచిదినములు వచ్చుచున్నవి. మన యజ్ఞానమును బోగొట్టి, మన పురోవృద్ధికి దోడ్పడగల పరిశోధకులు మనలో నుండుటవలన, మనము సంపూర్ణముగ నిరాశచెంద బనిలేదని సంతోషముగ నున్నది.

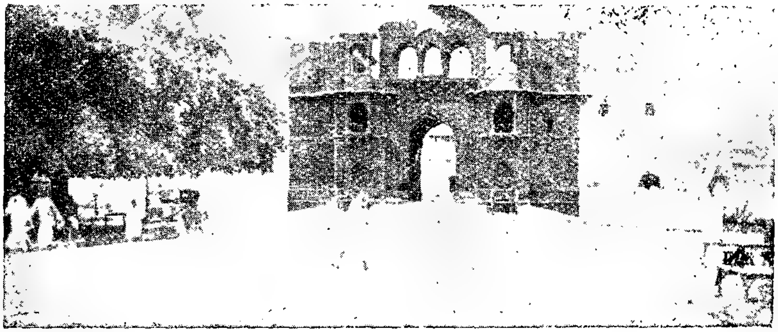

౧. కాశీరాజునగరు సింహద్వారము-రామనగరము

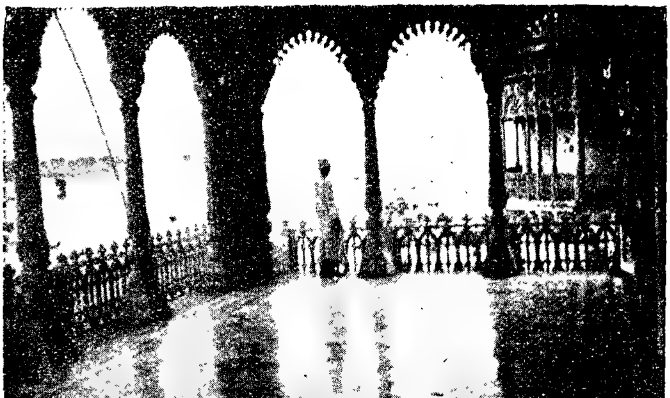

౨. కాశీరాజనగరాంతర్భాగమునుండి గంగానది-రామనగరము

—సి. జి. జగన్నాథ దాసు.

ఇండ్లు కట్టుట

కొ. నరసింహాచారి

ఒక ఇంటిని కట్టుటకు ముఖ్యముగా గమనించవలసిన విషయము లేవనిన, ఇంటి యొక్క నేలప్లాను, గోడలు. అట్టలతో కట్టబడు ఇంటికి నేలప్లానుతో చేర్చి చుట్టును వచ్చు వెలుపటిగోడలనుగూడ ఒకే అట్ట యందు వ్రాసికొని కత్తిరించవలెను. కొలతలు మనయిష్టానుసారము పెట్టుకొనవచ్చును. వెలుపలిగోడలు కాక ఇంటియందలి లోపలిగోడలు, వేర్వేరు అట్టతునుకలలో కత్తిరించుకొనవలెను. ఒకఅట్టతో మఱియొక అట్టనుగాని, ఒకఅంచుతో మఱియొకయంచునుగాని అతికించవలెనన్న అందు ఒక దానికి అతుకుతునుక (Flap) ఉండవలెను. ఇకను ద్వారములు, గవాక్షములు ఒకదాని కొకటి యెదురుగా నుండుట మంచియింటి యొక్క లక్షణము. ఒకగోడయందు ద్వారముగాని, గవాక్షముగాని యుండిన, దాని కెదురుగా ఆగోడకు వెనుకముందుగలగోడల యందుగూడ ద్వారముగాని, గవాక్షముగాని యుండవలెను.

చిత్రము 1 యందు A B C E అనునది నేలప్లాను. A B P O అనునది A B ప్రక్కనుండు వెనుకటి వెలుపలిగోడ. A C H G F అనునది A C ప్రక్కనుండు (పడమటి) వెలుపలిగోడ. B E L M N అనునది B E ప్రక్కనుండు (తూర్పు) వెలుపలిగోడ. C E J K అనునది C E ప్రక్కనుండు ముందుండు వెలుపలిగోడ. ఈగోడలన్నియు నేలప్లానుతో చేర్చి ఒకేఅట్టపై వ్రాయబడియున్నవి. ఈగోడల కెచ్చటెచ్చట f అను అతుకుతునుకలు కలవో వాటినన్నిటినిగూడ చేర్చికొని ప్లానువ్రాయవలెను. తక్కినభాగమును కోసివేయవలెను. పిమ్మట ప్లానునందు D అను గుర్తుగల ద్వారములును, W అను గుర్తు గల గవాక్షములను గుర్తించికొని వాటివాటికి నేరుగా గోడలయందు ద్వారములను, గవాక్షములను కత్తిరించుకొనవలెను. ప్రతిదానికిని పైయంచునందును, క్రిందియంచునందును, నడిమిరేఖయందును పూర్తిగా కోసి, . —— . —— . —— ఇట్టి గుర్తు గల చోటులవెంబడి మడువవలెను. తర్వాత లోపలి గోడలను వేర్వేరు అట్టలపై వ్రాసి కత్తిరించుకొనవలెను. వాటికిని అతుకుతునకలు f అను గుర్తుగల చోట్ల నుంచ

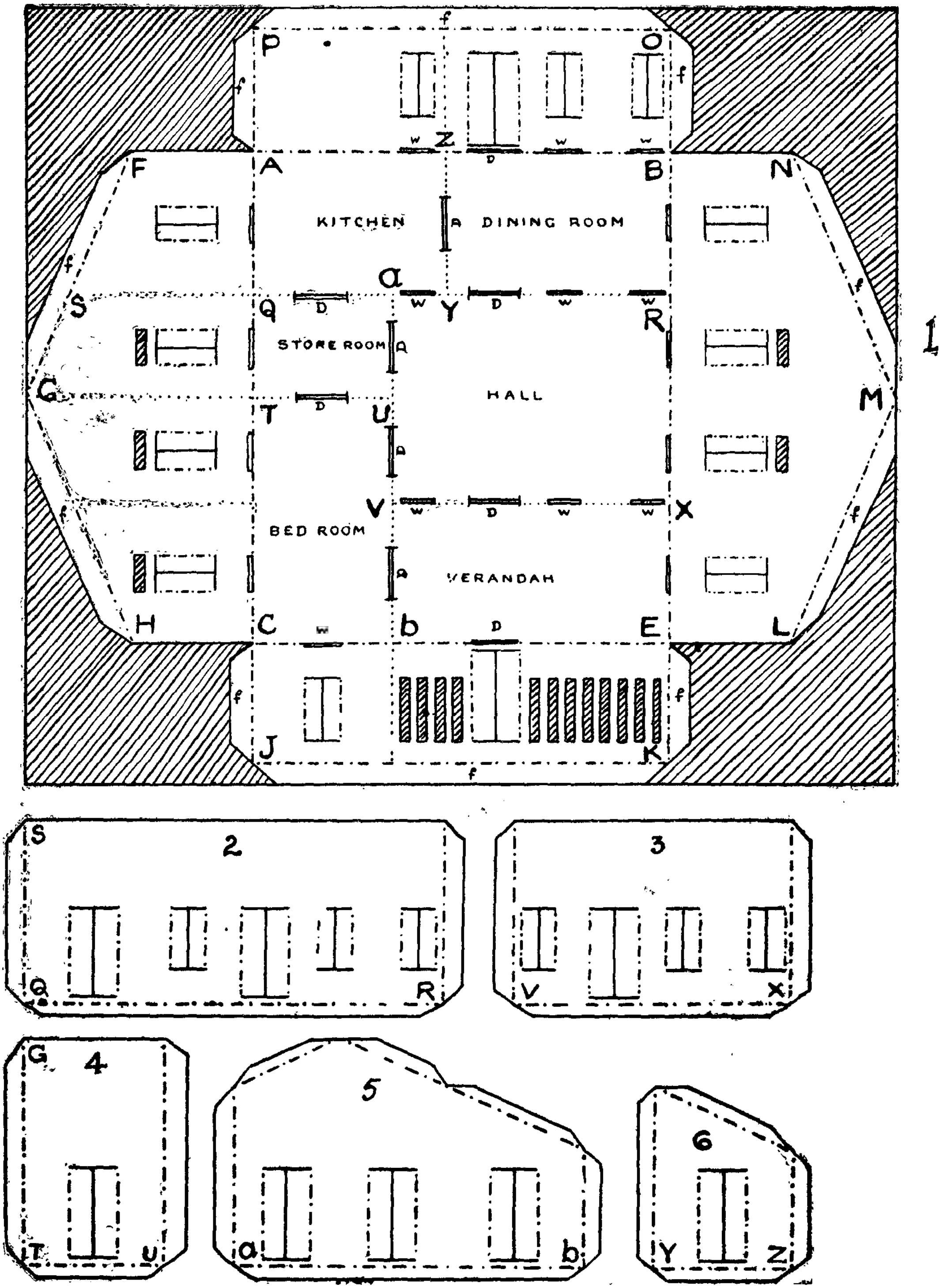

P
O
Z
A
B
F
N
KITCHEN
DINING ROOM
a
S
Q
Y
R
STORE ROOM
G
HALL
M
T
U
V
X
BED ROOM
VERANDAH
H
C
b
E
L
J
K
1
2
S
Q
R
3
V
X
4
G
T
U
5
a
b
6
Y
Z

వలెను. చిత్రము 2 నందలిది మొదటి చిత్రముప్లానునందలి QR అను గోడ. దీనియొక్క యెత్తు, ఇది పడమటిగోడను చేరునట్టి ప్రదేశమగు QS నంత యుండవలెను. చిత్రము 3 నందలిది మొదటి చిత్రము VX అనుగోడ. దీనియెత్తుకూడ, పడమటి గోడను చేరు ప్రదేశమునందలి ఎత్తునకు, అనగా QS సమానముగా నుండవలెను. చిత్రము 4 నందలిది మొదటిచిత్రమునందలి TU అనుగోడ. దీనియెత్తు పడమటిగోడను ఇదిచేరునట్టిప్రదేశమునకు, అనగా TG కి సమానముగా నుండవలెను. GM అను భాగములు ఇంటినడికొప్పునకు చేరినవి. చిత్రము 5 నందలిది ఉత్తర దక్షిణములుగా పోవు AB అనుగోడ. ఇది QR నకును CE కని మధ్యరెంటిని తాకుచున్నది. దీని యాకారము చతురస్రముకాక పడమటిగోడ యందలి CHGHQ అను భాగమునకు సమానముగా నుండవలెను. చిత్రము 6 నందలి గోడ, మొదటి చిత్రము నందలి YZ అను ప్రదేశమునందలి గోడ. ఇది పడమటిగోడయందలి QSFA భాగమునకు సరియై యుండవలెను. ఇట్లు గోడల నన్నిటిని కత్తిరించుకొని, మొదటచిత్రము నందలి అట్టను మొదట దీసికొని దానిచుట్టు గల గోడలను నిలువబెట్టి మూలలందు అతుకుతునుకలను లోవైపుండునటుల అతికించవలెను. పిమ్మట తక్కిన విడిగోడలను ఒక్కొక్కటిగా వాటివాటిస్థానములందు నిలువబెట్టి అతికించవలెను. అటుపిమ్మట ఇంటికప్పును ప్రత్యేకముగా కత్తిరించవలెను. దీనియొక్క అంచులు ఇంటిగోడలకు వెలుపల కొంచె మెక్కువగా మిగిలివచ్చునట్లు పెద్దదిగా నుండవలెను. కప్పునకు కావలసిన అట్ట AB కొలతకు కొంచె మెక్కువగా నుండునట్లు వెడల్పును గలిగియు, GHF

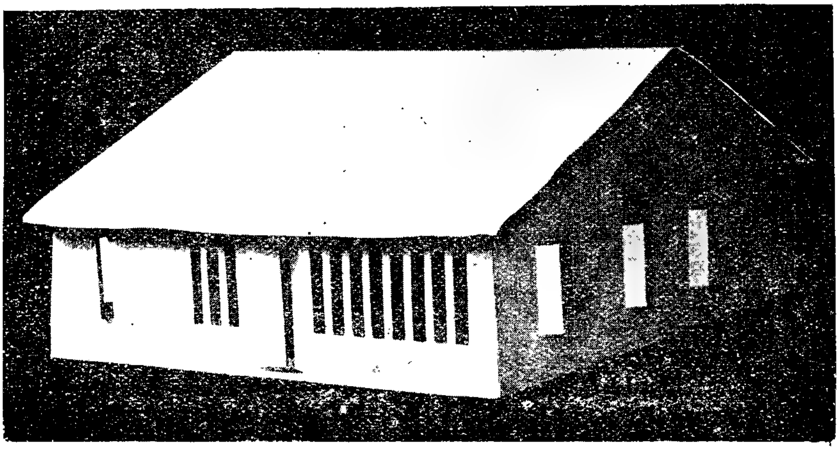

ఇల్లు (పైకప్పుతో)

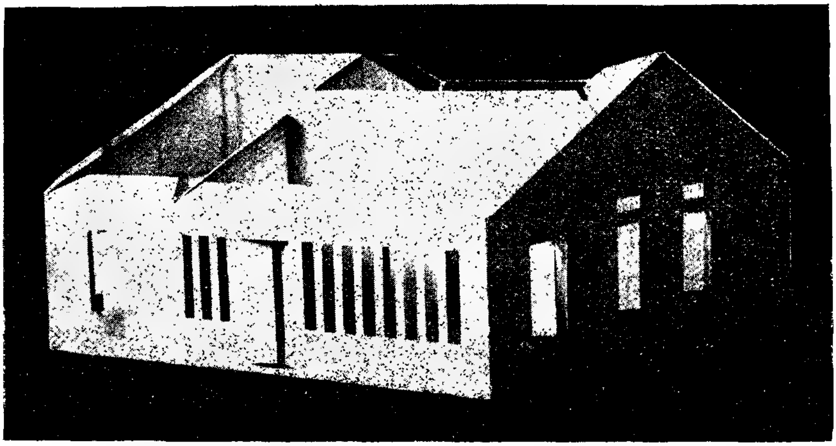

ఇల్లు (పైకప్పు లేక)

పొడవునకు కొంచె మెక్కువగా నుండునట్లు పొడవును గలిగియు నుండవలెను. దీనిని సగముగా మడిచి మడతగుర్తు G M అను నడికొప్పుమీఁదవచ్చునట్లు ఇంటిపై మూసి అతికించవలెను.

ఈఇంటియందు ఒకహాలును, వంటగది, భోజనగది, కొట్టడి, పడుకగది, వసారా కలవు. వసారాగోడయందు కమ్ములుండు రీతిని చాలాసందులు కోయబడియున్నవి.

అట్ట లావుగా నుండినయెడల మడువవలసిన ప్రదేశములందు కత్తితో తేలికగా నొకసారి గీతవేసి మడువవలెను. సన్నని అట్ట అయినయెడల, పెనసలుతో నదిమి గీతవేసిన చాలును.

(All rights reserved.)

స వ ర ణ

రాయబారము: మార్చిభారతి ౩౮౧-వ పుటలో మొదటి కలములో పదియవ బంతిలో 'చెప్పియుండిరి' అనుదానిని 'చెప్పియుండిరా?' అని ప్రశ్నార్థకముగా చదువుకొనవలెను.

నక్షత్రమండలము

గొబ్బూరు వేంకటానందరాఘవరావు (కవితానమిణీ)

(భావ సంవత్సర చైత్ర, అధికవైశాఖ మాసములు-ఏప్రిల్ 1934)

[ఈపటము తలమీఁది ఆయాదిక్కులు చూపునట్లు సరిగాపట్టుకొని చూడవలయును. ఇందున్న నక్షత్రములు
ఏప్రిల్ 8 తేదీని రాత్రి 8-55 గంటలకును, ఏప్రిల్ 22 తేదీని రాత్రి 8- 0 గంటలకును
,, 15 ,, ,, 8-28 ,, ,, 30 ,, ,, 7-29 ,, కనబడును.]
మే 7 ,, ,, 7- 0 ,,

పట 2

ఈ భావసంవత్సర చైత్రబహుళనవమి మొదలు అధికవైశాఖబహుళదశమిపర్యంతము—అనగా ఏప్రిల్ ౮-వ తేదీ మొదలు మే ౮-వ తేదీవఱకును రాత్రి తొలిజామున ఆకాశమున కానవచ్చు గ్రహనక్షత్రాదులను గమనింతము.

పాలవెల్లి (Milky Way)

మధ్య బాసగా వంగిన మండలఖండవక్రమువలె పాలవెల్లియీమాసమున దక్షిణసమీప-ఆగ్నేయదిశనుండి ఉత్తరసమీపవాయవ్యదిశకు వ్యాపించియున్నది. అయ్యది ఆగ్నేయమున అశ్వతరమండలముకడనుండి త్రిశంకు, నౌకామండలములను గడచి, వాసుకి, మందరగిరి మీదుగా శ్వాన, పూర్వశ్వానములమధ్య బడి, ఆర్ద్ర నక్షత్రము నంటుచు, సారథిరథము నతిక్రమించి భృగుపరశుమండలమున కావల నస్తమించుచున్న అప్సరస మండలముకడ, వాయవ్యమున నదృశ్యమగుచున్నది. విషువద్రేఖకును, క్రాంతివృత్తమునకును మధ్యప్రదేశములందే ఈపాలవెల్లి విశేషతేజముకలట్లు మాపట్టుచున్నది. ఇట్లగపడుటకు కారణము అచట దట్టముగా ప్రోగులు పడియున్న అసంఖ్యకోటినక్షత్రము లుండుటయే. అనగా నచట క్షీరవాహిని ఎక్కువ తేటుగా కనబడుటకు కారణము లెక్కకుమీరినన్ని చిరుచుక్కలు అతిసాంద్రములై యుండుటయే.

తేజోవిషయమున ప్రథమగణ్యములైన నక్షత్రములు

(First Magnitude Stars)

ఈమాసములో రాత్రి తొలిజామున నగపడు నీ నక్షత్రములు పది యున్నవి. అవి యేవేవి అనగా,

౧. స్వాతి (Arcturus)

౨. చిత్ర (Spica)

౩. మఘ (Regulus)

౪. మృగవ్యాధుడు (Sirius)

౫. పూర్వశ్వానము (Procyon)

౬. అగస్త్యుడు (Canopus)

౭. అర్ధనారీశ్వరుడు, సాంబమూర్తి (Pollux)

౮. ఆర్ద్ర (Betelgeaux)

౯. రిగెల్ (Rigel)

౧౦. రోహిణి (Aldebaran)

తూర్పున

కుమ్మరిసారెవంటి ఆకారముగల ఐదు ఆరునక్షత్రములతో విశాఖ ఇప్పుడే ఉదయించినది. దీనినే శ్రీనాథమహాకవి "చిఱుతవోయిన మూకుడువలె" నున్నదని వర్ణించినాడు. దీని కెగువను శేషమండలమును, హెర్కులేశ (Hercules) మండలమును ఇప్పుడిప్పుడే పొడసూపుచున్నవి. ఆగ్నేయదిశను అశ్వతరమండలము కొంతవఱకు ఉదయమైనది. దానికెగువను నహుషుడును, నహుషుని కుత్తరముగా తోరణస్తంభములనదగిన చిత్ర, స్వాతి నక్షత్రములును మెఱయుచున్నవి. ముత్యమువలె చిత్రయు, పగడమువలె స్వాతియు మెఱయుచుండగా, మధ్యను, చిత్రసమీపమున వక్రగతుడైన గురుడు క్రమముగా హస్తగంకకు పోవుచున్నాడు. అఖండతేజముతో మెఱయు నీగురుగ్రహమునకు సమీపమున దక్షిణముగా చిత్రయు, ఉత్తరమున కొంతదూరమున స్వాతియు ప్రకాశించుచు నగపడు రమ్యదృశ్యము ఈ నెలయంతయు చూడనగును. విశేషించి దక్చక్రము (Horizan) మీదుగా నిపుడే ఉదయించిన విశాఖ ఇంద్రాగ్నిదైవత్యమైన విశాఖ-అగ్నివేదికవలె గుండ్రమైన యాకారముగల విశాఖ-అడుగునను, కన్యారాశిపైనను అగపడుట గమనించి, ఆయంశమునే గైకొని, 'కన్య అగ్ని కుండసముద్భవ, అయోనిజ' అని భారతకారుడు వర్ణించిన వర్ణన చక్కగా గ్రహించి యానందించుటకు మంచియవకాశమిపుడు లభించినదని విన్నవించుచున్నాను. ఈ కన్య వ్రేలి నలంకరించిన యుంగరమునందలి మేటివజ్రము

లాగున 'చిత్ర' నక్షత్రము మెఱయుచున్నదని ఇంకొకరు వర్ణించినారు. మెచ్చదగిన ఈవర్ణనయందలి సారస్యమును గ్రహించుటకుగూడ ఇపుడే అనుకూలముగా నుండును.

ఉత్తరమున

క్రతు, పులహ, పులస్త్య, అత్రి, ఆంగీరస, వసిష్ఠ, మరీచి అను నామములుగల సప్తఋషులు బాగుగా ఉదయించినారు. అందు క్రతుపులహులు ఇంచుమించుగా గగనమధ్యమును చేరుకొన్నారు. పులహ-క్రతు రేఖ సూటిగా ధ్రువుని చూపుచున్నది. ధ్రువుడు లఘుఋక్షపుతోకచివరను ప్రకాశించుచున్నాడు. ధ్రువున కెగువను కశ్యప, మహేంద్రులును, తోక మొదట అగ్నియు, అగ్నికి తూర్పుదెసను ధాత-విధాతలును, ఆవల మిత్రుడును కానవచ్చుచున్నారు. ఈలఘుఋక్షపు చుక్కలకు ఉదయాస్తమయములు లేవు. సప్తఋషులు, అనగా బృహదృక్షమునందలి ఆంగీరస, వసిష్ఠనక్షత్రములకు ఎదురుగా, లఘుఋక్షమునందలి ధ్రువరక్షకులు-ధాతవిధాతలు కానవచ్చుచున్నారు. ఈరెండు ఋక్షములకు మధ్యను మెలికెలు తిరిగి, వక్రరూపముతో నరకుడు కానవచ్చుచున్నాడు. నరకునితోక క్రతుఋషి కడను, శిరస్సు ఉత్తరసమీపపు ఈశాన్యమునను చూడనగును.

మధ్య

ఇపుడు గగనమధ్యమున మఘానక్షత్రము మెఱయుచున్నది. కొడవలివలె చూపట్టు వక్రపు చుక్కలలో పిడియుండు స్థానమున నీమఘానక్షత్రమున్నది. అది మన సూర్యునికంటె వేయిరెట్లు అధిక తేజముగల నక్షత్రము. అందునుండి వెడలిన వెలుతురు కిరణములు మనభూమిని చేరుకొనుసరికి ౧౫౩ సంవత్సరములు పట్టును. అనగా టిప్పుసుల్తాను రాజ్యమేలినపుడు మఘనక్షత్రమునుండి బయలుదేరిన వెలుగుకిరణములు ఒక క్షణమునకు లక్షయేనుబదియారుమైళ్లచొప్పున ఎడతెగకుండ ప్రయాణముసాగించి వచ్చివచ్చి యీనాటికి మనభూమిని చేరుకొగలుగుచున్నవి.

మఘ సింహరాశిలోనిది. సింహము మెడకు కట్టిన పతకములోని వజ్రములాగున నది మెఱయుచున్నది. ఇది యారాశిలోని 'ఆల్ఫా' నక్షత్రము. అందుల 'బీటా' నక్షత్రము మన ఉత్తరఫల్గునీనక్షత్రమే. అది తోకచివర నున్నది. పూర్వ మది విశేషతేజస్సుతో మెఱయుచు First Magnitude Star అయియుండినట్లు మన ప్రాచీనగ్రంథములలోనేకాక, ముసల్మాన్‌సిద్ధాంతుల గ్రంథములలోగూడ చెప్పబడినది. అట్టిచుక్క తొంటితేజము గోల్పోయి యిపుడు ఒక మోస్తరుగా కనబడుచున్నది. ఈయుత్తరఫల్గునియు, చిత్రయు, స్వాతియు- మూడును ఒక సమత్రిభుజము (Equilateral triangle) గా నేర్పడుట గమనింపదగియుండును.

మఘమీదుగా, తూర్పునకు వ్రాలియున్న నక్షత్రమును 'గామాలియో' అని పాశ్చాత్యులు చెప్పుదురు. దానినే కేత్కారుపండితులు శృంగనక్షత్ర మనిరి. అది సింహముయొక్క శిరోభాగమున మెఱయుచుండును. మఘకు పశ్చిమభాగమున పొట్లపూవువలె పుష్యమి వ్రాలియున్నది. ఆదిగువను ఆశ్రేషసర్ప మున్నది. ఆశ్రేషను గలిసి అహి, నహుషమండలములు తూర్పునకు వ్యాపించియున్నవి. పుష్యమికి ఎగువను మూషికసహితుడైన విఘ్నేశ్వరు డున్నాడు. మిథునరాశియు, దాని కెగువను సారథిమండలమును పాలవెల్లిప్రక్కనే చూడనగును. ఇవికూడ పడమటకు వ్రాలియేయున్నవి.

వాయవ్యము-పడమటదిక్కులను

వాయవ్యమూలను కల్పవృక్షమునీడను అప్సరసలస్తమించుచున్నారు. దిగువ పాలవెల్లిలో భృగుపరశుమండలమును, దిగువ పులోముడును త్వరలోనస్తమింతురు. అశ్విని, భరణి అస్తమించినవి. కృత్తికలును త్వరలో నస్తమింపనైయున్నవి. రోహిణీనక్షత్రము ఒక నేత్రముగా గలిగి రెండుపాదములు, కొమ్ములు చూపుచు దుముకుచున్నట్లున్న వృషభరాశిస్వరూపము ఇపుడు చక్కగా చూడనగుచున్నది. దిగువను ఒరేయన్‌యోధుడును త్వరలో నస్తమింపనైయున్నాడు. రిగెల్‌చుక్క

సమీపమున పుట్టిన ట్లగపడు యమునానదియొక్క మొదటిభాగము తప్ప శేషించిన దంతయు నస్తమించి నది. ఒరయన్ దిగువ శశకముకూడ ఇక త్వరలో నస్త మించును. పాలవెల్లికి పడమటను మృగవ్యాధునితో కూడిన శ్వానమండలము ఒరయన్ దిగువ నున్నది. వాసుకి కవ్వపుత్రాడుగా చుట్టిన మందరగిరి పాలసముద్రమున తేలియాడుచున్నది.

దక్షిణాకాశమున

ఇప్పుడు ప్రధానముగా చూపట్టుచున్నది నౌకా మండలము. ఋగ్వేదమునందే ఇది 'దైవీమ్‌నావామ్' అని వర్ణింపబడినది. ఇందు నాలుగు భాగములకు నాలుగు ప్రత్యేకనామము లున్నవి. (Argo Navis has four parts)

Malus = Mast స్తంభభాగము

Vela = Sails తెరచాపలభాగము.

Carnia = Keel అధోభాగము, లేక పృష్ఠ భాగము.

Puppis = Poop అమరము, లేక వెనుకప్రక్క భాగము.

ఈయోడచుక్కాని త్రిప్పుచు అగస్త్యుడు నడుపు చున్నట్లుండును. గ్రీకుగాథలలో కేనోపస్ (Canopus) అనబడునీనక్షత్రము మెనిలాస్ (Menelaus) రాజుయొక్క ఓడచుక్కాని త్రిప్పువాడని చెప్పబడినది. ఈ యగస్త్యుడు మన సూర్యునికంటె అరలక్షరెట్లు తేజోధికమైన మహాగోళమని నేటిసిద్ధాంతులు గణించిరి. ఈ చుక్క మృగవ్యాధరుద్రుని దిగువ దక్షిణాకాశమున నగపడును. నౌకామండలమున కెగువను, అహిమండలమునకు దిగువను వ్రీమండలము గలదు. దీనినిగూర్చిన గాథలు శ్రీముఖ చైత్రమాసభారతి ౬౩౬-౬౩౪ పుటలలో వివరించినాను. అహిమండలముపైనున్న చమస, గ్రావ మండలముల గాథలును అందే చూడవగును. కన్యదిగువ వార్తికపుగాథలును వెనుక వర్ణింపబడినవి.

గ్రహములు

ఈమాసములో రాత్రి తొలిజామున గురు డొకడే కానవచ్చును. ఇతరగ్రహములు కానరావు. గురుడును చిత్రసమీపముననే వక్రించి హస్తవరకు వెనుకకు రాగలడు. కాబట్టి ఈమాసములో గురుడు చిత్ర, హస్త నక్షత్రములమధ్యనే కనబడును.

విశేషవిషయములు

౧. ఆర్ద్ర -ప్రవాళ మేకమ్-పగడమువంటి ఒక్క ఎఱ్ఱని నక్షత్రము. దీనినే వేదములు "బాహూ" నక్షత్రమనియు, పాశ్చాత్యులు Betelgeaux అనియు చెప్పుదురు దీనివెలుగు మనకు చేరుటకు ౧౮౨ సంవత్సరములు పట్టును. దీని వ్యాసము (Diamet_r) ౨౭ కోట్ల ౩౦ లక్షల మైళ్లు: అనగా మన సూర్యగోళపు వ్యాసముకంటె మూడువందలరెట్లు పెద్దది.

రోహిణి (Aldebaran)

దీనివెలుగు మనకు చేరుటకు ౩౦ సంవత్సరములు పట్టును.

పరివృక్త (Bellatrix)

రోహిణికి దిగువను, ఆర్ద్రకు ౧౦ డిగ్రీల దూరమునను పాశ్చాత్యులచే బిలాట్రిక్సు (Bellatrix) అని చెప్పబడుచున్న చుక్క యొకటి కలదు. నాలుగు మంచపుకోళ్లవలె గొల్లకావిడిచుట్టునున్న ఒరయన్ చుక్కలలో నిది వాయవ్యమూలచుక్క. దీనికి గల బిలాట్రిక్సు నామమునకు అర్థము వీరవనిత (Woman Warrior), యుద్ధముచేయగల స్త్రీ. ఈచుక్కకుసంబంధించినదని చెప్పదగిన వేదగాథ యొకటి కలదు. దానినిట సంగ్రహముగా వ్రాసెదను. (చూ. ఋగ్వేదము దశమమండలము, ౧౦౨-వ సూక్తము.)

ముద్గలుడనుఋషి యొక డుండెను. అతనికి ముద్గలాని అనుభార్య యుండెను. ముద్గలానికి సంతానము కలుగలేదు. వంధ్యయైన భార్యను విడిచి అతడు వేరొక భార్యను వివాహమయ్యెను. ఒకప్పుడు చోరులచే

ముద్గలుని గోవులు హరింపబడెను. ఒక్క ముసలియెద్దు మాత్రమే మిగిలెను. ఆయెద్దును తన రథమునకు కట్టి, ముద్గలుడు దొంగలవెంట పోవుటకు సిద్ధపడెను. వంధ్యయు, పరివృక్తియు నైన ముద్గలాని భర్తరథమునకు సారథియై శత్రులతో పోరుటకు భర్తతో వెడలెను. [సంతానవతులుగాక వంధ్యలైన స్త్రీలు ఆదోషపరిహారార్థము వీరవనితలై భర్తలతోకూడ శత్రువులపై యుద్ధమునకు వెడలి, రథమునడిపియు, శత్రులతో బోరి వధించి శత్రుధనమును గైకొని భర్తలకు సమర్పించియు వారి యనుగ్రహమును బడయుచుండిరి. ఇట్టి వీరవనితలకు పరివృక్తలని పేరుండెను. ఇటీవలి కథలలో దశరథుని భార్యయగు కైకయు, కృష్ణుని సత్యభామయు నిట్టివారలే యనవచ్చును.]

ఇట్లు యుద్ధసన్నద్ధులై యాదంపతులు చోరుల వెంట బడిరి. ముద్గలుని చేతిలో 'ద్రుఘణ' మను నాయుధ ముండెను. ద్రుఘణ మనగా గుదియ, లేక గదవంటి ప్రహరణసాధనము. ముద్గలు డాద్రుఘణమును విసరగా అది చోరులున్నచోట పడెను. ఆదంపతులు వారలతో బోరి జయించి తమగోవులను తిరిగి తెచ్చుకొనిరి.

ఇదే నిరుక్తము IX-౨౩లో ఇట్లు వర్ణింపబడినది: "ముద్గలో భార్మ్యశ్వఋషి ర్వృషభంచద్రుఘణంచ యుక్త్వా సంగ్రామే వ్యవహృత్యాజిం జిగాయ" మఱియు బృహద్దేవత VII-౧౨లో ఇట్లు వర్ణింపబడినది. "ఆజావనేన భార్మ్యశ్వ ఇంద్రా సోమాతు ముద్గలః అజయ ద్వృషభం యుక్త్వా ఐంద్రంచ ద్రుఘణం రథే"

ఈ కథ పశ్చిమాకాశమున నక్షత్రరూపమున నెట్లు చిత్రింపబడినదో గమనింతము:

ఉత్తరమున సారథిమండలమున రథము గమనింపుడు. పశ్చిమమున కృత్తిక ¾ + రోహిణి + మృగశిరత్తిగల వృషభమును గమనింపుడు. అచట మృగశిర చుక్కలం జూడుడు. మృగము మాయామృగము. వృత్రుడు మాయామృగశిరస్కుడు, చోరుడు. మృగశిర సోమదైవత్యముగుటగూడ గమనింపుడు. ఆర్ద్ర కెనవను గదవంటి రూపముగల ఆయుధ మొకటి గలదు. ఇది ఒరయన్ (Orion) యోధుని చేతిలోని బడితెవలె కొన్ని పటములందు చూపబడినది. [చూ. భారతి, అంగీరస మార్గశిరమాసము ౫౨౧ పుట. ఒరయన్ యోధుని చిత్రము.] ఈగాథలో ముద్గలుడు ద్రుఘణ, వృషభయుక్తమైన రథము నెక్కి ముద్గలుడును, అనిభాగ్య ముద్గలాని పరివృక్తియు వెడలినట్లు గలదు. పాశ్చాత్య గాథలలో Bellatrix అని వర్ణింపబడిన Woman Warrior వేదకాలమునాటి 'పరివృక్తి'యే. ఆవీర వనితయే ఈవీరవనిత యని మనవిచేయుచున్నాను. ఋగ్వేదమునందలి యీ ఋక్కులలో రెండుమూడు మంత్రము లీక్రింద వ్రాసి యీగాథ ముగించుచున్నాను.

"ఇమంతం పశ్య వృషభస్య యుంజం కాష్ఠాయమధ్యే ద్రుఘణం శయానం..." X-౧౦౨-౯.

ఈవృషభ మెట్టిదనగా:

"...నస్మై తృణం నోదక మాభర న్త్యుత్తరో ధురోవహతి ప్రదేదిశాత్." X ౧౦౨-౧౦.

ఆవృషభమునకు గడ్డి, నీరు పెట్టరు. అది ఉత్తరమున ధ్రువమున కతీతమై దిశలు చూపును.

"పరివృక్తేవ...ఏషైష్యాచి ద్రథ్యా జయేమ సుమంగలం సినవదస్తు సాతం" X ౧౦౨-౧౧.

రాసులు

పడమటి సమీపపు వాయవ్యమునుండి, తూర్పు సమీపపు ఆగ్నేయమువఱకు వరుసగా వృషభ, మిథున, కర్కటక, సింహ, కన్యా, తులా రాసులు వ్యాపించి యున్నవి.

ఉల్కాపాతములు

ఈనెల ౨౧-వ తేదీ మొదలు ౨౩-వ తేదీ వఱకు రాత్రి బ్రహ్మనక్షత్రసమీపము (Vega) నుండి తేజోవంతములైన ఉల్కలు వేవేగ రాలగలవు. అవి బంగారు ఛాయగల ధవళకాంతితో వెలిగి రాలుచుండును. ఈయుల్కాపాతమునకు కారణము సిద్ధాంతులు ఇట్లు చెప్పుచున్నారు. ౧౮౬౧ లో కనబడిన గొప్ప తోకచుక్క ఖండఖండములై చరించుచున్నది. మన భూగోళము సూర్యునిచుట్టు తిరిగివచ్చుటలో ఆతోకచుక్కశకలములు తారసిల్లినపుడు, ఆశకలము లీభూమిపై నా తేదీలను ఉల్కలై రాలుచున్నవి. ఇవిగాక ఈమాసములో మరిమరి చిల్లర ఉల్కాపాతములు లేవు.

[Gama Leo - సింహరాశిలో 'గామా' సర్తుగల చుక్క. శృంగనక్షత్రము మాదనసును. నవంబరు నెలలో ఉల్కలు దీని సమీపమునుండియే రాలుచున్నట్లు కనబడెను.]

సెలవుదినములలో-ఉబుసు పోనివారి షికారుసౌఖ్యము

సాళువ తిమ్మరుసుమంత్రి

కుందూరి ఈశ్వర దత్తు

\

"ఏమంత్రిమణి నిజస్వామికార్యక్రియా
తత్పరమానసోత్సాహశాలి
యేమంత్రిమణి మిత్రహితబాంధవాశ్రిత
ప్రకరరక్షణకళా ప్రౌఢబుద్ధి
యేమంత్రిమణి వచోహేలాతి నైర్మల్య
శీతలతాధూత శీతరోచి
యేమంత్రిమణి సుధాధామశాంభవదామ
ధాళధళ్యసుతుల్య ధవళకీర్తి
యట్టి మంత్రికులోత్తంసమహిత నృపతి
పటల మకుటాగ్ర ఘటితపత్పద్మయుగళి
సకలకర్ణాట రక్షావిచక్షణుండు
దీనసురశాఖి సాళువ తిమ్మమంత్రి."

—రాజశేఖరచరిత్రము

"కరచరణాదు లందఱకుఁ
గల్గినయంతటనే సమర్థతన్
మెఱవఁగఁ గాంచనేర్తురె
మనీషివరుల్ ధరలోన నెవ్వ రి
క్కరణి ఘటించుచుం గృతయు
గంబునఁ ద్రేతను ద్వాపరంబునం
దరయఁగ సాళ్వతిమ్మసచి
వాగ్రణికి న్సరిమంత్రి గల్గునే ?"

—కృష్ణరాయవిజయము

"శ్రీయశోనిత్యుండు శ్రీకృష్ణదేవ
రాయసామ్రాజ్యభార ధురంధరుండు
బలవదారాతి భూపతినుతపాద
తలుఁడు సాళువ తిమ్మదండనాయకుఁడు."

—కృష్ణార్జునసంవాదము.

విజయనగరసామ్రాజ్య మేలిన తుళువరాజవంశ భూపాలుర కమాత్యశ్రేష్ఠుఁడు సాళువతిమ్మరుసు. ఈ మంత్రిశిఖామణి యార్వేలనియోగి బ్రాహ్మణ కులోత్తంసుఁడు; కౌండిన్యసగోత్రుఁడు; వేమరాజునకుఁ బౌత్త్రుఁడు; రాచిరాజునకుఁ బుత్రుఁడు.* ప్రబంధముల యందును, శాసనములందును సాళ్వతిమ్మనృపతి యనియు, తిమ్మమంత్రియనియు, తిమ్మయ్యయనియు, తిమ్మయ్యంగారనియుఁ బేర్కొనఁబడినను, తిమ్మరుసు నిజమైననామము తిమ్మరాజై యుండును. కర్ణాటక భాషలో 'అరుసు'శబ్దమునకు రాజని యర్థము. తిమ్మరుసనఁగా తిమ్మరాజు. ఇతని తండ్రితాతల యుదంతము గాని, జన్మస్థలముగాని తెలుసుకొనుట కాధారములు లేవు.

వీరనరసింహరాయలు - తిమ్మరుసుమంత్రి

తిమ్మరుసుమంత్రినిగూర్చి చరిత్రకారులకుఁ దెలిసిన మొదటిచరిత్రాత్మకవృత్తాంతము ఇమ్మడి నరసింహ రాయలకాలమునాఁటి విరించిపురశాసనము. ఆశాసనము ఆంగ్లమానము క్రీ. శ ౧౫౦౬-వ సంవత్సరము.† తరువాత నీతఁడు వీరనరసింహరాయల సచివాగ్రణియని తాడిపత్రిశాసనములవల్లఁ దెలియుచున్నది.

---

* Epigraphia Indica, Vol VI. page 234. Line 24.

తిమ్మరుసుమంత్రి మేనల్లుఁడగు నాదిండ్ల అప్పామాత్యున కంకితము గావింపఁబడిన రాజశేఖరచరిత్రములో మాదయగారి మల్లనకవి ద్వితీయాశ్వాసాంతమున నప్పామాత్యుని నియోగిబ్రాహ్మణుఁ డని వర్ణించెను.

సుగంధి: "పారదప్రభానిభాసిభద్ర కీర్తివాహినీ పూరదానధూత దివ్యభూజ కామధేనుదు
ర్వార యాఱువేల వంశవార్ధి పూర్ణచంద్రమా సారబుద్ధి జాల నీతశత్రుభూమిభృద్రమా."

† South Indian Inscriptions, Vol I, No. 115.

మొదటి శాసనము

"శ్రీ మహారాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీరనరసింహరాయ మహారాయలు విజయనగరమందు పృథివీరాజ్యం శేస్తుండంగాను తత్పాదపద్మారాధకుండైన శ్రీ మన్మహాప్రధాన సాళువతిమ్మయంగారు సత్తిరాజ్యంలో పెంన్నబడి తాడిపరతి రామేశ్వరదేవరకు దండం పెట్టి సమర్పించిన గ్రామ భూదానశాసనం.

(శుక్ల సం॥ వైశాఖ శు ౧౫ శుక్రవారం)"

రెండవ శాసనము:

ఈ శాసనముప్రకారము వీరనరసింహరాయల పుణ్యమునకుంగాను 'తిమ్మరుసు పెండ్లిసుంఖాలు సర్వమాన్యంగాను విడిచెను.' (Remission of the Marriage Tax)*

వీరనరసింహరాయలు వ్యాధిగ్రస్తుఁడై విజయనగరమందు స్వర్గస్థుఁడయ్యెను. అవసానకాలమునందు తన సచివాగ్రణియైన తిమ్మరుసుమంత్రిని పిలిపించి, తన మరణానంతరము రాజ్యమునకుఁ దన కుమారునికిఁ బట్టము గట్టుమనియుఁ, దనసోదరుఁడగు శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకండ్లు తీయించి తనకుఁ జూపుమనియుఁ జెప్పెనట. తిమ్మరుసు కృష్ణదేవరాయలను బిలపించి యాతనికాసంగతి చెప్పెను. అందుల కాతఁడు తనకు రాజ్యకాంక్ష లేదనియు, తాను తురీయాశ్రమమును స్వీకరింతుననియుఁ జెప్పి, ఎట్లయినను కండ్లుపీకించి అంధత్వమును గలుగఁజేయవలదని వేఁడుకొనెను. తిమ్మరుసు సాపలుకు లాలించి, శ్రీ కృష్ణదేవరాయలె రాజ్యార్హుఁడని నిశ్చయించి, యొక మేఁకను జంపి దాని కండ్లను గైకొని కొనప్రాణములతో నున్న వీరనరసింహరాయలకుఁ జూపెనట. నరసింహరాయలాకండ్లు సోదరుని నేత్రములే యని నమ్మి, మంత్రిశిఖామణి తన యాజ్ఞ శిరసావహించెనని సంతసించి, ప్రాణముల విడిచెనట.†

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు: తిమ్మరుసుమంత్రి

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల పరిపాలనారంభమున విజయనగర సామ్రాజ్యరాజకీయ వాతావరణము బీభత్సముగ నుండెను. సోదరుఁడగు వీరనరసింహరాయల కాలమున సామ్రాజ్యమునం దంతటను వైరివిజృంభణ సంరంభము భయంకరరూపమును దాల్చియుండెను. గజపతు లొకవంకను, చంద్రగుప్తు లొకప్రక్కను, ఉమ్మత్తూరునాయకు లొకదిక్కునను జెలరేఁగి సామ్రాజ్యమును గబళింప సమకట్టుచుండిరి. గజపతులు ఉదయగిరిరాజ్యమును, కొండవీడురాజ్యమును స్వాధీనము గావించుకొనిరి. సాళ్వనరసింహరాయల జీవితాదర్శమగు రాయచూరు, ఉదయగిరి, కొండవీడు దుర్గముల సాధనమాతని మరణానంతరము సామ్రాజ్యమేలిన ధరాతలేశ్వరులు పూర్తిగావింపలేరైరి. శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు విజయనగర సామ్రాజ్య మధిష్ఠించినతర్వాత కొంతకాలము రాజ్యమునందలి పరిస్థితుల నవలోకింపుచు, సచివచూడామణి యగు తిమ్మరుసునొద్ద రాజ్యాంగ తంత్రము నేర్చుకొనుచుండెను. ఈమహారాజునకు మొదటినుండియు దిగ్విజయములందుఁ దోడ్పడి యాతని యశస్తేజోవిలాసములకు వన్నెఁదెచ్చిన మంత్రిసత్తముఁడు తిమ్మరుసు. రాయల కెప్పుడును దక్షిణభుజమై మెలంగుచు బాల్యమునుండియు నతనికి గురువై, అమాత్యుఁడై, దండనాయకుఁడై, సర్వకాలములందును గంటికి ఱెప్పవలె తోడైయుండి, కర్ణాటసామ్రాజ్యభారధురంధరుఁడై మెలంగినవాఁడు తిమ్మరుసు. సింహాసనారూఢుఁడైన యొకటిన్నరసంవత్సరమువఱకు రాయలు విజయనగరమునందె యుండి, రాజ్యపరిస్థితుల నరయుచుఁ దనకుఁ బూర్వము రాజ్యమేలిన రాజన్యుల శాసనములఁ గాంచుచుండెనట.‡ ఈ విషయమె కృష్ణరాయవిజయమునందు కుమారధూర్జటియు వర్ణించియుండెను:

---

* South Indian Inscriptions, Vol IV, Nos. 802, 803.

† Forgotten Empire, Chronicle of Nuniz, Pages 314 315.

‡ Forgotten Empire, page 316.

"అప్పు యీవఱదనుక సింహాసనంబు
భారము నృసింహరాయలవారు బూన
నిర్భరత మంటి నాయందు నిల్పెఁగాన
నఖిలకార్యస్థితుల్ దెల్పుమయ్య యిపుడు"

"సింహాసనప్రభుశీల మేక్రియనుండు
　　పాలించు రీతి ప్రజలనెల్ల
బాంధవపరిజనప్రతతిఁ బ్రోచుట యెట్లు
　　ధనము లార్జించు సాధనము లేవి
యెటువలె వ్యయ మొనర్చుటకును మర్యాద
　　యేదారి శత్రుల నేపణంప
నాత్మరక్షణ కర్తవ్య లనుదు రవ్వార లా
　　ప్తుల ననాప్తుల లెస్సఁ దెలియు టెట్టుల
రాజలక్షణ మెయ్యది రాజ్యలక్ష్మి
శాశ్వతంబుగ నుండు నేసరణి రాజ
నీతు లెన్ని విధంబులు నిఖిల మెలమిఁ
దెలుపు మెంతయు నామది తేటపడఁగ."

—కృష్ణరాయవిజయము, ద్వి. ప. ౪౭, ౪౮.

ఇట్లు రాయలు కొంతకాలము తన మంత్రి యొద్ద రాజ్యకార్యనిర్వాహణాదివిశేషముల నెన్నియో గ్రహించెను. తనకుఁ బూర్వ మేలిన మహారాజుల శాసనములఁ జదువునప్పుడు తనతండ్రియగు నరసింహరాయల యభీష్టముతెఱం గెఱింగించు నొకశాసనమును జూచెనఁట. దానిలో రాచూరు, ముదుగల్లు, ఉదయగిరి దుర్గముల శత్రువులపాలనుండి జయింపఁబడలేదనియుఁ, దన కుమారులలో నెవ్వరైనను నా దుర్గత్రయమును సాధించి విజయనగర సామ్రాజ్యములోఁ జేర్పవలయు ననియుం శాసింపఁబడుటఁ గాంచి రాయ లాదుర్గములను జయించుటకు నిశ్చయమును గావించుకొనెను *

రాయల దిగ్విజయములు

గజపతిరాజ్యములోని ఉదయగిరి, అద్దంకి, వినుకొండ, బెల్లముకొండ, నాగార్జునకొండ, తంగేడు, కేతవరము, కొండవీడు దుర్గములను జయించుటయు, కళింగదిగ్విజయమును, ఆంధ్రకావ్యములైన పారిజాతాపహరణము, మనుచరిత్రము, ఆముక్తమాల్యద, కృష్ణరాయవిజయములందును, శ్రీకృష్ణదేవరాయల దానశాసనములైన, ఉదయగిరి, అమరావతి, ధరణికోట, కొండవీడు, సింహాచలము, బెజవాడ శాసనములందును వర్ణితములు. ఆదిగ్విజయముల ప్రశంస యిచ్చట అప్రస్తుతముగావున వ్రాయలేదు. ఆదిగ్విజయము లన్నిఁటికిని ముఖ్యకారణములు. తిమ్మరుసుమంత్రి కార్యకళాధురంధరత్వమును, రాజనీతి విజ్ఞానమును గాక మఱియొకటి కాదు.

తిమ్మరుసు ప్రతిభా విశేషము

శ్రీ కృష్ణదేవరాయనికి సమకాలికుఁడైన డామింగో పేయస్సను పోర్చుగీసుచరిత్రకారుఁడు తిమ్మరుసును గూర్చి యిట్లు దెలిపియున్నాఁడు:

"Salvatinica, who is the principal person that enters the building, supervises the whole, for he brought up the king and made him the king and so the king looks on him like a father. Whenever the king calls to him he addresses him as Lord (Senher) Salvatinica" and all the Captains and nobles of the realm make Salam to him".

("సాళ్వతిమ్మయ యందఱిలో సగ్రగణ్యుఁడు. అతఁడు ప్రాసాదములోనికిఁ బ్రవేశించి, యంతయును బరీక్షించును. అతఁడే రాజును బెంచి పెద్దవానిని జేసి, రాజుగా నొనర్చెను. రాజు జెప్పు డతనిని బిలచినను 'సాళ్వతిమ్మప్రభూ' అని హెచ్చరించును. సామంత ప్రభువు లాతనికి నమస్కరింతురు.†)

ఆకాలమునాఁటి మంత్రులందఱును మహాప్రధానులేగాక దండనాయకులుగాఁగూడ నుండిరి. కృష్ణార్జునసంవాదకావ్యమునందు తిమ్మమంత్రి తిమ్మదండనాయకుఁడుగా వర్ణింపఁబడెను. కొండవీడుశాసనము ననుసరించి తిమ్మరుసుమంత్రి గజపతిని పాఱఁద్రోలి దుర్గ

* Forgotten Empire, Page 316.

† Forgotten Empire Page 268.

మును స్వాధీనముగావించుకొనె నని తెలియుచున్నది. *

కళింగదిగ్విజయమునందు సైన్యనివహములతోఁ దాను గూడ నుండి రాయలకు జయమును జేకూర్చినది తిమ్మరుసుమంత్రియే.

శ్రీకృష్ణరాయల సైన్యాధ్యక్షులలో నొకఁడగు సింగరాజు తన బెజవాడశాసనమునందు తిమ్మరుసుమంత్రి నిట్లు వర్ణించియున్నాఁడు:

౬౦. ఇహకిల జగతి సకలరిపుకుల మవ
౬౧. జిత్య జయస్తంభమధిపొట్నునూరు
౬౨. నిధాయ నిజవశే గజతురగబల మఖి
౬౩. లరాజ్యం ప్రాజ్యంచ యవనపతే రఖిలా
౬౪. [ం] విజిత్య దిశో విజయనగర మాసాద్య మ
౬౫. ణిమయ మారుహ్య సింహాసన మఖిల
౬౬. మపి భువనభారం మూర్తిమతి విశ్వా
౬౭. సనివాసే నిఖిలగుణానా మతితపన
౬౮. ధామ్ని సాళ్వతిమ్మనామ్ని మంత్రిణి పాతి
౬౯. తిజిపి సురమంత్రిణి నిధాయ పద
౭౦. వాక్యప్రమాణ పారావార పారదృశ్వనాం
౭౧. ప్రతివిబుధపలాలమాత రిశ్వనాం మ
౭౨. నీషిణామపి కావ్యనాటకాలంకారభా
౭౩. షావిశేషవేదినాం, చతుర్విధకవితాసా
౭౪. మ్రాజ్య మధితిష్ఠతాం కలిదీమప్యపరే
౭౫. షామపి విద్యావతాం [మ] హతాం గోష్ఠీషు [గరిష్ఠాషు]
౭౬. సతత మవనీవనీపకమనీషిత పూరణేషుచ
౭౭. మనో నిధాయ నిరవధిక మతులవనీసామ్రా
౭౮. జ్యసుఖ మనుభవతి...†

ధరణీవరాహ బిరుదాంకమండనుఁడు

ప్రభువుయొక్కయు, ప్రధానియొక్కయు శరీరము లొక్కటియే యనియు, నితఁడు ధరణీవరాహ బిరుదాంకుఁడనియు తిమ్మరుసుమంత్రిబాపట్ల శాసనము వల్లఁ దెలియుచున్నది. శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు మంత్రిశేఖరునియందలి వాత్సల్యము, గౌరవప్రేమాతిశయములను, తిమ్మరుసునకు రాయలయెడఁ గల పుత్త్రివాత్సల్యమును, స్వామిభక్తి పరాయణత్వమును దెలుపుటకీయొక్క శాసనము చాలును. ఆ శాసనములోని ముఖ్యాంశములఁ జూపుచున్నాఁడను.

౭. అభవత్ప్రతీపవంశేఖండ్డనో ధరణీవరా
౮. హబిరుదాంకమండ్డనః సకలప్రధానస
౯. ఙగౌరవోంన్నతః సచివోస్యదేహఇవ సా
౧౦. ళ్వతిమ్మయ్యః॥‡

సాళ్వతిమ్మరుసుమంత్రి వీరసింహుఁడును, అమాత్యశేఖరుఁడును నౌటయేకాక పండితశ్రేష్ఠుఁడుగాఁ గూడఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు. ఇతఁడు అగస్త్యకృత చంపూభారతమునకు వ్యాఖ్యరచించెను. ఆచంపూభారతవ్యాఖ్యకు గద్య యిట్లున్నది:

"ఇతి శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ రాజపరమేశ్వర కర్ణాటేశ్వర శ్రీకష్ణరాయశిరః ప్రధానసకలాగమ పారావారపరీత సాళ్వతిమ్మయదండనాథ విరచితాయాం బాలభారతవ్యాఖ్యాయాం మనోహరాఖ్యాయాం పంచమసర్గః"♦

ప్రబోధచంద్రోదయవ్యాఖ్య రచించిన నాదిండ్ల గోపమంత్రి తన మాతులుఁడగు తిమ్మరుసుమంత్రి నిట్లభివర్ణించెను:

'తస్య శ్రీకృష్ణరాయస్య
ప్రాజ్యరాజ్య ధురంధరః
కులక్రమాగతో మంత్రీ
సాళ్వతిమ్మచమూపతిః
ఆపూర్వపశ్చిమసముద్ర మదత్త రాజ్యం
ఆసేతు సింహగిరి చాప్రతిమప్రతాపః

* Kondavidu Inscription, Epigraphia Indica, Vol. VI Page 230.

† South Indian Inscriptions Vol. IV No. 789 Lines 70-78

‡ South Indian Inscriptions Vol. VI No. 146.

♦ Sources of Vijayanagar History, page 143.

యః కృష్ణరాయ నృపపాలక దండనాథః
కౌండిన్యగోత్రతిలకః కవిపారిజాతః '*

తిమ్మరుసు బంధుకోటి

తిమ్మరుసుమంత్రి రాజ్యచక్రము త్రిప్పుచుండుటచేఁ గాఁబోలు నతని బంధువులుకూడ విజయనగర సామ్రాజ్యమునందు మంచిపదవుల నలంకరించియుండిరి. ఈతని తమ్ముఁడు సాళువగోవిందరాజు గుత్తిదుర్గమున కధికారిగా నుండెను. తరువాత నతఁడు హొయిసల సీమలోని తెరకనంబిసీమకు నాయకుఁడుగా నుండెను. కొంతకాలము విజయనగరపట్టణ పరిపాలకుఁడుగా నుండెను.† తిమ్మరుసు భార్యపేరు లక్ష్మమాంబ. ఆతఁడామెయందు తిరుమలాంబిక యను నొక కుమార్తెను గాంచెను. తిరుమలాంబికను తిమ్మరుసు తన మేనల్లునకే యిచ్చి వివాహము గావించెను. అతఁడె రాజశేఖర విలాసకృతి పతియైన నాదిండ్ల అప్పామాత్యుఁడు. అప్పామాత్యుని సోదరుఁడు గోపనమంత్రి. అప్పామాత్యుఁడు కొండవీడు దుర్గాధ్యక్షుఁడుగా నియమింపఁబడెను.♦

గోపనమంత్రి గుత్తిదుర్గాధ్యక్షుఁడుగా నియమింపఁబడినట్లు రాజశేఖరచరిత్రమునందు వర్ణింపఁబడెను.

" స్థాపితరాజ్యవైభవ ని
　　రాకృతపాక విరోధియైన యా
గోపనమంత్రి ధర్మఘన
　　గోపనసమ్మతి గుత్తిదుర్గల
క్ష్మీ పరిపాలనక్రమస
　　మిద్ధభుజాబలశాలి రూపరే
ఖాపరమత్స్య లాంఛనుఁడు
　　యావహకార్య ధురంధరుం డిలన్. "

గోపమంత్రి ప్రబోధచంద్రోదయమునకు వ్యాఖ్యయును, కృష్ణార్జున సంవాద మను ద్విపదకావ్యమును వ్రాసెను. ఈ రెంటియందును దాను తిమ్మరుసుదయచేఁ గొండవీడు దుర్గాధ్యక్షుఁడుగ నియమింపఁబడినట్లు వ్రాసికొన్నాఁడు.

" వరగుణాకరుఁడు విశ్వంభరాచక్ర
పరిపూర్ణయశుఁడు గోపప్రధానుండు
దండితాహిత మహీధవసాళ్వతిమ్మ
దండనాయకుని సంతతకృపామహిమ
వినుతికెక్కిన కొండవీటిదుర్గంబు
ఘనత నేలుచు సొంపుగా నొక్కనాఁడు "§

గోపన మంత్రిసోదరుఁడగు అప్పామాత్యుఁడు కొంతకాలము మైసూరులోని సోలూరు సీమపరిపాలకుఁడుగా నుండెను.¶ ఇట్లు సామ్రాజ్యపరిపాలనమునందు తిమ్మరుసుకాలమున నాంధ్రనియోగిబ్రాహ్మణుల పలుకుఁబడి యెక్కువగా నుండెను. ఉద్యోగములు తిమ్మరుసుబంధుకోటికే లభించుచుండెను.

తిమ్మరుసుకాలమునాఁటి విజయనగర సామ్రాజ్యవైభవము

విజయనగరసామ్రాజ్యము తిమ్మరుసుమంత్రిపరిపాలనమున మహావైభవోన్నతిని గాంచెను. సామ్రాజ్యము ఆసేతుసింహగిరి పర్యంతము వ్యాప్తిగాంచెను. రాజధానీనగరము వైభవమునందును, వైశాల్యమునందును బశ్చిమఖండమునందలి రాజధానీనగరములేవియు

* Sources of Vijayanagar History, pages I45.

† Epigraphical Collections No 340 of 1892.
Epigraphia Carnatica Volume IV, Introduction, page 25
Forgotten Empire, page 284

♦ Epigraphia Indica Vol. VI, P. 111.

§ Sources of Vijayanagar History, Page 150.

¶ Epigraphia Carnataica Vol. IX No. II.

సాటిరానని పొగడ్తగాంచెను. శ్రీ కృష్ణదేవరాయల కాలమున 'పేయస్' అను పోర్చుగీసు దేశజుఁడు విజయ నగరమును సందర్శించి యా నగరవైభవమును వ్రాసి యున్నాఁడు. అతఁడు వర్ణించినభాగము ఆంధ్రచరిత్ర చతురానన బిరుదాంకితులగు శ్రీ వీరభద్రరావు పంతులు గారి 'జీర్ణకర్ణాట రాజ్యచరిత్రము'నుండి నేను వ్రాసిన 'జీర్ణవిజయనగర చరిత్రము' నం దెత్తి వ్రాసితిని. ఆవర్ణన భాగము చదువరులు పఠించెదరుగాక. *

రాయలరాజనీతి-మంత్రుల కుండవలసిన లక్షణములు

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు 'ఆముక్తమాల్యద' నాల్గవ యాశ్వాసములో రాజనీతి తేటం గెఱింగించుచు, నందు మంత్రుల నెట్టివారిని నియోగింపవలెనో వెల్లడించెను.

"దుర్గము లాప్తద్విజవర
వర్గమునకె యిమ్ము దుర్గ-వర్తత్తతిక
త్వర్గళ ధరాధిరాజ్యవి
నిర్గతి సాధ్వసతపాడమ నిలుపకు కొలఁదిన్."
(ప. ౨౦౭)

"బాహుజాంఘ్రిజముఖవిడంబనకునయిన
గొలిచి మనువిప్రధర్మంబు దెలిసియైన
బూని సంకటముల నిల్చుఁగానఁ దఱచు
బ్రాహ్మణునిఁ బ్రభుఁజేయుటఁ బతికి హితము."
(ప. ౨౧౫)

"ధరణిపుఁ డెందుఁనెదగడు
తాఁజననూఱట కొక్క నిందగుం
దొరనొనరించిపంపనరి
దుర్బలుచేఁ జెడుఁడాతఁడర్థభూ
కరితురగర్ధి లేక కొఱ
గాఁడటు సేయ ద్విజాన్యుఁ డల్క కా
నెరవునతండుసుంవలయు
నిండిన దుర్గబలోర్వియీఁదగున్."
(ప. ౨౧౬)

"హితబహుశ్రుతధర్మ రతశూరతాప్సప్రా
ర్థతలమన్నిద్విజుల దుర్గములనిలిపి
...."(ప. ౨౬౨)

"చదివియధర్మభీతి నృప
శాస్త్రవిధిజ్ఞతలన్వయస్సు డె
బ్బదిటికిలోను. నేఁ బదికి
బాహ్యమునై యరుజస్వరూపులై
మదమఱి రాజు ప్రార్థన న
మాత్యతఁ గైకొని తీర్చిపారు నా
రొదవిన నంగముల్మిగుల
నూర్జితమౌటకుఁ బూఁటసాలదే"
(ప. ౨౧౧)

"మంత్రి బ్రాహ్మణుఁడై, వయస్సు ఏఁబదియేం డ్లకుపైఁబడి, డెబ్బదికిలోఁబడియుండి, రాజనీతిపారం గతుఁడైయుండెనేని రాజ్యాంగములు బలపడుట కొక్క పూఁట చాలును"

పై వర్ణనల కన్నిఁటికి నసువైనవాఁడు సాళ్వ తిమ్మసచివాగ్రణిగాక మఱియెవ్వరు గలరు? శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు పైని వివరింపఁబడిన రాజనీతిని గూర్చి వ్రాయునపు డామహారాజునకు తిమ్మరసుమంత్రియె యాదర్శమై యుండెననుట కేమాత్రమును సంశయము లేదు. సాళ్వతిమ్మరుసు రాయల కాలమునాఁటికి వృద్ధుఁడై యుండెను. ప్రజ్ఞావంతుఁడు, ప్రతిభాశాలి, పండితసింహుఁడు, వీరాగ్రణి. ఇట్టి సకల సద్గుణ సంపన్నుఁడైన సచివసత్తముఁ డాకాలమున మఱియొకఁడు గానరాఁడు. రాయల యాదర్శమున కనువైనవాఁడు తిమ్మరుసు మంత్రి యొక్కఁడె.

అంత్యదశ

ప్రపంచచరిత్రమునందు మహారాజులయొక్కయు, మహాప్రధానులయొక్కయు జీవితచరిత్రము లత్యద్భుతములు. కొంతకాలము సకలవైభవముల ననుభవించి, వాసియు వన్నెయుఁ గాంచి, సమకాలికులచేత మన్ననలం గాంచి, జీవయాత్ర కొనసాగింతురు.అట్టి యాత్రాం

* జీర్ణ విజయనగర చరిత్రము, పుటలు ౧౫౬-౧౬౦. ఆంధ్రగ్రంథమాల నంబరు ౯.

తమున దుర్భరదారిద్ర్యపీడయో, నీచజీవనమో, కారాగారప్రవేశమో, బలవన్మరణమో యేదియోయొకటి వారికిఁ బ్రాప్తించుటయుఁగలదు. ఈ మంత్రిశిఖామణి కట్టిగతియే లభించెను. కృష్ణదేవరాయల కాఱేండ్ల కుమారుఁడుండెను. ఆబాలుని సింహాసనమెక్కించి, తిమ్మరుసును రాజ్యభార నిర్వాహకునిగ నియమింప సమకట్టెను. దీనికంతయుఁ గారణము రాయలకుఁ దనమరణానంతరము సోదరుఁడుగాని, సోదరకుమారుఁడు గాని తనకుమారుని త్రోసిరాజని రాజ్య మాక్రమింతురో యన్న వెఱ్ఱిభయము తక్క మఱియొండు గాదు. తిమ్మరుసు మంత్రిపలుకుఁబడి, ప్రాబల్యము, సామ్రాజ్యమునం దెక్కువ గాఁజొచ్చెను. మహారాజునకు మంత్రియెడ నొకవిధమైన భయము, నవిశ్వాసమును గల్గెను. కృష్ణదేవరాయలు తన యభీష్టముచొప్పున కుమారునికిఁ బట్టము గట్టించెను. కాని దురదృష్టవశమున నా బాలుఁ డాకస్మికమరణమునొందుట సంభవించెను. దీనికిఁ గారణము తిమ్మరుసుకుమారుఁడు మహారాజకుమారునకు విషప్రయోగమును జేసెనను వదంతి పుట్టెను. మహారాజావార్త నిజమని నమ్మి తిమ్మరుసును, మంత్రి సోదరుఁడగు గోవిందరాజును, మంత్రికుమారుఁడగు గోవిందరాజును జెఱసాలలో నుంచెను. కాని మంత్రిపుత్రుఁడగు గోవిందరాజు చెఱసాలలోనుండి తప్పించుకొనిపోయి రాయలపై యుద్ధసన్నద్ధుఁడయ్యెను. కాని యా యుద్ధమునందు గోవిందరాజు రాయలచేఁ జిక్కెను. రాయలు క్రూరుఁడై వారలకండ్లను దీయించెను. ఈపైగాథ వ్రాసినవాఁడు పోర్చుగీసుచరిత్రకారుఁడైన నన్నిజ్. పాప మామంత్రిశిఖామణి చెఱసాలలో మూఁడేండ్లుండి మరణమొందెనఁట. ఏదియెట్లున్నను తిమ్మరుసుజీవనము కట్టకడపట దుఃఖభాజనమై, కళంకయుతమై పోయెను. భగవంతుఁ డాప్రతిభాశాలినొసట నట్లు వ్రాసియుండఁగా నెవరు తప్పింపఁగలరు? తిమ్మరుసు ప్రభుపుత్త్రునకు విషప్రయోగమును గావించెనను వృత్తాంతము విశ్వసింపఁ దగినదియో, కాదో యూహింప నలవికాకున్నది. పోర్చుగీసువాఁడైన 'పేయిస్' చెప్పినట్లు రాయలను బెంచినవాఁడు తిమ్మరుసు, రాయలను రక్షించినవాఁడు తిమ్మరుసు, రాయలకు రాజ్యమొసంగినవాఁడు తిమ్మరుసు, రాయలరాజ్యమును ఆ సేతుసింహగిరిపర్యంతము పెంపొందఁజేసినవాఁడు తిమ్మరుసు. అట్టి స్వామిభక్తిపరాయణుఁడు, రాజనీతిజ్ఞుఁడు, కార్యదక్షుఁడు, తుట్టతుదకు రాజద్రోహియై వర్తించెననుట విశ్వాసపాత్రము గాలేదు. ఎట్లయినను జీవితము విషాదాంతమై పోయెను.

గ్రీష్మర్తువు

వెదురుమూడి వేంకటకృష్ణరావు

మిత్రుఁడనెడిపేరు మిథ్యయై తోఁప, నిప్పులుగ్రక్కఁదొడఁగె నంభోజహితుఁడు;
సర్వంసహాయనెడి సద్యశము చెడంగ, పొగడువిడువఁజొచ్చె భూమిదేవి;
జీవననామప్రభావ మణఁగ, సలసల గ్రాఁగసాగెను జలపథములు;
ప్రాణదేవుఁడనెడి వాసి తొలఁగ, వేడిగాడ్పు వీవఁగబూనె గంధవహుఁడు;
తమ్మునమ్మి నడచెడు పాంథజనములకు – దిగ్వితతి యెండమావుల దీప్తిఁ దాల్చి
భ్రమలుగొల్పఁగడఁగె; కాలవశత నకట – యెంత హితులైన శత్రులయ్యెదరుకాదె!

భారతీయ నాగరికత–భగవద్గీత

(అనువృత్తము)

కో. శఠకోపాచార్యులు, యం. ఏ., బి. యల్.,

మనహిందూదేశ మాధ్యాత్మికముగ నుచ్ఛదశయం దుండినప్పుడు మనదేశము రాజకీయముగాను, సాంఘికముగానుగూడ నున్నతస్థితిలో నుండినది. తరువాత ఆధ్యాత్మికక్షీణతయు, రాజకీయపరాధీనతయు నావిర్భవించినవి. మఱియు వసిష్ఠుఁడు, విశ్వామిత్రుఁడు వ్యాసుఁడు, శుక్రుఁడు, పరాశరాదులు ప్రాచీనకాలమునను, సమర్థరామదాసు, మాధవస్వామి మొదలగు శాస్త్రకోవిదులు మధ్యకాలమునను ఆధ్యాత్మికనీతిని, రాజనీతినిగూడ తమప్రభువులకును, జనులకును బోధించుచుండిరి. అట్లే ప్రస్తుతకాలమందలి ధార్మికవ్యాసంగపరులైన యీ మహనీయులుకూడ జీవితమందలి అన్ని శాఖలలోను మనజాతి తిరిగి యభివృద్ధి నొందుటకై తమతమప్రతిభను వినియోగించుచు సాంఘిక రాజకీయాభివృద్ధిపరులు గూడ నగుటలో నాశ్చర్యము లేదు. గీతయే తమకు జీవితాదర్శసూచక మయ్యెనని వీరలు ఒప్పుకొనియేయున్నారు. ఇఁక నీయాధునికవ్యాఖ్యాతలకు గీతల గూర్చిన కొన్ని ముఖ్యాభిప్రాయములను మనము గమనింతము. ఆధ్యాత్మిక ప్రవక్తలలో నసమానులగుటయేకాక అద్వితీయ రాజకీయ దురంధరులగు శ్రీకృష్ణులవారు గీతాబోధ జేయుటలోను, వ్యాసులవారు మన ముఖ్యేతిహాసమగు మహాభారత రణరంగమున దానిని బ్రవేశింపఁజేయుటలోను కేవలాధ్యాత్మికబోధ చేయుటయే కాక ప్రతివ్యక్తికిని సంఘమునకును విషమసమస్యల కాలమందును లౌకికజీవితమునగూడ ఆచరణకు మార్గదర్శకములగు సూత్రములఁ దెలియఁ జేయు నీతిసారమంతను ఇందు సూచించియున్నారని యీపరిశోధకు లందరు దలంచుచున్నారు. గీతలో ఆధ్యాత్మిక విషయములతోఁబాటు ఆహారవిహారములు, ఆయాజాతుల ధర్మములు మొదలగు ఇతరకృత్యములుకూడ చర్చింపఁబడినవి. మఱియు కేవలనివృత్తిమార్గ మాదర్శము కాదనియు, ప్రవృత్తిమార్గమగు పరోపకారరూప జీవనము నిఃశ్రేయసకరమనియు, అనఁగా జ్ఞానయోగముతోఁబాటు కర్మయోగముకూడ స్వతంత్రముగ నిఃశ్రేయసమునకు సాధనమగుననియు గీతాకారుల యభిప్రాయమని వీరందరిమతము. కర్మనువిధించుచు గీతలలోఁ జెప్పిన విషయములన్నియు నజ్ఞానులనిమిత్తమును, జ్ఞానప్రవేశమునకు మార్గముగాను మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవనియు, నిష్కామకర్మ అనఁగా విధ్యుక్తనిత్యకర్మనుమాత్రము పూర్వకర్మవాసనయు, అజ్ఞానము నశించువఱకుమాత్రమే చేయవలెననియు, తరువాత సర్వకర్మపరిత్యాగిగా నుండవలెననియు, గీతా భావమని శంకరులవారి సిద్ధాంతము. గీతలోని ౧౮ అధ్యాయములలో మొదటిషట్కములో కర్మయోగమును జెప్పి తరువాత భక్తియోగమును, చివరకు అంత్యషట్కమున జ్ఞానయోగమును సిద్ధాంతీకరింపఁబడినదని కొందరు పండితులు తెలియఁజేసిరి. కాని యీభావములను పైనఁజెప్పిన ఆధునికవ్యాఖ్యాతలంగీకరింపలేదు. ఈమూఁడుషట్కములలో మూఁడుయోగములు ప్రత్యేకముగాను, ఒకటితరువాత నింకొకటి జరుగవలసినదిగాను జెప్పఁబడినవనుట సమంజసము కాదు. ద్వితీయాధ్యాయమునుండియు జ్ఞానయోగముకూడ వివరింపఁబడినది. చిట్టచివరిదగు ౧౮-వ అధ్యాయములో కూడ*అర్జునుఁడు సన్న్యాసత్యాగములతత్త్వమునుగూర్చి ప్రశ్నింపఁగా† యజ్ఞ, దానరూపములగు కర్మల చేయ

* గీత ౧౮-౧ "సన్న్యాసస్య మహాబాహో..."

† కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సన్న్యాసం కవయో విదుః, సర్వకర్మఫలత్యాగం ప్రాహుః త్యాగం విచక్షణాః. (గీ. అ. ౧౮ శ్లో. ౨)

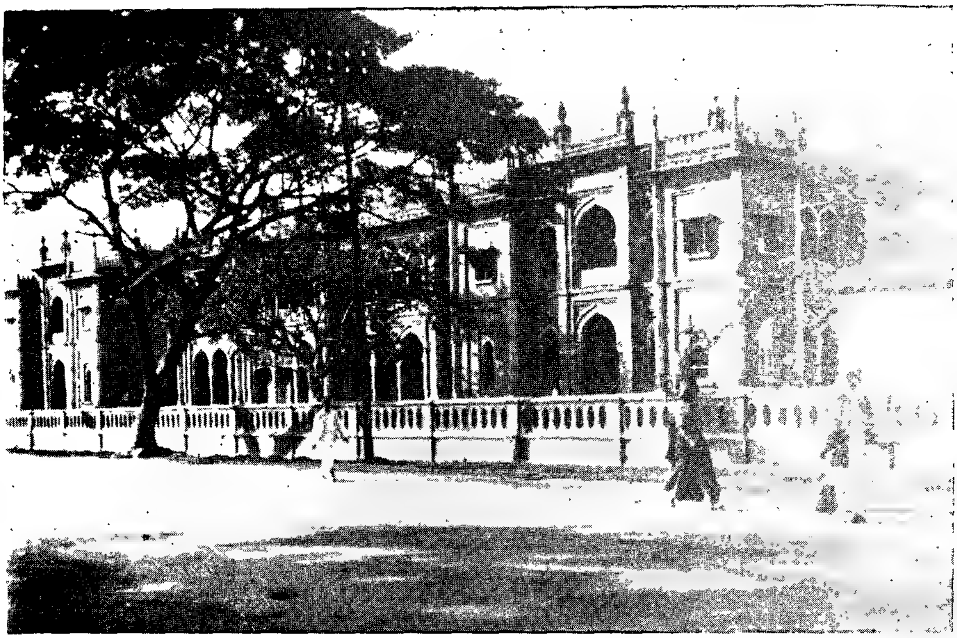

వెటరినెరికాలేజి (పశువైద్యకళాశాల) చెన్నపురి K. P. S.

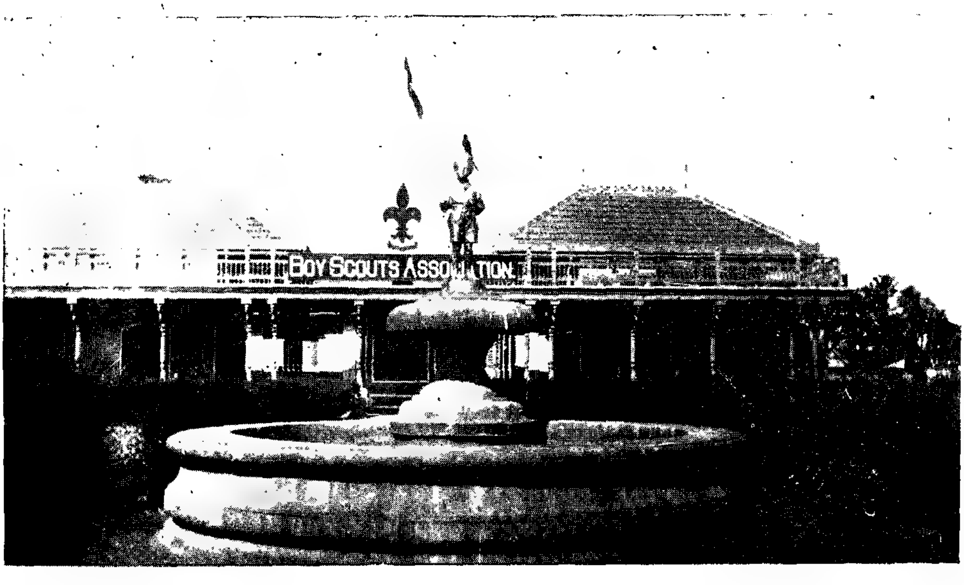

వెల్లలకుతోట, స్కౌటుకుర్రవాండ్ర సంఘము (బీచిరోడ్డు) K. P. S.

లాకాలేజి, చెన్నపురి K. P. S.

ఎగ్మూరుస్టేషనువద్ద చర్చి, చెన్నపురి K. P. S.

వలసినదేయనియు, నియతకర్మకు సన్యాసము కూడ దనియు బోధించి, సాత్త్వికకర్మస్వరూపమును చతుర్వర్ణ జనుల స్వాభావికకర్మల నిర్ణయించి, స్వకర్మనిరతుఁడై, తమకర్మలచేత నే సృష్టికర్తయు, సర్వవ్యాపియు నగు నీశ్వరు నర్చించి అందుచే సంసిద్ధిని బొందఁగలుగు ననియు, చివరకు శ్రీకృష్ణులు బోధించిరి.*

ఎట్టికర్మయుఁ జేయకుండుట యసంభవమనియు, స్వభావమునుబట్టి యెప్పుడును శరీరయుతో నేదో పనిని జేయుచునే యుండుమనియు, భగవంతుఁడుకూడ నిష్కాముఁడై సర్వకాలములందును పనిచేయుచున్నట్లే, మనమును కర్మ ననాసక్తులై చేయవలెననియు గీతలోనే చెప్పఁబడినది.† మఱియు కేవలజ్ఞానవాదుల బోధ ప్రకారము ప్రతివారును ఆచరించుటచే సంఘ మెట్టిస్థితికి వచ్చునో గమనింపవలసియున్నది. జనోపయోగకరములగు కార్యములన్నియు నడుగంటును. సంఘము శిథిలమైపోవును. ప్రజలును దేశమంతయు నిస్సహాయత నొంది క్షీణింతురు. ఇంతేకాక కర్మత్యాగులగు జ్ఞానులైనను ఆత్మహత్య చేసుకొనకూడదు. అట్టి స్థితిలో జీవయాత్ర గడపుటకు తమకును తమకుటుంబమునకును అన్నవస్త్రాదులను సంపాదించుటకు ఇతరావశ్యకవస్తువులకై ద్రవ్యార్జనకై కర్మచేయక తప్పు టెట్లు? లేక భిక్షాటనవల్లను, ఉంఛవృత్తివల్లను శరీరపోషణ చేయఁదలఁచినచో క్రమముగా కేవలజ్ఞాను లధికమైనప్పుడు నిర్వ్యాపారులగు వీరినందరి నెవరు పోషింపఁగలుగుదురు అను సమస్య లుదయింపక తప్పదు. మఱియు "నిష్కామము", "అనాసక్తి" అనుశబ్దములకు ఎట్టి యుద్దేశ్యము ఆదర్శము లేకుండుట అని అర్థము కాదు. ఎట్టి ఉద్దేశము లేకుండ ఎవరుగాని యేపనిగాని చేయుట సంభవింపదు. ఒకవైపునకుఁగాని, గమ్యస్థలముకుఁగాని వెళ్ళునుద్దేశము కలిగినప్పుడే నడచెదము. లోని కాహారము దీసుకొనఁ దలఁపు కలిగినమీఁదటనే చేతులు నోరు ఆపనులకు గడఁగి, మనము భుజించెదము. ఎంత నిష్కాముఁడైనను, ఒంటరిగా నివసించువాఁడైనను, నిరుద్దేశముగా నుండుట, యేకర్మయుఁ జేయకుండుట గనము. అట్టిస్థితి నిసర్గవిరుద్ధము. మఱియు నిప్పటి నాగరికతలో అసంగతము. నిష్కామత, అనాసక్తి, అనఁగా స్వలాభముకొఱకుఁగాక లోక సంగ్రహము, అనఁగా ప్రజాహితముకొఱకు పనులు చేయుట అని గీతయే సూచించుచున్నది.‡ ఇట్లు జ్ఞానకర్మసముచ్చయమే గీతయందంతటను బోధింపఁబడుచున్న దని సీతానాధ తత్త్వభూషణులు Krishna and the Gita అను గ్రంథములోను, తమ గీతావ్యాఖ్యానపు టుపోద్ఘాతములోను, తక్కిన వారు తమవ్యాసములందును సహేతుకముగా వివరించిరి. ఈశ్వరప్రీత్యర్థమై జీవులు కర్మచేయుచుండుటయే ధర్మమనియు, ఈశ్వరేప్సితము నీశ్వరుని యుపకరణములుగాఁ జేయుటచే మనకు నెట్టిదోషమును కలుగదని గీతలవల్ల స్పష్టమగుచున్నది. ప్రపంచము సమగ్రత్వము నొంది వృద్ధినొందుటకై సర్వభూతాంతర్యామియగు భగవంతునిచే ననవరతము నడుపఁబడుచున్నది. కనుక భగవదీప్సితము నెఱవేర్చుటకొఱకే తత్ప్రీతులమై మనమందర మట్టిజనోపకారకములగు నెట్టికర్మలనైన నిర్భయముగాఁజేయవలెననుట గీతాసారమని అరవిందుఁడు వివరించెను. భగవత్సేవకన్న భాగవతసేవయే శ్రేయమనియు, భాగవతసేవవలన నీశ్వరున కెక్కువప్రీతి కలుగుననియుఁ జెప్పు రామానుజీయుల సిద్ధాంతము యొక్క నిజమగుభావము నీజ్ఞానకర్మసముచ్చయమే యని తోఁచుచున్నది.

---

* గీత అ. ౧౮ శ్లో. ౪౫, ౪౬, ౪౮, ౫౬.

"యజ్ఞదానతపః కర్మ నత్యాజ్యం కార్యమేవ తత్, ఏతా న్యపిచ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా ఫలానిచ, కర్తవ్యానీతి మే పార్థ నిశ్చితం మత ముత్తమమ్."

† గీత అ. 3, శ్లో. ౫-౨౨.

‡ గీత అ 3-శ్లో ౧౮, ౨౦.

శ్రీ లోకమాన్యతిలకుగారు అసమాన ప్రతిభా పాండిత్యములతో గీతారహస్యమను తమ మహాగ్రంథమున దీర్ఘశాస్త్రీయచర్చ నొనర్చి సిద్ధాంతము చేయుటలో నింతకన్న నింకను ఒకయడుగు ముందునకు వెళ్లిరి. గీత బ్రహ్మవిద్యా యోగశాస్త్రములని (అధ్యాయాంతములందు) చెప్పఁబడి జ్ఞానకర్మములు రెంటిను బోధింపఁబడుటయే కాక, జ్ఞానయోగముకన్న కర్మయోగమే యెక్కువప్రశస్తమనియు, కర్మము నెన్నఁడును విడువక చేయుచుండుటయే శిష్టాచారమనియు, అయిన స్వార్థమునిమిత్తముగాక భగవత్ప్రీత్యర్థమును, లోకసంగ్రహార్థము నే తమతమకర్మలఁ జేయుచునుండవలెననియే గీతలభావమని నిర్ణయించిరి. * వీరిఅభిప్రాయముప్రకారము గీతలో కర్మయోగమే ప్రధానాచరణీయము. అయితే కర్మను జ్ఞానభక్తియుతులై స్వార్థరహితులై అందరును (సంపూర్ణజ్ఞానులైన తరువాతకూడ) విడువక ఆచరింపవలెను. (తిలకుగారు అందువలననే తమగ్రంథమునకు కర్మయోగశాస్త్రమనికూడ నామకరణము చేసిరి.)

శ్రీ గాంధీగారుకూడ తమ అనాసక్తియోగము (ఇది తెలుఁగులో నిష్కామయోగమనుపేరుతో అనువదింపఁబడి ప్రకటింపఁబడినది.) అను తమగీతావ్యాఖ్యానగ్రంథమునఁగూడ చాలవఱకు ఇట్టిభావమునే వెల్లడించిరి. శ్రీ కృష్ణులవారు కర్మయోగమున కిచ్చిన ప్రాముఖ్యమును తరతరములుగా హైందవులు మఱచి కేవలజ్ఞానమనఁగా సర్వకర్మపరిత్యాగమే మోక్షదాయకమను భ్రమతో, సంఘము విషయమునను, మనజాతివిషయమునను తమకుఁగల ధర్మమును విడనాడిరి. అందుచే దేశమునఁ జాలవఱకు కలసతయు, మాంద్యమును వ్యాపించి మీమాంసకులును, బౌద్ధులును చేయుచుండిన అనాత్మనిరీశ్వరవాదముల నెదిర్చి జయించి, తమదేశీయులకాధ్యాత్మికనిఃశ్రేయసము కల్గింప శంకరులును, రాజకీయాధ్యాత్మిక నిఃశ్రేయసము కల్గింప శ్రీ తిలకుగారును తమజీవితమంతయు నిరంతరకర్మపరులై యుండుటలోఁగూడ ఉభయులకును సామ్యము కలదు. కాని నివృత్తిమార్గమే,అనఁగా ప్రతివారును జ్ఞానియగువఱకును విధ్యుక్తమగు నిత్యకర్మనుమాత్రమే చేయఁదగునని, జ్ఞానికాఁగానే దానినికూడ త్యజింపవలెనని గీతయుద్దేశమని శంకరులభాష్యము చాలచోట్ల నొక్కి చెప్పుచున్నది. ఇట్టిసిద్ధాంతము సరికాదనియు, మఱియు జాతికంతకు అది చాలాహానికరమనియు దృఢాభిప్రాయముకలిగి శ్రీ తిలకుగారు తమగ్రంథమం దంతటను వందలకొలఁది పుటలందు తీవ్రచర్చ చేసి ఖండనచేసి జ్ఞానియయినను కాలేకపోయినను కూడ ప్రతిమనుష్యుఁడును సర్వకాలములందును స్వార్థపరత లేక లోకోపకారముకొఱకు కర్మ విడువక చేయుచునే, అనఁగా ప్రవృత్తిమార్గముననే ఉండవలెనని నిశ్చితాభిప్రాయము తెల్పిరి. అందుచే ముఖ్యముగా జీవితాదర్శములోఁగూడ ఉభయులసిద్ధాంతములు పూర్తిగా భేదించినట్లు కనుపడుచున్నది.

* గీత అ. 3-శ్లో. ౧౯,౨౦,౨౫; అ. ౫-శ్లో. ౨ మొదలగు శ్లోకముల అర్థమునుగూర్చి గీతారహస్యములో టీకలోను, ౧౧-వ ప్రకరణములోను తిలకుగారి చర్చను చూడుఁడు.

శ్రీ తిలకుగారి "గీతారహస్య" గ్రంథమును పండిత శ్రీ నోరి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలుగారు ఆంధ్రులకుపకారకమగున ట్లాంధ్రీకరించిరి. ఆగ్రంథములో శ్రీ శంకరులకును,లోకమాన్యతిలకుగారికిని గీతలోని జ్ఞానకర్మయోగములనుగూర్చి కల యభిప్రాయములను శ్రీశాస్త్రిలుగారు చర్చించి (౮3-వ పేజీ చూడుఁడు) ఉభయులకును ఆవిషయమై రుచిభేదమేకాని సిద్ధాంతభేదము లేదనియు, తిలకుగారిభాష్యము కర్మపరమనుటకు వీలు లేదనియు నభిప్రాయమును తెల్పిరి. ఇట్లే యితర భాషలలోకూడ కొందరు తిలకుగారిని విమర్శించిరి. కాని యిది తృప్తికరముగ కనుపడలేదు. జ్ఞానావశ్యకతను ఉభయులు గమనించుసంగతి నిజమే కాని వీరే కాక రామానుజాదులును ఆధునికవ్యాఖ్యాతలుకూడ జ్ఞాన మావశ్యకమనియే చెప్పుచున్నారు. శ్రీ తిలకుగారు నద్వైతులగుటచే ఆత్మస్వరూపాదులనుగూర్చి ఉభయుల కేకాభిప్రాయ ముండవచ్చును. కాని యవి యీ సందర్భమున నప్రస్తుతములు. ఆకాలమున పూర్వ

నిరుద్యోగభిక్షాటనాదులు వ్యాపించినవి. ఇట్టియాదర్శమవలంబింపలేక చాలమంది జీవితమం దాదర్శవిహీనులై కేవలము స్వార్థముకొఱకే తమశక్తులను వినియోగించుచున్నారు. మఱియు కేవలజ్ఞానులు తమస్వీయమోక్షముకొఱకే తమజ్ఞానశక్తులను వినియోగించి "ఆత్మవత్సర్వభూతాని" అనుబోధను మఱచి యితరజీవులమోక్షమునకు సహాయము జేయనగుకర్మలన్నిటిని విసర్జించుటచేఁ గేవలజ్ఞానులనుగూడ నొకవిధముగా స్వార్థపరత్వము స్పృశించును. ఇట్లు గీతలోఁ జెప్పిన లోకసంగ్రహబుద్ధి (దేశసేవ లేక పరోపకారబుద్ధి అని వీరితాత్పర్యము) క్రమముగా క్షీణించియున్నదనియు, అందుచే వ్యక్తులకును, దేశమంతటికినిగూడ మోక్షము గలుగవలెనన్నచో, భగవదీప్సితము ననఁగా ప్రపంచక్షేమమును నెఱవేర్చుటకై సర్వసమత్వబుద్ధితో ప్రజాలాభకరములగు కర్మల నెల్లరు జేయుచుండవలెనని వారిద్దరి వ్యాఖ్యానములలోను స్పష్టీకరింపఁబడినది.

"తస్మాదసక్తస్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర"
(గీ. 3-౧౯)

మొదలగువచనములచే, గీతలందు, ఎట్టిస్వార్థాపేక్షయు లేక కర్మనే చేయవలెనని బోధింపఁబడినందున దానికి ప్రాముఖ్యము నొసఁగుటకై శ్రీ గాంధిగారు తమవ్యాఖ్యకు అనాసక్తియోగమని పేరిడిరి. (యోగమనఁగా నేర్పుతోఁ బనులఁ జేయుట యనికూడ అర్థము: "యోగః కర్మసు కౌశలం" గీత అ ౨-శ్లో ౫౦) తమ లౌకికాభిప్రాయముల బలముకొఱకు శాస్త్రములలో లేకున్నను ఈ సిద్ధాంతమును క్రొత్తగాఁ జొప్పించిరని కొందరు తలఁచినచో నట్టితలఁపు కేవలభ్రమజనితమనుటకు సందేహము లేదు. లోకసంగ్రహమునకై కర్మచేయుచుండవలెననుటయే గీతాబోధసారమనియు, గీత కేవలము సన్యాసులనిమిత్తమే కాక సంఘమందలి జను లందరి లాభము నిమిత్తమును ప్రపంచాభివృద్ధికొఱకును ఉద్దేశింపఁబడినదని భావించుట న్యాయమై యున్నది. మఱియు వేదములందలి ఉపనిషత్తులుకూడ కేవల జ్ఞానమును బోధింపక కర్మలఁ జేయవలెనని చెప్పుచున్నవి. "కుర్వన్నేవహి కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః" (ఈశావాస్యోపనిషత్తు ౧-౨) భాగవతగ్రంథమందుఁ గూడ నిట్లే వివరింపఁబడినది. రామానుజులుకూడ ఈసిద్ధాంతమునే యనుకరించిరి. తిలకుగారు తమ మహోత్కృష్టమగు గ్రంథమున విపులముగ నసమానపాండిత్యముతో చర్చించి దీనినే సమర్థించిరి.

శ్రీ గాంధిగారి "యనాసక్తియోగ" ము చూచుటకు చాల చిన్నదైనను భావగర్భితమైయున్నది. దానిలో వీరు కర్మయోగమును పోషించుటయేకాక కొన్ని స్వతంత్రాభిప్రాయముల వెల్లడించిరి. వానిలో నొకటిరెండు ఈక్రింద నుదాహరింపఁబడును. వీరి అభిప్రాయముప్రకారము జ్ఞాని అయినతరువాతనే నరుఁడు నిష్కామకర్మయోగి అగును. అనఁగా అద్వైతసిద్ధాంతమందువలె కర్మయోగము జ్ఞానయోగమునకు సాధనమగుటకు బదులుగా జ్ఞానమే కర్మయోగమునకు సాధనము కావలెను. ఆత్మదర్శనము (Self-realisation) కర్మయోగమునకు మార్గమగును. కాని యీస్థితిలో అహంకారము లేకుండుటకును అనాసక్తి (స్వార్థహీనత) అను మార్గమునుండి తప్పిపోకుండుటకును భక్తి ఉపయోగకరముగా నుండును. అందుచే గీతలో జ్ఞానభక్తియోగములు రెండును నిష్కామకర్మకు మార్గదర్శకములుగాను, సహకారులుగాను ఉండుటకై బోధింపఁబడినవని గాంధిగారి అభిప్రాయము. ఇంకొకవిషయము. గాంధిగారు అహింసకు చాలప్రాముఖ్య మొసఁగిరి. అరవిందుఁడు మొదలగువారును, శ్రీ తిలకుగారును అహింసకు ప్రాముఖ్య మొసఁగలేదు. గీత నిజముగా కురుక్షేత్రరంగమున నర్జునుని యుద్ధమునకుఁ బ్రేరేపించునుద్దేశ్యముతోఁ బ్రత్యక్షముగా బోధించినదే యని శ్రీతిలకుగారుకూడ అభిప్రాయపడిరి. స్వధర్మము నిర్వర్తించుసందర్భమున హింసా కర్మ భౌతిక యుద్ధము చేసినను తప్పులేదని వీరలభావముగా కన్పట్టుచున్నది. గీతయందు భక్తిగలవారలు కొందరు భావోద్రేకముచే నీభావమును రాజకీయ మోక్షమునకుఁగూడ వర్తింపఁజేయుట అందరకును తెలిసియేయున్నది. ఈ విప్లవమువలనఁ గలుగు ప్రమాదము గనిపెట్టిన గాంధిగారు గీతాబోధనుండియే అహింసాసిద్ధాంతమును సాధించిరి.

అహింస సనాతన మతమూలసిద్ధాంతములలో నొకటి యని గాంధిగారి మతము. * భారతకథయు, కృష్ణార్జునుల జీవితకథయు నిజమే అయినను కురుక్షేత్రమున యుద్ధప్రారంభసమయమందు, భౌతికయుద్ధముకొఱకై గీతయంతయు బోధింపఁబడినట్లు వ్రాయుట రసపోషణ నిమిత్తమై చేయఁబడిన గ్రంథకర్తయొక్క చమత్కారమే యనియు వారి అభిప్రాయము. స్వధర్మమను కార్యము దోషయుక్తమైనను దేశక్షేమమునిమిత్తమై నిర్భయముగ చేయవలెనని బోధించుటమాత్రమే గ్రంథకారుని యుద్దేశ్యము. ఇందుకు భిన్నముగా భౌతిక యుద్ధమును శ్లాఘించుట శ్రీకృష్ణునియొక్కయు, వ్యాసుల యొక్కయు ఉద్దేశ్యమైనచో గెల్చినవారు ఆనందవంతులై సర్వసౌఖ్యముల నొందినట్లు కన్పడవలసి యుండినది. కాని భారతకథప్రకారముగా యుద్ధసమాప్తి యగునప్పటికి ఓడినవారు, గెల్చినవారుకూడ దుఃఖములపాలే అయిరి. ఉభయుల బంధుమిత్రులునుగూడ నశించిపోయిరి. పాండవులు గెల్చినను నిర్వేదమునొంది రాజ్యమును, సర్వసుఖములను త్యజించిరి. అందుచే భౌతికయుద్ధామోద మిచ్చట లేదనియే గాంధిగారి అభిప్రాయము. కాని యెల్లప్పుడును ప్రతి వ్యక్తియందును ఆధ్యాత్మికమగు యుద్ధము జరుగుచునే యుండును ఉపనిషత్తులలో ఆయుద్ధమునుగూర్చి చెప్పఁబడినది. “ఆత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం రథమేవచ” (కఠోపనిషత్తు, వల్లి ౩-శ్లో ౩ మొ ౯ వరకు) ఇచ్చట అర్జునుఁడు రథికుఁడనఁగా ఆత్మ అనికూడ భావము కలదు. రథమనఁగా శరీరము. ఇంద్రియములే అశ్వములు. అంతఃకరణము ఆత్మకు హితబోధ చేసి ఇంద్రియములవశమున నుంచుకొని కామక్రోధాది అరిషడ్వర్గమును పారద్రోలు సంగతి కిది రూపకము. ఇదిగాక ఉపనిషత్తులలో అచ్చటచ్చట అహింస ప్రశంసింపఁబడినది. గీత ౧౮-వ అధ్యాయము చివర శ్లోకమగు “యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణః యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః” (౧౮-౭౮) లో ‘యోగేశ్వరఃకృష్ణః’ అనఁగా అనుభవసిద్ధశుద్ధజ్ఞానమనియు, ‘పార్థో ధనుర్ధరః’ అనఁగా తదనుసారియగు క్రియ అనియు చేసిన వ్యాఖ్యానమువల్లఁగూడ గాంధిగారి భావము స్పష్టమగుచున్నది. “యస్య నాహంకృతో... నహంతి ననిబధ్యతే” అను (గీత. ౧౮, ౧౭) శ్లోకము పైన గాంధిగారిటీకకూడ చూడుఁడు.

మఱియు గీత ౧౬-వ అధ్యాయమున వర్ణింపఁబడిన దైవీ ఆసురసంపత్తుల సంఘర్షణమను ఆధ్యాత్మిక యుద్ధమునే సూచించుచున్నది. స్వలాభమునిమిత్తమే కర్మ చేయువానికి ఆసురీప్రకృతి వృద్ధియగుననియు, అట్టివారు దంభదర్పక్రోధాదులు కలవారై కామభోగార్థమై అన్యాయముగా ద్రవ్యము నార్జించి తామే యీశ్వరులమనుచు తమతో సమాను లెవరని ధిక్కరింతురు. కాని నిష్కామకర్మచేయువారికి దైవీప్రకృతియే వృద్ధి అగును. అనఁగా గాంధిగారి అభిప్రాయముప్రకారము స్వార్థలాభపు టుద్దేశములేనివాఁడు అసత్యముచెప్పుటకు, హింస చేయుటకు, అహంకారాదులను పొందుటకు అవసరమును, ప్రసక్తియు లేదు. అనాసక్తకర్ముఁడు అహింసాసత్యభూతదయా క్షమాదిలక్షణములుగల దైవప్రకృతి గలిగియుండుట తప్పదు. బంధకమగు ఆసురప్రకృతిని మోక్షసాధనమగు దైవప్రకృతితో నేజయింపఁ గలుగుదుమని గీత మనకు బోధించుచున్నది.†

---

* వేదములలోను, గీతలోను చెప్పిన యజ్ఞము యొక్క అర్థము ఈశ్వరార్పణగా పరోపకారార్థమై కర్మచేయుటయే యని గాంధిగారిఅభిప్రాయము. (గీత అ ౪. శ్లో ౩౨లో గాంధిగారిటీక చూడుఁడు) ఇంద్రాగ్ని వరుణాదులనఁగా వ్యక్తులు కారు. ఈశ్వరాంశశక్తులన్నియు (గీత ౪-౧౨ పైన టీక చూడుఁడు.) పూర్వమగ్ని ముఖముగా లోకసేవ జరుగుచుండినదనియు, ఇప్పటిపరిస్థితులనుబట్టి యిప్పుడు చరఖా (రాట్నము) సేవాసాధనమగుటచే దానిని విడువకూడదను భావమును (గీత ౬-౧ టీక చూడుఁడు) తెల్పిరి.

† శ్లో. దమ్భో దర్పో ఽభిమానశ్చ
క్రోధః పారుష్య మేవచ,
అజ్ఞానం చాభిజాతస్య
పార్థ సంపద మాసురీం.
(గీత. అ. ౧౬. శ్లో. ౪)

ఆధ్యాత్మికమునేకాక రాజకీయమోక్షము నొందుటకుకూడ ఇట్టియుద్ధమే ప్రశస్తమనియు, అహింసా సత్యాదిలక్షణమును దైవసంపత్తే ఉచితసాధన మనియు, లోకకళ్యాణకరమనియు గాంధిగారి యభిప్రాయము. దైవసంపత్తును గూర్చి "అహింసా సత్య మక్రోధః"* అని గీతలో ప్రాముఖ్య మిచ్చినట్లే గాంధిగారును Truth and non-Violence అని అహింసతోఁబాటు సత్యమునకును ప్రాముఖ్య మొసఁగుట గమనార్హము. అహింసా సత్యసిద్ధాంతములఁబట్టియేఅన్ని కార్యములందును రహస్య చర్యలు కూడవని గాంధిగారు గర్హించుచున్నారు. ఇట్లే భౌతికశక్తికన్న దైవప్రకృతివర్ధకమగు ఆధ్యాత్మికశక్తియే శ్రేయమనుసిద్ధాంతముప్రకారముగా ఆంగ్లఅమెరికనులపెట్టుబడి (Capitalism) సామ్రాజ్యపు (Imperialism) పద్ధతులకును రష్యనుసోవియటులభౌతిక ప్రజాస్వత్వము(Bolshvism)నకును కూడ గాంధిగారు వ్యతిరేకులై యున్నారు. అస్పృశ్యతామద్యనిషేధముల గూర్చియు గాంధిగారు గీతానుసారిగానే కన్పట్టుచున్నారు. నిమ్నజనోద్ధరణమును, సర్వభూతసమభావమును గీతలో చాలాచోట్ల బోధింపఁబడినది.† గీతలో చాతుర్వర్ణ్యమును, ఆయావర్ణములవారి స్వాభావిక కర్మలును వివరింపఁబడినవి.‡

కాని పంచమవర్ణమును, అస్పృశ్యతయు గీతలో నెచ్చటను సూచింపఁబడలేదు. గీతలో నొకచోట శ్వపాకుఁ డుదాహరింపఁబడినను శ్వపాకుఁ డస్పృశ్యుఁడని చెప్పలేదు సరికదా అట్టివానియందును, బ్రాహ్మణాదుల యందును సమదృష్టి కలిగియుండుటయే ఉత్తమముగా నెంచఁబడినది.♦ మనము తినెడు ఆహారముల గుణములను బట్టి శరీరమునందే మనస్తత్త్వమందును నైతికప్రకృతి యందును కూడ అనుకూలపరిణామములు కలుగుచుండు నని పాశ్చాత్యవైజ్ఞానికు లీటీవల కనిపెట్టిరి. కాని యీసంగతి చిరకాలముక్రిందటనే మనఋషులకు తెలిసియుండినందున ఆధ్యాత్మికాభివృద్ధికోరువారు పరిశుద్ధముగు సాత్త్వికాహారమునే గ్రహింపవలెనని మనపూర్వులు నియమ మేర్పఱచిరి. అందుచే గీతలోకూడ సాత్త్విక రాజసతామసరూపములగు ఆహారములఫలితము, వాటి స్వభావముగూడ వర్ణింపఁబడినవి.¶ ఆ సందర్భమున ఆహారము నిలవఉన్నదిగాని, సహజరుచిని గోల్పోయినదిగాని, దుర్వాసనపొందినదిగాని, పులిసి పాచిపోయి

ఆశాపాశశతైర్బద్ధాః
కామక్రోధపరాయణాః,
ఈహన్తే కామభోగార్థ
మన్యాయే నార్థసంచయాన్.
(అ. ౧౬. శ్లో. ౧౨.)

అహింసా సత్య మక్రోధ
స్త్యాగ శ్శాన్తి రపైశునమ్,
దయా భూతే ష్వలోలత్వం
మార్దవం హ్రీ రచాపలమ్.
(అ. ౧౬. శ్లో. ౨.)

తేజః క్షమా ధృతి శ్శౌచ
మద్రోహో నాతిమానితా,
భవంతి సంపదం దైవీ
మభిజాతస్య భారత,
(అ. ౧౬. శ్లో. ౩.)

దైవీసంపద్విమోక్షాయ
నిబంధాయాసురీ మతా,
మాశుచ స్సంపదం దైవీ
మభిజాతో౽సి పాండవ.
(అ. ౧౬. శ్లో. ౫.)

* గీత అ. ౧౬ శ్లో ౨.

† గీత అ. ౬ శ్లో ౨౯, ౩౨; అ. ౯ శ్లో ౩౦, ౩౧; అ. ౧౮ శ్లో ౫౪ చూడుఁడు.

‡ గీత అ. ౧౮ శ్లో ౪౧, ౪౪ చూడుఁడు.

♦ శ్లో. విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శినః.
(గీత. అ. ౫ శ్లో. ౧౮)

¶ గీత. అ. ౧౭ శ్లో. ౭ మొ. ౧౦ వఱకు చూడుఁడు.

నదిగాని, యజ్ఞము (అనఁగా ఈశ్వరనివేదనము) నకు తగనిదికాని అయినచో అనఁగా వీటిలో నేగుణము కలిగినను అది తామసముగా పరిగణింపఁబడినది. * అట్టి స్థితిలో దాదాపు ఈగుణములన్నియు ఒకచోట మూర్తీభవించిన కల్లు మొదలగుమద్యములు తామసపదార్థములలో నగ్రగణ్యములు. అందుచే సర్వవిధములత్యాజ్యములని గీతాభిప్రాయము స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు గీతలలో నింద్రియనిగ్రహమును, యుక్తాహార విహారములును ఆధ్యాత్మిక సంపత్తికిని యోగమునకును ఆవశ్యకములని చెప్పఁబడినవి. † ఆప్రకారము గాంధియును వానిని గమనించి ఆహార విహారనియమముల నవలంబించుట తెలిసియేయున్నది. ఈశ్వరుఁడు సకలజనుల హృదయములందును ఉండి జీవులను ప్రేరేపించుచుండునని గీతాసిద్ధాంతము. ‡ దీనియందును గాంధిగారికి దృఢవిశ్వాసము కలదు. దీనినే ఒకప్పుడు అంతరాత్మ అనియు, Inner voice అనియు చెప్పుట కలదు. అట్టిప్రేరేపణను పరిశుద్ధహృదయులే గ్రహింపఁగల్గుదురు. కనుక అంతఃకరణపరిశుద్ధి యత్యావశ్యకముగా నెంచఁబడుచున్నది. మఱియు శరీరవ్యాయామము (Physical Exercise)చే నింద్రియోత్తేజనము కలిగి నరుఁడు భోగియగుననియు, కాని ప్రాణాయామాదులచే నింద్రియములు శాంతములై శరీరము రోగము లేకుండ నుండుటయే కాక ఇంద్రియములు వశమునందుండి యోగము కలిగి ఆధ్యాత్మికశక్తి చక్కఁగానుండుననియు, అందుచేతనే వ్యాయామమునకు బదులుగా గీతలో ప్రాణాయామాదులే బోధింపఁబడినవనియుఁగూడ గాంధిగారి అభిప్రాయము. ♦ ఈరీతిగా గాంధిగారి ముఖ్యసిద్ధాంతములును గీతాబోధ సిద్ధములుగా కన్పట్టుచున్నవి.

కర్మాచరణశీలురు, ధర్మనిర్వహణపరులు నగు క్షత్రియపురుషులే (కృష్ణార్జునులే) గీతకు ప్రవక్తయు, శ్రోతయు నగుట కాకతాళీయము కాదు. ఈ సంగతి వలనకూడ గీతాబోధయొక్క ముఖ్యభావము ఉచిత జ్ఞానముతో ప్రజాక్షేమముకొఱకే లోకహితము కర్మ చేయుచుండుటయని సూచన యగుచున్నది. ప్రస్తుత రాజకీయసాంఘిక నాయకులలో చాలమంది గీతాభ్యాసపరు లగుటచే ఇట్టిగీతావ్యాఖ్య లింకను ప్రచురింపఁబడి అందుచే వారల ఆధ్యాత్మికాద్యనుభవములు జనులు తెలుసుకొనుటకు వీలగును.

ఈవిధముగా నాధునిక కాలమునఁగూడ నాయా గీతావ్యాఖ్యాతల మతాభిప్రాయము లాధ్యాత్మికముగనే కాక జాతీయములగు అన్నివిషయములందు నెట్టిపరిణామమును గలిగించుచున్నదో, గీత భారతజాతీయాధ్యాత్మికవాఙ్మయములం దెట్టిప్రాముఖ్యమును వహించుచున్నదో స్పష్టమగుచున్నది.

---

* శ్లో. యాతయామం గతరసం పూతిపర్యుషితంచయత్,
ఉచ్ఛిష్టమపిచామేధ్యం భోజనంతామసప్రియమ్.
(గీత. అ. ౧౦ శ్లో. ౧౦)

† గీత అ. ౩, శ్లో ౪౧ అ ౬ శ్లో ౧౭ చూడుఁడు.

‡ గీత అ ౬ శ్లో ౩౧; అ ౧౫ శ్లో ౧౫ అ ౧౮ శ్లో ౬౧.

♦ గీత అ ౫ శ్లో ౨౭-౨౮ పైన గాంధిగారి నిష్కామయోగములోని వ్యాఖ్యానమును చూడుఁడు.

లతాప్రేతసల్లాపములు

కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు, బి. ఎ.,

ఏయభాగ్యమతంగజ మ్మిచ్చి కొనెనో
యుపదగా నీశిరోరత్న ముడుకునెత్రు
చిద్రుపలం దోగి మృగరాజుచిఱుతగోట
వ్రేలుచున్నది విద్రుమోర్మికయువోలె.

ఆ భయంకరవక్త్రగహ్వరము వెడలి
వెలికి బ్రవహించు నిష్ఠురేర్ష్యలెనె రక్త
సిక్తమై జాజువాఱిన జిహ్వ నల్ల
నల్ల నాడించుచున్న దావ్యాఘ్రరాజు.

పోకు మేసెడి పసిజింకపొట్టక్రింద
జలదరించినమై నొక్క-శలలి దూఱె
శోణపాన మొనర్చిన దానిముండ్లు
కాలుచున్నవి నెఱె దబ్బనాలవోలె.

కొమ్మపైనుండి యూబిలో గూలి సగము
చచ్చి దఱి జేరి కంపలఁ జొచ్చుముసలి
తొండ నొకదాని బోనీక తొక పట్టి
జాలిలే కీడ్చుచున్న దీమాలకాకి.

నాన ముసుగున ముసిముసినసుగుచున్న
ప్రసవముల జేర మొగమోటపడెడు తేటి,
మెడను ఱిక్కించి, ముక్కున బొడిచి పట్టి
కొమ్మపై జేరుచున్న దాగోరువంక.

అది భయావహవనసీమ; అది పిశాచ
భూతబేతాళవిశ్రాంతిభూమి; అచట
పుట్టిపెరిగినవాడేని పుట్టి చరమ
గతిని గన్నట్టివాడేని కానరాడు.——

దుర్భరవియోగవేదనాదుఃఖముననో;
దారుణగ్రీష్మభీష్మోష్మదాహముననో;
వన్యజంతుప్రకల్పితాపాయముననో;
యెట్లుమడిసెనో యీపాంథు డెవరికెఱుక?

ఇతడు పాంథుండొ కాడొ యదెవ్వ [డెఱుగు,
నేల కారా దొకానొకపీలతబిసి?
యేదియెట్లైన నాచెట్టుబోదె మొదట
నస్థిపంజర మొక డున్నదనుట నిజము.

ఎండవానల కుడివోవకుండునటుల,
పూర్వదాంపత్య ముండినపోల్కి-, దాని
యంగముల నెల్లయెడల కవుంగలించు
కొనియె బ్రణయాత్మతో లతకూన యొకటి.

గాలి కాతీవ యిటునటు కదలినపుడు
గిలిగిలింతలనొందినట్టులుగ నతివి
కారముగ మూల్గి యాపుఱ్ఱె యాఱుపది
వెండిపండుల నికిలించి వెక్కిరించు. [యు

ప్రుచ్చిలిన సూనగంధమ్ము ముడిచికొనగ
నాసికామార్గముల కరోటీసదనము
దూఱి వితయాట ప్రేక్షణద్వారములను
వెలి కుఱుకు గాలిదొంగ నిస్పృహ వచించు.

ప్రాణవిగళిత మా యస్థిపంజరమ్ము
ప్రాణసంభృత మాసుమవల్లికయును
లోకమంతయు మాగన్నులో •బరున్న
యపుడు తేలెదరంట రహస్యగోష్ఠి.

ఆయెముకగూటియం దంతరంతరముల
కాపురమ్మున్న క్రిమికోటి కాంచుచుండు
దల వెలికిఁబెట్టి సృష్టిచిత్రములనెల్ల
కలియుగపువృత్తు లేవియో తెలిసినట్లు.

ప్రమదల శిరమ్ములందు నాభరణములకు
గాంతి పొదిగెడు నోవల్లికామతల్లి,
యేలనే యెండిపోయినయెముకగూటి
పైని నీ కింతయవ్యాజమైనకూర్మి?

ఏకులమ్మునవాఁడొ వీఁ డెచటివాఁడొ
యెందు బోయెడునో పాప మిచట గూలె
పతిని బెడబాయనేరని సతియువోలె
బ్రోచెదవె బాపురే! లతాపుణ్యసాధ్వి!

శశ్వదాయుష్మతీ, నిత్యశాంతిరస్తు!
సిద్ధసౌభాగ్యవాల్లభ్యసిద్ధిరస్తు!
భద్రకల్యాణవైభవప్రాప్తిరస్తు!
పుష్టిరస్తు! సుమంగలీ, తుష్టిరస్తు!

* * *

ఈవిచిత్రమిథున మీక్షించినంత న
క్కజము పుట్టెనేమొ గండుతేటి,
నవ్వుచున్నతీవపువ్వులచుట్టును
సుడులు చుట్టి తిరుగుచుంటి వటుల!

* * *

అటుల తిరుగుచు, తిరుగుచు, నామిళింద
మాసుమవ్యూహమునదూఱె, నాక్షణంబ
అకరులన్నియా ప్రాణ మున్నటుల నక్క
ళించి యొకసారిగా ముకుళించుకొనియె.

దానిలోఁ జిక్కువడిన మత్తద్విరేఫ
విభుడు మరణవేదన నొందువిధిని జాలి
గొలుపు ఝుంకారనిస్వనమ్ముల నొనర్చు
చుండె; వ్యథ యే మనుభవించుచుండె
[నొక్కొ!

కొంత సేపటి కామృత్యుకుసుమదళము
లన్నియును విచ్చె, నయ్యయో! యందు
[జొచ్చి
యున్న యెలదేటినెత్తురు లోడుచున్న
మాంసపున్ముద్దయై యందు మణగియుండె.

తెలిసె నహహా యితండు యతియును గాడు
మౌనియును గాడు బీటెండ మాడిమాడి
తలనుదాచుకొనగ వచ్చి యలరుజొంప
మని యిటంజొచ్చి మడిసిన యధ్వగామి.

చొఱినయంతనె తనువెల్ల చుట్టి పట్టి
యతని బంధించి సంధుల నన్ని నలిపి
పలలపిండమ్ముగా జేసి భక్షణమ్మొ
నర్చె లతవలెనున్న యీనంగనాచి.

అన్నియలరులవలెనె యీయలరుగూడ
నని, నిసర్గప్రియోన్మాదమున మిళింద
మిందునం జొచ్చి చచ్చెనొ యిట్లెన్నియెన్ని
ప్రాణములు గోలుపోయెనో దీనిచేత.

దగ్గఱఁ జేరినట్టి సత్వములనెల్ల
పట్టి బంధించి వానిని భక్షణమ్మొ
నర్చి వర్ధిల్లు కుసుమమంజరులు కలవు
ప్రకృతియందున నీతీవ యొకటి యందు.

ప్రకృతియే యింతమోసాలరాశియైన
ప్రకృతియే యింత సోపద్రవప్రసన్న
మైన దేనిని నమ్మంగనగును జగతి
మాయచే గండ్లుపోయిన మానవులకు.

కలకత్తాకు పోవుబండి మదరాసునుండి రాత్రి యెనిమిదిన్నరగంటలకు బయలుదేరును. ఎప్పుడును మూడవతరగతిబండ్లు క్రిక్కిరిసియేయుండును. ఆనాడు మదరాసునకు క్రికెట్టుపందెములు జూడవచ్చినమూకతో రైలు పిక్కటిలుచుండెను. నేనానాడే ప్రయాణముజేయుట తటస్థించినది. కదలుటకు కొన్నినిముసములుండగనే ఒకబండిలో దూరితిని. అందెటుజూచినను ఆవంతయైన సందులేదు. నావెలగల దుస్తులనుజూచి కూర్చున్నవారుకొందరు నడుములు గదిలించుచు నాకు చోటుకొరకు అటునిటు జూచుచుండిరి. నేను వారిని శ్రమపడవలదనిచెప్పుచు బండియంతయు కలయజూచితిని. ఆమూలను ఎవడో యొకడు ఎదుటిబల్లపై కాళ్లుంచి, మోకాళ్లపై తలనుంచుకొని నిద్ర నభినయించుచుండెను. ఇతరులు కూర్చుండుటకు చోటులేక బాధపడునప్పుడిట్టిద్దరిస్థలము నాక్రమించుకొని దొంగనిద్రల బోవువారిని జూచి నేనెన్నడు సహింపలేను. నేను స్వభావముచేత తగవులమారిని కాకున్నను ఇట్టివారినిజూచినపుడు నారక్త ముడికిపోవును. వారికి బుద్ధిచెప్పనిదే నేనూరకుండను. ఆకూరుచున్నవాడెవడో హిందూస్థానపువాడని నేననుకొంటిని. నేను పరిభవించిన ప్రయాణీకులలో పెక్కురాదిక్కువారే. వాని పొడవగుకాలుసేతులు మిక్కిలిసన్నమై వికారముగనుండెను. ముఖము నాకగపడలేదు. కాని యొజ్జని పీచువెండ్రుకలు భుజములపై బడియుండెను.

నేను, కూరుచున్నవారిమోకాళ్లు రాచుకొనుచు తిన్నగ వాడున్నచోటునకు బోయితిని. వానిభుజముపై దట్టి కాళ్లుదింపుకొమ్మంటిని. వానిశరీరమున పలిమెడు కండయైనలేదు. వట్టి యెముకలకుప్ప. వాడొకమూల యొదిగి కూర్చుండెను. నేనును వానియెదుట గూర్చుంటిని. వాడు ముఖమెత్తి అగ్నికణములవంటి చిన్న కండ్లతో నన్నుజూచెను. అందు కోపము గానుపింపలేదు. నేను వానిముఖమువంక జూచితిని. కాలుసేతులవలెనే సన్నని పొడవైనమొగము, వానిఫాలము విశాలముగ నుండెను. అందు పెద్దయక్షరములతో "సీత" యని తెలుగున పచ్చబోసియుండెను. నాయనుభవమున పచ్చబోయించుకొన్నవారి నెందరనో జూచితిని. సోలుజారు లనేకులు చేతులపైనను, వక్షమునందును తొడలయందును బొమ్మలో యక్షరములో పొడిపించుకొందురు. కొందరుస్త్రీలు కన్నులచివరను సన్నినివంకగీతలు గీయించుకొందురు. కాని ముఖమున అక్షరములు వ్రాయించుకొన్నవానిని జూచుట నాకిదియే మొదటిసారి. ఆభాష తెలుగగుటచే వాడెవడో యాంధ్రుడని నేననుకొంటిని. వానితోమాటలాడి వాని వృత్తాంతమును దెలిసికొనవలెనని నాకు కుతూహలము గలిగినది. పలుకరింప సంశయించుచుండగనే వాడు పొడిదగ్గు దగ్గుచు ప్రక్కజేబులోనుండి రెండుబీడీలను లాగి, నాకొకటిచ్చి తానొకటి నోటనుంచుకొని నిప్పంటించుకొనెను.

బండి వేగముగ బోసాగెను. వాడు కూరుచున్న కిటికీనుండి మిక్కుటముగ గాలి విసరుచుండెను. వాడు నన్నుజూచి "చలిగానున్నది. ఈకిటికి దింపిన మీకభ్యంతరము లేదుగదా?" యని దగ్గుచు నన్నడిగెను. పాపము, వీడెవడో దీర్ఘకాలమునుండి రోగపీడితుడు. ఇట్టివానితో తగవులాడదలంచితినిగదా యని నాకే సిగ్గయినది. కిటికీ నేనే మూసితిని. "నీకవసరమైన కాళ్లు బల్లపై నుంచుకొమ్ము. నేను నిలువబడియుండగలను." అని నేనంటిని. వాడందులకు వలదని నవ్వుచు తలద్రిప్పెను. మాకిరువురకు మైత్రి గుదిరినది.

వానినడుగకయే వానికథ కొంత నాకిట్లు బోధపడినది. "వీడెవడో పిన్నవయసుననే తన ప్రేమకు పాత్రురాలయిన భార్యను గోలుపోయినాడు. అప్పటి

నుండి మనసుతోడి శరీరస్థితిగూడ స్వస్థత చెడినది. పాప మా భార్యపేరు ముఖమువనే అచ్చొత్తించుకొన్నాడు.” అనుకొంటిని. ఆవిషయమై ప్రశ్నించిన వాని హృదయాంత రాళమున ఘనీభవించియున్న వ్యసను బల వంతముగ పెకలించినవాడ నగుదునేమోయని భయపడితిని. కాని నాసంశయము తీర్చుకొన వలయునను కోరిక ఆభయము నణచివైచినది. “సీత నీ భార్యయా?” అని మెల్లగ ప్రశ్నించితిని. వాడు త్రుళ్లిపడెను. “ఆ–మాసీత – మాసీత – మాచెల్లెలు – మా సీత” యనుచు వ్రేళ్లతో ముఖముపైని యక్కరము లను దడవికొనెను. పాప యూపిరి ద్రిప్పుకొన లేక చాలసేపు దగ్గుచుండెను. నాయూహ పొరబాటు. వీడెవడో కనుగొనవలెనను ఆశ నాకు ప్రబలెను. ఈమాటు “మీదేయూరు” అని నేనడిగితిని. వాడు నామనసులోని తహతహ నప్పుడే గుర్తించి మెల్లగ నవ్వినాడు. “నాకథ మీకు విసుగు బుట్టింపన ట్లయితే చెప్పెదను” అనుచు మరొకబీడి కాల్చుకొని గుండెలూడిపడునట్లు దగ్గినాడు. కొంతసేపటికి తెప్పరిలి నావంకజూచి యిట్లు ప్రారంభించినాడు:

“మా సీత నేను బుట్టిన ఆరేండ్లకు బుట్టినది. దాని పుట్టువు, నాతల్లిమరణము ఒకనాడే సంభవించినవి. మా తండ్రిది వైద్యవృత్తి. మమ్ముల నిరువురను తల్లి లేమి దెలియనట్లు సాకినాడు. నా కిరువది యేండ్లు వచ్చినవి. బి. యే. చదువుకొనుచుంటిని. మాతండ్రికి జబ్బుచేసినది. ఎన్నియో చికి త్సలు జేయించితిమి. కాని యేమిలాభము? మాసీత, నేను మిగిలితిమి. మాసీతచేయి నా చేతిలోనుంచి మాతండ్రి, మాటరాక నావంక జూచిన కడపటిచూపు నా దేహమంతయు ప్రాకిపోయినది; నాగుండెలో నిమిడిపోయి నది. నేను పెద్దపెట్టున ఏడ్చితిని. మాసీత... మాసీత నన్నూరడించినది. అదియేడ్చునపుడు

“మాసీతచేయి......నా దేహమంతయు ప్రాకిపోయినది”

నేను, నేనేడ్చునపుడుమాసీత ఓదార్పుమాటలుచెప్పుకొను వారము. కాలక్రమమున మాతండ్రిమాట కొంతమరచి తిమి. మాసీత తేనెలొలుకు పాటబాడుచు వీణె మీటు చుండెడిది. నాకు చిత్రలేఖనముపై నభిలాష మెండు. దినమంతయు మాసీతసంగీతము నాకర్ణపుటముల బడు చుండెడిది. చిత్రలేఖనమునకును బురికొల్పుచుండెడిది. నేను వ్రాసిన చిత్తరువులను జూచి మాచెల్లెలు సంత

“నేను వ్రాసిన చిత్తరువులను......సంతసించుచుండెడిది.”

సించుచుండెడిది. ఇట్లానందమయముగ రెండేండ్లు గడచిపోయినవి. ఒకరిభావముల నొకరము చూపులలోనే గుర్తెరుగువారము. నాకు గిట్టనిపని మాసీత కసహ్యము. దానికిష్టములేనిమాట నాకును అట్లే. మాకిరువురకును దేహములే రెండు. ఆత్మ ఒక్కటియే. మాసీత బంగారము. నేను వెలిగారము"

పాపము, వాడు ప్రయాసముతో దగ్గనాపుకొనుచుండెను. శుష్కించిన వానివక్షము క్రిందికిమీదికి నెగురుచుండెను. వానిప్రక్కనుంచికొనియున్న గొట్టములోని తేనీటిని నాలుగు గ్రుక్కలు ద్రాగి మరల నారంభించెను.

"ఇట్లెంతో కాలము జరుగలేదు. రెండేండ్లే అయినది. నాకొకనాడు జ్వరము వచ్చినది. మా సీతకు ప్రపంచమే మునిగినట్లుండినది. దాని పరితాపము చెప్పనలవి గాదు. ఆ పాపిష్టి జ్వరము త్వరగా వదలినది గాదు. ఇరువదిరోజులు నన్ను వేధించినది. టైఫాయిడుజ్వరము. మాతండ్రిదగ్గర పనినేర్చుకొనినవా డొక కుఱ్ఱవైద్యుడుండెడివాడు. వానికి మాపై మిక్కిలి యభిమానము. వాడు నన్ననుదినము జూచుచు, మందులిచ్చుచు, మా సీతకు ధైర్యము జెప్పుచు నుండెడివాడు. ఎట్లో ఆ గండము దప్పినది. అప్పుడే చచ్చియుండిన నేబాధయు లేకయుండెడిది. కాని మనయిష్టమా? నాకు జ్వర క్షీణ పోయినది. కాని నాదేహపుకండలు, నెత్తురు దానితోడే పోయినవి. ఇట్లే అస్థిపంజరమునై మంచాన బడియుంటిని. మాసీత నాకుజేసిన యుపచర్యలు చెప్పిన దీరునవిగావు. ఆబిడ్డ నాకంటె నారేండ్లు చిన్నది గదా. ఆహా! ఏమి దానియోర్పు. ఆబిడ్డప్రేమ. రెండు మాసములు మాసీత, నిద్రయెరుగదు. తా నెప్పు డన్నము దినునదో దేవునకెరుక. ఎప్పుడు నాప్రక్కనే యుండునది. అబ్బా! ఆబిడ్డపరిచర్యలు" అని ముఖము వంచుకొనెను.

రెండునిమిషములు వానినోట మాటరాలేదు. పొరలివచ్చెడు దుఃఖముతో బోరాడుచుండెను. పిదప తలయెత్తి నన్ను జూచెను. వానిముఖము నెత్తుటిముద్దవలె నుండినది. "మీకు విసుగు బుట్టుచున్నదా?" అనెను. నే నందుకు ప్రత్యుత్తరమీయకయే, "తర్వాత, తర్వాత?" అంటిని. మరొకబీడి వెలిగించుకొని వాడిట్లు సాగించెను:

"మాసీత మ్రొక్కనిదేవతలు లేరు. అదిచేయని పరిచర్యలు లేవు. కాని నాదేహమునకు బలము కలుగలేదు. నే నెప్పటివలె కోలుకొనజాలనని నా కనుమానము కలిగినది. ఒకనా డాకుఱ్ఱవైద్యుడు నాదగ్గరనుండెను. మాసీత నేదోపనిమీద లోనికిబంపి, వానిని నాయథార్థపుస్థితి దెలుపమని ప్రార్థించితిని. వాడు చాలసేపు నన్ను బరీక్షించెను. వాని ముఖలక్షణమే వానికి నాయాశలేదని తెలుపుచుండెను. చివరకు నన్ను భయపడవలదనుచు, నాకు క్షయరోగమనియు, అదృష్టవశమునగాక స్వస్థముగాదనియు, అయినను ప్రయత్నించెదననియు చెప్పెను. నాశరీరము చలువలు గ్రమ్మినది. ప్రాణముబోయిన ఈహింపదీరును. నేను చావునకు భయపడలేదు. కాని మాసీతగతి యెట్లు? నాప్రాణమెటుబోయినను మాసీతప్రాణ మెట్లు గాపాడగలనా యనుమాట నాకు హృదయశల్యమైనది. ఆముద్దరాలిమనసు మరెవ్వరేని హరించిన అది నన్నింతగ ప్రేమింపదు. కాని దాని హరింపగలవా డెవడు?"

"వైద్యుడు వెడలిపోయెను. నేను మాసీతను నాచెంతకు బిలచితిని. 'సీతా! పాప మీకుఱ్ఱవానికి మనపై నెంతప్రేమ. చాలమంచివాడు సుమా! వాడులేకుండిన ఇప్పటికి మనగతి యేమైయుండెడిదో' యనుచు దాని ముఖము జూచుచుంటిని. దానిచెక్కుల పులకపటలి మొలకలెత్తినది. నిట్టూర్పువిడచి 'చాలమంచివాడన్నా' అనినది. నావెనుక మాచెల్లెలిహృదయమున నీవైద్యుని మూర్తి కొకింత తావున్నదని నేగ్రహించితిని. నే నిదే సమయమనుకొంటిని. నాచెల్లెలు పరిణయమాడిన, క్రమక్రమముగ వా డామెహృదయమును లోజేసికొనును. నా భౌతికశరీర మీలోకపు మట్టిలో గలిసినను మాసీత జీవితానందమునకు మరియొకపట్టుగొమ్మ చిక్కును. మాసీత సుఖముగ నుండునుగదా యనుసంతోషము నా కపరిమితమయ్యెను. 'సీతా' అంటిని. మాసీతకు నా

హృదయములోని యోచనలన్నియు, నే ననబోవుమాట లన్నియు ముందే తెలిసెనేమో. 'అన్నా! నీవెనుకటి

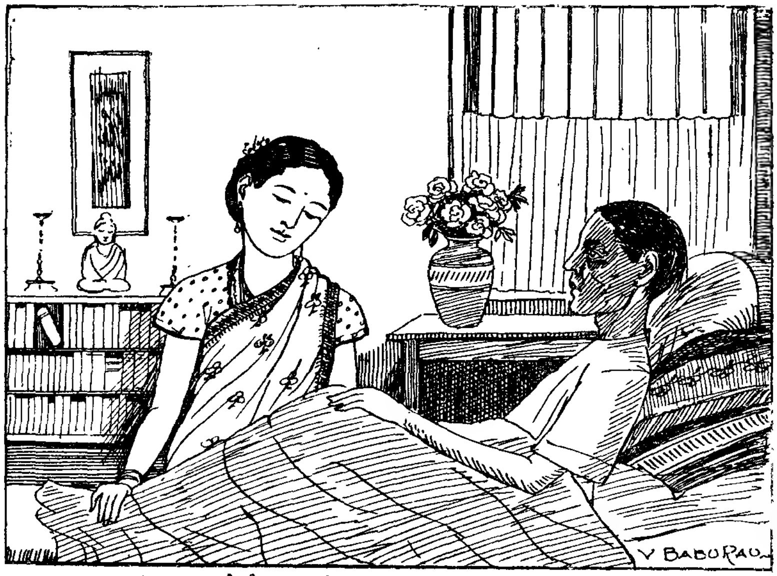

"అన్నా! నీవెనుకటి......ప్రవర్తించెదను అనెను."

దానను నేను. అన్నిటిలోనట్లే ప్రవర్తించెదను' అనెను. నా కాబిడ్డమాటలకు నవ్వు, దుఃఖముకూడ వచ్చెను. పాపము! మాసీతకు నారోగతత్త్వము తెలియదు. కాటికి కాళ్లు జాచిన నా కేమిపెండ్లి. వైద్యుడు నాజాడ్యము కుదురదన్నమాట సీతకు జెప్పవలె ననుకొంటిని. కాని ధైర్యముచాలలేదు. మాసీత గుండె వ్రీలదా ఆమాటవిన్న!"

వాడెన్నడో నన్ను మరచినాడు. బయలు జూచుచు తన కథను జెప్పుకొనుచుండెను. చివాలున నన్నుజూచి, "అయ్యా, మీరింకను వినుచున్నారా? మీకు విసుగుజనించుటలేదా? వారివారి జీవితములు వారివారికి విపరీత సంఘటనములుగ దోచుట సహజము. కాని మరియొకరి కందేమియు చవియుండదు" అనెను. "అట్లు గాదు, చెప్పుము, పిదప మీసీత నేమిజేసితివి.?" అని యంటిని. "ఏమిజేసితిని, వల్లకాడుజేర్చితిని. నిర్భాగ్యుడను" అనుచు తేనీటిగొట్టమును మరల నోట బెట్టుకొనెను. కొన్నినిమిషములు మోకాళ్లపై తలయుంచి కొని కూరుచుండెను. వాని కాయాసము కొంత తగ్గినది. మరల కథ సాగించెను.

"ఆనాటినుండి దాని పెండ్లిప్రస్తావనమే మానితిని. నా యాశాలతను మా సీత మొదటిలోనే త్రుంచివేసినది. మరి పెండ్లాడ దని తెలిసి మరల ఆమాట యెందుకని నే నామెను హెచ్చరింపనే లేదు. సీత ప్రేమను నాపైనుండి మరలించుటకుమాత్ర మహర్నిశలు యోచించుచుంటిని. మాసీత మరియొకని ప్రేమించి నన్నుమరచుమాట యసాధ్యము. ఇంకొకని మాటలేకయే నన్నామె ద్వేషించునట్లైన చేసికొనరాదు అని నాకు తోచినది. ఇది నా చేతిలోనిపని. ఆనాటినుండియు మాసీత నూరకకసరుచుంటిని. కండ్లురుముచుంటిని. నానోటికి వచ్చినటుల ప్రేలుచుంటిని. కాని మాసీత కంతకంతకు ప్రేమ హెచ్చుచుండెను. దానిముఖమున ద్వేషచిహ్నములు మచ్చునకైన లేవు. పొంగిపొరలెడి ప్రేమప్రవాహము నాపుకొని, కఠినముగ నట్టుల వ్యాధిగ్రస్తుడనగు నాకెంత కష్టముగ నుండియుండవలెనో యూహింపుడు. ఎంతయో ప్రయత్నించితిని. నాకోరిక కొనసాగలేదు. మాసీత యెవ్వరిని ద్వేషింపలేదు. నన్నెట్లు ద్వేషించును?

"ఒకరాత్రి చాలప్రొద్దయినది. నాకు నిద్రబట్టలేదు. నేను నిద్రించితినని పాపము మాసీత ప్రక్కగదిలో బరుండి నిద్రబోవుచుండినది. నేనూరకపరుండి యేమేమో యోచించుచుంటిని. ఏమోయననేల. మాసీత మాటతప్ప నాకింకేయోచన యున్నది. ఆరాత్రి ఒథెల్లో మాక్బెత్తుకథలు నాతలపునకు వచ్చినవి. తటాలున నాకేదో యూహ స్ఫురించినది. రోగికి యూహలకు కొదువా? అందును నేను చదువుకొనినరోగిని. నేను

మంచముబట్టుకొని లేచితిని. తిన్నగ ప్రాకిపోయి నా పెట్టెదెరచి ఒకబాకు చేతికి తీసికొంటిని.”

“ఏమీ! మీసీతను నీవే చంపితివా? ఎందుకు?” అనుచు నే నాశ్చర్యచకితుడ నైపోతిని. వాని కాప్రశ్న వినబడలేదోమో, వాడందుల కుత్తరమే జెప్పలేదు.

“గోడబట్టుకొని మాసీత పరుండియున్న గదిలోనికి వెళ్లితిని. చిన్నదీపపువెలుగున ఆబిడ్డ కాళ్లుచేతులు ముడిచికొని నిద్రబోవుచుండెను. దానిప్రక్కను నిలుచుండి

“దానిప్రక్కను నిలుచుండి......గట్టిగ దగ్గితిని.”

బాకు పైకెత్తిపట్టి, గట్టిగ దగ్గితిని. అది బెదరిపడి నన్ను, నా బాకును చూచినది. నిప్పులు రాలు నాకండ్లను జూచినది. నాకోరిక నెరవేరుచున్నదనుకొంటిని. మాసీత భయకంపితయై కేకలువేయును. నేను తన్ను నిద్రపట్టున జంపవచ్చిన రాక్షసుడనని తలంచును. తనతోబుట్టుతనమును, అపారప్రేమను, సర్వత్యాగమును తృణీకరించి తనప్రాణమునకే ఎసరుబెట్టిన అమానుష వ్యక్తినిగ భావించి నన్ను ద్వేషించును. మాసీత నన్ను ప్రేమించుట మానునుగదా. నా కింకేమి కావలయును. పిదప నే నెంతత్వరగ జచ్చిన నంత మేలు. సంసారమును జయించి మృత్యువున కెదురు సూచుచుండెదను అని నాలో నే నుప్పొంగిపోవుచుంటిని.

“మాసీత లేచి మెల్లనికంఠముతో, “అన్నా! నన్ను పిలచిన నేను రానా? నీ వింతదూర మెందుకు నడచివచ్చితివి” అనెను. నా శరీరము నిలువెండ్రుక బెట్టినది. నాయూహకు మాసీతప్రవర్తనకు, ద్వేషబుద్ధికి నాకు నున్నంతదూరమని నాకు దోచినది. కాని నాయత్నమంతటితోనే మానలేదు. క్రోధఘూర్ణిత దృష్టితో మా సీతను జూచి యిట్లంటిని: “నేను నిన్ను జంపవచ్చితిని. నీయునికి నా కసహ్యకరముగనున్నది. నా జీవితము నరకప్రాయమగుచున్నది. నిన్ను జంపినగాని నాకు శాంతిలేదు. నిన్ను పొడిచివేతును” అంటిని. మాసీత కీమాటలు వినబడినవో లేదో, అది నన్ను తిన్నగ బట్టుకొని కూర్చుండబెట్ట యత్నించుచుండెను. “ఇంతదూరము నడచివచ్చితివా అన్నా. నన్ను బిలువకూడదా. నేను రానా” అని గొణుగుకొనుచుండెను. నాగుండె కరగి కడుపులోనికి వేడిబొట్లుగ దిగజారుచున్నట్లుండెను. నేను కుమిలిపోవుచుంటిని. నాదేహ మదరుచుండెను. కాని నానాటకము నప్పుడే ముగింపలేదు. ‘నిన్ను నేనేల పిలువవలయును? నీవు చావవలయును. లేకున్న నేను బ్రతుకను.’ అని నేను బిగ్గరగ నంటిని. మాసీత కీ విపరీతప్రవర్తనము బోధపడలేదుగాబోలు. పాపము అమాయిక గద్గదస్వరముతో, “అన్నా, నీకు నాపై ప్రేమ లేదా?” యని అడిగెను. ఈప్రశ్నకు నాకప్పుడే వాడిగ్రొడ్డటివేటువంటి ప్రత్యుత్తరము స్ఫురించినది. “ప్రేమగాదు. నీపై నాకెన్నడు ప్రేమలేదు. కాని మోహము. నాకోరిక అమానుషము,

పైశాచము. కావుననే నిన్ను జంపి హాయిగ నుండెదను." అంటిని. ఈ రక్కసిబొంకు నాకెట్లు స్ఫురించినదో నాకే తెలియదు. మాసీతకు నాకు యెడబాటునకిక తడవుండదని నాకొకవిధమగు సంతోషము గలిగినది. ఈ మర్త్యప్రపంచమున నాపిశాచముఖ మింక మాసీత జూడదు. నాకు కావలసిన దదే గదా.

"మాసీత, కూర్చొనియున్న నన్ను దాని మంచముపై పరుండబెట్టినది. దానివంకనే కన్నార్పక జూచుచుంటిని. మాసీత నా ప్రక్కను గూర్చున్నది. వ్రేళ్లతో నాతలవెంట్రుకల దిద్దుచు 'అన్నా' అనినది. నా మెదడెవరో యినుపగరిటెలతో కలియబెట్టినట్లు నాతలలో బాధగలిగిన . ఒక్కనిమిషమట్లే యుండి వీణను దీసికొని యేదో పాడ నారంభించినది. నా నాటక మయిపోయినది. మా సీత ప్రేమతత్త్వము నా కందరానిది. అది విరుగనేరనిది. లజ్జచేతను, అలతచేతను నేను కన్నులు మూసికొంటిని. నామనసు దాని పాటపై కెగబ్రాకెను. అట్లే వినుచు నిద్రబోయితిని. ఉదయము కన్నులు దెరచుసరికి నాబాకు నాగుండెలపై బడియుండెను. మాసీత, వీణె పైనుంచికొని నా ప్రక్కలోనొదిగియే నిద్రించుచుండెను."

వానికంఠధ్వని మారిపోయినది. వానిహృదయమున నెక్కడనో తూటుబడి అందుండి మాటలు కారుచున్నట్లు నాకు దోచినది. పాపము. వానికి మరలదగ్గువచ్చెను. ఈమారైదారునిమిషములు బాధతో దగ్గెను. వానినోరు నెత్తుటిమయమైయుండెను. మరల తేనీరు ద్రాగెను. 'మీకెందుకు లెండి యీపాడు కథ, నిలిపెదను' అనెను. నానోట మాటరాలేదు. గొంతుకలో నేదో యడ్డుపడినది. సాగింపుమని సంజ్ఞ జేసి వానిముఖమునే జూచుచుంటిని. వానివలెనే మోకాళ్లపై గడ్డముంచుకొని గడగడ వడకుచుంటిని.

"ఆరాత్రి పాడునాటకమంతటితోనే ముగిసినది. మేమిరువురము దాని నొకదుస్వప్నముగభావించి స్మరింపనే లేదు. మాజీవితప్రవాహమునకానాటి కథ యొకఅంతరాయము గాలేదు. వల్లకాడైన వైద్యులమాటలకేమి? నారోగము కుదురగూడదా? నేనొకవేళ బ్రతుకగూడదా యనునాశ నాలో నంకురించినది. ఆనాటినుండియు నారోగము తగ్గసాగినది. నా దేహము స్వస్థమగుచున్నదని నాకే తెలియుచుండినది. మాసీతసంతోషము చెప్పవలయునా! వైద్యుడెప్పటియట్ల దినమునకు రెండుమారులు వచ్చుచుండువాడు. మేమిరువురమును మాట్లాడుకొనుచుండగ, మాసీత దూరమున పాడుచుండెడిది. వైద్యునకు నాయారోగ్యాభివృద్ధి యొక గర్వకారణముగ నుండెడిది. ప్రాణము నాదైనను, కృషి మాసీతదైనను, ఖ్యాతి వైద్యునిదిగదా! వానిని చూచినపుడెల్ల తనచేతగానితనముచే వాడు లేనిరోగము నాకారోపించినాడుగదా యని మాత్రము వానిపై కొంతఅసహ్యపడుచుండెడివాడను. కాని వాడేమిజేయగలడు? వాడును అందరివైద్యులవంటివాడే.

"ఇట్లు కొన్నాళ్లుగడచినవి. నేను ప్రతిఉదయమున మాసీతతోగూడ కొంతదూరము నడచివచ్చుట వాడుకజేయుచుంటిని. వైద్యుడప్పుడప్పుడు మమ్ముగలసి

"మమ్ము కడగంట......గుసగుస లారంభమయినవి."

కొనుచుండెడివాడు. మేము నడచుచున్నపుడు మాయూరివారు గుంపులుగూడి మమ్ము కడగంటజూచుచుండెడివారు. గుసగుస లారంభమయినవి. రచ్చకొట్టములలో మాదే ప్రస్తావన. స్వల్పులుగదా. సీతకు వైద్యునకు స్నేహ మనువదంతులు తలజూపినవి. అవి ప్రబలి నా చెవికిగూడ సోకినవి.

" ఆకుఱ్ఱవాడు మాయింటికి పలుమారు వచ్చుటకు మాసీతయే కారణమని వా రనుకొనిరి. మాసీతగుణము నే నెరుగనా ? నా కేయనుమానమును లేదు. కాని యీ వదంతులు నన్ను కలవరపరచి బాధించినవి. నిష్కళంకమగు మావంశగౌరవ మిట్లు వమ్మగుపాలగుచుండుట నేను భరింపలేకపోతిని. నా మనోవ్యథ అంతకంతకు హెచ్చుచుండెను. ఈ తెలివితక్కువకుఱ్ఱవాడు మాయింటికివచ్చుట మానగూడదా ? మాసీత వానితో ప్రసంగములు చాలింపగూడదా ? కాని యెట్లుచెప్పగలను ? నా దేహవ్యాధి కుదిరినది. కాని ఈ క్రొత్తమానసిక వ్యాధి ప్రబలినది. వైద్యునిపై నిష్కారణద్వేషము, మాసీతపై కోపము నాలో బొడమాపుచుండినవి.

" కొన్నిమాసము లట్లే గడచినవి. ఉదయమున మాసీతను వెంటబెట్టుకొని బయటబోవుట మానినాను. అదేదో యింటిపనులు చూచుకొనుచుండెడిది. రెండువేళల మరికొందరు స్నేహితులతోకలిసి షికారువెళ్లుచుంటిని. వారందరు నాతోటి చదువుకొన్నవారు. నా శ్రేయోభిలాషులు. మా వంశమున కాపాదించిన యీ కళంకమునకు వారిలోవారు కుందుచుండిరి. మాసీత దోషియని వారి నమ్మకము. నాతో ఆవిషయము మాట్లాడ జంకుచుండిరి. కాని కొన్నాళ్లకా ప్రస్తావన మెట్లో పైకివచ్చినది. ఆనాడంకురించిన వదంతులు నేడు శాఖోపశాఖలతోటి పెద్దమ్రానులయినవని నేను చింతించితిని. నా మిత్రులలోకొందరు నాబుద్ధిమాంద్యమునకు నన్ను నిందించిరి. కొందరు వైద్యుని బెదరించి యింటికి రానివ్వకుండ జేయుమనిరి. మరికొందరు సీతను మందలించమనిరి. వీరందరును నన్ను ప్రేమించి నాగౌరవాగౌరవములు వారివిగ భావించువారలే. వారి యుపదేశములు నాకు విపరీతముగ దోచలేదు. మరి నాకుటుంబము నపవాదకళంకితముగావించుట కావైద్యుడెవడు? వానిని రేపే తరిమివేసెదనని నిశ్చయించుకొంటిని. నాచేతగానితనమునకు నాకే రోతబుట్టినది. ఇన్నాళ్లూరకుండుట కెంత తెలివితక్కువవాడను. నామిత్రు లిండ్లకుబోయిరి. బాగుగ చీకటిపడినది. నేనొక్కడనే కూర్చొని, ఉదయమున నే వానితోనాడవలసిన మాటలపదకము గూర్చికొనుచుంటిని. ప్రొద్దుపోయినది. మెల్లగలేచి యింటికివెళ్లితిని. వీథిగుమ్మములోనికే మాసీతవీణాధ్వని వినవచ్చుచుండినది. కాని నాచిత్తమెక్కడనో యుండినది. నా శ్రవణపుటముల బడిన దానిరాగము నాహృదయమును ప్రవేశింపలేను. నామనోవేదన నడంపలేదు. అట్లే యింటిలోనికి బోయితిని. మాసీత బాలసరస్వతివలె వీణ మీటుచు మెలమెల్లగ బాడుచుండినది. వైద్యుడామె సమీపమున పరవశుడై కూర్చొనియుండెను. వారిరువురను జూచుసరికి నాలో నేదో అగ్నిపర్వతము పగిలినట్లయ్యెను. నానరము లొక్కుమారుగ తెగి వ్రేలాడుచున్నట్లు నాకు దోచెను. వారిరువురును నన్ను జూచిరి. చిరునగవులతో నాకు స్వాగతమిచ్చిరి. నేనోర్చుకొనలేకపోయితిని. పరువెత్తి నాబాకు తీసికొంటిని. ఏమిమాటలంటినో నాకు తెలియదు. అవి నాకు తెలిసిరాలేదు. కాని వైద్యునిపై కురికితిని. మాసీత నా కడ్డమువచ్చినది. నాచేయి పట్టుకొని, " అన్నా, అన్నా " అనినది. నా కామె చేతిస్పర్శ ముండ్లపోదవలె దగిలినది. ఆమెపిలుపు నన్నెగతాళిజేసినట్లుండినది. అయ్యో ! ఆబాకుతో మాసీతను ఈచేతితో బొడిచితిని. మాసీత నేలపై వ్రాలిపోయినది.

" నాకేమియు దోచలేదు. నలుప్రక్కల వెదకితిని. వైద్యుడు పలాయితుడైనాడు. నేను వానివెంట బడితిని. కొంతదూరము పరుగిడితిని. వాని జాడ లేదు. మాసీతను పొడిచినానని నాకప్పుడు తెలిసినది. పరుగుపరుగున ఇంటికి వచ్చితిని. మాచెల్లెలు నెత్తుటిమడుగులో బడియుండెను. నావంక కన్నార్పక చూచినది. నేనేమియుదోపక అట్లే నిలుచుంటిని. ఆమెనోట మాట రాలేదు. ఆమె ప్రేమమయమగుదృష్టి ' అన్నా ' యని

నన్ను పలుకరించుచుండెను. ఆమెచూపులో ఆనాటి మాతండ్రిచూపు నా కగపడినది. అదియే మాకడసారి చూపు. నాచెల్లెలు. మాసీత."

వానిమాట లాగిపోయినవి. నాకన్నులు మూతలు పడినవి. అట్లెంతసేపుంటిమో నేనెరుగను. చివరకు నా మిత్రుడు నన్నుతట్టి, 'నిద్రబోవుచున్నారా?' యనెను. కండ్లుమూసికొనియే 'లే' దని తలయాడించితిని.

"నే నారక్తసిక్తమగు బాకుతో పరుగెత్తి న్యాయస్థానములలో నాఘోరాపరాధము వెల్లడిజేసితిని. వారు నన్ను బందిఖానాలోనుంచిరి. విచారణ ప్రారంభించిరి. నేనపేక్షించునది చెరసాలగాదు, మరణము. వీలయిన చిత్రవధ. నేనొప్పుకొనిన నేరమునకు యీవిచారణ లెందుకో యీపశువులకు. పలుదినములు విచారించిరి. పుస్తకముల ద్రిప్పిరి. వీరితలలలో లేని దీపుస్తకములు ద్రిప్పిన కనుబడునా? వారిలో నొకడు, నాపై హత్యనిందారోపణముజేసి వెనుకకు ముందుకు నూగుచు, కొన్నిదినములు మాట్లాడెను. పెద్దకుర్చీలోని పెద్ద జంతువు తలపంకించి వినుచుండెను. నే ననేకమారులు వారి గాడిదచెవులలో దూరునట్లు ఎలుగెత్తి 'నేను మా సీతను జంపుకొన్నానండ్రా; నన్నుచంపండి' అని అరచెడువాడను. బెదరిన గొఱ్ఱెలవలె నావంక జూచెడివారలు. మరొకడెవ్వడో లేచినాడు. నాది తప్పుగాదని వానివాదము. వాని వాదధోరణి తెలిసి, "ఛీ! ద్విపాద పశువా. నిన్నీ కూతలు కూయుటకు పేరంటము బిలిచితినా" యంటిని. వా డందరిలో అన్నిమాటలుబడి, పెద్దకుర్చీవానితో "చిత్తగించండి, దేవరా. వీడు పిచ్చివాడు. బుద్ధి స్వాధీనమున లేనప్పుడు చేసిన నేర మొక నేరముగాదు." అనుచు పుస్తకములు విసరివిసరి త్రిప్పెను. రాళ్లుగరగునట్లు వాదించెను.

"ఇట్లుండగా, ఒకనా డొకదొరలగుంపు నన్ను జుట్టుకొన్నది. నాచేతులు, కాళ్లు, తల, మెడ, అన్ని పరీక్షించి నాకు పిచ్చియని తీర్మానించిన దీబృందము. ఉన్మాదవైద్యశాలలో నన్ను బడవైచినారు. ఆదొరాభాగ్యులు నాగొంతులో మందుపోసెడివారయ్యా! నాకేమిరోగమనియో వారియుద్దేశ్యము. మూడేండ్లట్లె పడియుంటిని. 'నాకు పిచ్చి లేద'నిన 'అదియే ఒకవిధమగు పిచ్చి' యనెడివారు. నే నూరకుండిన మౌనపుబిచ్చి. మాటలాడిన వాగుడుపిచ్చి. 'పిచ్చినక్కలారా! మీపిచ్చికేమి పేరోయీ' అనుకొని నాలో నవ్వుకొనెడివాడను. నాకు చావైనను బ్రదుకైనను ఒక్కటేయయినది. చెరసాల, వైద్యశాల నాకొక్కటిగనేయుండినవి. మొన్న ఉదయమున మరల ఆదొరలగుంపు నా గదిలో జొరబడినది. ఒక్కొక్క అవయవ మొక్కొక్కడు బట్టి పరీక్షించిరి. పిచ్చి కుదిరినదట. మరి వారిదో, నాదో! కొంతసే పేదో కిచకిచలాడుకొని నన్ను వెళ్లిపొమ్మన్నారు. అందుకే వెళ్లిపోతున్నాను" అని మెల్లగ లేచెను.

స్టేషనురెక్కలు వంగలేదేమో. బండి మధ్యదారిలో నాగినది. అతడు బండి దిగుచుండెను. నేను లేచి, "ఇది స్టేషనుగాదు. కారడవి. చీకటి. దిగకు, దిగకు. నీ వెచ్చటికి వెళ్లవలె" నంటిని. వా డాచీకటిలో నా కగుపడలేదు. గాఢాంధకారమును చీల్చుకొని దూరమునుండి, "మా సీతవద్దకు" అను ధ్వని నా గుండెలో జొరబడినది.

బండి కదలినది. ఇదియంతయు నిజమా, లేక కలయాయని నే నాశ్చర్యపడుచుంటిని. వాడు మొదట నాకిచ్చినబీడి నాచేతిలో కమలిపోయియుండినది.

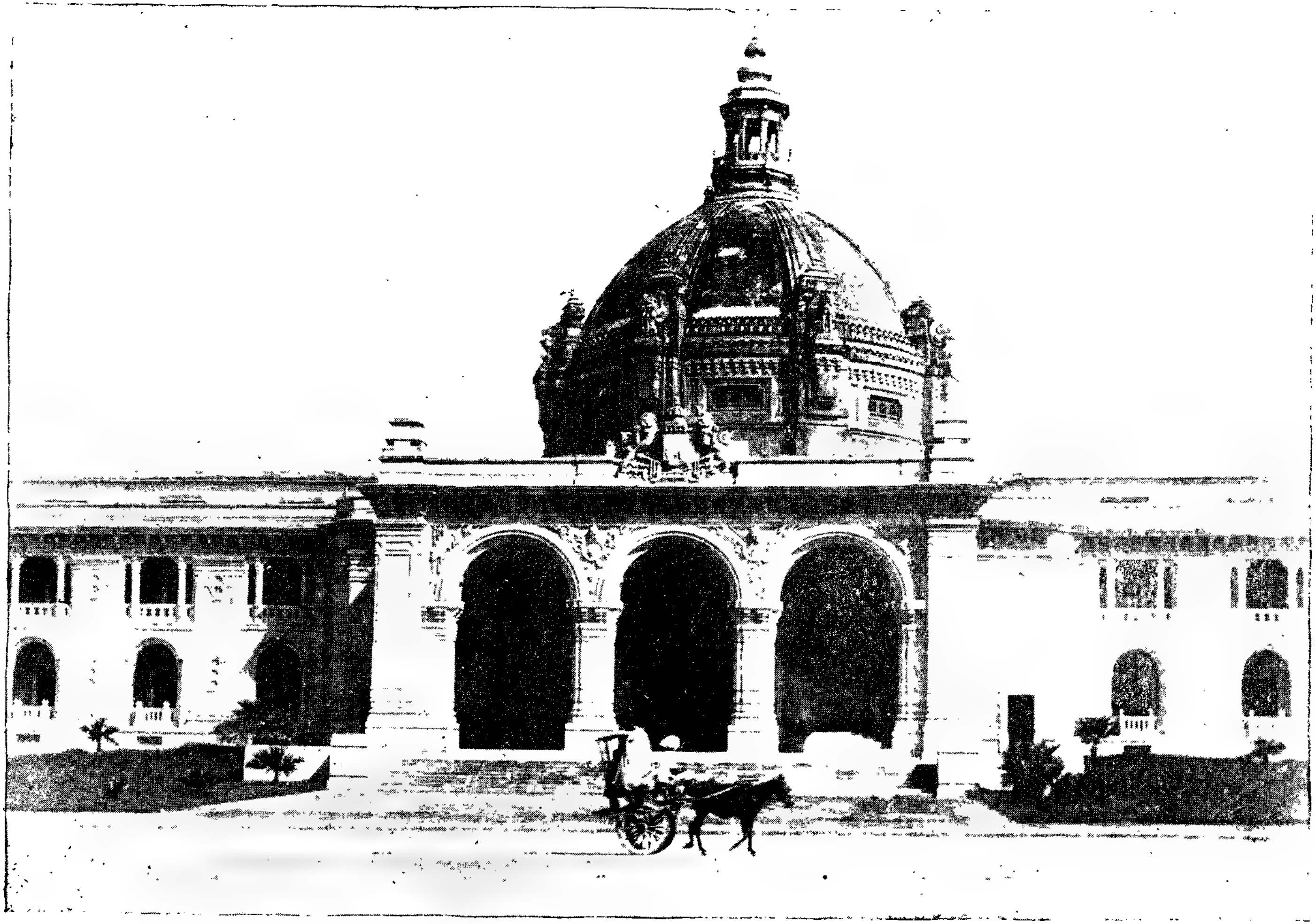

సంయుక్తరాష్ట్రముల శాసనసభా భవనము, లక్నో. —వి. ఆర్. చిత్ర.

మైలాపూరు 'అరువత్తిమూవర్' ఉత్సవము.

రాజకీయాల్లో అచ్చట్లూ ముచ్చట్లూ

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి, యం. ఏ., బి. యల్.

చిత్రాలకు కన్నతల్లి ఈయుగం. చిత్రాలకు అగ్ర్యతనుడు మాయ. ఇది శంకరుడు చెప్పిన మాయ కాదు. భయంకరులు అభ్యసించే మాయ. ఈ మాయ, గారడీకాదు. గారడీ గారడీలో లేదు. ఎంచేతనంటే గారడీని గారడీఅని చెప్పేస్తాడు గారడీవాడు. ఉన్న గారడీ చూస్తూ చూస్తూ ఉండగా—ఏనోటీసూ యివ్వకుండా—కళ్లల్లోపడేది. మాయదారి యుగంలో ఈ రకంమాయ విశేషంగా చలామణి అవుతోంది. మసిపూసి ఏదోకాయను తయారుచేస్తారట—దీన్లో గొప్పేముంది? మెరుగుపూసి నుసిబొగ్గును చేతికిస్తేనే మజా! ఈమజాకాలో ఉంది తోడుకుంటే ఎంతైనా మాయా!

తంత్రశాస్త్రం మతశాస్త్రంలో పుట్టిందని ఉద్రాఫుగా రన్నారు. యక్షిణీశాస్త్రం, రాజకీయశాస్త్రానికీ, అర్థశాస్త్రానికీ పుట్టిన గారాబుబిడ్డంటోంది నేటిప్రపంచకం! చరిత్రలు తవ్విచూస్తే ఎంతైనా దొరుకుతుంది గారడీసరుకు. వెనకటి చరిత్రలోని కలకలాన్ని నేపథ్యంలోనే ఉంచండి. 'ధిమితక'లోని గ్రంథం చూడండి. గుండుబేబిలునాటనుండి యక్షిణి ఎక్కువగా జరుగుతోంది. గుప్పిలి ముక్కు కడ్డంగా పెట్టి "ఏముందో చెప్పుకోండి" అన్నాడు మహారాజశ్రీ మేకడొనాలుడు. "స్వరాజ్యం" అని ఎగిరి గంతేశాయీ నిలువుబొట్లూ, అడ్డబొట్లూకూడాను. గుండుబల్ల చుట్టూ గుడుగుడుకుంచం తిరగటంమాత్రం ఎంతటివాళ్లకి ఎంతమూటకట్టుకుని దిగనివాళ్లకి — ప్రాప్తిస్తుంది? మొదటి గుండుసభకే పెద్దలెందఱో పట్టుచెంబులూ వెండితాబుతాలు కట్టుకుపోయేరు! అనగనగా, కొందఱు ఇంగ్లాండు ఎంత తెల్లగా ఉంటుందో లండనెంత తెల్లన్నరగా ఉంటుందో చూసితీరాలని కట్టేరు డబ్బా దవాలూ పిల్లిశకునం రాకుండా చూచుకొని. ఎంచేతో కాని ఎదురు సన్నాహం ఏమీ సాక్షాత్కరించ లేదు. డిప్పీ డిప్పీటం అంతకంటూ లేదు. పెళ్లిపీటలేమీ ఎగిరివచ్చి కూర్చోండని దేవుళ్లాటలేదు ఏంచేతోకాని. ఎవళ్లో గారడీ విద్యాలవాళ్లు కనపడి "బాబులూ! మీకు ఇంగ్లీషు వచ్చునా?" అని గమ్మత్తుగా ఒకరామర్శప్రశ్న మీద వడేశారుట. "హుం!" అని మనవాళ్లు పటపట కాస్త ఉప్పునమిలీ, ఒకమాటు గరగలెత్తేరుట. పొగాలు అడ్డం తిరగటం చూచి, సెంటుజేమ్సుదగ్గఱకు పిలిచి ఒహమాటు వీపునిమిరి—బాధలేదు సుమండీ!—చరచి—నింపాదిగా అనే హంసపాదుండి—ఒక షేకు హేండు పారేశారు రాజశ్రీ గారడీగారు. ఏం జరిగితేంగాక కాస్తవతపర్వ పానకంపుచ్చుకొని లండనంతా చూచి, హెయిర్ డ్రెసింగు సెలూనులలోనిపని శుభ్రంగా పరిష్కరించుకొని తిరిగొచ్చారు మనమహాశయులు. వెళ్లినయిద్దరు ఆశహూకుస్లూ "అమ్మ మనబతుకులూ అడవిలో తపసులూ" అనుకొన్నారు. ఎవరో ఒహారు మణుగుగంగమట్టి లండన్లో నూడివపెట్టి పెణుద్ధాలు మణకుక్కుండా యింటి కొచ్చారుట. గుండుసభలు మూడు నాలుగు జరిగేటప్పటికి కొన్నిలక్షలుమాత్రం - సైమను భక్తులకైన ప్రసాదాలమాట ఎత్తటంలేదు— పేదరైతు గుండికి పట్టుకొన్నాయి! ఇతన్ని చూచి కళ్లంట నీళ్లు పెట్టుకొనటం వాఘాయిత్యం అనుకొని "యిత్యమరః!" అని ఒహమాటు పోలిగాడిబొమ్మ ఆడించి 'ఇహిహి!' అన్నారు యిండియన్ ఘాట్లవారు. మొదటిగుప్పిలి విప్పి "హుళాత్!" అన్నతర్వాత మేకడొనాల్డుగారు రెండోగుప్పి లెత్తి ఆప్రపంచఆర్థిక మహాసభకు నట్టనడాన్ని నిలువునా నిలబడి "ఏముందో చెప్పుకోండి" అన్నారు. ఇరుసు మండలోనిభోజనం తప్పితేంగాక, పుల్లేటికుఱ్ఱల్లి ఏమైనా సంభావన వడు

కొక్కుస్తామన్నారు కొందఱు. "ఒద్దు పుల్లయ్యాలూ వేంవారము మళ్లీఎందు" కని అర్ధపుల్లేశారు మఱి కొందఱు. "అహోరించారు లెండి. కొంతఆప్టిమిజం, పుడకేస్, ఐడియలిజమ్ జొల్లుకుంటేనేగాని కడుపు నిండడం ఎల్లా" అని 'సెలక్టెడు ఫ్యూ'గారలు మళ్లీ మెస్మరిజంవైపుకు ఓడ పట్టించారు! వెళ్లి పోయిన సలచ్చమ్మను ఏదో సిద్దిచెప్పి, తీసుకొస్తా మన్నారు వీరు. రిజర్వుబ్యాంకును సందిట్లో పెట్టు కొస్తామన్నారు బ్రహ్మశ్రీ షూస్టరుగారు. కాని, లండన్లో దిగేటప్పటికి 'చేవు!' మన్నారు—జేరు మంటె బాసుండదని శ్రీయుతులు థాకూరు దాసు గారు. "ఇందేంటి—ముందుగానే తేస్చేశా" రన్నారు అయ్యంగారు అవరఘుల్లు. "గుప్పిలి పక్కకు తిప్పి మొండిచెయ్యిచూపుతారు సభలో" అని ఎవరో రంగ స్వామిగారిచెవిలో బూరా ఊదేరు. అప్పట్టేఅని ఒహ మారు వడిదెప్పబోయి, అమాంతంగా బాసినపట్టేసి, జాయంటు సెలెక్టుకమిటీజాయంటుత్వానికి భంగం రాకుండా దానిమీద ఒహ మాఫు పారేసి, తిరిగొచ్చే మఱి అయ్యంగారుతిరుమార్ణంపుల్ల చేతబట్టేరు! లండ నువెళ్లేటప్పుడు సప్రూగారు "కొండామీదా వెండీ గిన్నీ!" అని గుప్పుకొంటూ వెళ్లేరు. వెంటనే "కొక్కు రాజ్యాకాలూ విరిగీ" అనుకుంటు ఓడను బొంబాయికి తిప్పి, తిన్నగా జడవేణీక్షేత్రం వెళ్లి శాస్త్రోక్తమైన కాంతతో స్నానాదులు నిర్వర్తించారు. "ప్రోవిన్ షియల్ ఆటానమీ, సెంట్రలుఅథారటీ, ఫైనాన్షి యల్ కంట్రోలూ, ఆర్మీఅజమాయిషీ"లు గోవిందనా మాలై కొంతసేపు ఓడలను తన్మయంలో—సము ద్రంలోకాదు—ముంచాయి. తన్మయం అంతా దోసెడు షీకాయితో వదలకొట్టి, ఇంద్రాక్షి, విభూదిపెట్టు కొని కలో గంజో చూసుకొందా మనుకొంటున్నారు యిపుడు మనవాళ్లు. స్వానుభవంలో ఉంటుందికదా సముద్రమంతటిజ్ఞానం!

ఆదిమధ్యాంతరహితమైన స్వరాజ్యము సచ్చిదా నంద, శుద్ధ, బుద్ధ, ముక్త, ఘనస్వరూపమై ఉంటుంది. ఈస్వరూపం ప్రత్యక్షుంకావలంటే బుషియుగాన్ని బరబర లాగి తేవాలి. కలియుగంలో ఇది సాక్షాత్క రించటం ఆకాశాన్ని కిందకు దిగదీసి పృథ్విని పైకి ఎగ దన్నటంవంటిది. సరాజ్యపుకథ యిల్లాఉండగా ఏవే మో రాజ్యసంస్కరణాలు,—వైస్రాయిగారికి స్వరా జ్యం యిచ్చేసంస్కరణాలు కొంతకాలంలో వచ్చి తలుపుతట్టుతవి. ఈలోపుగా ఒహపెద్దగనసంస్థ ఏర్పడు తుందిట. కలశోదకం పుచ్చుకొని రిజర్వుబ్యాం కుకై "ఆవాహన" చెయ్యాండి అంటున్నారు తెల్ల పురోహితులు. ఈబ్యాంకులో యజ్ఞపురుషుడు లాంటి గమ్మత్తు ఏదోపుట్టి ఏదో తినిపిస్తుందిట. దాన్ని ఆర గించి ఒహకునుకు పట్టించుకుంటే, కల్లో కనపడు తుంది భారతభాగ్యము! ఎంతసేపైనా తేరిమాడొచ్చు— శభాసనే పాపిష్టి ఉండదు.

ఇండియాలో పునశ్చరణ అయ్యే కర్రెన్సీరైల్వే పాలసీలలో ఎంతైనా యక్షిణీ ఉంది! రైల్వేలో కోట్ల కొద్దీ వ్యాపారం జరుగుతోంది. వ్యాపారం తంతు ఇండియాలో జరుగుతోఉన్నా కల్యాణం బొట్టు పై వాళ్ల మొహాలమీదే విరాజిల్లుతోంది! దేశంలో బిక్కు బిక్కుమంటూ కనపడే ఫలసాయం ఒకమూలనుండి ఇంకోమూలకు,—గాదినుండి బజారున్నఊరుకు, పోవా లంటే కాళ్లవాపుతో కూలబడుతూ ఉంటుంది! రుసు ములరేటు తగ్గితేనేకాని, యీనాపుకు, తీత సున్న అనుకోవాలి. వ్యవసాయం అనుకూలంలేక నిరాశ పక్షు వాతంతో పడివున్న రైతుకు గయ్యాళివంటి ఫ్రెయిటు తగులుకుంటే, యితగాడు లేవటం ఎట్లు? గమనిక లేని సరుకునకు లాభం ఏది? ఇక పరదేశవస్తువులో—పర గంగల్లాగవచ్చి పైబడేందుకు వీనికి చులకనైనఏర్పాట్లు జరుగుతున్నవి! లయాలాపూరులోని గోధుమలు కల కత్తా పిండిమరలను చేరేందుకు "పాలించరా పాండు రంగా!" అని మొరపెడుతూ ఉండగానే ఆస్ట్రే లియా గోధుమలు రివ్వురివ్వున ఎగిరివచ్చి కలకత్తా బజారును ఎగదన్నుకొనిపోతవి! ఏదోకాస్త పిండికొని పొట్టబోసికొనటమే ఎఱుగుదురుగాని, పిండితో ఎంత గారడీఫలితం పేగుల్లో చిక్కుపడుతోందో ఎరగరు మనహిందూస్థానీసోదరులు. రైల్వేపాలసీని గుప్పిట్లో

పెట్టుకున్న గవర్నమెంటూ, ఇండియావక్షముపై లోలుపదృష్టి పరిపేవిదేశకేపిటలిస్టూ ఇండియావర్తకానికి హైజంపుగాక వాలుజంపు నేరుపుతూఉంటారు! పాపము బాల్డ్వినుగారు గొంతెత్తి తారకంజపిస్తూ ఉంటాడు! నిన్నగాక మొన్న మాంఛెస్టరులో గంభీరమైనఉపన్యాసం యిస్తూ బ్రిటిషువారు ఇండియావర్తకానికి చెంపపెట్టు సమర్పిస్తున్నారనేగాథ ఉపద్రవకరమైనదన్నారు. తారక జపానికే, వారమాపుకోరచూంపులకూ యీకాలంలో కావలసినంతచుట్టరికం ఉంది. బాల్డ్విను మొదలైనవారు ఉపన్యాసాలు యిస్తూనే ఉన్నారు. ఇండియావర్తకం డొల్లపుచ్చకాయలాగ దొర్లుతోనేఉంది. తమలాభంమాటంటే బాగు. ఆస్ట్రేలియాహాలండులకు భోక్తృత్వం ప్రసాదిస్తే ఇంగ్లండుకు లాభ మేమిటి అని కొందరు తలుస్తారు. మొహమాటాలుకూడా వర్తకంలో మంచికషాయంలా పని చేస్తాయి! హాలండునుండి కలకత్తా మొదలైన మహానగరాలకు వెజిటబిల్ ఘీ అనే నెయ్యివంటి మాయమంత్రం వస్తూఉండేది. దీని కేదో బహువెత్తిరంసున్నా రుచీపచీ లేదు. ఇది చవుగ్గా అంగట్లోనుంచి అంపటే అంగట్లోకి తెగసాగేది! దీనికి అడ్డుగా ఇండియూఆంగ్లేయులు సుంకపుగోడ పెట్టేరంటే, ఇంగ్లాండు ఆంగ్లేయుల సరుకునకు, వెజిటబిలు ఘీ ఎగుమతిచేసే మహాశయులు ప్రతిఅడ్డు పెడతారు. మధ్య మొట్టికాయలు తినేది ఇండియా. అయితే యీరోజుల్లో ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సును తెచ్చి “మనమూ మనమూ కావలసివారము” ని ఇంగ్లీషు విద్యాలావారంటున్నారు. అటూవాలో వీరుచ్చుకున్న తాంబూలాల్లో యీవిద్యాలవారికి మంచిలగ్గసాటిజేరం తగిలింది. అటూవా ఓంబాయిలో వినపడినపెద్దగొంతుకుకు, నేడు ఎసెంబ్లీలో మొదటిసాధకతరహాంకూడా లభించింది. కాని, అటూవా ఒడంబడికకు అల్లల్లభీరా అంటోంది. స్ట్రెయిట్సుసెటిల్మెంటుమున్నగుప్రదేశాల్లో, ఇది ఒప్పుమంటోందని బాగ్నలుగారన్నారు. నేడుజపాను, అటూవానూ, ఇండియానూకూడా వెక్కిరిస్తోంది. నిన్నగాక మొన్న జపాను గుడ్డకు ఎదురుగా మనపాలకులు, నీళ్లు నమిలినమిలి, ఒక టారిఫ్‌గోడ కడితే, ఇండియాపత్తికి దిగదుడుపని, ఇండియా ఎగుమతికి బలాదూరనీ ఒకబొబ్బపెట్టి, యీప్రొటెక్షను ఇండియా ప్రొటెక్షనుగాదు, 50% మాంచెస్టరుగుడ్డకై ప్రిఫరెన్సు దీనిలో ఉందంటోంది జపాను. ఇంగ్లాండు చీనాను యించక్కగా దువ్వుతూ ఉన్నా జపానుతో ‘మాసుకోమాసుకో’ అంటోంది! వీరిద్దటికీ ఉండే వర్తకవైరానికి ఇండియా నష్టంపెట్టుకోవాలి. సోదెమ్మా, సోమిదేవమ్మా జగడమాడుకొని, సింగమ్మ కొంపంటించారుట! ఇదేమిన్యాయం అంటే, ఒహరకం పిడిలాడి కన్నారు వాళ్లు. ఇండియాజపానుజువ్వలు చాలవరకు ఎగిరినవి. కొద్దిరోజుల్లో మాంచెస్టరూ, జపానూ, బొంబాయి కేపిటలిస్టూ, సిమ్లాలో కూడి చెయిమాతలుమాని తలాతలా కలుపుకొంటారట! ఇది డీడిక్కి కాకపోవచ్చును. ఈ సమావేశంవల్ల ఇండియా కేమైనాలాభం వస్తుందనే ఆశ అబ్బో! అచ్చంగా ఆవగింజంత ఉంది! ఇండియా కేపిటలిస్టుకు కొంతలాభందొరికితే దొరకొచ్చు. కాని ఇండియాచేతిపరిశ్రమ, కిందపడిపొరలవలసినదే! ౧౯౦౯ లో కూడ ఇండియాలో మిల్లుగుడ్డకంటె నేతగుడ్డ ఎక్కువగా ఉంటూఉండేది. ఈనేత తీతపట్టింది! ఇపుడు ఇండియాలో ౨౫౦౦౦౦౦ గజములమిల్లుగుడ్డ, ౧౫౦౦౦౦౦ గజముల నేతగుడ్డ తయారవుతోంది— యితరదేశాలగుడ్డ దిగుతూనేఉంది. ఒక్క వ్యవసాయంపట్టుకొని దేవుళ్లాడే రైతుకు, యింత నేతపనికూడా కల్పించి కొంతగంజి పోస్తేమంచిదని మిల్లుమహాశయులు ఆలోచింపరు. కొంత దారం నేతగాండ్రమీదపడేస్తారు. డిమాండుకుసరితూగే సప్లయికాక ఎక్కువసప్లయి ఉంచేందుకు, పగలనక రాత్రిఅనక ఆమదనక అర్ధరాత్రనక అపరాత్రిఅనక మిల్లు షోరలు పనిచేయింతురట. ఇంతపరుగూ పెడుతూ ఉన్న ఇండియామిల్లుమాత్రం ఏమిబావుకొన్నది?—మజా ఏమంటే పత్తికొన్నధరకే గుడ్డను ఇండియామార్కెట్టులో అమ్మి, ఇండియామిల్లుకూ లంకషైరుకూ గుండెగుభిల్లు మనిపించింది జపాను! జపానుచే, యిపుడు పాలకులు ‘ప్రాచీనాశీతీ’ చేయించినా, ‘కూచ్చి’ మాంచెస్టరు కిస్తారు! “ఇండియావర్తకం యింకా కుక్షికుకం

నడక అంతగా ఎరగదు. పైదేశములు బంకెలువేసికొని రాకుండా ఏదైనా ప్రొటక్షనుకంచెకట్టాలండి” అని కొందఱు లిబరలు దేశభక్తులు ఒక కొబ్బరికాయ కొట్టి అధికారులకు చేతులు మొగుడుస్తారు. “మాంచిది. వరదానం యిస్తున్నా” మని పాలకులు ఒక ప్రొటక్షన్‌గోడ పెడతారనే అనుకోండి.— అప్పుడప్పుడు పాలకులు కాస్తో కూస్తో టారిఫు నిలబెడుతున్నారు కదా! కాని, చేతిలో ప్పబెల్లం పెట్టడం, గూబకు బెత్తెడుచూచి లాగేందుకే! టారిఫుమందుకు విరుగుడు మోతాదు కర్రెన్సీపాలసీ ఉండలేదా? పులిమీది పుట్రవలె రైల్వేపాలసీని మించింది కర్రెన్సీపాలసీ!

ఇండియాలోని టారిఫ్ ప్రాకారపుఫీమన్న కాదు. మొదటినుండి దానితలపై మేకై ఉండేది కర్రెన్సీపాలసీ. ఇండియానుండి పాలకులచేతిలోని చలిమిడిముద్ద. ౧౯౨౭ లో ౧ షిల్లింగు ౪ పెన్నీల మొదలు ౧ షిల్లింగు ౬ పెన్నీలవఱకు మారకాన్ని సాగబెట్టేరు పాలకులు. దేశం మొరపెడితే “చమురుకార్లే పెద్దమ్మా! ఊరుకో!!” అని కాండ సాగించారు. ఈ మారకం వల్ల ఎగుమతులమూలమున, ముఖ్యంగా జూటుయొగుమతిమూలమున ఇండియాకు ముట్టవలసిన పైకం “స్వాహా!” అని నష్టహోమంలో పడింది! టారిఫుగోడ ఎక్కువడబ్బును డిమాండుచేసి దిగుమతివస్తువులను లొటలొటలాడిస్తే, కర్రెన్సీపాలసీ ఈయొక్కువను కీచుకీచు మనిపిస్తుంది డవడలు నొక్కి.

౧౯౨౭ లో రూపాయికీ బంగారానికీ పెళ్లి అన్నారు. “అయం ముహూర్త స్సుముహూర్తోస్తు” అని, మన లెజిస్‌లేటివ్ ఎసెంబ్లీ కుంచెడు అక్షతలు చల్లింది! ఇపు డింగ్లాండులో కుతకుత మొదలుకాగనే, పాలకులు పాతముడి విడగొట్టి స్టెర్లింగుకు రూపాయిని బిగించారు. ఈ స్టెర్లింగువెనకాల ఇంచక్కటిడొల్ల ఉంది—దీనివీపుతట్టున బండిసున్నంత మెటాలిక్ రిజర్వు ఉంది! యూరపులో ఈస్టెర్లింగు, తల్లి లేనిబిడ్డయై డిస్కవుంటులో ఉన్నది. ఆక్షపార్‌లో లేదు. కాని ఇండియాలో యిది ఆకాశదీపంలా వెలుగుతూ, మన చేత కార్తీకసోమవారాలు పట్టిస్తూ ఉన్నది! ఒహాపిసరు తక్కువుగా ముప్పయిపెన్నీల చొప్పున ఇక్కడ మారకం జరుగుబాటు చేసుకుంటోంది! చెప్పొచ్చేది ఏమంటే, ఇండియాకు ప్రొటెక్షన్ అనేది ప్రత్యక్షమైనా అది, దబ్బాదిరుగుండమూ కావలసినదే! ఉన్న ఆయువుపట్టు కర్రెన్సీపాలసీలో ఉన్నది. ఇది కేవలమూ ప్రభువులచేతిలో అణగిఉన్నపుడు, నాయకుల ఆర్భాటపుడిజిటాలిస్ ఏంపనిచేస్తుంది?—ఒహచేతితో స్టెతస్కోప్ పట్టి రెండవచేతితో వీరు కన్నులు తుడువవలసిందే! నేటి కర్రెన్సీలోని విష్కంభం చూడండి. నాభికమలంలో ఉన్న హిరణ్యగర్భుణ్ణి ఇండియా అంగుట్లోనుండి పట్టకారుతో లాగి, బొంబాయిద్వారా సఫేదుదేశానికి బరబరలాడిస్తోంది నేటి మారకపు మారెమ్మ! “ఇండియా బంగారంద్వారా ధనానికి సంచలనం కలుగుతుంది, ధరలు జువ్వలై లేస్తా” యన్నారు థామస్‌లాంటిమనఅర్థశాస్త్రవేత్తలు. ఇపుడు మన బంగారమ్మ అమెరికా ఫెడరల్ రిజర్వుబ్యాంకులో కైదీ అవుతూ ఉంటే చూచి “అహా! అహా!!” అని దగ్గేస్తున్నారు మనఓబయ్యలు. రేపు రిజర్వుబ్యాంకుకై ఏమో పోగుచెయ్యాలని దేవుళ్లాడే దేవయ్యలు ఇసలా చేయించుకోరు — చేసుకొంటున్నారు! బంగారం బడబడమంటే, వెండి వెఱ్ఱిమొహం పెట్టుకొంది! వాయిదా నాటికి అమెరికా అప్పుతీర్చింది ఇంగ్లండు, ఇండియా వెండితో. ఇంగ్లాండుద్వారా ఇండియానుండి అమెరికా డాలరుతో సమావేశంకావడంలో జరిగేఅనులోమప్రతిలోమపు మారకంలోని లాభం కొంతవఱకు ఇంగ్లాండు గుటకాయస్వాహా చేస్తూ, రాబోయే ఇండియా రిజర్వుబ్యాంకు, రిజర్వుమేతకై ఏదోకొంత ఇండియామీద, విడుపుతుందిట. ఇండియానాణేలకుగాను పిట్‌మెన్‌చట్టాన్ని ఊతచేసుకొని అమెరికావెండి వస్తుంది. తాను తెచ్చుకున్న వెండి కిచ్చినపైకానికి, ఇంగ్లాండుయొక్క అప్పుతీర్చటంలో అచటి అనుకూలమారకంమూలంగా వచ్చేలాభంలో, తనకు వచ్చే గడ్డిగచ్చకాయకు, ఉన్నవారల్లో ఇండియాకు లాభసాటిబేరం ఉండదని అనేందుకు ఎంత తెగించినవారికైనా నోరెల్లా

వస్తుంది? ఇటీవలజరిగిన ప్రపంచక ఆర్థికమహాసభలో ఒకవెండిఒడంబడిక జరిగింది! తుమ్మల్లోనూ, కస్సుబుస్సుల్లోనూ పుట్టింది యీ ఒడంబడిక! బజారులో అక్కడ వెండిపెట్టరట మనపాలకులు— సప్లయి తగ్గిస్తే, కర్రెన్సీకిని, ఆర్నమెంట్సుకును డిమాండు హెచ్చవుతుందనిన్నీ, ధరలు కన్యచెరతప్పి ఎదుగుతాయనిన్నీ అంటున్నారు స్వాములు! "భళా భళి" అంటున్నారు డబ్బారాయళ్లు! "నాకేంటే ఇడిపోవడం లేదుండి" అంటున్నాడు ఇండియారైతు కీచుకీచు మంటోనూ. స్వరాజ్యం గుండుటేబిలుచుట్టూ వానాలప్ప తిరిగి, సుడిగుండంలో గుభాలుమన్నా, రిజర్వుబ్యాంకు ఇంచక్కటిచీరె కట్టుకొని తద్దినోము—తద్దినం కాదు—పట్టి భారతవర్తకానికి ధూపదీపనైవేద్యాలు సమర్పిస్తుందని అంటున్నారుకొండలుపోతుమత్తయిదులు! ఈగాథంతా ఎంతసేపు వర్ణించిచూచినా, మనకుమట్టుకి గుప్పిట్లోని 'హుళక్కి', తప్ప మరేమీ కనపడదు. రిజర్వుబ్యాంకువల్ల భారతదేశముయొక్క పరపతి హెచ్చి, భారతవర్తకం గాని, అంతరరాష్ట్రీవర్తకంగాని ఎమోబాముకొంటుందనేఆశ గొంతెమ్మగోరికవంటిది. ఏంటారిఫులుఉన్నా, ఇండియాసరుకులు—విదేశీయులు అనివార్యంగా వలచినవి—పట్టు ఒలవంతపుచవుకకు యూరపునకు పోయే మార్గం రిజర్వుబ్యాంకు ఏర్పఱచకలదు. సర్ శాముల్యూలు హోరుగారు యీబ్యాంకువిషయమై హోరెత్తిస్తున్నారు! నిన్నగాక మొన్న ఎసెంబ్లీ కవున్సిల్ ఆఫ్ స్టేటుసుంపులచేత నివీలు కొట్టిస్తూ లార్డువిల్లింగ్డనుగారు రిజర్వుబ్యాంకునుగురించి ఉపనిషత్తువంటి ఉపన్యాసాన్ని వినిపించారు. చతుర్ముఖబ్రహ్మను మించిన ఆటుమొహోలాయున అటావాలో బాప్టిజము స్నానముపొంది, ఎసెంబ్లీలో రెడ్డికంవేసుకొని ఉపవీతిగా ఒహూమాటు తలకాయ ఊపేశారు! వీరులొట్టిన్ని తడిపేందుకు ముందుముందు ఎంతనెమ్మో తయారవుతుందని కేరళం చెప్తోంది. రిజర్వుబ్యాంకుకై తమ శాయశక్తులను రిజర్వులోనుంచి వీరు పైకిలాగివేస్తారు! కొత్తగా రాబోయేరాజ్యాంగవిధానాల్లో—యివివచ్చిపడదామని నిశ్చయించుకొన్నాయి!—కర్రెన్సీపాలసీ, సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ చేతిలోనో, వైస్రాయిగారిచేతిలోనో బొంగరమవుతుందిగాని, ఫెడరల్ మినిస్టరు చేతి కందదట. రిజర్వుబ్యాంకునుగురించి దీనికై ఏర్పడిన కమిటీదారులూ, లండనునుండి తిరిగివచ్చిన ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలూ జంటకవులవలె నిలబడి కొంత ఆశువును వినిపించారు! స్కేలుబద్ద పట్టిచూస్తే ఆశువులోనిఛందస్సు సరిగ్గా నిలబడ్డా, గంగాభాగీరథీ సమానురాలివంటి గ్రామరు శుద్ధశ్రోత్రియంగా కనపడ్డా, సాధారణంగా బూడిదలాంటి కవిత్వమే సభికులపై జలజలమంటుందిగాని, పవిత్రభావంగలిగి సారవంతమైన కైత గాడగట్టుట శుద్ధఅబద్ధమని సాహిత్యసోదరులు ఎఱుగుదురు. రిజర్వుబ్యాంకునుగురించిన ఆశువుకూడా బూడిదబుస్సవన్న లాంటిదే. స్వరాజ్యానికి ఆవలఉండే రిజర్వుబ్యాంకు ఇంటావలఉండే విస్తరాకు. తనబట్ట తాను కట్టుకొనేందుకు, తనతిండి తాను తినేందుకూ, వలసిన ఆత్మనిర్భరత్వము ఇండియాకు యిప్పట్లో వస్తుందని తలచి 'పథికిణకోం' అనుకోరాదు. తమబ్యాంకులను పోషణైజుచేయాలనీ, తమపనివాండ్రూ తమ పేదలూ ధనికులుకావాలనీ విదేశీయులు ఎంతెంత ప్రయత్నాలో చేస్తున్నారు. లేబరరుకును, కన్స్యూమరుకును అనుకూలించులాగున కేపిటలిస్టును తిప్పేందుకు ట్రేడుయూనియనులు క్రిందుమీదులుపడుచున్నవి. ఈప్రయత్నాలమాట దేవు డెఱుగును. ఇప్పటికప్పుడే భారతవర్తకానికి కన్ను లొట్టయిపూర్చుంది; దీనికి చావుతప్పేవిధం చూడాలి. రాజకీయాలేమో రైతుఎఱుగడు. ఇతనికి కావలసినది కన్నీరుమయము కాని బ్రతుకు. ఈమోస్తరు అభిప్రాయాన్నే నిన్నగాక మొన్న జవహర్లాలు తేల్చాడు గాంధీగారి ఉద్యమమంతా,—ఈజైళ్లబాధంతా పేదరైతుకోసంకాదూ? ఈతనికథ చాలపెద్దది బరువుమీద బరువుపడి, యితనిని క్రుంగదీసింది! గుండుటేబిలుసభలూ, ప్రపంచకాన్ని చుట్టబెట్టే సభలూ, గబగబలూ, గుబగుబలూ, తప్పెట్లూ, తాళాలూ, తెయిశక్కలూ, తెగతేన్పులూ, చూచి ఇతడేమేమో కనపడుతుంది వడ్డనసమయాన్ని రెండు చేతులూ చాపుదామని అనుకొంటున్నాడు పాపం. ఈ

చప్పుడు పెళ్లిబాజా కాక మోళీబాజా అని ఇతడెఱుగడు. విస్తరంటలో సహస్యం పప్పు వోడదుకాని, ఇతనికళ్లల్లో నుంచి కావలసినంత వోడుతుంది దౌర్భాగ్యం! ఎంత సేపు చూసినా మోళీయే! చేతిలోనుంచి ఊడిపడేది "హలాత్!!" నోటిలోనుంచి ఊడిపడేది ఆయ బెల్లము!!! మాయమంత్రంలోపడి రైతునిర్భాగ్యుడు పిల్లిమంత్రాలేస్తున్నాడు!

ఇన్సూరెన్సు ఏజంటు — ౧ (అనువాదము)

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౨-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ ప్రారంభము మొదలు జూన్ తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

కథలు-ఐతిహాసికములు, పౌరాణికములు

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము, భా. ౧—(ప్ర) సి. పార్థసారథి, గుంటూరు

శ్రీమదాంధ్ర వచనభారతము—ఏ. వెంకటశాస్త్రి

శ్రీమద్రామాయణకథాసంగ్రహము-కంచనపల్లి కనకమ్మ

శ్రీమహాభారతము, ఆంధ్రవచనము, భా. ౨—డి. వెంకటస్వామిగుప్త

సీతాన్వేషణము—జె. శేషాచలశాస్త్రి

కల్పితములు

అపూర్వమనోహర చిత్రకథలు—పి. లింగమూర్తి

కథాసరిత్సాగరము—(ప్ర) సి. కుమారస్వామినాయుడు అండ్ సన్స్, మదరాసు

బంగారునాణెము—(ప్ర) కె. పి. పిళ్లె అండ్ కో, మద్రాసు

మణిమేఖల—వంగూరి సుబ్బరావు

శశిముఖి—నూకలసీతారామమూర్తి

చారిత్రకములు

మహారాజులు—బి. సోమసుందరం

కావ్యములు

యయాతిచరిత్ర—ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రి

శ్రీమదాంధ్ర వాల్మీకిరామాయణము భా. ౧—వావిలికొలను సుబ్బరావు

గణితశాస్త్రము

శిశుగణితము—యస్. కృష్ణరావు.

గేయములు

ఉభయవరులదివ్యనామములు—ఓనూరురంగాచార్యులు

కపిలవాయి రామనాథశాస్త్రిలగారి కీర్తనలు పద్యములు—(ప్ర) జి. పుల్లయ్య, కడప

కలియుగ కలికాల వినోదచిందు—ఆత్మకూరు నరసింహదాస్

కలియుగనిద్ర—బండపల్లి ఆశీర్వాదం

బ్రహ్మోపాసనా గీతపద్యప్రకాశిక—(ప్ర) దక్షిణ ఇండియా బ్రహ్మసమాజము, మదరాసు

బ్రాహ్మణగీత—బులుసు రామజోగరావు

భద్రాద్రిరామభజనకీర్తనలు—రుక్మిణి అమ్మాళ్

శ్రీరామనామసంకీర్తనము—గుర్రం గోవిందగుప్త

శ్రీవిరాట్ వీరబ్రహ్మంగారికృతులు—సి. నాదముని ఆచారి

సంగీత ఆనందకీర్తనలు—(ప్ర) జి. పుల్లయ్య, కడప

సత్యహరిశ్చంద్రనాటకభజనకీర్తనలు—యం. పెద్దిరాజు

సీతారామ సంవాదము అనుపాట—లింగమూర్తికవి

చరిత్రము

ఆంధ్రదేశచరిత్రకథలు—పేరి సూర్యనారాయణ

పెమ్మసాని తిమ్మానాయుడు, గండికోటముట్టడి—జి. రామబ్రహ్మం

హిందూదేశచరిత్ర—డి. అప్పరావు, ఆర్. సూర్యనారాయణ

హిందూదేశచరిత్ర; భా. ౧—నాయనిసుబ్బరావు

మన దేశచరిత్రకథలు—ఆర్. హెచ్. డి. ప్రసాదరావు

---

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాదకులు. ప—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సటీ.—సటీకము.

హిందూదేశచరిత్రకథలు, బుక్. ౨—యం. కె. సుందర వరదాచార్యులు

హిందూదేశచరిత్రకథలు, తరగతులు, ౪, ౫—వెంపటి రామయ్య

హిందూదేశచరిత్రము, బుక్. ౧—ఆర్. హెచ్. డి. ప్రసాదరావు

హిందూదేశచరిత్రము—శి. వి. రామఅయ్యర్.

హిందూదేశచరిత్రదీపిక, భా. ౧. ౨—గంటిజోగిసోమయాజి

జీవితములు

ఆనందదాసు చరిత్రము—యం. మహానందిరెడ్డి

ఋషులచరిత్రము—ఆర్. అన్నయ్యశాస్త్రి

శ్రీరామకృష్ణచరిత్రము—(ప్ర). సి. కుమారస్వామి నాయుడు అండ్ సన్స్. మదరాసు

శ్రీ వీరబ్రహ్మముగారి జీవితచరిత్రము—సి. సుబ్బయ్య

జ్యోతిషశాస్త్రము

దైవజ్ఞాదర్శము అను జ్యోతిషసారసంగ్రహము—యస్. భాగీరథిరావు.

దండకము

సర్వేదండకము—రాయసం రామయ్య

నవలలు

మల్లికార్జునరావు—కె. అప్పన్నశాస్త్రి

ప్రేమసుందరి—హెచ్. దేవదానం

యవనదత్త—వి. సత్యనారాయణమూర్తి

నాటకములు

పాండవజననము—పి. రామదాసుకవి

వాసవదత్త—యన్. వెంకటసుబ్బయ్య

శ్రీరసికజనరామాయణభజననాటకము—భళ్ల గంగరాజు

సతీఅనసూయ—యస్. గంగాధరరామశాస్త్రి

నిఘంటువు

విశ్వకోశం—(ప్ర) వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

నీతి

నీతికథాగుచ్ఛము, భా. ౪—పి. శ్రీరాములురెడ్డి

సన్మార్గదర్శిని—గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రి

సుజ్ఞానబోధిని, భా. ౫—పి. శ్రీరాములురెడ్డి

సదుపదేశము—గొల్లపూడి శ్రీరామశాస్త్రి

పరిశిష్టము

అమరావతీస్తూపము, ఇతర వ్యాసములు—యం. సోమశేఖరశర్మ

ఆంధ్రబాలరామాయణము—శి. వెంకటసుబ్బయామాత్య

ఇరువదియూడవ సంవత్సరాదిసంచిక—(ప్ర). కె. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు

ఓటుహక్కు ఎన్నికలనిధానము—(ప్ర). యస్. సుబ్బరావు, కొవ్వూరు

ఓడబేరము—యన్. కూరత్తాళ్వారు అయ్యంగారు

కర్షక—(ప్ర) యం. కాశింఖాన్, యన్. సత్యనారాయణ, విశాఖపట్టణము

కుచేలుడు—మూసి కామయ్యభక్త

జ్యోతిషవాచకము, భా. ౧—గొట్టుముక్కల వీరరాఘవాచార్యులు

ట్రిపిల్ బెనిఫిట్ ఆక్షన్ చీటీ నిబంధనలు—(ప్ర) న్యూఈరా బ్యాంకింగ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్, మదరాస్

దయ—(ప్ర). మలయాలస్వామి, ఏర్పేడు

దృష్టాంతపదవాక్యరచన, భా. ౧, ౨—(ప్ర) ఇ. యం. గోపాలకృష్ణకోన్, మదరాసు

దేశపరిపాలన, బుక్ ౨—(ప్ర) సి. కుమారస్వామి నాయుడు అండ్ సన్, మదరాసు

నీలిరత్నాలు—శ్రీరామచంద్ర అప్పారావు

నూతనపద్ధతి ఆంధ్రవాచకము, బుక్ ౨, ౩, ౪, ౫—ఏ. వి. నరసింహం

నెచ్చెలి—కొండి శ్రీపతిశాస్త్రి

పుష్కర విధానము—(ప్ర) విరాడ్గ్రంథాలయము, ఏలూరు

ప్రారంభోపన్యాసము—(ప్ర) కోదండరామ సేవక సమాజము, గుంటూరు

బిడ్డలశిక్షణము—పడిపాటి వెంకటాచలం

యాత్రాస్థలములు—(ప్ర) పూర్ణయాత్రా స్పెషల్ ట్రెయిన్ సర్వీస్ కంపెని, విశాఖపట్టణము

రామనిర్యాణము—కాశీ వ్యాసాచారి

లలితావాచకము, తరగతి ౨—హరి శేషయ్యశాస్త్రి

వనమాల, భా. ౧,౨—(ప్ర) రెడ్డిబ్రదర్సు, రాయవరము

వసంతము—పెమ్మరాజు లక్ష్మీపతి

వార్షిక నివేదిక—(ప్ర) ఉత్కలశిష్టసమితి, కర్ణపురము

శ్రీరామకృష్ణ నామామృత ప్రబోధము—యం. శేషాచలగుప్త

శ్రీరామపట్టాభిషేకనక్షత్రమాల—చింతలపూడి లక్ష్మణరావు

శ్రీలక్ష్మీవారిపై పువ్వులపూజ—పి. కృష్ణమూర్తిపట్నాయిక్

శ్రీసీతాకల్యాణము—ఎం. సి. కామయ్యభుక్త

శ్రీహరలేఖమహిమాలీలలు—బసవదాసు

సంచితము—(ప్ర) న్యూఈస్టరన్ బాంకింగ్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్, మదరాస్.

సత్యపాలన—యన్. సుబ్బయ్యశాస్త్రి

సత్యాన్వేషణి—వద్దిపర్తి రామజోగిరాజు

పారిశ్రామికము

కోళ్లపరిశ్రమ—వై. శ్రీరాములుచౌదరి

గృహపరిశ్రమలరహస్యము—తాడిబ్రహ్మానందరావువర్మ

పురాణములు

కుచేలోపాఖ్యానము—(ప్ర) ఏ. లక్ష్మణస్వామినాయుడు, రాజమహేంద్రవరము

దేవాంగపురాణము—(ప్ర) యన్. నీలకంఠం, బరంపురము

భూగోళశాస్త్రము

కంభంతాలూకా భూగోళము—టి. నరసింగరావు

కృష్ణాజిల్లా భూగోళము—వెంపటి రామయ్య

విశాఖపట్నంజిల్లా భూగోళశాస్త్రము—పేరి సూర్యనారాయణ

మతము-హిందు

భగవన్నుతి, భా. ౨, ౩—(ప్ర) రామ్ అండ్ కో ఏలూరు

శ్రీ కుసుమ హరనాథ బోధసంగ్రహము—నిమిషకవి వెంకయ్య

ఇతరములు

ఆరతి—బ్రజానంద మహంత్

గూఢార్థములు గలిగిన తెలుగుపద పీఠిక అనువాదకము—బి. రత్నం

సత్యవేదచరిత్ర సంగ్రహము—(ప్ర) రెవరెండ్ జె. అలన్

మాహాత్మ్యములు

అంతర్వేదినిధిమాహాత్మ్యము—బూసి రామానుజదాసు

శ్రీ కలిగిరి వేంకటేశ్వర మాహాత్మ్యము—పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి

శ్రీ కాశీ చంద్రమౌళీశ్వరస్వామివారి మాహాత్మ్యము—(ప్ర) టెంపిల్ కమిటి, జేస్తవారపుపేట

వేదాంతము

ఆత్మజ్ఞానామృత తత్వములు, భా ౩,౪—బళ్ల వెంకన్న

ఆత్మబోధము—(ప్ర) బి. రాఘవేంద్రరావు, కమలాపురము

ముక్తిమార్గము—స్వామి రామకృష్ణానంద

విజయనగర ద్వైతాద్వైతసభావిషయములు—(ప్ర) కె.వి. కృష్ణారావు, వి. రామరావు, విజయనగరము

వేదాంతసారసంగ్రహము—గౌను జోగమ్మ

శ్రీభగవద్గీతామృతసారము, భా. ౩.౪—(ప్ర) యం. టి. శెట్టి, మదరాసు

శ్రీభగవద్గీత, ఆంధ్రవచనము—సోమ వెంకటస్వామిగుప్త

స్వరశాస్త్ర చింతామణి—వీరన అప్పలదాసు

వైద్యశాస్త్రము

నాడీపరిజ్ఞానము—(ప్ర). కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము

వ్యాకరణశాస్త్రము

బాలసరస్వతీయము—(ప్ర). వి. రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

శారదావ్యాకరణము, భా. ౧, ౨—శేషమల్ల రాజగోపాలరావు

శతకములు

కుమారీశతకము—(ప్ర). కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము

కృష్ణశతకము—(ప్ర) కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము

మామందిశతకము—సుంకర కృష్ణదాస్

రాఘవేశ్వరశతకము—సుంప్లపల్లి నరసమ్మ

వనమాలిశతకము—కె. సంజీవపిళ్లె

శ్రీకల్యాణ వేంకటేశ్వరశతకము— యం. పార్థసారథినాయుడు

శ్రీ వల్లభశతకము—సీసపాటి సోమనాథం

సుమతీశతకము—(ప్ర కె. వీరవెంకయ్య, రాజమహేంద్రవరము

సంగీతశాస్త్రము

అభినవగాంధర్వకళ—యస్. వెంకోబాచార్యులు

సారస్వతము, భాష

ఆంధ్రకవిత్వచరిత్రము—బి. వెంకట అప్పారావు

స్తోత్రములు

పార్వతీశ్వరతారావళి—యస్. సురవయ్యశెట్టి

శ్రీపాండురంగ తారావళి—నండూరి వెంకట అప్పారావు

శ్రీపాదారవింద పంచవింశతి వృత్తములు—యం. వెంకమాల్లయ్య

శ్రీ పార్వతీస్తోత్రనక్షత్రమాల—సుంకు వీరభద్రయ్య

శ్రీ భద్రాచలరామనక్షత్రమాల—వేదాంతం శ్రీరామశాస్త్రి

శ్రీసోమేశ్వరస్తోత్ర ద్వాత్రింశన్మంజరి, సీసపద్యపంచకము, కళత్రస్మృతి—గాదు గోవిందరావు

సోమేశ్వరస్తోత్ర నక్షత్రమాల—బాలం పల్లయ్యదాసు

హరికథ

శ్రీ కృష్ణరాయబారము — పూండిభోగలింగకవి, దగ్గులూరు

ప్రార్థన గీతావళి

సబర్మతీ ఆశ్రమమునందు నిత్యపారాయణమునకు మహాత్ముడు అనుమోదించిన ప్రార్థనగీతములు తెలుగు తాత్పర్యముతోసహా ఇందు గలవు. ఆధ్యాత్మికసారమయిన ఈ గీతములను ప్రతివారు నిత్యము పారాయణము చేయుట శ్రేయోజ్ఞానదాయకము. కొలది ప్రతులే కలవు.

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

పునర్విమర్శనము

ఆంధ్ర ఋతుసంహారము

నేను రచించిన 'ఆంధ్ర ఋతుసంహారము'ను గూర్చి బులుసు వేంకటరమణయ్యగారి పేర శ్రీముఖ మాఘ భారతిలో నొకవిమర్శ వెలువడినది. నాయనువాదమున 'కవిత్వము సరళముగ సాగిన'దనియు, 'ఉపజ్ఞ కన్పడుచున్న'దనియు, 'చాలవఱకు మూలాభిప్రాయ మనుసరింపబడియున్న'దనియు వారు వ్రాసినందులకు చాల కృతజ్ఞుడను.

ఋతుసంహారము కాళిదాసురచనము గాదను నొక కొంపఱలో తా మొకరమని వారు లఘువుగ సూచించిరి. కాని ఉపపత్తుల నొసగలేదు. పండితలోకమున నీ వివాదము శమించి కాళిదాసుని కర్తృత్వము బహుముఖముల రూఢిపడినదనియే చెప్పవచ్చును. శ్రీ అరవిందుల ఆర్ష దృష్టికిని, ప్రాచ్యపండితావతంసులు మన్ననవులు వేదం వేంకటరాయశాస్త్రుల దృష్టికిని, పాశ్చాత్య విద్వచ్ఛేఖరులు బొరిడేలు కీతుగారి దృష్టికిని ఈ కావ్యమున కాళిదాసుని మూర్తియే గోచరించినది. శ్రీ అరవింద ఘోషుగారు 'కాళిదాస' అను పేర ఋతుసంహారమును గూర్చి ప్రత్యేకముగా విమర్శగ్రంథము నొకదానిని రచించియున్నారు. సంశయగ్రస్తులు దానిని పఠింపదగును. 'ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచమర్థోనుధావతి' అనిగదా ఆర్యోక్తి.

కాని యీపునర్విమర్శనకు పైవిషయము ప్రధానముగాదు. 'భాషాంతరీకరణముపట్ల దుర్నివారములగు పొరపులు' కొన్ని నాగ్రంథమునను దొరలినవని విమర్శకు లొక పట్టిక రచించిరి. అందు వారు చూపిన వేవియు పొరపులు గావని నామతము. అంతియగాక వీరిధోరణి చూడగా, వీరు అనువాదమునుగాని, కవనమునుగాని చూడవలసినదృష్టితో కావ్యము నరయరైరని స్ఫురించుచున్నది. ఇందు నొక్క ఉదాహరణము :

'స్త్రియశ్చ కాంచీమణికుండలోజ్జ్వలాః'

'మేఖలామణికుండలో న్మేషితాంగనలు' (౨-౧౯)

మూలమున కర్థము : 'ఒడ్డాణముచేతను మణుల కమ్మలచేతను వెలుగొందుస్త్రీలు' అని.

అనువాదమునకర్థము: 'ఒడ్డాణముచేతను మణులకమ్మలచేతను వికాసముగాంచిన అంగములుగలస్త్రీలు' అని. 'ఉన్మేష' 'అంగన' శబ్దములచే భావము మెఱుగు వారినదని నాతలంపు. 'ఉజ్జ్వలము'నకు 'ఉన్మేషము' సమానార్థకము కాదని విమర్శకులు దోసగునెంచిరి. భావమునరయక శబ్దము లక్షించువారివిమర్శ యిట్టిది.

మఱి 'ప్రదోష'కు 'దోష' (౧-౧౨)యనియు, 'నిబద్ధ'కు 'సాభిరుద్ధ' (౫-౨) యనియు, 'క్లేశపాశము'నకు 'జడ' (౫-౧౨) యనియు వ్రాయుటలో భావమున నెట్టిమార్పుగాని, వెలితిగాని నాకగపడుటలేదు. తరుణులు కచమును జడవేసికొనక విరియబోసికొనరు.

'చైత్రసంప్రాప్తి సర్వము చారుతరము' అను పాదములో మూలమునగల 'వసన్తే' (౬-౨) శబ్దమునకు 'చైత్రము' వాడితిననియు, నివి సమానార్థకములు గావనియు విమర్శ. ఇది కేవల మవిచారితము. కావ్యపరిచయమేని నిఘంటుపరిచయమేని గలవారలకు చైత్ర వసంతములు సమానార్థకము లని తెలియగలదు.

'విశన్తి శయ్యాగృహ ముత్సుకాః స్త్రియః'

'కేళిగృహములఁ జొత్తురు స్త్రీలు వేడ్క' (౫-౫)

ఇందు స్త్రీ విశేషణము క్రియావిశేషణమైనదని వీరొక పొరపుపట్టిరి. కాని ప్రవేశకార్యమునను స్త్రీల యౌత్సుక్యము అభివ్యక్తమగుచున్నదను స్ఫురణచే భావము పోషింపబడినదేగాని కొదువపడలేదు. మఱియు, క్రియావిశేషణము తెనుగురూపమునకు అనువు.

'చంచన్మనోజ్ఞ శఫరీరశనా కలాపాః'

'చంచదుత్సుక శఫరీరశనలు నదులు.' (3-3)

'మనోజ్ఞ'కు 'ఉత్సుక' సమానార్థకముగాదని ఆక్షేపము. ఈముక్కకు ఈముక్క సరిపడదను విమర్శ అప్రశస్తము. ఐనను 'ఉత్సుక' శబ్దమునను సారస్యము లేకపోలేదు. శఫరుల ఔత్సుక్యమునేగాక, రశనా కలాపవిశేషణము నదుల ఔత్సుక్యమునుగూడ సూచించుట హృద్యమేనని తలంతును.

'సముద్ధృతాశేష మృణాళజాలకమ్'

'ఉద్ధృతాశేష తామరసోత్కరమ్ము.' (౧-౧౯)

తామరసభాగమే మృణాళము గావునను, ఏనుగుల బీభత్సము తూండ్లకే గాక ఆకులకు, పూవులకును వర్తించును గావునను, అనువాదము మూలమునకెడసి యుండలేదు.

'దప్పి పైకొన విక్రమోత్సాహము తూల
మాటి కూర్చుచు నోరున్నపాటి దెఱచి
జూలు విదలించుకొనుచు విలోల జిహ్వ
చెంతకరులున్న కేసరి చీల్పఁబోదు' (౧-౧౮)

'విలోలజిహ్వాచెంత' అని యెవరైన అర్థము తప్పుచేసికొన వచ్చునట! పాదములు వేఱయ్యును, తెలివిలేమి నట్లర్థముచేయువారిది తప్పగునుగాని, కవిదిగాదు.

'విపాండురః కీటరజస్తృణాన్వితమ్'

'పాండురము కీటతృణరజఃస్ఫారకమ్ము.' (౨-౧౩)

'అన్వితమువేఱు, స్ఫారకమువేఱు' అని విమర్శ. ఆపాటి యెల్లరకును దెలియును. స్ఫారకము=విశేషముగాగలది. పురుగులు రేణువులు తృణములు గలది యని మూలార్థమగుచో, పెల్లుగా గలది అని అనువాదార్థము. ఇందు దోసగు కానరాదు.

'శ్వసితి విహగవర్గః శీర్ణపర్ణద్రుమస్థః' (౧-౨౩)

'దధతిదివసమోగ్యంవేప మన్యాస్తరుణ్యః' (౫-౧౮)

ఇట 'శుష్కపర్ణద్రుమస్థః' అనియు 'వేపమన్యం తరుణ్యః' అనియు పాఠాంతరముల గ్రహించితిని. 'శీర్ణ' వలయువారు 'శీర్ణపర్ణద్రుమాళి నూర్చెడి ఖగాళి' అని పఠించుకొనవచ్చును.

'ప్రరూఢశాల్యంకురచయైర్మనోహరమ్' శ్లోకము ననువదించుటలో నేను శబ్దములకన్న శయ్యనే మిక్కిలి అనుకరించితిని. ఇందునను మనోహరమునకు బదులు హర్షరూఢము వాడుటలో సొంపులేకపోలేదు. వరుల వెన్నులు పుట్టినట్లు చూచువారి హృదయముల సంతోషము పుట్టుచున్నదనియు, వరికి వెన్నులు ఫలమైనట్లు హృదయమునకు సంతోషమే ఫలమనియు వ్యంగ్యము పుచున్నది. విమర్శకులు శబ్దమును చూచుకొనిరేగాని భావమును విశేషించి అరయరైరి.

'ఉచ్ఛ్వాసయన్త్యః శ్లథబన్ధనాని' ఇత్యాదిశ్లోకమునకును, దాని అనువాదమునకును అన్వయక్రమము కొంత భిన్నమైనది. మూలార్థము తేటతెల్లముగా లేదని విమర్శకులు వ్రాసిరి. కాని సూక్ష్మదృష్టి నరసినచో మూలార్థస్ఫురణ కలదనియే తలంతును. మఱి యీ శ్లోకములోనే 'గాత్రాణి కందర్పసమాకులాని' పాదమునకు 'అసమబాణ విశేషకుఖావయవలు' మెఱుగనియు నా తాత్పర్యము.

మఱి ఉదారులు శ్రీ నాగేశ్వరరావుపంతులు గారు తమపరిచయవాక్యమున నాకావ్యము ప్రథమ ప్రయత్నమని తెలిపియుండుటచేతగాబోలు యేమేని పాదపూరణలుండవాయని విమర్శకులు వెదకినట్లున్నది. వీరిచ్చిన నాలుగైదుపదములంగూర్చిన సమాధానము:—

'ఎడనెడ'—ఇది నాకావ్యముననే మృగ్యము.

'మఱి మఱి'—ఇది మూడుచోట్లనే కలదు. ఆ పద్యము లివి:—

నిశల సితహర్మ్యముల హాయి నిద్రవోవు
సతుల మోముల మఱిమఱి శశి చిరమ్ము
సోత్సుకంబుగఁ దిలకించి యుడుగ రాత్రి
కోర్గనంబలెఁ బాండిమ జెందుఁగాదె. (౧-౯)

మఱిమఱి సముద్ధురంబుగ నుఱుముమబ్బు
వలనఁ బెదరి జీక్కపైఁ శర్వరులఁగూడ

పునర్విమర్శనము

మెఱుపు వెలుఁగున దారుల నెఱిఁగికొనుచు
నేగు వా రభిసారికల్ రాగమతిని. (౨-౧౦)

నిడుద నిశలను యువకులు నిర్దయముగ
నధిక కాములు మఱి మఱి యభిరమింప
ఖేదితోరస్థలలు రాత్రి క్షీణమగుడు
నడతు రల నల్ల నవయౌవనస్థ లిపుడు. (౫-౬)

వీని మూలశ్లోకములందు వరుసగా 'భృశమ్', 'అభీక్ష్ణం', 'చిరమ్' అనుపదము లున్నవి. 'కడుం గడు, మాటిమాటికి' అను నర్థమున నేను మఱిమఱి వాడితిని. వానిస్థానముంబట్టి అవి ఛందోయత్యాదిసిద్ధికై వచ్చినవని సహృదయులు తలంపజాలరు

'చిరమ్ము'— ఇది నేను అమూలకముగా వాడినట్లు కానరావు.

'ఇపుడు'—మాతృకయందు 'అద్య' బహుళముగా వాడబడియున్నది. కాళిదాసును ఛందోయత్యాదిసిద్ధికై వేసికొనెనా? ప్రియురాలికి ప్రియుడు ఋతువుల వర్ణించిచెప్పుచున్నాడు గావున 'ఇపుడు, ఇదె, మాడు' ఇత్యాదులు ప్రత్యక్షానుభవస్ఫురణకు అనుకూలించును. మూలములో లేనితావుల కొన్నింట నేను వాడియుండవచ్చును. ఉన్నతావుల కొన్నింట వదలియుండవచ్చును.

'ఘోర'—ఇది కావ్యమున నొక్కచోటనే గలదు.

'కరులు భయపడ ఘోర సింగములకైన.'

ఇందు ఆశ్చర్యద్యోతకము 'ఘోర' ఛందస్సునకు వచ్చినదనుట చాందసము.

'అంచిత' శబ్దమునకు బదులు నేను 'ఆచిత' శబ్దమును వాడితినని విమర్శకులు వ్రాసిరి. ఇది నా పొరబాటుగాదు, విమర్శకుల భ్రమ. 'పఱుపబడినది, కప్పబడినది' అను నర్థములోనే 'ఆచిత'మును నేను ప్రయోగించితిని.

మఱి రెండుచోటుల నెమకు విమర్శకుల శబ్దప్రయోగము, అర్థవివరణము ను అగపడును: (౧) ఉత్సుకము = వేడుక అని అర్థము వ్రాసిరి. ఔత్సుక్యమునకు వేడుక అర్థము. విశేషణమునకు విశేష్యము నర్థ మిచ్చుట పొసగదు.

(౨) 'గ్రంథమునందలి రుచిని చవిగొని'—రుచి యనగా చవిగదా. రుచిని రుచిగొనుట యన నర్థ మేమో తెలియకున్నది. కావ్యరసమును చవిగొనుట యెఱుగుదుము. కాని వీరిప్రయోగము అభూతము.

ఇట్లు విమర్శకంతటికిని సమాధానము వ్రాయవలసివచ్చుటకు చాల విచారించుచున్నాను. పత్రికలందు గ్రంథవిమర్శలు (లేక 'రివ్యూ'లు) అధునాతన ప్రచురణములను పాఠకలోకమున కెఱుకపరచుట కుద్దేశింపబడినవి గ్రంథాన్వేషుల వినోదమునకు గాని గ్రంథకర్తలతో పెనగులాటకుగాని కాదు. భారతిలోని విమర్శ అట్టి ప్రయోజనమును నెఱవేర్పకపోవుట శోచనీయము. మఱి పునర్విమర్శ కవసరము గల్గించుట కడుంగడు శోచనీయము.

గుఱ్ఱం వెంకటసుబ్రహ్మణ్యము

" ఎండవేళ " — ఎస్. వి. ఎస్. రామారావు.

జ్యోతిష సర్వస్వము

ఈపుస్తకము శ్రీ రాజావిక్రమదేవవర్మగారి అభిప్రాయముతోనూ, గ్రంథకర్తగారి విజ్ఞప్తితోనూ, శ్రీ రామశేషయ్యచౌదరిగారి ఆజ్ఞ నుల్లంఘింపలేక ఏమూరి వెంకటరామయ్యగారు వ్రాసిన పీఠికతోనూ ఆరంభమయినది. శ్రీ రాజావారు "ఇయ్యది నేను చాల భాగము చదివితిని. ఇది జ్యోతిషజ్ఞానప్రసారమునకు మార్గప్రవర్తకముగ నుండుటకలన జనసాధారణాదరము గాంచగలదని నానమ్మకము. దీని తరువాతిభాగములు విశేషజ్ఞానదాయకములుగ నుండునని సందేహ ముండదు……" అని అభిప్రాయము యిచ్చినారు. ఈపుస్తకము రెండువందల యాభై పేజీలు, ఇందులో చాలా భాగము శ్రీ రాజావారు చదివినారట. ఈపుస్తకము జనసాధారణాదరము గాంచగలదట. అయితే దీని తరువాతిభాగములు విశేషజ్ఞానదాయకములుగా ఉంటవని యీచిన్నపుస్తకమునయినా సంపూర్ణముగా చదవని శ్రీవారు అభిప్రాయము నిచ్చినారు. ఈపుస్తకము మాత్రము విశేషజ్ఞానదాయకముగా లేదని శ్రీవారి అభిప్రాయమేమో అని తోస్తున్నది.

ఇప్పటికి పదిహేనుసంవత్సరాలనుంచి జ్యోతిషవ్యాసంగముచేస్తూ అనుకూలమూ జ్యోతిషీలను వెంట వేసుకొని జాతకాలను, హస్తసాముద్రికములను విలాసముగా పరిశీలించే శ్రీ రామశేషయ్యగారు వారికి తీరకనో, మరేకారణమువల్లనో, శ్రీ ఏమూరి వెంకటరామయ్యగారిని యీపుస్తకమునకు పీఠికను వ్రాయమనికోరినారు. శ్రీ చౌదరిగారి ఆజ్ఞనుల్లంఘింపలేక శ్రీ వెంకటరామయ్యగారు పీఠిక వ్రాసినారు. పీఠికలో ముచ్చటైన పేరులో జ్యోతిషము ఆరంభింపలేదనుకొన్న విద్యార్థులకు— ఇంగ్లీషువిద్యార్థుల కన్నట్లయితే యింకా సమంజసముగా ఉండేదేమో— అత్యంతోపయుక్తముగా ఉంటుందని వ్రాసినారు. ఆతర్వాత రెండుపేజీల పీఠికలో యీపుస్తకాన్నిగురించి ఒక్కమాటయినా వ్రాయకపోవడము సరేకదా, యీపుస్తకానికి ఏవిధమయినసంబంధము లేని శ్రీ పిడపర్తి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిలవారి వ్రాసిన పంచాంగమును పొగడినారు. బహుశః వెంకటరామయ్యగారు యీ పుస్తకము చదవలేదేమో. ఏమంటే వారికి జ్యోతిషములో అభిరుచి అని వారే వ్రాసుకొన్నారు. పుస్తకము చదివే ఉన్నట్లయితే పుస్తకములో గ్రంథకర్త చేసిన తప్పులను చెప్పిఅయినా ఉండేవారు. లేక పీఠికలోనయినా వ్రాసిఉండేవారు. అసలు చౌదరిగారికోసరము వారు పీఠిక వ్రాసినారుకాని పుస్తకముకోసరము కావని వారే చెప్పుకుంటున్నారుకదా!

ఇక పుస్తకమువిషయము. ఇట్లాంటిపుస్తకాలు తెలుగులో కావలసినవాటికన్న చాలాఎక్కువ ఉన్నవి.

వెనుకటివారు లగాయతు యీగ్రంథకర్తవరకు యిలాంటిపుస్తకములు ఎంతమంది ఎన్ని వ్రాసినారో లెక్కలేదు. ఈపుస్తకములో ఉన్నవిషయము ఏ జ్యోతిషీదగ్గరకయినా వెళ్లి అరగంటసేపు కూర్చున్నా, లేకపోతే దమ్మిడీఅయినా ఖర్చులేకుండా వచ్చే దోసపర్తి స్వామిదత్తగారి పంచాంగపీఠికను కాస్త

శ్రద్ధతో చూచినా తెలుస్తుంది. ఈకాస్త ఓపిక లేనివారిని మనస్సులో ఉంచుకొనికాబోలు గ్రంథకర్తగారు ౯ పేజీలు పంచాంగం చూచుకొనేపద్ధతి వ్రాసినారు. ఇక కాలసాధనప్రకరణమనే పేరుతో ౧౫ పేజీలు చిక్కిరిబిక్కిరిగా, అతిభుసరాగా వ్రాసినారు. ప్రస్తుతము సర్కారువారు కాలనిర్ణయమువిషయము చేసిన పద్ధతిఅయినా గ్రంథకర్తగారికి తెలియనట్టు తోస్తున్నది. లగ్ననిర్ణయము చెపుతూ ౪౧-వ పేజీలో దినప్రమాణము ౬౦-౧౦ ఘటికలున్నా, బుధోద్యంతవిషయము చెపుతూ ౪౫-వ పేజీలో దినప్రమాణము ౬౦-౦ ఘటికలున్నా చెప్పినారు. అయితే లగ్ననిర్ణయమునకు దినప్రమాణము ౬౦-౧౦ అనిన్నీ బుధోద్యంతవిషయములో దినప్రమాణము ౬౦-౦ అనిన్నీ అపోహ కలుగుతుంది. ఈవిషయము గ్రంథకర్త స్పష్టముగా వ్రాసి ఉండవలసినది. ఇక గ్రహములను రాశిచక్రములో వేసుకొనేపద్ధతి ౪౮-వ పేజీలో వ్రాసినారు. గ్రంథకర్తగారిపద్ధతిప్రకారముఅయితే విశాఖ 3 వ పాదములో ఒకగ్రహము ఉన్నదనుకొన్నట్లయితే ఆగ్రహమును వృశ్చికరాశిలో వేసుకొనవలసివస్తుంది. దీనివలన రాశిచక్రమే తారుమారు అవుతుంది. ఈపుస్తకము చివర కొన్ని టేబిల్సుయిచ్చివాటిప్రయోజనము తిన్నగా స్పష్టముగా గ్రంథములోకాని, ఆపథకములదగ్గిరకాని వివరించలేదు. 3-వ టేబిల్ యొక్క ప్రయోజనము సంపూర్ణముగా వివరించినట్లయితే ౪-వ టేబిలుతో అవసరమే లేదు. ఈరెండు టేబిల్సు జాగ్రత్తగా చూస్తే వెనుకటికి ప్రతాపరుద్రీయ నాటకములో చెవుముకిశాస్త్రులు చెప్పిన సిద్ధాంతము విద్ధాంతము జ్ఞాపకము వస్తున్నది. ౪-వ టేబిలులో ఘటికాదిప్రమాణము ౬౬-3- ఘటికలవరకు యిచ్చినారు. దీనిలో ఆనాటిఉదయలగ్నభుక్తి తీసివేస్తే శేషము సూర్యోదయాదిఘటికలు అవుతవన్నారు. భుక్తి అనేది లగ్నప్రమాణముకంటే ఎప్పుడూ మించి ఉండదనేవిషయము తెలుసునుగదా! ఈగ్రంథములో యిచ్చినలగ్నప్రమాణములో ౫-3౫ కు మించినది లేదు. సౌరమాసములో చివరరోజున లగ్నముఅంతా భుక్తి అయిపోయిందనుకొని యీ ౫-3౪ ను ౬౬-3౯ లో తీసివేస్తే ౬౧-౪ అవుతుంది. ఇది సూర్యోదయాది ఘటికావిఘటికలు కావలెను. సూర్యోదయానికీ సూర్యోదయానికి అంతరము గ్రంథకర్తగారు చెప్పినట్లు ౬౦-౧౦ అనుకొన్నప్పటికిని యీ ౬౧-౪ ఏ సూర్యోదయముదగ్గిరనుంచో బోధపడడము లేదు. ౫-వ టేబిలులో యిచ్చినదేశాంతరసంస్కారములు ఎక్కడనుంచో, దేనిలోచేయవలెనో గ్రంథకర్తగారు వివరించలేదు. పైగా గ్రంథకర్త 'దినము' అనే శబ్దాన్ని ఒకచోట (౨3-వ పేజీ) రాత్రింబగళ్లుగాను మరొకచోట (౨౫-పేజీ) పగలుగాను వాడినారు. ఇది వివరముగా వాడనందువల్ల తికమక అవుతున్నది. అచ్చుతప్పులు కావలసినన్ని ఉన్నవి. ఈగ్రంథము జ్యోతిషము తెలియనివారికి తెలిసినవారికి ఒక్కమాదిరిగా ఉపయోగపడుతుంది. తెలియనివారికి ఈగ్రంథము చదివినందువల్ల ఏమీ తెలియదు. తెలిసినవారికి ఈగ్రంథముతో నిమిత్తమే లేదు. అయితే ఎంతో ఉత్సాహముతో యీపుస్తకము వ్రాసి అచ్చువేయించిచందాదారులకు రు ౦-౮-౦ కిన్ని చందాదారులుకానివారికి రు ౧-౦-౦ కిన్ని అమ్మదలచుకొన్న గ్రంథకర్త సంస్తవనీయుడు.

సోదర జ్యోతిషికులు

నారాజు

క్రౌను సైజు, ౧౨౮ పుటలు, వెల రు. ౦-౧౦-౦
గ్రంథకర్త: తాప్లూరి సుబ్బారావుగారు, ఏలూరు.

కళింగదేశపురాజగు విక్రమాదిత్యుని మదాలసయను నాతనిచెల్లెలు చంపించి అతనికుమారుడు చంద్రశేఖరుని బరిమార్ప యత్నించుటయు, అతనిని సంరక్షించుటకు విక్రమాదిత్యుని తమ్ముడు విక్రాంతుడును, అతనిభార్య దేవాంగనయు, విక్రాంతుని ప్రేమించిన మృణాళినియు జేసిన ప్రయత్నములును, దేవాంగన ఘోరమరణమును, దుర్జయ వీరపాలురద్రోహచింతలును, మృణాళిని సన్న్యాసాశ్రమస్వీకరణమును మదాలస

బీహారు భూకంప చిత్రములు

—పండిత జవహర్‌లాల్ నెహ్రూగారివి.

(౧) నాశనమయిన ముజఫర్‌పూరు.

(౨) కూలిపోయిన కోటలవంటి పక్కాభవనములు.

(3) విధ్వస్తమైన ఆర్ట్సు స్టూడియో, ఇతర కార్యాలయములు, పాట్నా.

(౪) ఇండ్లు పోయిన ప్రజలు నిర్మించుకొన్న తాత్కాలిక నివాసములు.

యాత్మహత్యయు, చంద్రశేఖరుడు సింహాసనము నధిష్ఠించుటయు, ఆయా ప్రకరణములలో సినీమాదృశ్యముల వలె ప్రస్ఫుటముగ చిత్రింపబడినవి. చక్కని నవల. నిర్దుష్టమగు శైలి. 　　　　గ. స.

భారతీయవిద్యాచరిత్రము

క్రౌనుసైజు, ౧౩౦ పుటలు ; గ్రంథకర్త: మారేమండ రామారావుగారు, బి. ఏ, (ఆనర్సు) బి. ఇడి.

హిందూవిద్య, బౌద్ధవిద్య, మధ్యయుగము, ఢిల్లీ సుల్తానులపాలనము, మొగలుయుగము, బ్రిటిషు పరిపాలనము అను ఆరుఅధ్యాయములలో సనాతనకాలము నుండి నేటివరకు భారతఖండములో విద్యావిధాన మనుసరించుచున్న పరిణామములెల్ల నిందు బొందుపరుప బడినవి. ఈ వ్యాసములు భారతిలో ప్రచురింప బడినవి. విద్య జాతీయముగను, వ్యక్తిబుద్ధివికాసకరముగను, జీవనాధారముగను, నిర్బంధముగను, శీలపోషణముగను ఉండవలె ననుసిద్ధాంతము లఘునూతనములని చాల మంది భావించుచుందురు. కాని భారతీయవర్ణాశ్రమ పద్ధతిలోను, విద్యావిధానములోను ఈ సూత్రములెల్ల నెంతప్రస్ఫుటముగ నున్నదియు, హిందూవిద్యయను నధ్యాయమున గాననగును. హిందూయుగములో కర్మకాండయు, సంస్కృతభాషాప్రాముఖ్యమును ప్రబలి జనసామాన్యమున కందుపాటుకాకుండుటచే దేశభాషకు ప్రాముఖ్యమిచ్చి బౌద్ధయుగమీవిధానము నెట్లుపోషించినదియు రెండవఅధ్యాయము బోధించును. హిందూమతము బౌద్ధవిధానములను అంతర్భూతము చేసుకొని దేశభాషలకును, సులభసంస్కృతమునకును, పురాణములకును ప్రాముఖ్య మిచ్చి బౌద్ధమతవిధానములతో తుల్యముగ తులదూగి భారతీయసాహిత్యకళాప్రకాశ వికాసముల కెట్లు తోడ్పడినదియు మధ్యయుగమను నధ్యాయమున గాననగును. అప్పటినుండి భారతీయ విద్యావిధానము ప్రజలయొక్కయు, పండితులయొక్కయు స్వతంత్రపోషణవికాసములను తప్పి ముసల్మాను చక్రవర్తుల దయాదాక్షిణ్యములకును ఇచ్ఛావికారములకును లోనై విదేశసంప్రదాయమిశ్రితమై విజ్ఞానవంతులగు ప్రభువులపరిపాలనమున వికసించుచు, అజ్ఞానుల అనాదరణముచే కుమకుమ నెట్లు తారుమారైనదియు నాలుగవ, అయిదవఅధ్యాయములు తెలుపును. మొగలు పరిపాలనానంతరమున సంభవించిన అరాజకాంధకార యుగమునను, కంపెనీవారి పరిపాలనమునను అదియెట్లు క్షీణించి భారతజాతీయత కృశించినదియు, విక్టోరియా పరిపాలనమునాటినుండి విదేశభాషాప్రాచుర్యము, ప్రభుత్వోద్యోగవాంఛాసక్తి, స్వతంత్రవృత్తివినాశనము ఎట్లు హెచ్చించినదియు ఆరవఅధ్యాయము తెలుపును. భారతీయవిద్యను నిజముగ భారతీయముగను, ప్రజాసామాన్యమున కందుబాటుగలదానిగను, మాతృభాషా ప్రాధాన్యముగను, ఇష్టకామ్యార్థసిద్ధిదంబుగను జేయు ప్రయత్నములతో వుడ్సుకమిటి, హంటరుకమిటి, నాష్కమిటి, కాటన్కమిటి, షార్పుకమిటి, సాడ్లరుకమిటి మున్నగున వెన్నియో నెలకొల్పబడుచున్నవి కాని ప్రాథమిక విద్యకుగాని, ఉత్తమవిద్యకుకాని ప్రాచీనగౌరవములు రాలేదు. ఇవియెల్ల ధనవ్యయమునకును, కొందరుప్రముఖుల జీతబత్తెములకొరకును మాత్రమే ప్రయోజనకరము లగుచున్నవని గ్రంథపఠనమువలన దెలియనగును. చారిత్రకపరిశోధకులు, విద్యావిధాన సంస్కారాభిలాషులు, దేశశ్రేయోభిలాషులు- ఎల్లరును పఠింపవలసిన ఉద్గ్రంథము. శైలి సులభగ్రాంథికమై చారిత్రక వ్యాసరచనమున కెంతయు నొప్పియున్నది. 　　గ. స.

శిశురక్షణ

డిమ్మీసైజు, ౧౦౫ పుటలు. వెలరు ౦-౧౨-౦ గ్రంథకర్త్రి: శ్రీమతి, టి. వరలక్ష్మమ్మగారు.

ఈమెకాన్పులుచేయుటయందును, స్త్రీలకు,చంటిబిడ్డలకు చికిత్సచేయుటయందును మిగుల అనుభవముగల దేశీయవైద్యురాలు. బిడ్డ పుట్టినదిమొదలు పెద్దదియగువరకు చేయవలసిన సంరక్షణవిధానము,చికిత్సావిధానము అంతయు నిందు బొందుపరచబడినది. ప్రతిపిల్లలతల్లిదండ్రులు తప్పక నెరుంగవలసినయంశము లెన్నియో

యిందు గలవు. ఈగ్రంథమునందు పిల్లలకు సాధారణముగ సంభవించురోగములును, వానికి సాధారణముగ జేయుచుండు చికిత్సలే తెలుపబడినవి. అయినను ఇదికూడ తెలియనియసంఖ్యాకులకును, తెలిసియు ననుసరింపని సోమరిపోతులకును ఈ గ్రంథమొక పెద్దమేలుకొల్పు వంటిది. ఈమాత్రము గృహవైద్యజ్ఞానము లేనివారికి పిల్లలుగనుటకు యోగ్యతలేదు. ఇట్టి జ్ఞానము నెల్లరు సంపాదించి పిల్లలనుగూర్చి జాగ్రత్తగొనిరేని తరచుగా వైద్యులవద్దకుపోయి ద్రవ్యము ధారపోసుకోవలసిన యవస్థయు, పిల్లలయనారోగ్యముతో నీరుపోతలుపడు అవస్థయు తప్పి అనేకగృహములు స్వర్గతుల్యము లగును. ఇందుదాహరింపబడిన చికిత్సావిధానము లతిసులభములు. ఔషధసామగ్రి యతిసాధారణము, అతిచౌక. ఈగ్రంథములోనున్న జ్ఞానముకూడ లేకపోయినచో పిల్లలు తల్లులుకూడ అనేకకష్టములపాలగుదురు. వారికి సంసారయాత్ర రోతపుట్టించకమానదు. ఈ గ్రంథపఠనమువలన పిల్లల ఆరోగ్యవిషయమున మనస్త్రీ లనుసరించుచుండు అనేకమూర్ఖ్యములుకూడ తొలగును. సుమారు ౮౦ చికిత్సావిధానము లిందున్నవి. పిల్లల కవసరములైన కొన్ని చూర్ణములు, వర్బత్తులు, నూనెలు తయారుచేయువిధులును పొందుపరుపబడినవి. గ్రంథములోని ప్రతిపుటయు చదువముచ్చటయై, వ్యావహారికశైలిలో ప్రధానవిషయబోధకమై రాణించుచుండును. హైదరాబాదు (డక్కను) నందున్న గోలకొండముద్రాక్షరశాలయందు ఇది ముద్రితము. గ. స.

ముగ్ధప్రణయము (ఒథెల్లో)

సుప్రసిద్ధాంగ్లకవియగు షేక్స్పియరు రచించిన విషాదాంతనాటకములలో ఒథెల్లో చాలముఖ్యమయినది. దానిని శ్రీకర్లపాలెము లక్ష్మీనరసింహారావుగారు తెనిగించిరి. శ్రీయుతులు రాయసం వేంకటశివుడు పంతులుగారు ఈగ్రంథమును ప్రశంసించిరి.

ఇప్పటికిని తెనుగు వాఙ్మయమునగల గ్రంథములయం దనేకములు అనువాదములే. అందు నాటకములు మరియును. ఇటీవల ముప్పదినలువది సంవత్సరముల నుండియే తెనుగున నాటకములు బయలుదేరుచున్నవి. అం దనేకములు అనుకరణములుగను అనువాదములుగను ఉన్నవి. స్వతంత్రములు కొన్నిమాత్రమే యగపడుచున్నవి. ఒకభాషలోనివిషయమును మరియొకభాషలోని కనువదించునపుడు మార్పులచేయుటకు వీలులేదు. అనువాదకుడు మాతృకయందు మార్పులగలుగజేయుటకు వీలులేదని ౧౮-వ శతాబ్దినాటి జాన్సను మహాశయుడు చెప్పియున్నాడు. "ఇట్టివిదేశీయ నాటకముయొక్క రుచిరతను సర్వతోముఖముగ భాషాంతరమునం గొనివచ్చుట సులభముగాదు.........పాఠకులు ప్రేక్షకులు నీపాశ్చాత్యనాటక మాధుర్యము సమగ్రముగం గ్రోలి యానందించుటకై యీయాంధ్రానువాదమునం గొన్ని యావశ్యకములగుమార్పులు చేయంబడెను. నాటకమునకుం గ్రొత్తపేరిడుట, పాత్రలకు హిందూనామధేయము లొసంగుట, కథారంగమును భారతదేశమునకుం దరలించుట, విదేశాచారములకు మారుగ హైందవసా(స)ంప్రదాయములు చొప్పించుట, ఒక్కొక్కచోట కథను, వర్ణనను నించుకమార్పుచేయుట ఇవియే ముఖ్యములగుమార్పులు." ఈస్వాతంత్ర్యములు అనువాదకులకు లేవు. అట్టిగ్రంథములు అనువాదములు కావు. మాతృకయందు దోషము లున్నయెడల అనువాదకులు వానిని సరిదిద్దకూడదు. భాష వేఱయినప్పుడు శైలియందలి సంప్రదాయములును వేరుగ నుండును. ఇంగ్లీషున

---

1. " He " (The Translator) "is to exhibit his author's thoughts in such a dress of diction as the author would have given them, had his language been English: rugged magnificence is not to be softened; hyperbolical ostentation is not to be repressed; nor sententious affectation to have its points blunted. A translator is to be like his author; it is not his business to excel him". (Johnson's life of Dryden.)

"Translation, therefore," says Dryden, " is not so loose as paraphrase, nor so close as metaphrase." (Johnson's life of Dryden)

"Tariff Walls" అనినపుడు తెనుగున "సుంకపుగోడలు" అనగూడదు. "భాష యెప్పుడు మారుచున్నదో అప్పుడే తదనుగుణముగ దేశము, కాలము, వేషము మారిపోయినట్లే పేరులుగూడ భాషాసాంప్రదాయానుగుణముగ మార్పుచెందు టత్యావశ్యకమని" గ్రంథకర్తగారి "నమ్మకము." ఋగ్వేదమును ఇంగ్లీషులోని కనువదించునపుడు 'దేశకాలము'ల బట్టి మార్పుచేసినయెడల అట్టి గ్రంథము అనువాదము కాజాలదు. ఒకభాషలోనున్న భావమును, విషయమును మరియొకభాషలోనికి గొనితెచ్చుట అనువాద మగును గాని యింగ్లీషున "బ్రౌను" అనియున్నచోట తెనుగున "బ్రహ్మయ్య" అని చెప్పుట అనువాదము కాజాలదు.

ఇంగ్లీషున ఈనాటకముపేరు "Othello The Moor of Venice" తెనుగున "ముగ్ధప్రణయము [Othello]" గా మారినది. 'Shakespeare has no heroes ;—he has only heroines' అని Ruskin చెప్పినాడు. కాని అతడే ఒథెల్లోవిషయమునమాత్ర మిట్లు చెప్పుటకు సంకోచించినవాడై 'Othello would have been one,' (hero) 'if his simplicity had not been so great as to leave him the prey of every base practice around him; but he is the only example even approximating to the heroic type.' అనినాడు. షేక్సుపియరు తననాటకములకు అనేకపర్యాయములు కథానాయకుల పేర్లనే వాడియున్నాడు. అనువాదకులు నాటకముయొక్క పేరును మార్చుటలో ప్రయోజనము గన్పట్టదు.

సంస్కృతనాటకముల ననుకరించి నాందిప్రస్తావనయు వ్రాయబడియున్నది. ఇవియు మూలమునకు కళంక మాపాదింపజేయుచున్నది.

'ప్రథమాంకము, మొదటిరంగము: ఆంధ్రపట్టణమందలి యొకవీథి' యైయున్నది. ఈ ఆంధ్రపట్టణమే తరువాత 'ఆంధ్రపుర' మైనది. ఆంధ్రపట్టణమనిగాని, ఆంధ్రపురమనిగాని అనబడు ఊరొకచ్చటను లేదు. మాతృకయందున్న 'వెన్నీసు' నగరముపేరే నిల్పియుండిన మేలు.

సాధారణముగ షేక్సుపియరు ప్రతిరంగమును ఏదియో యొక సంభాషణముమధ్యనుండి తటాలున ప్రారంభించుట కలదు.1 ఇందువలన నాటకము ప్రారంభింపకపూర్వము నడిచినకథను ఊహించుకొనుటకవకాశము చిక్కుచున్నది. ఇచ్చటి అనువాదవాక్యము లివి:

"రఘుపతి—ఇరావంతుడా! నీ వెంతవాడవురా! నాధనమంతయు నీవశము గావించితిని, నా ప్రాణములు నీచేతులలోఁ బెట్టితిని, నిన్నే నమ్మికొంటిని. అప్పటికిని, నీద్రోహచింత మానవుకదా. నీ కంతయుఁ దెలిసియుండియును నాకుఁ జెప్పకపోయితివి." [ప్రథమాంకము, మొదటి రంగము, మొదటి అయిదుపంతులు.]

అనువాదముప్రకారము, రఘుపతి, యిరావంతునిచే మోసపోయినట్లు అప్పుడే తెలిసికొని వెదకివెదకి ఎట్టకేలకు మోసగానిని పట్టుకొని 'ఇరావంతుడా! నీవెంతవాడవురా!' యిత్యాదులు పలికినటు లున్నది. ఈమార్పు మాతృకకు వన్నె తెచ్చినదా?

అదేరంగమున రఘుపతిప్రశ్నమునకు ఇరావంతుని జవా బిటులున్నది: "ఇరావంతుడు—ఛీ! దైవసాక్షి, ఈసంగతి నేను కలలోనైన ననుకొనలేదు. నాకు రవంత తెలిసియుండిన నీతోఁ జెప్పనా, రఘుపతీ?"2 (ప్రథమాంకము, మొదటిరంగము)

అదే సంభాషణమున మఱియొకచో:

1. Roderigo:- Never tell me; I take it much unkindly
That thou, Iago, who hast had my purse
As if the strings were thine, shouldst know of this— [Act I Sc. (i) l. 1—3]

2. Iago:- But you'll not hear me. If ever I did dream of such a matter, abhor me. [Act I. Sc. (i) l. 4—5.]

"రఘుపతి:—అతనికిని నీకును సరిపడదంటివే?" 3 ఈమార్పులవలన మూలమందలి భావగాంభీర్యము నశించినది.

కొన్నిమార్పులవలన మూలమందలి ధోరణియే మారిపోయినది :

"ఇరావంతుడు : —ఎందుకా! మీయింట దొంగలు పడినారు. ఇంకను జూచెదరేమి? ఇప్పుడైనను, పైన బట్టవేసికొని బయలుదేరండి. వింటే గుండెలు బ్రద్దలవుతుంది. నీముద్దుకూతురు లేచిపోయినది. వెంటనే పరిజనులఁ బిలిచి బయలుదేరుము. ఆలసించితివేని బ్రహ్మరక్షస్సు నీ కల్లుడగును."

ఇట్లు మూలమందలి బిగువు అనువాదమున సడలిపోయి చప్పబడినది.

తొలిపలుకున, చతుర్థాంకమునగల "విల్లోపాట" యనుదాని కనువాదముగ రచింపబడిన "పద్మప్రణయగీతము" షేక్స్పియరుపాటయందలి భావము నీకవి రమ్యముగ తెనుగునం దల్లెనని కలదు. Sycamore అనునది సిరియా, ఈజిప్టుదేశములలో పెరుగు ఒకవిధమయిన అత్తిచెట్టుగాని 'మామిడిమ్రోడు' గాదు. Willow అనునది నీటిసమీపమున పెరుగు ఒకవిధమయినచెట్టు. దీనిపేరు తెనుగున నేమో తెలియదు. కాని, యిది పద్మముమాత్రము కాదు. కథానాయిక ఆసమయమున "విల్లోపాట" పాడుటకు కారణము లేకపోలేదు. ప్రియులయెడబాటువలన గలుగునార్తికి సూచకముగ నీ "విల్లోఆకుల" మాలలను విరహిణులు ధరింతురు. "విల్లో" దుఃఖసూచకము కూడాను. విల్లోచెట్టుకొయ్యతో క్రికెటుబ్యాటులను చేయుదురు. విల్లోస్థానమున పద్మ ముంచినందువలన మాతృకయందలి అభిప్రాయమునకు భంగము కలుగుచున్నది. "హైందవ సాంప్రదాయముల" ప్రకారము పై పరిస్థితులయందు పద్మముల ధరించువా రెవరయిన మనదేశమున గలరా?

మూలముతో అనువాదమును పోల్చి చూచిన ఎంతవరకు షేక్స్పియరుభావ మిందు కన్పట్టుచున్నదో తెలియగలదు.[1]

3. Roderigo:- Thou told'st me thou didst hold him in thy hate. [Act I, Sc. (i, l.-6.]

4. Iago:- Sir, you're robb'd; for shame, put on your gown;
Your heart is burst, you have lost half your soul:
Even now, now, very now, an old black ram;
Is tupping your white ewe. Arise, Arise;
Awake the snorting Citizens with the bell,
Or elsethe devil will make a grand-sire of you. Arise, I say. [Act I. Sc. (i) l. 86-92]

1. Desdimona—(Singing)
The poor soul sat singing by a sycamore tree,
Sing all a green willow;
Her hand on her bosom, her head on her knee,
Sing Willow, Willow, Willow,
The fresh streams ran by her, and murmur'd her moans;
Sing Willow, Willow, Willow;
Her salt tears fell from her, and soften'd the stones;
Sing Willow, (Lay by these) Willow, Willow. * * *
Sing all a green Willow must be my garland.
Let nobody blame him; his scorn I approve— * * *
I called my love false love; but what said he then?
If I count moe women, you'll couch with moe men:—

అనువాదము :—

కుముదిని—(వీణను జేతఁబుచ్చుకొని)
పాడువాఁడినమామిడి మ్రోడుచెంతఁ

నాటకము నంతయు ఒక్కొక్క వాక్యమును మాతృకతో పోల్చిచూచుట సులభసాధ్యము గాదు. మచ్చునకుమాత్రము అచ్చటచ్చట కొన్ని చూపబడెను. పంచమాంకము రెండవ రంగమున శ్యామలరాయని (Othello) ప్రవేశ మయినతర్వాత అతనివచనమున కనువాదమునుండి :

"శ్యామలరాయడు:—(ప్రవేశించి దిశల బరికించి) ఔను, దుష్టసంహారమే నాకు ముఖ్యసంకల్పము. అవి నీతి యెచ్చోట మొలకెత్తినను దానిని వేరంటc దెగ నఱకవలసినదే. అరుంధతి, అనసూయాదులు తారకలై మింట వెలయుచున్నారు. ఈ పవిత్రమూర్తుల యెదుట నీనీచురాలిపాపమును బేర్కొనజాలను............

....

ఎచ్చట నిష్కళంకమగు విశుద్ధప్రణయ ముద్భవించి వికసించెనో, అట్టిహృదయాంతరాళమునుండియే యీ శోకము వెల్లివిరియుచున్నది......ఇదిగో యీమె కదలుచున్నది. మెలకువ వచ్చినట్లున్నది. కుముదా !"

ఇందు మార్పు మెండుగ గలదు. మాతృకకును అనువాదమునకును గల అంతరము ఇంత అని చెప్పుట కలవిగాదు. ఈవాక్యముల ననేకవ్యాఖ్యాత లనేకవిధముల అర్థము చేసికొనిరి గాని అనువాదమందలి భావముల నెవరును గన్పరచినటుల లేదు.

సౌందర్యమంజరి

భావప్రధానమగు నీఖండకావ్యమును కవిశేఖర బిరుదాంకితులు శ్రీ కాళ్లకూరి గోపాలరాయకవిగారు రచించిరి. క్రౌను (౮౦+౬౮=) ౧౦౮ పుటలు. మేలురకపుకాగితము. ముచ్చటైన అచ్చుకూర్పు. వెల

బాలు సెలయేటియొడ్డునc గూరుచుండి
వేడినిట్టూర్పుగాలిలో విస్తరింప
నెదను చేయిcజేర్చి తలవంచి హీనరవళిc
బాడుకొంటివి నీమనోభావాళి
పద్మ! ముకుళితముఖపద్మ! ప్రణయసద్మ!!
పాడుకొంటివి నీమనోభావసరళి
ఆలకింపcగ మనసయ్యెనమ్మ! నీదు
ప్రాణనాథతిరస్కృత ప్రణయచరిత

*　*　*　*
*　*　*　*

పద్మ! ముకుళితముఖపద్మ! ప్రణయసద్మ!!
పాడుకొంటివి హృదయతాపమ్ముc దీర
దీనమై దుఃఖభాజన మైనకథను
బాడుకొంటివి హృదయతాపమ్ము దీర
నీదుకన్నుల నొలికిన నీటిధార
చేతc గరగి స్రవించె శిలాతలమ్ము.
ఎటేగి యెఱుcగనిగతి సెలయేటిజలము
మారువల్కెను నీదు సత్కారములకు.

*　*　*　*

*　*　*　*
*　*　*　*

పద్మ! ముకుళితముఖపద్మ! ప్రణయసద్మ!!
కంటి వకలుష ప్రణయరాగమ్ము నీవు
మృదులహృదయంపుటార్తితో మేళవించి
పాడుకొంటివి హృదయతాపమ్ము దీర
ప్రాణనాథ............చరిత
పాడుబెట్టిన పచ్చికబయలులోని
గడ్డిపూలను సమహర్చి కంఠహార
మొంటి నిర్మించి ధరియించుకొంటి వీవు
ప్రియతిరస్కృతి కిసుమంత బెంగcగొనక
పాడుకొంటివి హృదయతాపమ్ము దీర
ప్రాణనాథ............చరిత.

1. Othello:— It is the cause, It is the cause, my soul,—
Let me not name it to you chaste stars!
It is the cause.

*　*　*

It Strikes where it doth love. She wakes.

రు. ౧. ప్రకాశకులు: విశల్యాడిపోవారు, ౪ ఆచారప్పన్ సందు, జార్జిటవును, మదరాసు.

ఆంధ్రదేశమునకుఁ జిరపరిచితులగు శ్రీ గోపాలరాయకవిగారింగూర్చి తెలుపవలసిన క్రొత్తవిషయము లేమియు లేవు. వీరి పాండిత్యము, అనుభవము, సంస్కారణాభిలాష పరిపాకముపొంది యేతద్గ్రంథరూపముగఁ బరిణమించి ఫలించినవి. ఇందు శ్రీ గోపాలరావుగారి కనుభవగోచరములగు రసభావశాస్త్రజిజ్ఞాసాది తత్త్వములు నూతనరీతిని వివరింపఁబడినవి. కావున నిది ఖండకావ్యరూపముగ నున్న శాస్త్రగ్రంథ మని చెప్పవచ్చును.

దీని నర్థముచేసికొనుటకు కేవల మాంధ్రభాషాపరిజ్ఞానము సరిపోదు. ఇయ్యెడ "ఆంధ్రాంగ్లవిద్వాంసులైననేగాని నా దారి సుగమంబుగా దెవ్వఁగతుల" అను కవిగారి పలుకే ప్రమాణము. కాని యంతమాత్రమున నిం దర్థస్ఫూర్తి కలుగఁజాలదు. దానికి శాస్త్రజిజ్ఞాసపరిచయము విశేషముగ నావశ్యకము.

అపూర్వములు, నవగర్భితములు నగు విషయములు సామాన్యజనగ్రాహ్యములగునట్లు కవిగా రిందు చాలచోటుల చెప్పినవిషయములనే దృష్టాంతప్రదర్శనపూర్వకముగ చెప్పిరి.

ఈ విషయమున గ్రంథరచనకు వీరు స్వీకరించిన మంజరీచ్ఛందము ఎంతయు ననుగుణము. కవి యీ గ్రంథమున "సౌందర్యమంజరీసౌమ్యరూపమున" నున్న భారతికి మ్రొక్కి కృతార్థుఁడైనాఁడు.

గ్రంథమునఁగల ఎనిమిదిప్రకరణములందును శక్తి, భాషా, రస, మన్మథోపాసన లను నాలుగు ముఖ్యములు. అవి అపూర్వభావగర్భితములు. అవతారిక మొదలగు నాల్గుప్రకరణములయందును కృతిస్వీకరణప్రయత్నము, కృతిస్వీకృతి, కృతార్థత మొదలగు విషయములు వివరింపఁబడినవి.

"సర్వకారణశక్తి" యగు "చైతన్యశక్తి" తక్కినభూతములందుకంటె ఆకాశవిషయమున ఎక్కువప్రాభవము కలదని "శక్త్యుపాసన" యందు కవిగారు సమర్థించిరి. ఇది యనుభవమున కెంతయు ననుగుణము.

"భాషోపాసన" యందు సాహిత్యోపాసకులు గమనింపవలసినవిషయములు పెక్కులు కలవు. "సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి" యగు "హృద్యకావ్యము" ను రచింపఁదలఁచిన- రచించి సహృదయులను రసతన్మయుల నొనరింపఁదలఁచిన- కవి కవితారచనయందుఁగాక కవిత్వశక్తియందే ఐక్యము పొందవలెను. అటులకానికవిత హృద్యము కాఁజాలదు.

"రసోపాసన"యందు శృంగార మొక్కటే రసమని శ్రీ గోపాలరావుగారు సమర్థించిరి. ఈమతము నీ వఱకు భోజదేవుఁడు శృంగారప్రకాశమున నిరూపించి యున్నాఁడు. ఒకమాదిరిగ రూపగోస్వామి కూడ తన యుజ్జ్వలనీలమణియం దీవిషయమునే చెప్పియున్నాఁడు. శృంగార-వీర-శాంతరసములు క్రమముగ సృష్టి-స్థితి-లయములకుఁ గారణము లనునదిమాత్ర మిందలి నవీనసిద్ధాంతము. ఆలంకారికసమయవిలక్షణముగ నిందు రసము నాయకనిష్ఠమనియు, వీరరసమనునది యుద్ధవీర మొక్కటే యనియు, రౌద్ర మద్దానియందే అంతర్భవించుననియు నిందలి మఱికొన్ని నవ్యసిద్ధాంతములు. వాని యనుభవసిద్ధత్వాసిద్ధత్వములందు పండిత హృదయమే ప్రమాణము.

"మన్మథోపాసన" యందు

"విషయా వినివర్తన్తే నిరాహారస్య దేహినః,
రసవర్జం రసోఽప్యస్య పరం దృష్ట్వా నివర్తతే."

అను గీతాశ్లోకము చక్కఁగ వివరింపఁబడినది.

పైవిషయములం బట్టి "ఈగ్రంథమం దేమేమో క్రొత్తపోకడలు పోయితి ననుకొనుచున్నాను" అను గ్రంథకర్త స్వవిషయవాక్యము సార్థకమైన దని చెప్పవచ్చును. కవియు స్వప్రయత్నమునఁ గృతకృత్యుఁడైనాఁడు. ఈగ్రంథమునకు ఉదారులగు శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు విస్తృతమును, విద్వజ్జనోపయోగకరమును నగు "కావ్యపరిచయము" ను జత కూరిచినారు. వ్యాఖ్యానరూపమగు నా పరిచయము

మూలమునకుఁ దగి మూలమునకు శోభావహమయి యున్నది.

భాషాశాస్త్రసంయోగమునను, అపూర్వ భావ గరిమమునను వెలయు నీ నూతన కృతి ఆంధ్రభాషా యోష కొక యలంకారమై ఆంధ్రసోదరుల గౌరవాభి మానములకుఁ బాత్రమగుఁగాక!

—బులుసు వేంకటరమణయ్య

పారిజాతాపహరణము

ముక్కు తిమ్మనార్యవిరచితము; సురభివ్యాఖ్యా సహితము.

వ్యాఖ్యాత: విద్వాన్ శ్రీమూసి రామమూర్తి శాస్త్రిగారు, ఆంధ్రపండితులు, శ్రీమహారాజసంస్కృతకళాశాల, విజయనగరము. డెమ్మీ. 3౮౪ పుటలు. వెల రు. 3 లు. ప్రకాశకులు; వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స; ౨౯౨, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.

వ్యాఖ్యానాపేక్ష కల యాంధ్రప్రబంధములలో పారిజాతాపహరణ మొకటి. సరసమగు నీప్రబంధమున సహృదయులు స్వయంకృషి సల్పి యెన్నియేని అపూర్వవిషయములను బయలుపఱుపవచ్చును.

పారిజాతాపహరణమునకుఁ బ్రాచీనములగు వ్యాఖ్యానము లలభ్యములు. ఈనడుమనే శ్రీనాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారు (బి. ఏ.) 'పరిమళోల్లాస' మను వ్యాఖ్యను రచించి కొన్నికవిహృదయముల నందు వెల్లడించియున్నారు. ఈ 'సురభి' యందును, మఱికొన్ని విశేషములు ఎక్కువగఁ గూర్పఁబడియున్నవి. విపులముగనున్న వ్యాకరణవిశేషములును, విశేషార్థములును వ్యాఖ్యను వన్నెఁగూర్చుచున్నవి. శ్రీశాస్త్రిగారు అలంకారములనుగూడ లక్షణసమన్వయపూర్వకముగ వివరించినచో నింకను మిక్కిలి శోభ వాటిల్లియుండెడిది.

ఈ గ్రంథమందలి నాయకుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడు ధీరోద్ధతుఁడని "భూమిక" యందుఁ గలదు. కాని యందులకుఁ దగిన ఆధారములు లేవు. ధీరోద్ధతగుణములగు దర్ప, మాత్సర్య, చండవృత్తి, వికత్థనత్వ, అహంకారము లిందు ముఖ్యములు. ఇంక నిశ్చింతత, కళాసక్తత, సుఖము, మార్దవము మొదలగు గుణములే కానవచ్చుటచే శ్రీకృష్ణుఁడు ధీరలలితుఁడనుట ఉచితము. ఇట్లే యిందలి నాయికయగు సత్యభామ ధీరాధీర అనుటకంటె ధీరయనుటయే లెస్స. ఆమెయొక్క అధీరత యిందుఁ గానరాకున్నది. ఆమెయేడ్పునకు టక్కరితనము, ఈసు కారణములు కాని యధైర్యము కాదు. "సరిగమపధనిససంజ్ఞస్వరంబుల" [౧-౭౮] అనుదాని వ్యాఖ్య "స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని, స అనుసంజ్ఞలుగల స్వరములచేత" అని కలదు. స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని అని స్వరము లేడుమాత్రమే కలవు. "స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని, ససంజ్ఞస్వరంబుల" అని మూలము నర్థముచేసికొనవలెను. అటులుకాక స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని, స సంజ్ఞస్వరంబులు" అని పదవిభాగమునొనర్చినచో వేఱొక "స" స్వరము నంగీకరింపవలసివచ్చును.

క. పూనుకొని మేలుకీళ్లకు
లోనయి విహరించువారి లోక మెఱుఁగదో
యానరకాసురదమనుఁడు
తా నెఱుఁగఁడో భోజకన్య తా నెఱుఁగదో కో.
[౧-౯౧]

"ఇందలి 'తాను' పదములు నామ పునర్గ్రహణంబున నామకుఁ బరముగ నభిహితంబులయ్యె" నని సురభి. కాని యిచ్చట నవి సార్థకములే వీనివలననే ఎత్తిపొడుపు వ్యక్తమగుచున్నది. మఱియు భీష్మకరాజపుత్రియగు రుక్మిణి క్షత్రియరమణి కుచితమగురీతిని ప్రవర్తింపలేకపోయిన దనునర్థ మీ "తాను" పదమువల్లనే ద్యోతితమగుచున్నది.

"నుఱుచెవో కాక రుక్మిణీమాయఁ దగిలి" [౧-౯౪]

"రుక్మిణీమాయన్ = రుక్మిణిసంబంధమగు మాయయందు" అని సురభి. ఇచటఁ దత్పురుషకంటెఁ గర్మధారయమే రసానుగుణము. రుక్మిణియను మాయ అని యూపకము నంగీకరించుటే ఉచితము. "కార్కొన్న

కటికిచీఁకటిమొగు లొ్మ్రత్తంబు గురిసినవడగండ్లసంపు లనఁగ” [౨-౩౭] అనుపద్యమున ఉత్ప్రేక్షోల్లేఖము లలంకారములని వ్యాఖ్య. ఇచట ఉత్ప్రేక్షలే కాని ఉల్లేఖములు లేవు. ఇచటి “అనఁగ” పదము లుత్ప్రేక్షా వాచకములు. అవి లేనిచో నిచట ఉల్లేఖ ముండ వచ్చును. అందు ఉపమానోపమేయములకు అభేద ముండును. “అనఁగ”కు మాఱుగ “అనుచు” అని యున్న నిది యుల్లేఖము కాఁగలదు. ఇట్టివి అందందు మిక్కిలిస్వల్పముగఁ గలవు. ప్రమాదపతితములగు నట్టి వానిని శ్రీశాస్త్రిగారు ద్వితీయముద్రణమునఁ జక్క చేసికొనఁదగును.

శ్రీ రామమూర్తిశాస్త్రిగారు యువకులైనను పాండిత్యమునఁ బ్రబుద్ధులు. ఈ “సురభి” వారి పాండిత్యమును పరిమళింపఁజేసినది. వ్యాఖ్యయందలి విశేషములు పండితులకువారికిని బహూపకారకములు.

మూలమును నర్థభావవిశేషములను అనాయాసముగఁ దెలిసికొనుటకు మిక్కిలి ఉపయోగించు నీ “సురభి” వ్యాఖ్యను, వాఙ్మయాభిమానులగు పండితులును, విద్యార్థులును పఠించి శ్రీశాస్త్రిగారి పరిశ్రమకు సమగ్రమగు సాఫల్యమును కూర్చుట ఎంతయు నుచితము. శ్రీశాస్త్రిగారు తక్కిన ప్రాచీనప్రబంధములకుఁ గూడ నిట్లే వ్యాఖ్యలను రచించి భాషామోదము యెడఁ గలభక్తిని వెల్లడింతురుగాక!

—బులుసు వేంకటరమణయ్య

పూలమాల

రాయలుసైజు, ౮౦ పుటలు. వెల రు. ౦-౬-౦ లు, గ్రంథకర్త్రి: శ్రీమతి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారు, మెయిన్ రోడ్డు, విశాఖపట్టణము.

అభినవాంధ్రకవిత్వపద్ధతులును, ఖండకావ్యరచనావిధానములును యువతీమణులనుకూడ నాకర్షించి వారిచే చక్కనిభావములతోఁ గూడినపద్యములను రచింపఁ జేయుచున్నవనుట కిది ప్రబలనిదర్శనము. విశుద్ధగ్రాంథిక శైలిలో మనోహరభావము లీపద్యములయందు దొలకాడుచున్నవి. కాత్యాయని, చంద్రమామ, లక్ష్మి, గుమ్మడు, కవిత, ఆంధ్రభూమి మొదలగునంశముల మీఁద సుందరములగు పద్యము లిందు గాననగును. శ్రీయుత అబ్బూరిరామకృష్ణారావుగారు దీనికి పీఠిక వ్రాసి ఎంతయు ప్రశంసించినారు. —గ. స.

వివేకానందసందేశము

క్రౌనుసైజు, ౩౦ పుటలు. వెల రు. ౦-౨-౦, గ్రంథకర్త: శ్రీయుత కూచి నరసింహంపంతులుగారు.

వివేకానంద స్వాములవారు అభినవభారతయువకుల కుపదేశించిననీతు లిందు సుందరవ్యాసములో సంక్షేపముగ తెలుపబడినవి. పాశ్చాత్యవ్యామోహమును వీడి భరతఖండమునకు ప్రఖ్యాతి గూర్పగోరువారెల్లరును దీనిని పఠించితీరవలెను. శైలి పామరులకు గూడ సులభమైనది. విశాఖపట్టణముజిల్లా యలమంచిలిదరి మేలుపాకయందలి వ్యాసకుటీరమువారు దీనిని ప్రకటించినారు. —గ. స.

గ్రంథస్వీకారము

స్వగతము (ఆత్మపరీక్ష)

అనువాదకులు: ఎర్నేని సుబ్రహ్మణ్యముగారు, అంగలూరు, క్రౌను ౧౦౦ పుటలు, వెల రు. ౦-౫-౦.

జీవరసాయన చికిత్సావిధానము

(ప్రథమభాగము)

గ్రంథకర్త: తోలేటి వేంకటరాజుగారు, నర్సాపురం, క్రౌను ౧౫౧ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

సహకారవస్తు నిలయోద్యమము

గ్రంథకర్త: దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు, బెజవాడ, క్రౌను ౬౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

తేనెపట్టు

(పాలవెల్లితో(బుట్టువు)

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి రచితము, ప్రకాశకులు: దేవరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు, బరంపురము (గంజాము). క్రౌను సైజు, పుటలు ౮౮, వెల ౨ అణాలు.

టాలుస్టాయికథలు

క్రౌను సైజు, పుటలు ౨౬, వెల ౨ అణాలు. గ్రంథకర్త: టి. లక్ష్మీపతిగారు, బి. ఏ., యల్. టి. ధర్మవరము.

రంతిదేవుడు (వచనము)

క్రౌను, ౧౧౮ పుటలు. వెల. ౦-౨-౦. గ్రంథకర్త: శ్రీబూమారు రామానుజులు రెడ్డిగారు, తెలుగు పండితుడు, బోర్డు హైస్కూలు, తిరుత్తని.

ప్రకాశకులు: ఏ. యన్. వెంకటేశ్వర్ అండు బ్రదర్సు, ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్సు, తిరువల్లిక్కేణి, మదరాసు.

సతీసక్కుబాయి

(నాటకము)

గ్రంథకర్త: సోమరాజు రామానుజరావుగారు ప్రకటనకర్త: కురుమూరి సుబ్బారావుగారు, సరస్వతీ బుక్కుడిపో, బెజవాడ, డెమ్మీ ౧౧౩ పుటలు, వెల రు. ౦-౧౨-౦ లు.

దూతదేవుడు

గ్రంథకర్త: ఆలపాటి కామేశ్వరరాయకవిగారు, సుబ్రహ్మణ్యముపేట, విజయనగరము, క్రౌను ౯౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

మహర్షి దేవేంద్రనాథఠాకూరిగారిజీవిత చరిత్ర

అనువాదకుడు: ఆకురాతి చలమయ్యగారు, పిఠాపురము, క్రౌను ౩౬ పుటలు, వెల రు. ౦-౨-౦.

ఏకాదశీ మహిమా సర్వస్వము

గ్రంథకర్త: కేసిరాజు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు, రాజమహేంద్రవరము, క్రౌను ౯౭ పుటలు, వెల రు. ౦-౫-౦.

సూతపురాణము-చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీ కృష్ణజీవితము

కృతికర్త: త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరిగారు, సూతాశ్రమము, తెనాలి, డెమ్మీ ౧౮౭ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

ఉత్తరరామ చరిత్రము

అనువాదకులు: కీ. శే. వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు, వావిలాల వేంకటశివావధాని (మచిలీపట్టణము) గారిచే ప్రకటితము. డెమ్మీ ౧౮౦ పుటలు, వెల రు ౧-౦-౦.

కవిత్రయ కవితా విమర్శనము

గ్రంథకర్త: గుఱ్ఱము వేంకట సుబ్బరామయ్యగారు, నెల్లూరు, క్రౌను ౧౯౯ పుటలు, వెల రు ౧-౦-౦.

11　4-　19　౬౫౧

(౧) కవితాకాంతా విహారము
(౨) చిత్రప్రశంస

గ్రంథకర్త: వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయుడుగారు, కొల్లాపురం, జటప్రోలు సంస్థానము, కర్నూలుజిల్లా, డెమ్మీ ౧౨ పుటలు, వెల తెలియదు.

రామాయణసంగ్రహము

గ్రంథకర్త: పత్తివిశ్వేశ్వరశాస్త్రిగారు, కొల్లాపురం. జటప్రోలుసంస్థానం, కర్నూలుజిల్లా. డెమ్మీ ౨౪ పుటలు, వెల రు. ౦-౪-౦.

సత్యహరిశ్చంద్రచరిత్రము

గ్రంథకర్త: కారుపల్లి శివరామదాసుగారు, కెలమంగలంపోస్టు, సేలంజిల్లా, డెమ్మీ ౬౫ పుటలు, వెల రు. ౦-౧౨-౦.

రామాయణకథాసంగ్రహము

కంచనపల్లి కనకమ్మగారిచే విరచితము. క్వీన్ మేరీకళాశాల, మదరాసు, క్రౌను ౨౬ పుటలు, వెల రు. ౦-౬-౦.

వ్యవహారకోశము

(ఇంగ్లీషు తెలుగు పారిభాషిక నిఘంటువు)

కర్త: దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు, బెజవాడ. క్రౌనుసైజులో ౨౬౦ పేజీలు, వెల రు. ౧-౪-౦.

భాసకవి

(కవి, కావ్యవిచారాత్మకమైన కన్నడగ్రంథము)

రచయిత: ఎ. ఆర్. కృష్ణశాస్త్రిగారు, యం.ఏ.

ప్రకాశకులు: కర్ణాటక సంఘము, సెంట్రల్ కాలేజి, బెంగుళూరు. క్రౌను ౧౬౫ పుటలు, ఆంటిక్ కాగితములు, చక్కని అచ్చు, క్యాలికోబైండు.

పత్రికలు

చంద్రిక

(సచిత్ర మాసపత్రిక)

ప్రతినెల ౧౫ - వ తేదిని వెలువడును. చందా సంవత్సరమునకు రు. ౪. చెన్నపురి ఆర్. వెంకటేశ్వర అండుకంపెనీవారి యాజమాన్యమున వెలువడుచున్నది. విఖ్యాతలేఖకుల వ్యాసములును, త్రివర్ణ, ఏకవర్ణచిత్రములును వెలయ ప్రథమసంచిక భావ సంవత్సరాదిని ఆరంభమయినది.

నవ్వులరాణి

(హాస్యరస మాసపత్రిక)

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: కొల్లిపర కోటేశ్వర లింగంగారు, రాబర్ట్సన్ పేట, మచిలీపట్టణము. ఏడాది చందా ఒకరూపాయి. ప్రతినెల ౧౫-వ తేదీకి వెలువడును.

మాధురి

(మాసపత్రిక)

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: పి. వెంకటరామయ్యగారు, తెనాలి. సంవత్సరానికి ౧౧ అణాలచందా. డిటెక్టివు, హాస్యరచనలకు ఈపత్రిక తావొసంగును. పద్యములకు తావు లేదు.

హరిజన

(మాలమాదిగలపక్షమున వెలువడు మాసపత్రిక)

సంపాదకులు: యం. సుబ్బారావుగారు. హరిజనుల నైతిక, ఆర్థిక, సారస్వత, సాంఘికాభివృద్ధికనువగువ్యాసములు, అస్పృశ్యతానివారణవిషయకవ్యాసములు ప్రచురింపబడును. సంవత్సరమునకు చందా రు ౧-౮-౦.

భూకంపము – హైందవ వైజ్ఞానికులు

వరాహమిహిరుడు రచియించిన బృహత్సంహితయందు భూకంపవిషయ ప్రస్తావన మచటనచట కలదు. అందు ౩౨-వ అధ్యాయమున విశేషముగ నున్నది. వరాహమిహిరుడు క్రీ.శ. ౫౮౭-వ సంవత్సరమువరకు జీవించినాడు. ఇతని రచనము విజ్ఞానకోశము. తత్పూర్వవైజ్ఞానికులు భూకంపమును గూర్చి పేర్కొనినవిషయములు నాతడందు సంధానించినాడు. తద్వ్యాఖ్యాత, భట్టోత్పలుడు ఆయా గ్రంథకర్తల వాక్యములనే యుద్ధరించి వివరించినాడు. దానిననుసరించి కే. వి. జయస్వాలుగారు మాడర్న్ రివ్యూ (మార్చి సంచికలో) నిట్లు వ్రాసిరి:

"భూకంపములకు పౌరాణికులు పేర్కొనిన కారణములు కాక వైజ్ఞానికులు పేర్కొనినవి కొన్ని కలవు.

౧. వాయుసంఘట్టనము: వాయుమండలముల పరస్పరసంఘర్షణముచే భూకంపము భయంకరధ్వానముతో సంభవించును.

'అనిలోఽనిలేన నిహతః
క్షితౌ పతన్ సస్వనం కరోత్యన్యే'
(బృహత్సంహిత, ౩౨, ౨.)

ఇది వసిష్ఠునిమతము.

తద్వాక్యములు:

'యదా తు బలవాన్వాయు
రంతరిక్షానిలాహతః;
పతత్యాశు సనిర్ఘాతో
భవే దనిలసంభవః.
తస్య యోగాన్నిపతత
శ్చలత్యన్యా హతా క్షితిః;
సోఽభిఘాతసముత్థస్స్యాత్
సనిర్ఘాతమహీచలః.

(భట్టోత్పలుడు)

౨. పరాశరమతము కేవలము విభిన్నము. తన్మతానుసారము గ్రహాకర్షణసంచరణవైపరీత్యములు భూకంపకారణములు.

"అర్కచంద్రగ్రహణ, గ్రహవికృతచారజాంశ్చ కంపా నాహుః"

౩. భూగర్భమునందలి అగ్నివేగము కారణమని అందరు నొప్పుకొనుచున్నారు.

౪. అతివృష్టివలనను కలుగునని సర్వసమ్మతము.

౫. భూగర్భజలవేగమును కారణ మగును.

ఇట్లు సంప్రాప్తమగు భూకంపములు నాలుగు రకములుగ హైందవవైజ్ఞానికులు విభజించినారు.

౧. వాయవ్యము: పరాశరు డిట్టికంపము గ్రహాకర్షణవైపరీత్యమువలన గలుగునని చెప్పినాడు. ఇతరులు వాయుసంఘట్టనమువలన నని యనిరి. కాలము,

దేశము, హాని-వీనిపరిమితినిబట్టి యిది మిగుల నపాయకరము.

౨. హుతాశ (ఆగ్నేయ)ము :— భూగర్భము నందలి యగ్నివేగమువలన నైనయది. ఇదియు నపాయకరము.

౩, ౪. ఇవి క్రమముగ ఐంద్రము, వారుణము నను నామములు గలవి; అతివృష్టి, ఆంతర జలవేగము వలన నయ్యెడివి.

ఇందు కడపటిది- వారుణము - శుభసూచకము. తక్కినవి అశుభసూచకములు.

వాయవ్యము : ఇది ఏడునక్షత్రములయందు కలుగును.

" చత్వా ర్యార్యమ్ణాద్యా
న్యాదిత్యం మృగశిరోఽశ్వయుక్చేతి,
మండల మేత ద్వాయ
వ్యమస్య రూపాణి సప్తాహాత్. "
(౩౨—౮.)

దానిలక్షణములు సుమారు ఏడుదినములు ముందు నుండియే కనుపడును. ఆకాశము ధూమ్రవర్ణ మగును. అంతరాళము దుమ్ముతో నిండును. చెట్లను పడద్రోయు సుడిగాలులు వీచును. సూర్యకిరణములు కాంతిహీనములు, దుర్బలములు నగును (రవిరపటుకరావభాసీచ).

ఇట్టికంపము పంటలను, నీటిని, అడవులను, తోటలను ధ్వంసముచేయును. వాపులు, శ్వాసరోగములు, పిచ్చి, జ్వరములు మొదలగువ్యాధులు కలుగును. ధనాభావము సంప్రాప్త మగును (వణిక్పీడా—వణిజాం క్రయవిక్రయజీవినాంచ, వ్యథా పీడా) లలితకళలు, పరిశ్రమలు పాడువారును

ఇది (సామాన్యముగా) కథియావాడు (సౌరాష్ట్ర), ఢిల్లి (కురు), దక్షిణబీహారు (మగధ), బుందేలు ఖండ (దశార్ణ), ఆగ్రాప్రాంతముల (మత్స్య) యందు కలుగును.

కొందరమతమున ఉల్కాపాతములు, సూర్య పరివేషములు మొదలగు దుర్లక్షణములు అంతర్ద్వేషము, రాజకీయ ఉపద్రవముల కుపలక్షణములు.

భయంకరభూకంపమువలన గలిగిన బాధలు సంపూర్ణముగ తొలగుట కారునెలలకాల మగును. వాయవ్యమునకు నాలుగుపక్షము లగును. వాయవ్యకంపము రెండువందలయోజనములు(౧౬౦౦ మైళ్లు)వ్యాపించును.

ఆగ్నేయము : ఇది సంభవించు నక్షత్రములు

" పుష్యాగ్నేయవిశాఖా
భరణీపిత్ర్యాజభాగ్యసంజ్ఞాని,
వర్గో హుతాశభుజోఽయం
కరోతి రూపా ణ్యథై తాని. "
(౩౨ - ౧౨).

ఉల్కాపాతము, దిగ్దాహము, మంటలతో కూడిన సుడిగాలులు దీనికి సూచకములు. దీనివలన అనావృష్టి, బలాభావము, అంతర్జాతీయవైరుధ్యము, చర్మరోగములు, కామెల మొదలగునవి సంప్రాప్తము లగు.

ఇది భగల్పురము, మాంఘిర్ (అంగ), బాక్ట్రియ, బదరీనాథమండలము (టంగణ), ఒరిస్సా(కళింగ), బెంగాల్ (వంగ), ద్రావిడదేశము, ఒరిస్సా ఏజెన్సీ (సవర), అశ్మకము లనుదేశముల గలుగును.

ఔడ్ (ఇక్ష్వాకు), కుల్లు (కులూత), పామిర్స్ (తుఖర), బెలూచిస్థాన్ (శిబి), జలంధర్ కాంగ్రా (త్రిగర్త), ఉత్తరబీహారు (విదేహ) మొదలగు దేశముల కూడ కలుగునని పరాశరు డనుచున్నాడు : ఇది ౧౧౦ యోజనములు (౮౮౦ మైళ్లు) వ్యాపించును.

ఐంద్రము (అతివృష్టివలన గలుగునది), వారుణము (భూగర్భజలవేగమువలన గలుగునది): వీనిని గూర్చిన వివరములను పేర్కొనను. (౩౨-౧౬ మొ. ౨౨ వరకు) ఇది కలుగుదేశములలో ఉత్తరబీహారుకూడ కలియునని గుర్తింపవలెను.

మిశ్రకంపములును గలవని వృద్ధగార్గ్యాదు లనిరి. దివారాత్రముల నియతవేళలయం దవి కలుగును.

దివారాత్రముల పూర్వభాగమున వాయవ్యము, రెండవ భాగమున ఆగ్నేయము, మూడవభాగమున నైంద్రము, నాలవభాగమున వారుణము కలుగును. ప్రమాణబద్ధము కాదని పరాశరు డీమతమును నిరాకరించెను.

హైందవవైజ్ఞానికుల (ముఖ్యముగ పరాశరుడు, తదనుయాయుల) మతానుసారము భారతదేశమున భయంకరములగు భూకంపములు గలుగుచుండెడివి. పర్వతములు పైకుబుకుటయు, క్రుంగుటయు తత్ఫలములు. పురాణములు పేర్కొనుచున్న పర్వతముల ఉత్పతనాదులు భూకంపములవలన గలిగినవని పరాశరులు చెప్పిరి."

జయస్వాలుగారు చెప్పినటు లీ విషయము వైజ్ఞానికుల విశేష పరిశోధనమునకు గురి కావలసి యున్నది.

ప్రాకృతజన విద్యాలయములు

శ్రీమతి కిరణబోసు యూరపునందలి దేశముల పెక్కిట సంచారముచేసి అచ్చటి విద్యాలయముల వివరములను సంపూర్ణముగ సంపాదించినది. ఆమె డెన్మార్కునందలి ప్రాకృతజన - ఉన్నతవిద్యాలయము (Folk High School)ను గూర్చి 'ఇండియా అండ్ ది వరల్డ్' అనుపత్రికయం దిట్లు వ్రాసినది:

"ఈవిద్యాలయము డెన్మార్కుప్రాకృతప్రజల కొరకు స్థాపితమయినది. ౧౮౬౪-౬౫ సంవత్సరముల జరిగిన యుద్ధమువలన డెన్మార్కు దివాలాతీయుస్థితికి వచ్చినది. ప్రజలు మిగుల దరిద్రులు, దీనులు నయిరి. మతగురువు, కవి, గొప్పవిద్యావిషయసంస్కర్త యగు గ్రండ్విగ్ అనునాయన అన్యోన్యసాహచర్యముమూలమున జాతీయాధ్యాత్మికప్రవృత్తు లభివృద్ధి నొందుట కుపకరించు నొక విద్యాలయముద్వారమున యువకుల ప్రబోధమును గావింప గోరినాడు. గురువు - పెద్ద - విద్యాలయముననే నివసించి విద్యార్థుల నిరంతర సాహచర్యము కలిగియుండెను. విద్యాలయప్రతిష్ఠాపకుడు విద్యార్థులు మరణ(పర)ముకంటె జీవిత(ఇహ)మునుగురించియే విశేషముగ నెరుగవలయునను గట్టినియమము నేరుపరిచినాడు. విద్యాలయజీవనము గృహజీవనమువలె నుండినది. పదునెనిమిదేడుల మొదలు వయసుగల బాలబాలిక లందు గలరు. శీతకాలమున నైదు నెలలు బాలురును, గ్రీష్మకాలమున నాలుగు నెలలు బాలికలును చదువుదురు. వారికి చేతిపనులు నేర్పబడుచున్నవి. ప్రపంచవ్యవహారముల పరిచయమును, జీవితవిషయములయందు చక్కని జ్ఞానమునలవడుటకు చారిత్రకవిషయములును బోధింపబడును. ఇదే పద్ధతుల ననుసరించిన విద్యాలయములు డెన్మార్కునం దంతటను అనేకము లున్నవి.

ఈవిద్యాలయములు క్రమముగ డెన్మార్కు ప్రజలను సకలవిధముల నుత్తములనుగ నొనరించినవి. నిఖిలప్రపంచము మెప్పును వారు చూరగొనిరి. ఆదికాలమున డెన్మార్కు ప్రాకృతజనుడు మిక్కిలి వెనుకబడియుండినవాడు; పిరికివాడు; మొద్దుపుగూటివాడు; కలుపుగోలుతనము నెరుగనివాడు. నేడట్లుకాదు, ముందుచూపుగలవాడు; నిత్యోల్లాసము గలవాడు; విజ్ఞానహృదయుడు; కార్యకౌశలము గలవాడు; కలుపుగోలుదనము గలవాడు. ఈవిద్యాలయములవలన వారు శక్తిసంపన్నులగుచున్నారు. స్వయంకృషి వారి ఆదర్శమగుచున్నది; జ్ఞానసంపాదనమునను, పనిపాటలయందును వారి కాసక్తి నీవిద్యాలయములు పుట్టించుచున్నవి.

విద్యాలయావరణమున వారు పెద్ద (భోగి)మంటను వైచిరి. డెన్మార్కువారు నగరమున నన్నిచోట్లను గ్రీష్మకాల మధ్యస్థమగు రాత్రమున ఈ పండువును జరుపుదురు.

వెలుగును, ఉష్ణమును, పుష్పములను, పంటలను, కూరగాయలను ప్రసాదించుచున్నందున, సూర్యున కిది పూజనము; నాటినుండి హ్రస్వములుగా నున్న పవిత్ర

దీర్ఘనిశలపాలకకు జ్వాలారూపమగు ప్రస్థానమంగళమును; మరియు శీతప్రబలములు, అంధకారబంధురములు నగు నిశలుగల శీతకాలమునారంభమునకును సూచకము. ”

ప్రపంచ మంతయు విజ్ఞానసంపన్నము, విశేషాభ్యుదయోన్ముఖము నయియున్న ఈ యిరువదవ శతాబ్దమున భారత దేశము ప్రాకృతప్రజలు వెనుకటి డెన్మార్కుప్రజల స్థితియందే యున్నారు. భారతీయులలో పదునారవవంతుమాత్రమే విద్యావంతులు. వారిలోను విజ్ఞానసంస్కారములు గలవారు చాల తక్కువ. ప్రాకృతజనులెల్లరు విద్యావిహీనులలో జేరినవారే. వారు విద్యావంతులు, విజ్ఞానసంపన్నులు,స్వయంకృషిపరాయణులు, కార్యశూరులు గాక దేశాభ్యుదయమున కిసుమంతయైన నవకాశము కలుగదు. విజాతీయప్రభుత్వ మిందు కుపకరింపమి అనుభవ సిద్ధము. ప్రజలయినను డెన్మార్కువిద్యాలయములపద్ధతిని భారతదేశమునం దంతటను విద్యాలయముల ననేకముల నెలకొలిపి ప్రాకృతప్రజలకు విద్యావిజ్ఞానము లలవడజేసి తన్మూలమున దేశాభ్యుదయమునకు దారి దీయు టురవు.

గ్రామఫోనుగతి

చిత్రకుడు తన రచనను పటరూపమున లోకమున నెలకొల్పుచున్నాడు. మరియు నద్దమున తన రూపమును జూచికొని యాకున దాని లిఖించికొని లోకమున కొసంగుచున్నాడు. శిల్పి దారువున, లోహమున, పాషాణమునగూడ తన చాకచక్యమునకు స్థిరత నొసంగుచున్నాడు. మరియు నాతడు తన నీడ జూచికొని స్వరూపశిల్పము నొనరించికొని సంతుష్టుడగుచున్నాడు. కవి తన చాకచక్యము నక్షరరూపమున వెలయించుచున్నాడు. కావ్యరూపమున దానికి లోకమున స్థిరత గల్పించుచున్నాడు. తన హృదయమునే కలముమొనతో జెక్కి కలకాలము లోకమున నెలకొల్పుచున్నాడు. వీరు ముగ్గురు నెక్కుడనున్నను వీరి ప్రతిభ రవికాంతివలె ప్రపంచవ్యాప్తి నందుచున్నది. వీరి రూపము లద్దమునవలె జగత్తున ప్రతిఫలించుచున్నవి. అందువలన వీరు కాలమునుగడచిన దిట్టలయినారు; దేశమును గ్రమ్మిన ధీరు లయినారు. ఏనాటనో వారి వ్రేళ్ల గదలిన కదలికలు నేటికిని లోకమున సజీవములయి చలించుచున్నవి. నేటి సభాభవనముల నాటి చిత్రకు లున్నారు. నేటి పట్టణముల నాటి శిల్పు లున్నారు. నేటి పుస్తకాగారముల నాటి కవు లున్నారు. ఏరీ నాటి గాయకులు? నాడు కరగిన రాలు ఘనీభవించినవి. నాడు చివురించిన మ్రాకులు నేలగలసినవి. నా డల్లికొన్న గాలితరగలు కడలి మ్రోత గలసిపోయినవి. వారు నామమాత్రావశిష్టులై యట్టె యంటుకొనిపోయినారు. కాలప్రవాహమున గలసిపోయినారు. మరపున మాటువడుచున్నారు.

చిత్రకుడు వారి రూపములను చిత్రించి లోకమున కొసంగు గాక, శిల్పి వారి రూపములను జెక్కి జగమున నిలుపునుగాక, కవి వారి రూపగుణములను తీయని పలుకున తిన్నని కలముమొన దీరిచి విడచుగాక, ఏదీ వారి చాకచక్యము, వారి వాఙ్మాధుర్యము, వారి గళసౌలభ్యము, వారి కళాజ్ఞానప్రశస్తి? వారి పట్ల, చేజారిన వస్తువునకై విలపించు బాలకునట్లు, లోకము వృథగా చింతించుచు నిలువవలసివచ్చినది.

త్యాగరాజులోని కవి నెఱుగుదుము గాని గాయకు నెఱుగము. నారాయణదీక్షితునిలోని కవి నెఱుగుదుము గాని గాయకు నెఱుగము. ఈ కృతులే, ఈ తరంగములే వారివారి నోళ్ల వెడలుట మనము వినియుండిన మన మెంత యానందింతుమో! ఎంత విరియుదుమో! ఎంత పులకించియుందుమో! ఎంత

కరగియుండునో! ఇట్టి గానమాధుర్యము పుష్పసౌరభము వలె నాటి గాలికెరటాల దొరలిపోయినది.

పూర్వపు రాజులు తీయని వాసనల వెదలనిడచు రోజాపూల వేలకొలది సంతరించి ఎంతో ప్రయాసమున కోర్చి వానిలోని సారము ఒకటో రెండో చుక్కల గ్రహించి ఆకాలమున దత్సౌరభ మాఘ్రాణించి యానందించెడివారు. ఆ పుష్పసారము లే నానాట నత్తరువులుగ లోకమున వెలసి యపురూపము లయిన పూల తావులు గూడ మన మన్నివేళల ననుభవింప నవకాశ మొసంగుచున్నవి. కాని యారాజసభల నానాట జల్లిన గానసార మేదీ? ఆ పాటయత్తరువేదీ? అచటనే ఒలికిపోయినది. అచటనే ఇంకిపోయినది.

తావుల గ్రహించి వలయునప్పుడు వెదలనిడచు సాధనము మనకు లభించినప్పుడు శబ్దలేశమును జిక్కబట్టి నెడల విడచు నుపాయ ముండరాదా యని నానాట బుద్ధిమంతులగు శాస్త్రవేత్త లాలోచించి యాలోచించి తమ జీవితముల వెచ్చించి వెచ్చించి, వెడలిపోవ నంత ననమాన ప్రతిభావంతుడయిన "ఎడిసన్" మహనీయుడు చిన్నసాధనము గనిపెట్టి, కుశుక వెకలినశబ్దలేశమునకు సైతము స్థిరత నొసంగినాడు. అది 'గ్రామఫోను' అనుపేర లోకమున వెలసి వ్యాప్తినందుచున్నది. ఈగ్రామఫోనుమూలముననే గదా, అప్పుడే అంతరించిపోయిన రాచప్ప గంభీరగళనిస్వనము మనము నేడు మనయంగణమున వినగల్గుచున్నాము! దీనివలన తక్కిన మనోజ్ఞకళాప్రతిభావంతులతో బాటు గాయకుడుగూడ స్థిరుడై, నిత్యజీవుడై లోకమున నిలువ గలుగుచున్నాడు. అత్తరువులోని పుష్పసౌరభమువలె గ్రామఫోనులోని గాయకుని చాకచక్యము మన కందుబాటులోనికి వచ్చినది. ఏయే దేశముల నెట్టిగాయకులు గలరో, వారి వారి ప్రజ్ఞ లెట్లుండునో మనకు తెలియుచున్నది. ఇది యనుభవమునకే గాక గానకళాభివృద్ధికిని మిక్కిలిగ తోడ్పడుచున్నది.

కొందరు శబ్దశాస్త్రవేత్తలు గ్రామఫోనుయంత్రమునకు సహజత్వము చాలదని సణుగుచున్నారు; కొరంత గలదని గొణుగుచున్నారు. అత్తరువున నిలచిన పుష్పసౌరభమున కెంత సహజత్వ మున్నదో గ్రామఫోనున గానమునకును అంతటి సహజత్వము లేకపోలేదు. ఇప్పుడిప్పుడు దీని శబ్దయంత్రముగూడ నభివృద్ధి నందుచున్నది. కాలక్రమమున నిందలి లోపము లన్నిటిని సవరింపగల శాస్త్రవేత్తలు గలుగకపోరు.

ఈ సందర్భమున నొక్క యంశము చెప్పవలసి యున్నది. ఇప్పుడుగల గ్రామఫోనుప్లేటుల నిర్మాణాగారాధికారులు గానకళాభివృద్ధికి తోడ్పడుటమాని దీని నొక వ్యావహారికవ్యవస్థగ మార్చుకొని విన నసహ్యము లయిన మాటలను, పాటలను గూడ మారు మ్రోగించుచున్నారు. ముగ్ధలై మోటుపలుకుల విని యెఱుగని తెలుగుముదుకలచెవులలో నీబూతుపాటలు బూరాలయి వినుచున్నవి. ఇందు పాటకు ప్రాధాన్యము తగ్గి మాటకు మొదటి చోటు వచ్చుచున్నది. మర్యాదకు మార్దవమునకు, నాగరికతకు, నడవడికి పేరెన్నికగన్న యాంధ్రుల పడుకటింటిలో పందిటికట్టులో కచేరీసావడిలో గడపముంగిటిలో నిట్టి వికారపుపాటలు, ఇట్టి వెగటు మాటలు వినబడుట యాంధ్రులకు గౌరవలోపముగాదా! ఇందులకు గ్రామఫోనుకంపెనీవా రెడమిచ్చి తెలుగునాడునకు వట్టియపకీర్తి గట్టిపెట్టుచున్నారు. ఇట్టి చెట్టపాటల గ్రామఫోనున బలికిన యాంధ్రులు ఆంధ్రజాతి కంతకును కళంకము దెచ్చుచున్నారు. ఈపాటనే మనతల్లులకడ, మన యక్కసెల్లెండ్ర కడ మనము జంకు కొంకులేక పాడగలమా? అంతయేల? ఈ పదములు గ్రామఫోనున మ్రోగునప్పుడు మనము తలయెత్తి యెదుటివారి మొగముల నయిన జూడగలమా! గ్రామఫోనులు నానాట నిట్టి బూతులబుంగలయి వాని గౌరవమును పోగొట్టుకొనుచున్నవి.

ధీమంతులయి వెలయు తెలుగుసోదరులారా, మీ రందరును దోడ్పడినగాని గ్రామఫోనునుండి యీదౌర్భాగ్యమును మనము పారదోలలేము. వెంకటస్వామి నాయుడుగారి ఫిడేలువాయిద్యమువలె మ్గన కీ బూతుకూత లపురూపము లయినవి కావుగదా! ఏ సంత బయ

టనో, ఏ వెంకటయ్యమునవో ఏ నీతిబాహ్యుల నిలయములనో అవి వినబడుచునే యుండును. అట్లవి వినబడినప్పుడే మనము చెవుల మూసికొని దూరముగ దొలగవలసినదే. అట్టియెడ వానికి స్థానమొసంగి వానిని సంగీతమునువలె ననుభవింపవలెనా? ఆంధ్రు లెల్లరు సాహిత్యమెరిగి ఇట్టి పాటల ప్లేటులను కొనకుందురుగాక! ఇప్పటికే కొనియుంచిన వానిని వెంటనే పగులగొట్టి తెలుగు లోకమునకు మహోపకార మొనరించినవా రగుదురుగాక!

కవి కొకమాట. జానపదుల శృంగారము వర్ణనీయమే. కాని దానిని వర్ణించు కవి సరళహృదయుడయి తన హృదయమున జాతిగౌరవము నిలిపికొని మరియు నట్టి పదముల రచింపవలెను. భావమునకు మార్దవమే ప్రాణము; గానమునకు మార్దవమే ప్రాణము. మార్దవబాహ్యములయిన పదములు నీచములు; నింద్యములు. ఇది యెరిగి కవి పదము లల్లినగాని లోకమున కుపకారమును చేసినవాడగుచున్నాడు.

గ్రామఫోనుకంపెనీవారి మూలమున గ్రామఫోను గొప్ప చెడినది. సంగీతసౌకుమార్యము మసిగంటుచున్నది. గ్రామఫోనన రౌడీపేరు స్ఫురణకు వచ్చుచున్నది. ఇది యంతయు నీబరాతుపాటల మూలముననే. వీని ప్రచురణమువలన కంపెనీవారికి లాభలేశ ముండిన నుండుగాక! దాని కాసపడి వా రిట్లు క్రిందికి దిగుట యసమంజసము. ఇట్టిపాటల కెడమిచ్చి యా కంపెనీవారు పెద్దగాయకులనుగూడ త్రోసిపుచ్చుచున్నారు. వా రించుక గానకళాభిమానము గలవారై తదభివృద్ధికి దోహదమొసగవలయునే గాని, బూతులంగడి బెట్టికొని యమ్ముకొన జూడరాదు. వారికిని దేశమునకును శాశ్వతలాభము, శాశ్వతౌన్నత్యము గలుగవలెనన్న వారు గానకళాసక్తి గలిగి మనుట మంచిది.

అచిరకాలమున గ్రామఫోను నిష్కళంకమై, కళాభివృద్ధికి సాధనమై ప్రవర్తిల్లుగాక యని కోరుచున్నాను.

పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య

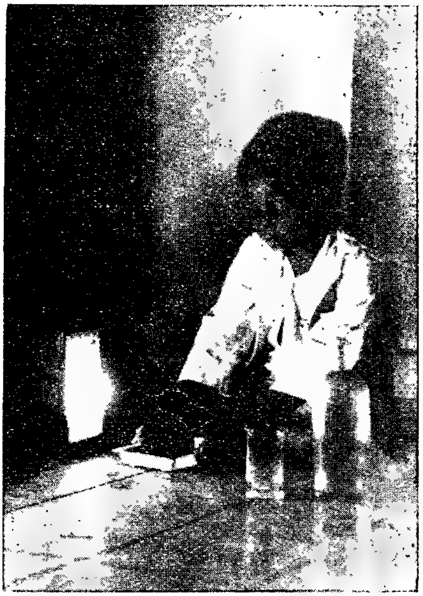

డార్కు రూము

—పి. రాఘవరావు.

పొదరిల్లు

—కే. కృష్ణమూర్తి.

మన వి మా ట లు

వ్యాససంగ్రహము

శ్రీ గిడుగు వెంకట రామమూర్తి పంతులు గారి సప్తతితమ జన్మదినోత్సవప్రచురణము

ముస వారి మిత్రులూ, అభిమానులూ, శిష్యులూ సమర్పించిన వివిధవిషయక వ్యాససంగ్రహము' ప్రధానమయింది. తెలుగు దేశానికి

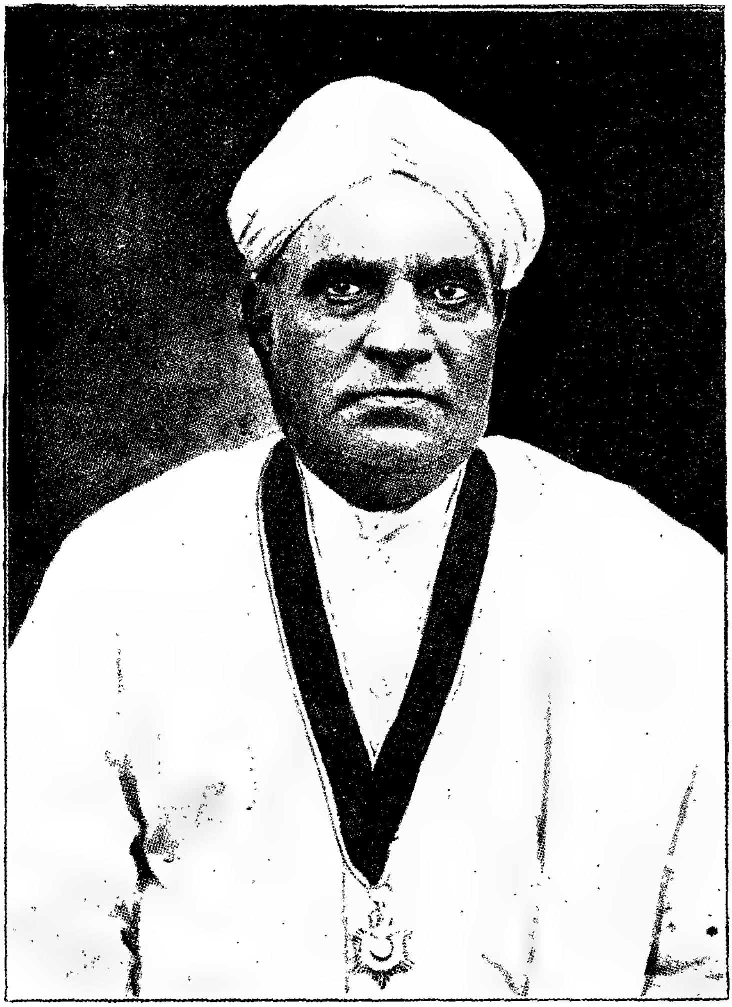

శ్రీ గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులుగారు

లయిదింటిలో 'వారి వ్యావహారిక భాషాభి . కొత్తదిన్నీ. తక్కినవాలుగూ పంతులుగారప్ప మానముగురించి వారి సప్తతితమజన్మవాసర టప్పటా,; తెలుగునా, ఇంగ్లీషునా ప్రకటించిన

11. 4- 20

వ్యాసాలే. వాటిలో విషయంఅంతా అందరికీ యిదివరకే తెలిసిందే. వాటివిశేషం-మరి అవన్నీ ఒక్కచోట ఒక్కమారు అందమయినపుస్తకాలుగా దొరకడమే.

'వ్యాససంగ్రహం' అట్లాంటిది కాదు; అన్నివిధాలా కొత్తదనం కలది. దాంట్లో మొదటి నూటఅరవయినాలుగుపుటల్లో ఇంగ్లీషువ్యాసాలు పధ్నాలుగూ, తర్వాత మున్నూటపఢ్భయిఒక్కపుటల్లో తెలుగు వ్యాసాలు ముప్ఫయిమూడూ ఉన్నవి. అంతు కాగితమూ, అచ్చూ,బైండూ, పరిమాణమూ అన్నీకలిసి సంపుటం బాహ్యస్వరూపం అందంగా, ఘనంగా, ఉద్దేశించినకార్యానికి తగిందిగా ఉంది.

శ్రీ పంతులుగారు 'గ్రాంథిక భాషాభిమానులు తప్పతోవను ప్రవేశపెట్టి అదే సంప్రదాయసిద్ధమైన ఋజుమార్గమనే భ్రమతో వెర్రిపరుగు లెత్తిస్తూఉన్న భాషాస్రవంతిని ప్రజాసమ్మతమై, సహజమై, సరళమై ఉండేమార్గములో పెట్టడానికి భగీరథప్రయత్నము చేసి తమ ఉద్యమము తమకళ్లయెదుటనే విజయముపొందే భాగ్యమును పొందిన' వారు. వారు దానివలననే ఆంధ్రహృదయమున, ఆంధ్రవాఙ్మయమున, ఆంధ్రచరిత్రయందు లబ్ధప్రతిష్ఠులయినారు. వారినామం తదుద్యమానుకూల ప్రతికూల పక్షములవారి కుభయులకూ నిరంతరమూ స్మర్తవ్యమూ, మంతవ్యమూ అయింది సురాసురులకు విష్ణుదేవుని నామంవలె. అయినా, ఈ 'వ్యాససంగ్రహము' 'వర్తమానాంధ్ర (వ్యావహారికాంధ్ర)భాషాభిమానులూ', 'ప్రతిభావంతులూ' 'ఐన పరిశోధకులూ, విద్వాంసులూ, పండితులూ, కవులూ వివిధవిషయములను గూర్చి రచించి ఆదరానురాగములతోను, భక్తిగౌరవములతోనూ' 'శ్రీపంతులుగారి కృషిని అభినందిస్తూ' 'ఏకముఖముగా వారికి సమర్పించినకానుక' కాబట్టి 'లౌకికభాషాదేవికి అమూల్యాలంకార'మైన ఇది వారికృషికి ఒకపాటి 'విజయధ్వజముకూడాను' అవుతుంది. 'భక్తితోనిడిన పత్రపుష్పఫలతోయాలు ప్రశస్తా' లనికదా గీతావాక్యము.

మహాపురుషుల విజయ 'స్మృతిచిహ్నా'లగు ఇటువంటి సంపుటాలలో ప్రకటించే వ్యాసాలు,సంపుటము ఎవరికి సంబంధించిందో వారొనరించిన కార్యాలయందలి గుణదోషాలను చర్చించి వాటి గొప్పతనాన్ని బయలుపెట్టేవిగా ఉండడం ప్రశస్తం. అట్లాటి సంపుటం ఆమహాపురుషుని నిజమయిన స్మారకచిహ్నం అవుతుంది. కాక వ్యాసాలు వారు'ఏయేవిషయములలో పరిశ్రమ చేసినారో వాటికి సంబంధించేటట్టు ఉండేవి' అయితే కొంత కొంతమేలే. కాని యీసంపుటంలో పైరెండు రకాలూకాని వ్యాసా లున్నవి.

ఈసంపుటంలో ఇంగ్లీషువ్యాసాలు ముందుగాఉన్నవి. ఇది సముచితంకాదు. శ్రీపంతులుగారు తెలుగు నుజ్జీవింపజేశారు. దానివల్ల

తెలుగువాఙ్మయానికి వికాసం కలిగేఅవకాశం ఏర్పడింది. దాన్ని పురస్కరించుకునే యీ సంపుటం పుట్టింది. కాబట్టి దీంట్లో తెలుగు వ్యాసాలకే అగ్రస్థానం ఉండవలెను. తక్కిన భాషలవాటికి స్థానం తర్వాత. అసలు ఇంగ్లీషు వ్యాసాలు ప్రత్యేకం సంపుటంగా ప్రకటించవలసినవి. మరిన్నీ తెలుగువారు కొందరు, తెలుగు మొగమే ఎరుగనివారివలె, ఇంగ్లీషులోనే వ్యాసాలు వ్రాశి ఊరకుండి పోయినారు. ఇద్దరుమాత్రం తెలుగులో కూడా వ్రాశి అదికూడా తెలుసు ననిపించుకొన్నారు. తెలుగువారు తెలుగునుగూర్చిన వ్యాసాలు తెలుగులోనే వ్రాయవలెను. ఇంగ్లీషులో వ్రాస్తే ఇంగ్లీషురాని తెలుగువారికేమి తెలుస్తుంది? ఈ చర్చవల్ల ఇపుడు లాభంలేదు. ఉన్నవాటి సంగతిని ఇక చూచుకోవలెను.

తెలుగుభాషలోని 33 వ్యాసాల్లో ౮ పద్యవ్యాసాలూ, ౨౫ గద్యవ్యాసాలూను. గద్యవ్యాసాల్లో, శ్రీ రామమూర్తి పంతులుగారి కృషిని ప్రశంసించేది ౧, సందేశం ౧, నాటిక ౧, ప్రహసనం ౧, కథ ౧, చారిత్రకాలు ౨, వైజ్ఞానికాలు ౨. తక్కినవి భాషాసాహిత్యాలకు సంబంధించినవి. ఈవ్యాసాల్లో అగ్రస్థానం పంతులుగారి కృషిని ప్రశంసించేది కాబట్టి, 'శ్రీరామమూర్తికి తొలిజోహారు'ది. పద్యవ్యాసాల్లో పంతులుగారిని ప్రశంసించేవి 3. తక్కింది, పంతులుగారి కృషికి సంబంధించింది కాకపోయినా, చాలా హృదయంగమంగా ఉంది. ఇది 'కాంక్ష' అనేది. ఇంగ్లీషు భాగంలోని ౧౮ వ్యాసాల్లో (వీట్లో నాలుగు విదేశీయులవి.) పంతులుగారి కృషిని ప్రశంసించేవి ౨, చారిత్రకాలు 3, బౌద్ధశిల్పానికి సంబంధించింది ౧. తక్కినవి భాషావాఙ్మయాలకు సంబంధించినవి. సంపుటంలో వ్యాసాలన్నీ పేరుగల పెద్దలు వ్రాశినవే. వ్యాసాలకూ, సంపుటానికీ పరస్పరం గౌరవప్రతిష్ఠలు బాగా ఏర్పడ్డవి.*

తెలుగుతల్లి చిరకాలదాస్యాన్ని తొలగించిన మహాపురుషుణ్ణి, శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారిని, ఈవిధంగా పూజించినవారు ధన్యులు. ఇతరులుకూడా అమూల్యమయిన ఈ 'వ్యాససంగ్రహము'ను నిర్ణయింపబడిన స్వల్పమూల్యానికి విలిచి తద్వారా శ్రీపంతులుగారిని యథాశక్తి పూజించి ధన్యులు కావలెను. ఇది పునఃపూజ. శ్రీ పంతులుగారుద్ధరించి నెలకొల్పిన వ్యావహారికపుతెలుగును అందరు ఆదరించి దానికి స్థైర్యాన్నీ, వ్యాప్తినీ సంపాదించడమే ఆయనకు తొలిపూజ. అయినా తొలిపూజతోపాటు పునఃపూజా విధిగా చేయవలసిందే. అది లోకాచారం కూడాను.

---

* ఈ సంపుటంలో అమూల్యమయిన వ్యాసాలు అనేకాలు. వాటివివరాలూ, విలువా ప్రత్యేకంగా తెలుసుకోవలసినవి. ఆపని మరొకమారు. —సం. భారతి.

కీర్తికాయులు

కపిస్థలము కృష్ణమాచార్యులుగారు

పండిత వంశమున, పండిత గ్రామణి రంగాచార్యులకు తనూజులై, స్వయము పండితులై మించిన యీ మహాయశుని యతర్కితోపనత మరణవార్త ఆంధ్రప్రపంచమునకు

కీ. శే. కపిస్థలము కృష్ణమాచార్యులుగారు

హృదయవిదారణమగుచు వినవచ్చినది. ఈ భాషాసేవకునికయి యిప్పట్ల మనసు కలగని భాషాసేవకు డుండడు.

కృష్ణమాచార్యులు గారు ఆంగ్లాంధ్ర గీర్వాణములయందు ఆరితేరినవారు. బాల్యముననే వీరిని సరస కవితాకామిని వలచి చేపట్టినది. రసార్ణవతరంగభాణము, విలాప తరంగిణియు వీరి సరసకవితామాధురిని నిరూపింపజాలును. మందారవతి వీరి చంపూ రచనము. ఈకావ్యములందు వీరి కవితాప్రతిభలు ప్రతిబింబించుచున్నవి. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునను వీరు గట్టిదాకిరి. భారతి, ఆంధ్ర పత్రిక సంవత్సరాదిసంచిక, ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రికలమూలమున వీరి పాండిత్యప్రకర్షను తెలుగుదేశ మెరిగి యున్నది.

తొలినుండియు వీరికి విద్యార్థిమండలితో పరిచయ మెక్కువ. వీరి శిక్షణమున పలువురు సంస్కృతాంగ్ల విద్యార్థులు వన్నెమీరిరి. విద్యార్థులపై ఆచార్యులుగారి కెక్కుడాదరము. విద్యార్థులలో విద్యార్థియై అనారతము వారిమేలునే కోరుచు, వారి భక్త్యాదరములను చూరగొనిరి.

ప్రవచన, రచనల పలురీతుల నిట్లు భాషాసేవ యొనరించి, దేహము చాలించిన యీ మహాయశునికై భాషాసేవక ప్రపంచము మిక్కిలిగ వ్యసనపడగలదు.

పుట్టినవానికి గిట్టుట తప్పదు, గిట్టినవానికి పుట్టకయు తప్పదు. అగుట నీ యపరిహార్యార్థమున కూరడిల్లుట పాడి.

భగవంతు డాచార్యులుగారి యాత్మకు శాంతి నొడగూర్చు గాత!

పాతపాటలూ, పిట్టకథలూ

కొంతకాలంనుంచీ భారతిలో ప్రకటించడం మానివేశిన పాతపాటలూ, పిట్టకథలూ మరల ప్రకటించడం ఆవశ్యకమని

'ఆమధ్య భారతిలో చిన్నపిల్లలపాటలూ, కథలూ వేశారు. ఈవిధముగానైనా ఇవి ఉద్ధరింపబడు తున్నవని సంతోషిస్తూంటే ఏకారణంవల్లనో వారు వాటిని ప్రకటించడం విరమించుకొన్నారు. భారతి వంటిపత్రికలోనే ప్రాచీనపదములకూ కథలకూ చోటు లేకుండా పోయిందికదా అని విచారించవలసిఉన్నది.'

అని శ్రీ చింతాదీక్షితులుగారున్నా[౧]

'ఈమధ్య భారతివారు యీ (పాత) పాటలను భారతిలో ప్రకటించడం మానేసేరు. దీనివల్ల సాంప్రదాయికవిజ్ఞానానికి కలిగేనష్ట మింత అని చెప్పలేము. భారతివారు తిరిగి వీటిని ప్రకటించి భాషాసేవ చేస్తారని నమ్ముతున్నాను'

అని శ్రీ ఓరుమల్ల కామేశ్వరరావు గారున్నా[౨]

వార్తారూపంగా శ్రీ గిడుగు వెంకట రామమూర్తిపంతులుగారున్నా[3] తమ అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించార్కు.

భారతి అభిప్రాయమున్నా అట్టిదే. అందుకనే ఆవాఙ్మయాన్ని భారతిప్రకటిస్తూ వచ్చింది. కాని రానురానూ ఆపేరిట అనుకరణాలూ, కల్పితాలూకూడా బయలుదేరడం మొదలు పెట్టినవి. దాంట్లో అసలువేవో, కాని వేవో గుర్తించడానికి వీలులేకుండా పోయింది. అందు చేత నే ప్రకటితంఅయినదాంట్లో కలితీ ఏర్పడింది కూడా. ప్రాచీనం ప్రాచీనంగానూ, నవీనం నవీనంగానూ ఉండవలెనుగాని, రెండు కలితీ అయిపోతే వాఙ్మయానికీ, దానిచరిత్రకూ, ప్రకృతం అంతగా కాకున్నా, భావికాలాన తీరనిహాని కలుగక తప్పదు. కనుక వాటిప్రకటనం విరమింపబడింది.

వాగ్రూపాన్నే పొందియున్న ఆప్రాచీన వాఙ్మయాన్ని సేకరించడం సులువయిన పని కాదు. దానికి వ్యయప్రయాస లధికం. చాల కాలం పడుతుంది కూడాను. దానికోసం దేశదేశమూ తిరిగి, ఆనోటానోటా ఉన్నదున్నట్టుగా విన్నది విన్నట్టుగా ఉద్ధరించి పోగుచేసి, నికరం అయినవాటిని తేల్చి, ప్రకటితాలయినవాటిని కడగాదీసి, తక్కినఅప్రకటితాలను ప్రకటించ వలెను. ఇంతపని సాధ్యం కానప్పుడు ఊరకుండడం ఉత్తమం. కానిపనికి పూని వాఙ్మయానికి హానితేవడం అప్రశస్తం.

ప్రకృతం ఈ వాఙ్మయాన్ని ప్రకటించడానికి సలహాలిచ్చిన పెద్దలు చిరకాలాన్నుండి ప్రయాసతో ప్రాచీన వాఙ్మయోద్ధరణానికి నడుముకట్టినవారు. వారు సేకరించి ప్రకటనార్హాతను నిశ్చయించి పంపేయెడల, వారిపూచీపయిన భారతి మరల ఆ వాఙ్మ

౧. శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి సప్తతితమ జన్మదినోత్సవ ప్రచురణములలో మొదటిదగు 'వ్యాససంగ్రహము' నందలి 'స్త్రీలసారస్వతం' అనే ఉత్తమశ్రేణివ్యాసం (పు. ౨౫౮) లో.

౨. భారతి పదవసంపుటం, పండ్రెండవ సంచికయందలి 'సాంప్రదాయికవిజ్ఞానం' అనేవ్యాసం (పు. ౧౫౮) లో.

3. తమ మిత్రులు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారికి వ్రాసిన ఉత్తరంద్వారా.

యాన్ని తప్పక ప్రకటింపగలదు. ఈముగ్గురే కాదు, ఇతరులైనా సరే, తగినంత జబాబు దారీ పుచ్చుకునేవారైతే సరి, సేకరించి పంప వచ్చును.

చెన్నపురి చిత్రములు *

"కోమాఫోటో సర్వీసు" వారు మరికొన్ని చెన్నపురి చిత్రములను తయారుచేసినారు. అందచందములయందవి వెనుకటి వానికంటె ఏపాటియును తీసిపోవునవి కావు. భారతియందు వెనుకటిసంచికలోను, ఈ సంచికలోను ప్రకటితములయినవి కాక క్రొత్తవి మఱికొన్ని వీనిలో కలవు. ఇవియు 'ఆల్బముల' కొరకు సేకరించుకొనదగినవి. మొత్తము పీరిరువదినాలుగు చిత్రములను తయారుచేసినారు.

మాయ

కీ. శే. బసవరాజు అప్పారావు

కన్నులకప్పే మబ్బుజూచితే
  కవి నేను కానని తెలిసింది.

చేతుల జరిగేకలము జూచితే
చెప్పేది నీవని తెలిసింది.

తేనెలు వొలికే పాటలు వింటే
దివ్యగానమని తెలిసింది.

నాట్యము జేసే మూర్తుల గంటే
నాక కన్నెలని తెలిసింది.

---

* "Koma Photo Service" నెం. ౮, బండి వెంకటేశనాయకవీథి, తిరువల్లిక్కేణి, మదరాసు. నిడివి అం. ౮, వెడల్పు అం. 3, సైజుగల పండ్రెండేసి ఫోటోల వెల రు. ౧.

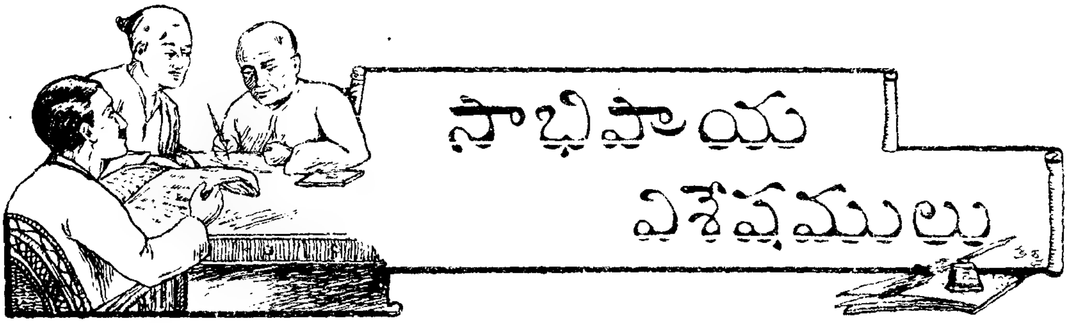

పునర్నిర్మాణము

ప్రపంచ మంతయును నిర్మాణము, పునర్నిర్మాణము, పునరుద్ధరణము ఘోషలతో ప్రతిధ్వనిల్లుచున్న సమయము నందు వ్యక్తులకు, సంఘములకు, జాతులకు స్వాత్మావలోకన మవసరమగుచున్నది. వర్తమాన ప్రపంచ పరిస్థితులందు నిర్మాణ మెటులు సాధ్యము, పునర్నిర్మాణ మెటులు సాధ్యమో జిజ్ఞాసాపాత్రముగ నున్నది. జిజ్ఞాస లేని నిర్మాణ ఘోషలును, అనుకరణములును కార్యసాధనములు కాజాలవు. వర్తమాన కాలమునం దింతకు ముందు లేని పునర్నిర్మాణఘోష లేల కలిగినదనియును, పునర్నిర్మాణ మవసరమైనపు డెటులు సాధ్యమగు ననియును వ్యక్తులను, సంఘములను, జాతులను నావరించినది. పునర్నిర్మాణసమస్య ప్రత్యేకవ్యక్తులకును, ప్రత్యేక జాతులకును, దేశములకును సంబంధించిన సమస్య కాకను సకలజనులకును, వివిధ జాతులకును, నానారాజ్యములకును, విశ్వమునకును సంబంధమును కలిగిన మహాసమస్యయై యున్నది. పునర్నిర్మాణము విశ్వావృతమైన ధర్మము. చైతన్య శక్తికి పునర్నిర్మాణము సహజ ధర్మము. చరాచర ప్రపంచ మంతయును ననవరతము పునర్నిర్మాణమును పొందుచున్నను సహజమైన విషయమునందు జిజ్ఞాస కలుగకున్నది. అభ్యాసములైన వ్యవహారము లన్నియును నవీనములైనను మార్పులు గనుపడవు.

విశ్వపరిణామమునందు భిన్నత్వము ప్రకృతిధర్మము. ఏకమును, అద్వితీయమునైన సత్తు ప్రకృతియం దనంతములైన నామరూపములను, విశ్వపరిణామమునకు వినియోగపడుచున్నది. పునర్నిర్మాణము నామరూపపరిణామములందు సాధ్యమైనను ధర్మమునందు దుర్లభముగ నున్నది. సకల జీవ జాలములకును "శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం" అనెడి ధర్మము పరమార్థముగను పరిణమించినది. పాశ్చాత్యరాజ్యములందు డార్వినుపండితుడు ప్రతిపాదించిన ప్రాణరక్షణసంరంభము (Struggle for Existence) ఉపయుక్తతమపదార్థప్రభవము (Survival of the fittest) సిద్ధాంతములు

పరిపాటినై ప్రపంచమునంతను నావరించి నవి. శ్వేతజాతు లుత్తమజాతులనియును, శ్వేతజాతులందును నేజాతి కాజాతి యుత్తమ మనియును దురభిమానము ప్రబలి ప్రళయ రూపమును దాల్చుచున్నది.

శ్లో. సహయజ్ఞాః ప్రజా స్సృష్ట్వా
పురోఽవాచ ప్రజాపతిః ;
అనేన ప్రసవిష్యధ్వ
మేష వోఽస్త్విష్టకామధుక్,

శ్లో. యజ్ఞార్థాత్ కర్మణోఽన్యత్ర
లోకోఽయం కర్మబంధనః ;
తదర్థం కర్మ కౌంతేయ,
ముక్తసంగ స్సమాచర.

పునర్నిర్మాణమునకును, పురోవృద్ధికిని దైవసంపదయైన యజ్ఞస్థానమును "ఆహార నిద్రాభయసంగమములు" ఆక్రమించినవి. ప్రజాపతి ప్రజలు యజ్ఞమూలమునను ప్రవర్ధిల్లవలయునని సంకల్పించినను ప్రజ లన్నమూలమునను ప్రవర్ధిల్లుటకు బూను కొనుచున్నారు. అన్నము భౌతముల ప్రాణ పోషణమున కాధారమైనను, మానవధర్మా భ్యుదయమునకు యజ్ఞమాధారముగ నున్న ది. జీవమునకు జీవయాత్రాప్రస్థానమునం దన్నమాధారమైనను, యజ్ఞము మూలా ధారముగ నున్నది. వర్తమానసమయము నందు ప్రజాభ్యుదయమునకు ప్రపంచ లక్ష్యము ప్రధానమైన యజ్ఞమునందుగాకను అప్రధానములైన అన్నాదులందు లగ్నమగు చున్నది. మానవధర్మవికాసమునందు నిర్మా ణవిధానము గడియారమునందలి పెండ్యూల మువలెను ముందువెనుకల కాడుచుండుట ప్రకృతి ధర్మము. నిర్మాణమున కాద్యంతము లను నిర్ణయించుట యసాధ్యము. నిర్మాణ విధానమునందు బాహ్యసాధనములు వర్త మానసమయమునందు ప్రపంచలక్ష్యము నా కర్షించుచున్నటు లాభ్యంతర సాధనము లాక ర్షింపజాల కున్నవి. ప్రపంచమునం దన్న వస్త్రాదులు చాలినంతయున్నను అన్న వస్త్రఘోష భయంకరరూపమును దాల్చు చున్నది. ప్రబల జాతులు దుర్బల జాతుల నాక్రమించి స్వీయవిద్యాబలసంపదలను పున ర్నిర్మాణవ్యాజమునను పరసంహారమునకు వినియోగించుచు ప్రపంచమును సంక్షోభ మయము చేయుచున్నవిధమును నిత్య వ్యవ హారములు తెలుపుచున్నవి. ప్రబల జాతుల ధర్మములు వర్తమాన కాలపు పురోహితుల ధర్మములవలెను స్వార్థారాధనమునకును పరపీడనమునకును వినియోగపడునటులు ధర్మారాధనమునకును, పరహితార్థమునకును వినియోగపడకను నిర్మాణము సంహారపరి ణామమును పొందుచున్నది. స్వార్థపరమైన స్వజాతీయాభిమానము, స్వధనాభిమానము, స్వమతాభిమానము, స్వకులాభిమానము, స్వవర్ణాశ్రమాభిమానము ధర్మప్రవృత్తినామ మునను అధర్మాభ్యుదయమునకును, ధర్మ నాశనమునకును వినియోగపడుచున్నవి.

* * * *

స్వజాతీయాభిమానము

స్వాభిమానము వ్యక్తులనుండి జాతులకు సంక్రమించుటకు మహాసంరంభములు సంప్రాప్తమైనవి. వీరులు, గురువులు, యోగులు, పండితులు, నాయకులై కులగోత్రాధికారదశలను నిర్మించి భాగ్యభోగాధికారములనాక్రమించుట పునర్నిర్మాణసంహారములకు మూలకారణము. కులగోత్రదశాధికారదశలను సంహరించి జాతీయాహంకారమును కలుగజేయుటకు సంప్రాప్తమైన మహాసంరంభములు ప్రపంచేతిహాసములందు దారుణాధ్యాయములు. సంక్షోభసాధ్యమైన జాతీయాహంకారము సంకుచితమై కులగోత్రవృత్తిరూపభావావరణములందును నరావృత్తమై మానవస్వాతంత్ర్యధర్మపరిణామమును దుర్లభము చేయుచున్నవిధమును ప్రపంచవ్యవహారములు బోధించుచున్నవి.

వ్యక్తికిని, సంఘమునకును స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి సంరంభము సహజసిద్ధము. మతములు, సంపదలు, వృత్తులు, శాస్త్రములు, కళలు, రాజ్యాంగములు వ్యక్తులకును, సంఘములకును ధర్మావిరుద్ధమైన స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి జేసిన ప్రయత్నములు ప్రతిఘటనమునకు పాలైనను మానవస్వాతంత్ర్యవికాసమునకు వినియోగపడిన విధమును ధర్మవిజయములు విశదము చేయుచున్నవి. పూర్వము ఏసుక్రీస్తు, బుద్ధుడు, మహమ్మదు, శంకరుడు ప్రతిపాదించిన మతధర్మములును శ్రీరామ శ్రీకృష్ణాదుల రాజ్యధర్మములును మానవధర్మాభ్యుదయమునకు వినియోగపడినరీతిని వర్తమానకాలమునందు దయానంద స్వామి, రామకృష్ణ పరమహంస, వివేకానందస్వామి, అరవింద యోగి, బాల్డ్విను, ముస్సోలోని, హిట్లరు, రూజువెల్టుగారులు మొదలగుమహాపురుషులును మానవస్వాతంత్ర్యధర్మాభ్యుదయమునకు వారి సంస్కారమున కనురూపముగ పనిబూనుచున్న విధమును నిత్యవ్యవహారములు దిగంతములందును చాటుచున్నవి. వర్తమానకాలమునందు ప్రజానాయకుల యోగలక్ష్యము యజ్ఞార్థముగాకను స్వార్థపరమై, పరమార్థమునకు బదులు పరమానర్థములకును మూలమగుచున్నది. గతించిన ౧౫౦ యేండ్లయందును క్రమవికాసమును బొందిన మానవస్వాతంత్ర్యధర్మము స్వార్థావరణములందు సంకుచితమగుచున్న విధమును యూరపురాజ్యాంగముల యుదంతము మనోగతము చేయుచున్నది.

* * * *

నాజీ విజృంభణము

జర్మనియందు దార్యేతరజాతీయులకు పుట్టుగతులు లేకున్నవి. యూరపునాగరకతకు మూలాధారమైన క్రైస్తవమతధర్మము లుప్తమగుచున్నది. యూదులు నివాసాధికారములు లేకను దుఃఖవేదన ననుభవించుచున్నారు. యూదులకు సైన్యములందును,

ధనాగారములందును, విద్యాలయము లందును, పరిశ్రమాదులందును స్థానములు దుర్లభము లైనవి. సుప్రసిద్ధ శాస్త్రజ్ఞుడు ఐన్‌స్టైనుగారు స్థానభ్రష్టుడై వారి యావదాస్తియును ప్రభుత్వమునకు సంక్రమించినది. హిట్లరు, నిషిగారులు నిర్మింప సమకట్టిన పరిశుద్ధ మానవధర్మము స్వయంకల్పితావరణములందు దైవస్వభావస్వరూపములను గోల్పోయి ఆసురస్వభావ స్వరూపములను దాల్చుట ప్రకృతి ధర్మము. హిట్లరుగారి సంకల్పము ఆస్వాల్డుమోస్లెగారి సంకల్పము వలెను స్వాభిమానము, స్వజాతీయాభిమానము, సామ్రాజ్యాభిమానము, ఆంగ్లోసాక్సను జాతీయాభిమానము, శ్వేత జాతీయాభిమానము మొదలగు భిన్నావరణములందును వృద్ధి క్షయములను పొందుచు మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మము విలయమును పొందుచున్నది. హిట్లరు, మోస్లె, రూజువెల్టుగారులు మొదలగు నాయకుల లక్ష్యమాసురధర్మపరమైన స్వార్థారాధనమునందు లగ్నమై యజ్ఞార్థమైన కర్మారాధనము దుర్లభము చేయుచున్నది. ప్రజానాయకుల లక్ష్యము విశాలమైన మానవ వ్యక్తిస్వాతంత్ర్య ధర్మమునుండి సంకుచితమైన స్వజాతీయ ప్రయోజనములందును, స్వీయప్రయోజనములందును లగ్నమై స్వాతంత్ర్య ధర్మమహత్త్వమును నిర్మూలము చేయుచు ప్రజాలక్ష్యమును, ప్రపంచలక్ష్యమును నియంతల మీదను ప్రసరింప జేయుచున్నది.

* * * *

నియంతలు

నిరంకుశసంభవులైన నియంతలు ప్రతిభావంతులైనను ధర్మాభ్యుదయమునకు సాధకులు గాజాలరు. నిస్సహాయులైన ప్రజలు గొర్రెలమందలువలెను నియంతలను వర్తమాన కాలమునం దనుసరించుటకు గల కారణము ప్రపంచము నావరించిన భయమును, అజ్ఞానమును కాని జ్ఞాన విశ్వాసములు కావు. స్వాతంత్ర్యము గల ప్రజలు ఆత్మవిశ్వాసమును గలిగి చేయగలపనిని, నియంతలు సమర్థులైనను సఫలము చేయజాలరు. ఆచారపాశబద్ధమైన ప్రజా సామాన్యమునందాత్మవిశ్వాసమును గలుగజేయుటకు స్వాతంత్ర్యమునకు గల శక్తి పారతంత్ర్యమునకు గలుగజాలదు. ఫాసిటుధర్మమును నాజీ ధర్మమును, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యధర్మప్రయోజనమును నియంతల స్వభావాభిమానావరణములందు నిరర్థకము చేయుచున్నవి. సోవిటుధర్మమును, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్య ధర్మమును సిద్ధాంతములందంగీకరించు చున్నను, వ్యవహారములందు నిరర్థకము చేయుచున్నది. నియంతలరాజ్యమునకుగారణము వర్తమాన సందిగ్ధ సమయమునందు ప్రపంచము నావరించినభయభ్రాంతులు కాని మానవ స్వాతంత్ర్యాభిలాష కాదు. ప్రపంచమునందు భోగ భాగ్యానుభవము

నకును వైరాగ్యమునకును, నిరంకుశాధికారమునకును ప్రజాస్వామికమునకును, భోగమునకును త్యాగమునకును, స్వార్థమునకును రాజ్యాధికారమునకును, మతాధికారమునకును స్వాతంత్ర్యమునకును, సమన్వయము దుర్లభమైనను చిరకాలము నుండియును నిర్ద్వంద్వ ధర్మమును సమన్వయము చేయుటకు ప్రపంచము మహా దుఃఖ వేదన ననుభవించుచున్నది. ధర్మమునకు విజయము సహజమైనను దుఃఖానుభవమనతి క్రమణీయముగ నున్నది. ధర్మారాధనమునకు యజ్ఞపరమైన ఆత్మ సాధనమును విస్మరించి స్వార్థపరమైన పరపీడనమును నారాధించుట నియంతలకుసుకరముగ నున్నది. స్వప్రయోజనములకు ధనవంతులకు, బలవంతులకు, విద్యావంతులకు పరపీడనము సుకరముగ నున్నటులు ధర్మ ప్రయోజనము సుకరము గాకున్నది. సకల మానవులకును వారి తరణోపాయము వారి స్వయంసహాయమున నేసాధ్యము. పరుల నుండి, వారు మహానియంత లైనను, సాధ్యముకాదు. నియంతలు ధర్మసంస్థాపనమునకు బదులు, ధర్మసంహారమునకు బూనుకొనుట వర్తమానసమయమునందు ప్రపంచమునావరించిన దురదృష్టముగ నున్నది. యూరపు రాజ్యములందు దినదినప్రవర్ధమానులగుచున్న నియంతలయభ్యుదయము ప్రపంచము పరితపించుచున్న శాంతికిని, ధర్మమునకె కాకను, నియంతల స్వప్రయోజనములకును విఘాతమును గలుగజేయుచున్నది. జర్మనురాజ్యాదిగంతములందును, ప్రపంచమునందును నాజి విజయఘోషలు ప్రతిధ్వనిల్లుచున్నను జర్మనువ్యాపారపరిశ్రమలు క్షీణించుచున్న విధమును లెక్కలు తెలుపుచున్నవి. గతవారమునందు ౧౦౦ లక్షల బంగారు మార్కులును, గతసంవత్సరము ౨౦౦౦ లక్షల విదేశముల క్రెన్సి చలామణీయును తగ్గినవి. జర్మని ప్రయోగించిన ఆర్థికబల శస్త్రాస్త్రములనే యితరరాజ్యములును ప్రయోగించి నాజీవిజయములను నిరర్థకముచేయుచున్నవి.

మానవ స్వాతంత్ర్యధర్మవికాసమునకు పరాక్రమణపరమైన స్వార్థారాధనము ప్రతిబంధకమును, పరహిత పరాయణమైన ఆత్మయజ్ఞము సార్థకమును గాగల విధమును ధర్మయాత్రాపరమైన ప్రపంచేతిహాసము లనంతముఖములను ప్రత్యక్షము చేయుచున్నను పశుప్రవృత్తికి సహజమైన స్వార్థారాధనము యజ్ఞార్థమైన కర్మయోగమును దుర్లభమును, కామపరమైన కర్మకలాపమును సులభమును జేయుచున్నది. విషయభోగపరాయణములైన రాజ్యాంగవిధానములును, సాంఘికార్థికమతనిర్ణయములును, వ్యాపారపరిశ్రమ విధానములును నియంతల హస్తములందు ధర్మసంహారమునకు వినియోగపడినటులు ధర్మసంస్థాపనమునకు వినియోగపడజాలవు.

నియంతల నిరంకుశాచరణములు స్వాతంత్ర్య విలసితములైన గ్రేటుబ్రిటను, ఫ్రాన్సు, అమెరికా రాజ్యములందును సమ్మోహమును, సమ్మోహము బుద్ధి నాశనమును గలుగజేయుచున్న విధమును గ్రేటుబ్రిటనునందును ఫాసిటు వ్యాపనము వెల్లడిచేయుచున్నది. ఫాసిటు పక్షములు భిన్న రాజ్యములందును సంకల్పించిన పునర్నిర్మాణవిధానములు ధర్మాధారరహితములై నిరర్థకములగుట సహజము. స్వాతంత్ర్య దేశములకును, జాతులకును సాధ్యమైనస్వార్థపరమైన పునర్నిర్మాణవిధానమైనను పారతంత్ర్యమునందు మునిగియున్న దేశములకును, జాతులకును సాధ్యముగాకున్నది. హిందూస్తానమును సకలవ్యవస్థలందును నావరించిన పారతంత్ర్యము ప్రజానాయకులహృదయమును స్తంభింపజేసిన విధమును దేశవ్యవహారము లన్నియును రుజువుచేయు చున్నవి. పారతంత్ర్య పాశబంధములందును ఆత్మయజ్ఞము సాధ్యముగాగల విధమును వివిధసందర్భములందును గాంధిమహాత్ముని ధర్మయాత్రాసేవనము ప్రమాణముగ నున్నది.

* * *

గాంధిమహాత్ముడు - ధర్మయాత్రలు

గాంధిమహాత్ముని ధర్మయాత్రలు నియంతలకు స్వాభిమానయాత్రాసేవనమునకుగాకను ధర్మయాత్రా సేవనమునకు సాధనములుగ నున్నవి. మానవస్వాతంత్ర్యధర్మాభ్యుదయములకు రాజ్యాంగములందువలెను, సాంఘికార్థికమతరంగములందును గాంధిమహాత్ముని ధర్మయాత్రాసేవనము హిందూస్థానమునకే కాకను ప్రపంచమున కంతకును మార్గదర్శకముగ నున్నది. గాంధిమహాత్ముడు "అనాసక్తయోగము"నందు పరిస్ఫుటము చేసిన యజ్ఞయాత్రను నిత్యజీవనమునందు సార్థకము చేయుచు నియంతలకును, నాయకులకును, ప్రజలకును యజ్ఞయాత్రాసేవనమును విశదము చేయుచున్నాడు. గాంధిమహాత్ముడు స్వరాజ్యసంపాదనమునకునిర్ణయించిన త్యాగపరాయణమైన ఆత్మయజ్ఞమునే సాంఘికార్థికమతవ్యవస్థలకును నిర్ణయించుచు వర్తమాన నిస్సహాయస్థితియందు భారతీయులకు పలెను ప్రపంచమునకు తరణోపాయమును విశదము చేయుచున్నాడు. ధర్మనిర్వహణమునకు ప్రయోజనము ధర్మసంస్థాపనముకాని విషయఫలము కాదు. గాంధిమహాత్ముని స్వరాజ్యప్రస్థానము వలెను, ఖద్దరు ప్రస్థానమును, హరిజన యాత్రయును, బీహారు భూకంపదుఃఖార్తులపట్ల చేయుచున్న తీర్థయాత్రయును నియంతలకును నాయకులకును నవసరమైన ధర్మయాత్రావిధానమును నిరూపించుచున్నవి. పరావలంబనమే శరణ్యమైన హిందూస్తానమునందు గాంధిమహాత్ముని యుపదేశాచరణములు, ధర్మానుకూలములైనను, దురారాధ్యము లగుట ప్రకృతిప్రభావము. రాజ్యాంగములందువలెను, సాంఘి

కార్తికనిర్ణయములందును భిన్నపక్షములు వెలయుట ప్రకృతిస్వభావము. రాజ్యాంగములందు శాసనసభలువలెను, సాంఘికార్థిక నిర్ణయములందును సనాతనవర్ణాశ్రమ ధర్మములును యంత్రాలయాదులును ప్రజానియంతలలక్ష్యము నాకర్షించుట ప్రకృతిస్వభావము. మానవులకు ధర్మారాధనము స్వాతంత్ర్య వికాసమునందు సాధ్యమైనటులు నిర్బంధ విధానమునందు సాధ్యముగాదు. గాంధిమహాత్ముడు కాంగ్రెసు స్వరాజ్యపక్షమునకు జేసిన యాశీర్వాదాభయములనె సనాతనవర్ణాశ్రమ ధర్మపరాయణులకును, యంత్రాలయనిర్వాహకులకును, భూకంపదుఃఖార్తులకును జేయుచున్న విధము ప్రజానాయకుల కనుష్ఠాన యోగ్యముగనున్నది. ధర్మయోగపరాయణమైన సహాయనిరాకరణయోగము, ఖద్దరు దీక్ష, హరిజనయాత్రాదులును,ఆత్మయజ్ఞారాధనవిధానమునకు ప్రమాణములుగ నున్నవి. కాంగ్రెసు స్వరాజ్యపక్షమునకు గాంధిమహాత్ముడు పంపిన యాశీర్వాదములును, సానుభూతియును గాంధిమహాత్ముని ధర్మసంకల్పమును, మానవస్వాతంత్ర్యప్రియత్వమును వెల్లడిచేయు చున్నవి. గాంధిమహాత్ముడు స్వీయధర్మసంరక్షణమును జేసికొనుచు పరులకు స్వాతంత్ర్య ప్రదర్శనమున కవకాశములన గలుగజేయుట వారిమహత్త్వమునకు నిదర్శనముగ నున్నవిధమును డాక్టరు అన్సారి వ్రాసిన లేఖాంశములు వెల్లడిచేయుచున్నవి.

గాంధిమహాత్ముడు కాంగ్రెసు స్వరాజ్య పక్షము నాశీర్వదించినను,స్వరాజ్యపక్ష వ్యవహారములు కాంగ్రెసు సమావేశమై, వ్యవహారవిధానమును నిర్ణయించునంతవరకును కాంగ్రెసువిధానము గాజాలదు. కాంగ్రెసు స్వరాజ్యవిధానమునకు కాంగ్రెసుముద్రను వేయుటవలన నధికతరగౌరవము గలుగునని విశ్వసించుట యనుచితమయి ధర్మప్రయోజనమును నిరర్థకము చేయుచున్నది. హిందూస్థానము నావరించిన సమ్మోహస్థితియందు సకలపక్షములకును స్వధర్మారాధనమును జేయుట కవకాశములు గలవు. యజ్ఞారాధనమున కవకాశములు సకలజనులకును నున్నను, పనిబూనినవారందరును నాయకరూపమునను, నియంతల నామమునను ధర్మాధికారులని తలపోయుట నిరర్థకము. గాంధిమహాత్ముడు స్వధర్మ నిర్వహణము నందును, స్వధర్మాచరణమునందును నితరులకు గలుగజేసిన యవకాశప్రయోజనములనే యితరులును గలుగజేయుట పరార్థమునకు గాకపోయినను స్వార్థారాధనమున కైనను ఆత్మావలోకన విశ్వాసములు సాధనములుగ నుండగలవు.

Printed and Published by K Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, ThambuChetty St., Madras,
Editor: G. Subbaramayya.